జమ్మి వెంకటరమణయ్యగారి

యకృత్ ప్లీహావ్యాధులకు (Liver and Spleen complaints) దివ్యౌషధములు.

ఈ ఔషధము పైరోగములను కుదుర్చుటయేకాక, రాకుండ కూడా చేయును. వైద్యశిఖామణులెల్లరును మిగుల పొగడుచున్నారు. ఇతరమందులన్నియు వేసివేసి నిరాశచేసుకొన్న సందర్భములలోకూడా ఇది పనిచేసి విజయమును బడసినది.

అనేక ప్రదర్శనములలో బహుమానమును బడసినది. తెణుకులో జరిగిన ఆంధ్ర ఆయుర్వేద మహాసభలో ఇది ప్రథమతరగతి యోగ్యతాపత్రమును పతకమును బడసినది.

...టరమణయ్యగారి ఫోటోగ్రాఫు దీనికి ట్రేడు ... ముందు

2176

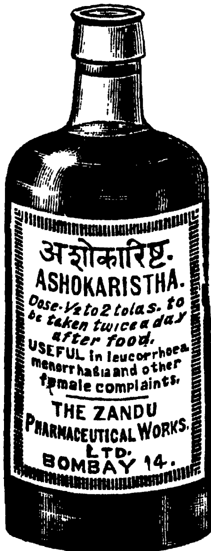
మొదటిది, ముదిరినప్పుడు రెండవది ...

లభించు ప్రధానస్థానములు :

మదరాసు, 8, సాలై వీధి, మైలాపూరు. కలకత్తా, 125, హారిజనురోడ్డు.

జండూగారి అశోకారిష్టము

(భైషజ్యరత్నావళి)

స్త్రీలకుకలిగే అన్నివిధ దుర్బలములకు నుపయోగించు గొప్ప టానిక్కువంటి దివ్యౌషధము.

స్త్రీలకుకలిగే బహిష్టుదోషము లన్నిటిని నివారణచేయును. అనగా కడుపునొప్పి, ఋతుస్రావము, రక్తస్రావము, సోమరోగములు సహా నివర్తించును.

దీని నుపయోగించుటచేత గర్భహీనతనుపోగొట్టి, గర్భముధరించగలరు. కాన శిశువులు పుష్టిగలవారై వ్యాధులనుండి నిర్ముక్తులగుదురు.

స్త్రీలకు ప్రసవమునకువెనుక అద్భుతమైనబలము కలుగజేయును.

ధర 1 పౌను రు. 1 9 0 ½ పౌను రు. 0 14 0

Manufactured by

The Zandu Pharmaceutical Works Ltd.
Bombay 14.

SOLD EVERYWHERE:

Sole Agents for Madras Presidency:

దామోదర అండు కంపెని

78, చైనాబజారు రోడ్డు, జి. టి. మద్రాసు.

సంపాదకుఁడు

డాక్టరు. కే. యన్. కేసరి

సంపుటము ౭.] ఆగస్టు 1934 [సంచిక ౫

Printed at Lodhra Press, Egmore, Madras.

గృహలక్ష్మి

సాలుచందా మొదలగునవి

ఈసచిత్రమాసపత్రిక సాలుచందా రు. 4. అర్ధసంవత్సరపుచందా రు. 2. అంతకుతక్కువకాలపరిమితికి చందాపద్ధతిలేదు. విడికాపీ రు. 0-6-0 అణాలు. చందాదారులు ఏమాసమునుండియైన ప్రారంభము చేయవచ్చును. విడికాపీలు వలయువారు వానివిలువమేరకు తపాలబిళ్లలు పంపవలయును. వీ. పీ. పద్ధతి వ్యయమూలకము.

ప్రకటనరేట్లు

ముఖ్యముగా స్త్రీలకందీయవలసినవస్తువులనుగూర్చి ప్రకటించుట కీపత్రికఎంతయు అనువైనది. ఉంచబడినరేట్లుఇవి: ఒకేతూరికి పూర్తిపుటకు రు. 15 0 0 అరపుటకు రు. 10 0 0 కాలుపుటకు రు. 7 0 0. ప్రకటనఛార్జీలు ప్రతిమాసము ముందుగానే చెల్లింపవలయును. అర్ధసంవత్సరము అంతకుపైబడినకాలములకు కంట్రాక్టుతీసికొనుచో నూటికి 12½ తోసివేత. కాలుపుటకు తక్కువయైనప్రకటనలు చేకొనజాలము. ప్రత్యేకస్థలముల రేట్లకొఱకు వ్రాయునది.

ఏజెంట్లు

వేఱొకపుటయందు మాకు ఏజెన్సీలుగలతావులు ప్రకటింపబడినవి. ఇతరతావులయందు మాకు ఏజెంట్లు కావలయును. వివరములకువ్రాయునది.

వ్యాసములువ్రాయువారికి

వ్యాసములు స్త్రీజనములకు సంబంధించియుండవలయును. సంగ్రహముగనుండిన శీఘ్రప్రచురణకు వీలగును. కాగితమునకు ఒకేతట్టు సిరాతోవ్రాయవలయును. ప్రచురింపబడనివ్యాసములు తపాలాబిళ్లలు పంపిన వాపసుచేయబడును. వీనినిగూర్చి ప్రత్యుత్తరములు పెంచకుండుటలెస్స. విమర్శనార్థము పంపబడు గ్రంథములను, ప్రచురణార్థము పంపబడువ్యాసములను అందుకొనుచు ఈవఱకు వ్రాయుచుండినరీతిని ఇక కార్డులువ్రాయజాలము. రిప్లయికార్డువ్రాసిననే జవాబుఈయబడును.

సంచికలుచేరనిచో

సంచికలుచేరనిచో ఆయామాసములందు వెంటనే మాకు తెలుపవలయును. ప్రతిమాసము 7-వ తేదీతరువాత చేరలేదనివ్రాయుచో తిరుగకాపీలుపంపజాలము. చిరునామామార్పును తెలుపకుండుటచే కాపీలుచేరనివారికిని తిరుగ పంపజాలము. సంచికలు చేరనివారు తమతమ పోస్టాఫీసులలో కంప్లెయింటును చేయునది.

చిరునామామార్పు

చిరునామాయందుమార్పుఉండుచో 1-వ తేదీకి 10 దినములుముందుగనే తెలుపవలయును. ఇట్లు తెలుపమిని కాపీలు చేరనిచో తిరుగ పంపజాలము.

చందాముగిసిన

చందా ముగిసినతోడనే ఆవిషయము వారికి ఆయామాసములయందు తెలుపబడును. ఈసూచన చూచి తమచందాధనమునుపంపి గృహలక్ష్మిని యథారీతిని పోషింప చందాదారులనుప్రార్థింతుము. చందాదారులుగనుండ ఇష్టములేనిచో ఆసంగతి వెంటనే తెలుపగలరు. మనియార్డరుపంపుటగాని, చందాదారులుగఉండ ఇచ్ఛగింపమని లేఖాముఖమున తెలుపుటగాని చేయనిచో తరువాతసంచిక వీ. పీ. గా పంపగలము.

ముఖ్యమైనగమనింపు

చందాదారులుగచేర్చుకొనుమని వ్రాయుఉత్తరములు, బ్యాంకుచెక్కులు, మనియార్డర్లు, పోస్టలుఆర్డర్లు, గృహలక్ష్మికిసంబంధించిన ఇతరమైన యావత్తుఉత్తరములు డాక్టరు కే. యన్. కేసరి, ఎడిటరు, గృహలక్ష్మి, పోస్టుబాక్సు 752, ఎగ్మూరు,మదరాసు అను చిరునామాకేవ్రాయవలయునుగాని ఇతరవ్యక్తులపేర ఎంతమాత్రము పంపకూడదు.

TELEPHONE: 3723

Ladies Love

Style, Fashion, Smartness in

DRESS

They get these with sure satisfaction at

ESTABLISHED 1890
Chellaram's SILK PALACE
THE OLDEST AND MOST PROGRESSIVE HOUSE
CHELLARAM GIANCHAND

45, RATTAN BAZAAR, MADRAS

స్త్రీలకు మేలైనది కొనుటకు తెలుసును

వారికి రకమును, వెలను తెలుసును

సంసారమునకు ఉడుపులు కావలసి నప్పుడు, ఎక్కడ, ఏమి, ఎప్పుడు ఖరీదు చేయవలనని స్త్రీలకు తెలుసును.

అందుకు గాను వారు నేరుగా

చెల్లారామ్స్
చెల్లారామ్స్ కెయ్యూచెద్

సిల్కు ప్యాలెస్ కు పోవుచున్నారు.

వారికి ఇక్కడ హేరాళమైన పట్టు, నూలు, కంబళి వస్త్రములు మంచి ఏర్పరచిన రకములు చాలా తక్కువ ధరలుకు దొరుకును.

విధమైన చీరలు ఎల్లప్పుడు యున్నది.

ESTABLISHED 1890
Chellaram's
THE OLDEST AND MOST PROGRESSIVE HOUSE
CHELLARAM GIANCHAND

45, రటన్ బజారు రోడు,
మద్రాసు.

దక్షిణ ఇండియాలో 44 సంవత్సరముల అనుభవము.

మరియు 86, వాలాజారోడు, మౌంటురోడు పోస్టు, మద్రాసు.

రామప్రియ

గ్రంథకర్త: 'కోటీశుతనయు'ను వ్రాసిన

తాత. కృష్ణమూర్తి బి.ఏ;యల్;టి

ఇది సులభశైలిని వ్యవహారికభాషలో వ్రాయబడిన స్వతంత్రకల్పనా కథల పుస్తకము. డాక్టర్ బుర్రా శేషగిరిరావు (ఎం.ఏ; పి. హెచ్.డి) గారి పీఠిక కలదు. క్రౌన్ సైజు. వెల 12 అణాలు.

స్త్రీలకు పోస్టుఖర్చును ఉచితము.

"...ఈమనోహర గ్రంథము భాషాసతికొక మండన మనుట నిక్కువము...."గృహలక్ష్మి..."హాస్యరస గర్భితము.—"వినోదిని "...కథలు మిక్కిలి ముచ్చట లూరుచున్నవి."—భారతి "...కథల లోన హద్దుమీరని స్వేచ్ఛయొక్క ఛాయలు చిత్రింపబడినవి."—ఆనందబోధిని.

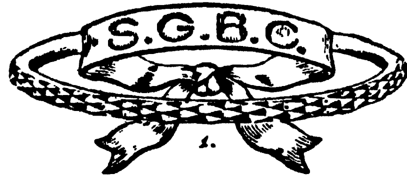
చిరునామా.

తాతకృష్ణమూర్తి, భద్రాచలం.

సయింటిఫిక్ బంగారు ఆభరణములు

హైకోర్టుజడ్జీలు, ప్రభుత్వమంత్రులు, కాంగ్రెసు ప్రెసిడెంట్లు, శాసనసభ్యులు మొదలగు గొప్పవారిచే ప్రశంసింపబడి, ఈ కంపెనీ గవర్నమెంటులో రిజిస్టరు చేయబడినది.

పూర్తి కేటలాగు ఉచితము

ది సైంటిఫిక్

గోల్డు బాంగిల్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

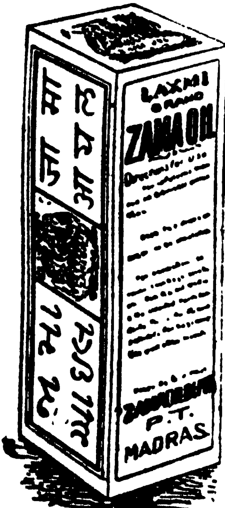
బ్రాంచి:—104 చైనాబజారురోడ్డు,

హెడ్డాఫీసు 43, బైరాగిమఠం వీధి,

మద్రాసు.

జామా తైలము

ఏజంట్లు కావలెను.

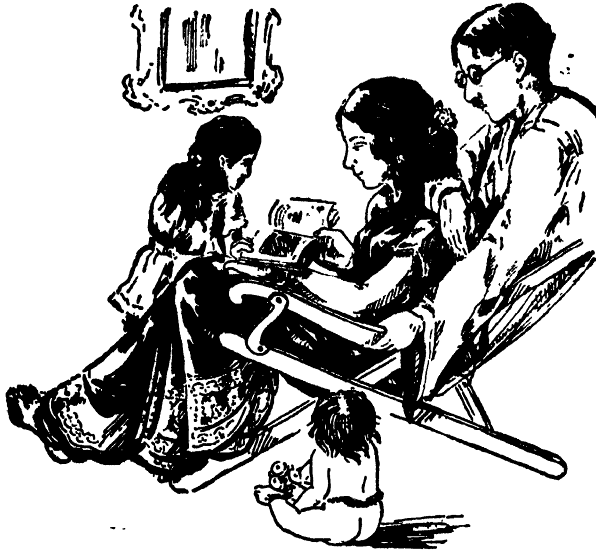
తలనొప్పి, యిన్ఫ్లుయంజా, చేయి కాలు పట్టుకొనుట, పంటినొప్పి మొదలగువ్యాధులను ఒక క్షణములో పోగొట్టగల ఖ్యాతిచెందిన "జామాతైలము" నకు సమమగు మందు వేరేదియు లేదు. చాలా యోగ్యతాపత్రములను పొందియున్నది.

బుడ్డి 1-కి అణాలు 6 ఇచ్చి ఉపయోగించి చూడుడు.

అమర్ చెందు, శోభాచెందు,

ఇంగ్లీషుమందులు, పలుసరకులు, సల్ఫ్యూరిక్, నైట్రిక్, మొరాటిక్ ఆసిడ్ల వ్యాపారస్థులు.

నెం. 63, నైనప్పనాయని వీధి, మద్రాసు.

బాలపాపలే దంపతుల ప్రేమబంధము

స్త్రీకి మాతృస్థానము గౌరవప్రదము. ఆమెకు గృహయాజమాన్యము లభించును. ఆత్మానందము కలిగించును. భర్తకు తనయెడల భక్తి ప్రేమ భావములు దినదిన మభివృద్ధినందును. దీని కంతటికిని కారణము?

మాతృత్వమే!

మాతృత్వమునకై ప్రతి స్త్రీయును ఆసగొనును. ముద్దుబిడ్డను కరకమలములం దిడుకొని ఆడించు తలంపు స్త్రీకి యెక్కుడు.

స్త్రీకి లభించవలసిన యీ మహోన్నత స్థానమునకు ఆటంకములను కల్పించు గర్భాశయ రోగములను దూరముచేయవలయును. ఇందులకు లోధ్ర సేవనమే రాజమార్గము.

లోధ్ర

వనితల ఋతుదోషాది రోగములకు వజ్రాయుధము.

లోధ్ర యెల్లెడల దొరకును.

కేసరీకుటీరం, ఎగ్మూరు, మదరాసు.

WHAT LODHRA IS AND WHAT IT IS FOR

లోధ్ర

ఋతుదోషాది జనిత రోగములకు వజ్రాయుధము.

ఈ ఔషధరాజము సుప్రసిద్ధవన ఓషధులచే తయారు చేయబడినది. గడచిన ముప్పదిఅయిదు సంవత్సరములనుండి హిందూదేశమునందే గాక పరదేశములయందు గూడ డబ ప్రసిద్ధిగాంచిన దివ్యౌషధము.

ఈలోధ్రను వాడినవారు యిది వనితలకు వరప్రసాదమనిన్ని, రసాయనములకురాణియనిన్ని, స్త్రీలపాలిటి కల్పవృక్షమనిన్ని, కొంగుబంగారమనిన్ని మరియు ననేకవిధములుగ స్తోత్రమును చేయుచుందుట యెల్లరకు దెలిసిన విషయమైయున్నది.

గర్భాశయదోషజనితవ్యాధులగు ముట్టుకుట్టు, క్రమముతప్పి ఋతువగుట, ఋతుస్రావము జాస్తి తక్కువ లగుట, స్రావము అనేకరంగులతో వెడలుట, నూతికగడ్డ, గర్భాశయమున విషవ్రణములుకలుగుట, మంట, వాపు మొదలగువాటిని పోగొట్టును. చిరకాలముగ బహిష్టు నిలిచినవారికి క్రమముగ బహిష్టుకుపటుల చేయుటలో అసమానశక్తి కలిగినది. సంతానములేక తపించుచుండు నారీమణులకు పుత్రపుత్రికా భిక్షనుపెట్టి వారిని సంతోషసాగరమున ముంచుచున్నది.

చీకటింటిని ప్రకాశింపజేయు ఈ దివ్యజ్యోతిమహిమను యెల్లరు గుర్తెరుంగుదురు గాక!

12 ఔ. రు 3.   6 ఔ. రు 1—10 అణాలు.

లోధ్ర యెల్లెడలను దొరకును.

కేసరికుటీరం, ఎగ్మూరు, మద్రాసు.

పఠానుల బలపరాక్రమము

కాశ్మీరపుకీళ మీకు కావలయును

మానవులందరును బలిష్ఠముగను దార్ఢ్యముగను జన్మింపరు. కాని శరీరమునుపట్టి పీడించే నిస్సత్తువను నిర్మూలించి నిగనిగలాడు దేహముతో నిండు ఉత్సాహముతో అవయావముల పుష్టితో హాయిగానుండు టవసరము. అది మానవుని జన్మహక్కు. అందులకై ప్రతి ప్రాణియు ప్రయత్నింపవలయును.

దేహమందు రక్తము—నిష్కళంకమగు ఉష్ణరక్తము ప్రవహించుచో దేహమునకు ఆరోగ్యము, ప్రాణికి ఆనందము, జీవితముయెడల ఉత్సాహము ఉండగలదు. జీవాధారమగు ఉష్ణరక్తమును వృద్ధిచేయుటకు సాధనము అమృతకంటె వేరులేదని చెప్పకతప్పదు. శుష్కించిపోయిన మానవుని మన్మధునిగ చేయును. పిరికివానిని పరాక్రమునిగ మార్చును. మందబుద్ధిని బుద్ధిమంతుని చేయును.

అమృత

రక్తశుద్ధి ద్రావకము

రక్తహీనత, మలబద్ధము, అజీర్ణము, కీళ్ళనొప్పులు, సోమరితనము, మేహవ్రణములు, సుఖసంకటములు, నిస్సత్తువ, కడుపులో మంట మొదలగు వ్యాధులను నివారించి శరీరమునకు కాంతిని, ముఖమునకు తేజస్సును ఇచ్చును. ఈ మేలైన యౌషధమువలన నెందరో ఆరోగ్యవంతులైనారు.

12 ఔ. రు 3. 6 ఔ. రు 1—10 లు.

అమృత యెల్లెడల దొరకును.

కేసరికుటీరం, ఎగ్మూరు, మద్రాసు.

జీవచ్ఛవములనుచేయు ఆ పిశాచి!

జ్వరము—మానవుల శక్తిని, జీవనమును పీల్చివేయును. కనుక జ్వరము మిమ్ము వహించినదనగనే దానిని పారద్రోలవలయును. అట్లుచేయుచో

మి మ్మాపిశాచి జీర్ణించి పిప్పి చేయదు. జ్వరమువచ్చినదనగనే అర్కను ప్రయోగించుము.

అర్క

సర్వ జ్వర నివారిణి

ఆహార, విహారబుతుభేద దోషంబుల వలన అన్నాశయమునందు క్రిమికూటముచేరి పలువిధములైన జ్వరములు సంభవించుచున్నవి. వాతజ్వరము, పిత్తజ్వరము, కఫజ్వరము, సన్నిపాతజ్వరము, మరి యితర విషమజ్వరములు, కడుపులో ప్లీహమను జ్వరగడ్డను, అర్క కుదుర్చును. ఈ ఔషధమును పసిబిడ్డలకుగూడ యివ్వవచ్చును.

6 ఔ. రు 2-8.   3 ఔ. 1-8   1 ఔ. 8 అణాలు.

అర్క యెల్లెడల దొరకును.

కేసరి కుటీరం,

ఎగ్మూరు, మదరాసు.

మాధవి

ఇది పుష్పసారములతో నిండియుండు ఒక నాజూకైన మంచువంటి పరిమళపదార్థము. ఈ మంచును కొద్దిగ వ్రేలితో తీసుకొని ముఖమునకు లేపనమును చేసికొనిన వెంటనే అది చర్మములో మాయమై ముఖమునకు కళ, కాంతి నిచ్చును. ముఖము స్ఫటికమువలె నిర్మల మగును. ముఖమున లేచు సోబి, మచ్చలు, మొటిమలు మొదలగువానిని మాన్పును. మరియు దీనిని ముఖమునకు పట్టించుకొనిన వెంటనే ముఖము చల్లగ నుండి మంచు రాచుకొనినట్లేయుండును.

వెల బుడ్డి 1-కి 8 అణాలు.

కేసరికుటీరం, ఎగ్మూరు, మద్రాసు.

మా ల తి

ఇది బాదంపప్పుపాలనుండి తయారుచేయబడిన యొక తెల్లని సువాసనగల నవనీతమువంటిది. దీనిని స్త్రీపురుషులు తలదువ్వుకొనుటకు ముందుకొద్దిగ రాచుకొని దువ్వుకొనిన, వెంట్రుకలు రేగక పట్టుకుచ్చువలె మిసమిసలాడుచుండును. మెదడు చల్లపడి సుఖముగ నిద్ర వచ్చును. ఇందు ముఖ్యముగ మాలతీపుష్పముల అత్తరు చేరియున్నది. ఈయత్తరు సొగసునకు సొంపునకు సుఖమైన సువాసనకు పేరు గాంచినది.

వెల బుడ్డి 1-కి 8 అణాలు.

కేసరి కుటీరం, ఎగ్మూరు, మద్రాసు.

మల్లిక

ఇది ముద్దుబిడ్డలకు మురిపమైన లేపము. ఇది మైసూరు చందన అత్తరుతోను మల్లెమొగ్గల సారముతోను తయారుచేయబడిన నవీననవనీతము. శిశువులకు దీనిని ప్రతిదినము స్నానానంతరము కొద్దిగ శరీరమునకు రాచుచుండిన చర్మము మృదువై బంగారురంగునిచ్చి చర్మవ్యాధుల రాకుండచేయును. ఈ లేపమువలన బిడ్డలు రబ్బరుచెండ్లవలె తేరుదురు. ఇందు కాశ్మీరపు కేసరి పునుగుకూడ చేరియున్నది.

వెల బుడ్డి 1-కి 8 అణాలు

కుంతలకాంతి తైలం

సువాసన తలనూనె. స్త్రీపురుషులు తలదువ్వుకొనుటకు ఇది మంచి సువాసనతైలము. దీనిలో పరదేశపు అత్తరులను కలుపక స్వదేశ పుష్పములతో తయారైన అత్తరులతోనే తయారుచేయబడినది. పరదేశపు అత్తర్లు బొగ్గు తారులోనుంచి తీయుదురు. స్వదేశపుఅత్తరులు హిందూదేశపు మల్లె, జాజి, గేదంగి, మాలతీ, మాధవీ మొదలగు పుష్పములలోనుంచి తయారు చేయుదురు.

బుడ్డి 1-కి 12 అణాలు.

కేసరి పోమేడ్

దీనిని తలదువ్వుకొనుటకు ముందు కేశములకు కొద్దిగ రాచుకొనిన వెంట్రుకలు రేగక మిసమిసలాడుచుండును. ఇందు పేరుగాంచిన అత్తరులు చేరియున్నవి.

బుడ్డి 1-కి 3 అణాలు.

 సౌందర్యవర్ధకములగు నవనీతములకొరకు

సింహము మార్కు గలవానినే

తప్పక కొనుడు.

కేసరికుటీరం, ఎగ్మూరు, మద్రాసు.

తిరువనంతపురము, హుబ్లీక్షేత్రములయందు

అఖిలభారత వస్తుప్రదర్శనములలో.

ప్రథమతరగతి బంగారుపతకములనుపొందిన

కేసరి

డెంటల్ క్రీమ్

అను

దంతధావన నవనీతము

మృదు మధుర పరిమళ మిళితము.

ఎల్లరు ఒకమారు రుచిచూడవలయును. దంతములను
ముత్యములవలె చేయుటయేగాక పంటిజబ్బుల నన్నిటిని నివారించును.
భారతదేశమున భారతీయునిచే భారతీయులకొరకు తయారుచేయబడినది.

అన్ని షాపులలో దొరకును.

అణాలు 8 మాత్రమే.

కేసరి కుటీరం,

ఎగ్మూరు, మదరాసు.

విషయసూచిక

నిరీక్షింపుడు!

విడుదలకై నిరీక్షింపుడు!!

మన రాష్ట్రమున—మన ధనముతో

మన సుప్రసిద్ధ నటులతో

సాటిలేని ఫోటోగ్రఫీ

తయారుచేయబడిన

వేల్ పిక్చర్సు లిమిటెడ్ వారి

చక్కని రికార్డింగు

సీతాకల్యాణము

(తెలుగు టాకి)

అద్భుత దృశ్యములు!

అత్యద్భుత వేషధారణము!!

అసమాన నటనా కౌశలము!!!

మనోహార నాట్యము!

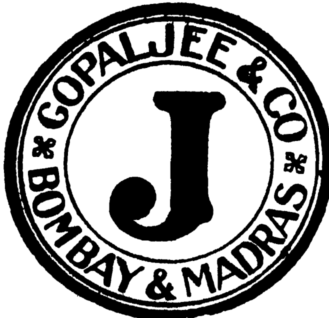
మధురతర సంగీతము!!

అపూర్వ నటీనట సమ్మేళనము!

స్త్రీలు	
మిస్ రామతిలకం	కైక
శ్రీహరి	కౌసల్య
రాజరత్నం	సీత
కమలకుమారి	అహల్య
కోకిలామణి	సుమిత్ర
రంగనాయకి	నర్తకి

పురుషులు	
శ్రీ మాధవపెద్ది వెంకట్రామయ్య	విశ్వామిత్ర
మాష్టరు కల్యాణి	రామ
తీగెల వెంకటేశ్వర్లు	రావణ
నెల్లూరు నాగరాజరావుగారు	దశరథ
మాష్టరు సూరిబాబు	గౌతమ
గోవిందరాజుల వెంకట్రామయ్య	జనక

ప్రతి గృహలక్ష్మి

యు సంతోషముతో మాయొక్క

మార్కు మిస్కి **ఇంగువ**

నే ఎల్లప్పుడును యుపయోగించుచున్నారు.

వాసనలోను, పరిమళములోను, కారములోను, యీ మా "జే" మార్కు మిస్కి యింగువకు సాటిలేదు. అనేక యోగ్యతాపత్రములు, బంగారు పతకములు పొందియున్నది.

1 రతి 1-10-0. ½ రతి 0-13-6. ¼ రతి 0-7-0. 1 శే॥ 1-0-0.

గోపాల్ జీ అండు కంపెని,

203, గోవిందప్పనాయక వీధి, మద్రాసు.

హెడ్ ఆఫీను: బొంబాయి. బ్రాంచి ఆఫీనులు: కుంబకోణం, మధుర.

గంధకపుష్పం (రిజిష్టర్డు)

తులం 1—కి రూ 4-0-0. 15 మోతాదులు రూ 0-12-0.

(ఇది రక్తమును శుభ్రపరుచుటలో అపారమహిమ గలది.)

రక్తముచెడి శరీరమునందు జనించు తెలుపు, యొసప్పు, నలుపుమత్సలు, తిమ్మురులు, సుఖవ్యాధులు, వంట జీర్ణించుటచే కలుగు మేహవ్యాధులు, అరచేతులు అరకాళ్లయందు గలుగు మత్సలు, కీళ్ళపోట్లు, మేహవ్రణములు మొదలగువాటిని మాన్పును. అనుపానభేదములచే అనేకజబ్బుల మాన్పును. 20 సంవత్సరములనుంచి మా అనుభవసిద్ధమగు అనుపానమంజరి మందువెంటపంపబడును.

సువర్ణగంధకపుష్పం

తులం 1—కి రూ 10-0-0. 15 మోతాదులు రూ 1-4-0.

ఇది సేవించిన సకలరోగముల హరింపజేసి, నాడీమండలమునకు బలమునొసగి, ప్రాణశక్తిని వృద్ధిపొందించి మెదడునకు ఆలోచనశక్తియు, జ్ఞాపకశక్తియు కలిగించి, యౌవనము తోపజేసి, దేహేంద్రియ మనోబలముల ప్రసాదించి కాయసిద్ధికలిగించు లక్ష్మీకర మహౌషధ రసాయనము. పరీక్షించదగినది, పథ్యములేదు.

వలయువారికి పెద్దక్యాటలాగు పంపెదము.

అడ్రసు:—

వి. వి. ఆర్ అండ్ కో,

కొవ్వూరు పోస్టు, పశ్చిమగోదావరి జిల్లా.

సంస్కరణం

తే॥ గీ॥ ద్యుమణి, పద్మాకరము వికచముగఁ జేయుఁ।
కుముదహర్షము గావించు నమృతసూతి।
అర్థితుఁడుగాక జ.మిచ్చునంబుధరుఁడు।
సజ్జనులు తారె పరహితాచరణమతులు.॥

'భర్తృహరి'

సంఘసంస్కరణం—అనఁగానే చప్పున వితంతువివాహాలమాటే స్ఫురిస్తూవుంది చాలామందికి: అదికాకుంటే వర్ణాంతరవివాహం: అదీకాదూ—దొరసానులమాట! అంతేకానీ, మరేఁవిఁటుందో అని ముందూ వెనకా చూడరు! "యజ్ఞానికేజ్కావాలిరా అంటే కత్తీ, కటారీ" అన్నాడ్ట. ఆలాగ్గా. యేవి ఆఖరు 'పాయింట్లో' అవే ముందుగా తీసుకురావడఁవాఁ! అన్నిఁటికంటే యేది ముందుగా కావాలో ఆవిషయం కొసాకు నెట్టేడంవాఁ!! యేఁవిఁ న్యాయంవిదీ!

ముఖ్యంగా ఐకమత్యంకావాలి మన సంఘాల కిప్పుడు. అదిలేదు. యెందుచేత? యిప్పటి పరిస్థితులు తెలుసును కొందరికీ; తెలియవు కొందరికీ; తెలిసీ తెలియవు మరి కొందరికీ!! యిలాగ తెలకపిండికి మూడు నాట లన్నట్లయింది సంఘవ్యవహారం. చూడబోతే యేఁవీఁలేదు మళ్లీ—నలుగురూ వొక్కచోట చేరివుండడం!! వొక్కటే పని యని కాదు, పనులు వేరుకావచ్చును; కాని లక్ష్యంమాత్రం వొక్కటే—ఆత్మోన్నతి; తద్వారా సంఘోన్నతి; ఆమీఁద దేశోన్నతి!!

అంతేకాని ముందే 'దేశోన్నతి దేశోన్నతి' యని గోలపెడితే—సంఘోన్నతి లేకుండా దేశోన్నతి యేలాగొస్తుందీ? ఆ వెనుక ఆత్మోన్నతులు లేకుండా సంఘోన్నతి యేలా సంభవిస్తుందీ? కాబట్టీ ఆత్మోన్నతీ, సంఘోన్నతీ, దేశోన్నతీ అన్న క్రమం తలక్రిందులు చేయడం తప్పూ !! మన కిప్పుడు ముప్పుకి మూలంవైనం దీతప్పే !! ఐతే 'యిది మనం దిద్దుకోరాదా?' అంటారు. దిద్దుకోవొచ్చు. కాని చాలా కష్టపడాలి ! మత్సరాలతో మనస్సులు మగ్గిపోయున్నాయి ! తనకిలేదని యేడ్చి వొకకన్నూ—పొరుగువాడికున్నాదని యేడ్చి మరోకన్నూకూడా పోగొట్టుకున్నాడట్ట యెవడో !! ఆలాగ్గా ప్రతిసంఘం కూడా రానురానూ తయారై పోతూవుంది. పైకంతానటన'మేమంతా వొక్క కంచంలో తిని వొక్క మంచంమీద పడుకుంటాం'సని. నిజం సర్వాంతర్యామికే తెలుసును గదా !! అందులోనూ— 'సర్వాధికారపత్రం వొకప్పుడు మా చేతులోనే వుండేదీ లేక యిప్పటికీ వున్నాది' అని విర్రవీగు చుండే అగ్రవర్ణాలవాళ్లని చూస్తూవుంటే వాళ్ల వ్యవహారాలు కేవలం గర్భనిర్భేదకంగావుంటాయి!! "అధమవర్ణాల" వాళ్లను వొక్క విషయంలో కాకుంటే మరోదాన్లోనైనా వోదారికి తేవొచ్చునుకాని అల్లా పెద్దవాళ్లమాటకే భయం !! 'చాపచిగిరితే చదరంతా' అన్నట్టు వాళ్ల పూర్వులు సంపాదించివుండిన జ్ఞానంలో వొకలవం యేలాగో మిగిలివుంది—యిప్పటికీన్నీ. ఆ రవంతపాటితోనే యిప్పుడూ, రాజ్యాలు పాలిస్తాంవని పట్టుకు పాకులాడుతున్నారు; కాని యెవరువింటారు వీళ్ల పాఠాలూ !! "కూటికొచ్చిందా గుడ్డకొచ్చిందా" అని యీనడింపులకిందికి దిగిందికూడాను మీాది మిక్కిలి !!

అమ్మా, "మావూరికి మీా వూ రెంతో—మీా వూరికి మా వూరంతా!!" కాదా మరి ! ఈ జ్ఞానం చిన్నవయస్సులోనుంచీ కలగాలి గాని నడిమంత్రంగా తెచ్చి పెట్టుకుందాంవంటే యిం వుం డుతుందా? వెర్రిమాట! పాచిపోయిన అన్నం బాగుపడదు. కాబట్టి మనకు లేకున్నా మన పిల్లలకైనా యీ దివ్యజ్ఞానం పట్టుబడనీ అని ఆర్యావర్తంలో అక్కడక్కడ కొన్ని పాఠశాలలు నెలకొల్పిందా వసంతాదేవి. ఐతే "అదంతా బాగానేవున్నాదీ—కానీ... కానీ... ఆడపిల్లలూ మొగపిల్లలూ కలిసేవుండడం మాత్రం—కొంచం... కొంచెం... వూం వూం..." అని చీదడం మొదలెట్టారు కొందరు!! వున్నదే కదూ మనలో—ఆడదీ మగాడూ—అన్నా చెల్లెళ్లైనా సరే—కలిసి మాటాడితే చాలు. తయారైపోయిందే వెంటనే—మంగళ సూత్రం ! ఈ దిక్కుమాలిన అనుమానం మొండిచేతివాడికి శనగలుతినడం మప్పినట్లైంది కొన్నిజాగాల్లో !! సరే అదుండనీ—ఆ సంస్థలుకూడా అడుగంటిపోతాయేమో అన్నట్లుంది. ఆ ముసలమ్మ వసంతాదేవి కునికేశిందికూడానూ.

ఆతరవాత చెన్నపట్టంలో సేవాసదనం వంటూ బైల్దేరింది మరోసంస్థ. యిక్కడ

మాత్రం కేవలం ఆడపిల్లలకే!—మగపిల్లల కిక్కడ మరి చోటు లేదు. శ్రీయుత ముత్తా వెంకటసుబ్బారావుగారని—హైకోర్టుజడ్జీ!! ఆయన భార్యా శ్రీమతి ఆండాలమ్మగారు—అదిగో ఆవిడా యీ సంస్థకు 'మూలవిరాట్టు!' యే డెనమండుగురు పిల్లలతో ఆరంభించారీ సంస్థ—ఆవిడా మరికొంతమందీకూడానూ. ఇప్పుడో—రెండువందలకు పైనున్నారు పిల్లలు!! అక్కడేవుండి చదూకునేవాళ్లు 150 మందికిపైనుంటారు!

"ఏవో నాలుగు క్లాసులూ—వోపది పుస్తకాలూ—అవినాలుగూ చదివీడం—ఆతరవాత యీవలకు రావడం—అంతతో చెల్లు—" యీలాటి చదువక్కడ లేనేలేదు. నిర్వీర్యపుచదువది వచ్చినా రాకున్నా వొకటే!! చచ్చుచదువు రాకుండడంవే మేలూ వోపక్షానికి. అంతేకాక 'యేదో పదిమందివీ చేరుకున్నాం వోచోట. డబ్బుచ్చుకునో ధర్మానికో ముప్పొద్దులా యింత ముద్ద తింటూ కాలయాపనం చేద్దాం' వనే పద్ధతీ కాదిది. గొప్పయింటి బిడ్డలకేగాని సామాన్యుల బిడ్డలకు, దిక్కూ మొక్కూ లేనివాళ్లకు, తల చెడ్డవాళ్లకు, తల చెడకున్నా చెడినవాళ్లలోనే లెక్కపడ్డవాళ్లకూ వాల్మీకాశ్రమం లాటిది: అతిశయోక్తి కాదు! డబ్బు బాగా యిచ్చుకోగలవాళ్లూ వున్నారు. యేవీ యిచ్చుకోలేనివాళ్లూ వున్నారు; సంసారిపక్షంగా యేదో కొంత—కేవలం లేదనకుండా—చంద్రునికో నూలుపోగన్నట్లు యిచ్చుకునేవాళ్లూ వున్నారు. డబ్బువిషయంలో అంత మెడమీదకత్తి పెట్టిన వ్యాపారం మాత్రం లేదు. పాపం వా భార్యాభర్తలు వేలకువేలూ స్వంతద్రవ్యం యిచ్చుకోవడంవే కాకుండా దేశాలవెంటతిరిగి చందాలెత్తి నానాకష్టాలూ పడి తెస్తారు! అదీగాక యిదంతా వట్టిపేరు గొప్పకేనా లేక దీనిలో వుపకారచింత యేమైనావుందా అని లోకులు కనిపెట్టరూ మరి! వూరికే యిచ్చేస్తారా వందలూ వేలున్నూ—హైకోర్టుజడ్జీ కాదు ఆ పైవారైనా!! డబ్బుమాటకేం వదల్లా వుంచండి.

అసలుమాట చదువేలాటిదో చూడొద్దూ! పందుం రూపాయిలూ ఖర్చుపెట్టి పసుచుతనంవంతా కడముట్టించి పాఠశాల విడచి బయటబడ్డ తరువాతా 'ముండభత్తెం' లాగ ముప్పైయ్యెదురూపాయిల గుమాస్తాగిరీ చేయాలి లేకుంటే ముష్టెత్తుకోవాలి గాని మరోపని చేతకాదూ అంటే ఆ ఖర్చెందుకూ—ఆ కష్టం వెందుకూ—ఆ కాలయాపనెందుకూ? కఠినంగా అడుగుతున్నానని కోపపడకుమా! నేనూ నీ కొక సోదరుడనే! నీ కన్నతల్లికడుపున పుట్టకపోతే నీ దేశమాత కడుపుననైనా పుట్టినవాణ్ణే కదా!! నాకుమాత్రం కడుపుమంట వుండదనుకుంటూవా తల్లీ! దిక్కుమాలిన సేవకవృత్తికేనా చదువంటే—మరి స్వతంత్రజీవనం వొద్దూ!!

ముద్దినుసు ముక్కారుపనులూ నేర్పుతారు సేవాసదనంలో! ఐదారేళ్లందులోగాని తరిఫీదైవొస్తే ఆడపిల్ల తన యిల్లు కదలక్కర్లేదు—రోజూ వోరూపాయి డబ్బులు తెచ్చుకోవచ్చు—సునాయాసంగా: యే చెమ్కీపని చేశో—యే లేసుపని చేశో—యే కుట్టు

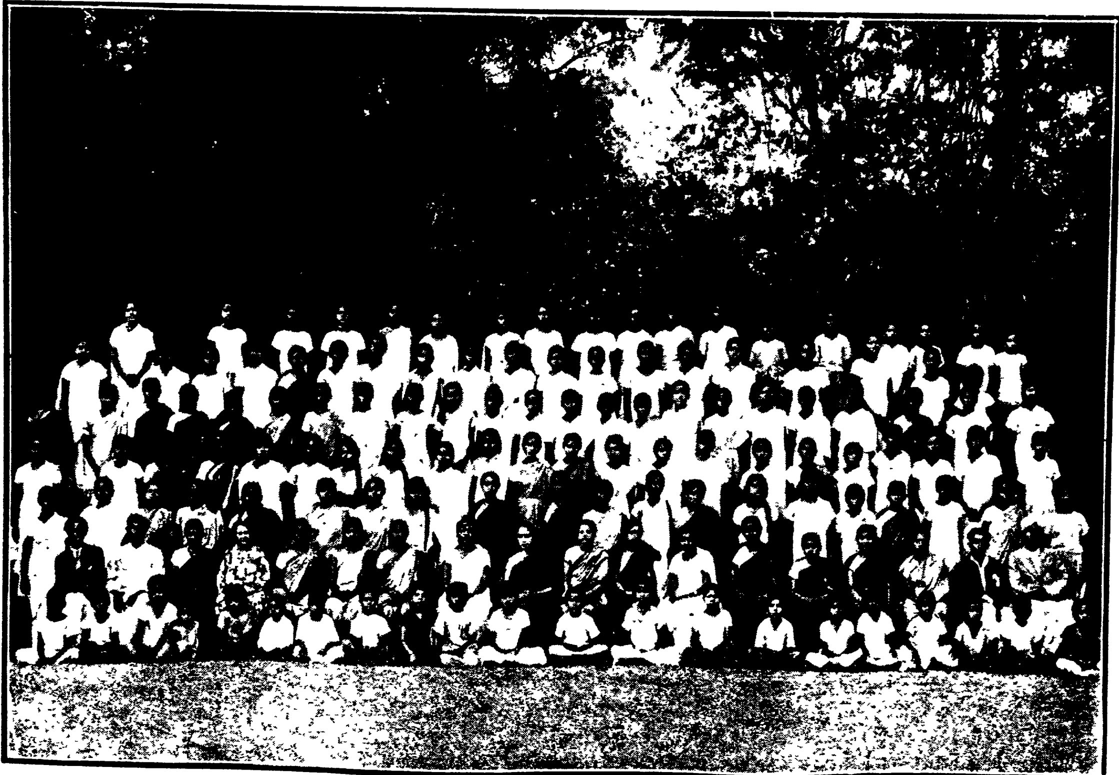
పని చేశో!! దేహీయని వొకణ్ణి చెయ్యి చాచనక్కర్లేదు. రెండో కంటివాడికి తెలియనక్కర్లేదు తినపునిక సంగతి-విన్నావా!

ఆ భాగం వాలాగుంచి మళ్లా మొదటికి రా? అన్ని జాతులపిల్లలూ కలిసేవున్నారని చెప్పడం మరచిపోయినానేమో! సరే యిప్పుడైతే నేంవిటే: అంతా కలిసేవుంటారు: తింటారు: ఆడుకుంటారు: పాడుకుంటారు: 'అక్కా' అంటే 'చెల్లెలా' అని యెంతో అన్యోన్యంగా వుంటారు. వాళ్లువాళ్లు నేర్చుకునే విద్యావిశేషంచేత వాళ్లవాళ్ల యాత్మోన్నతి, అంతా కలిసి అరమరా అభ్యంతరాల్లేకుండా వుండడంవల్ల సంస్థకు చిరాయువు: యీలాటి సంస్థవల్ల దేశానికభ్యుదయంవున్నా!-యేంవలా చూస్తావు?- వర్ణసంకరం వనా-సారే!! ఆ పిల్లలంతా యెవరిళ్లకు వాళ్లొచ్చినతరువాత మళ్లీ యెవరి జాతిలో వాళ్లే వుంటారు!! అది మారిపోదు! కానీ, కంసాలి వీరమ్మని చూస్తే కరణాల కాంతమ్మ 'అక్కా' అని కౌగలించుకుంటుంది కాని "నన్ను ముట్టుకోకు నా మాలకాకీ" యని దూరంగా నిలబడిపోదు! యెందుచేతా? అల్లా బాల్యస్నేహంచేత! మనసారా వీరమ్మను కౌగలించుకున్నంత మాత్రాన్నే కరణాల కాంతమ్మ, కంసాలి వీరమ్మ నైపోతానేమో అని భయపడదు. ఆలాటిగాలి పీల్చలేదామె సేవాసదనంలో.

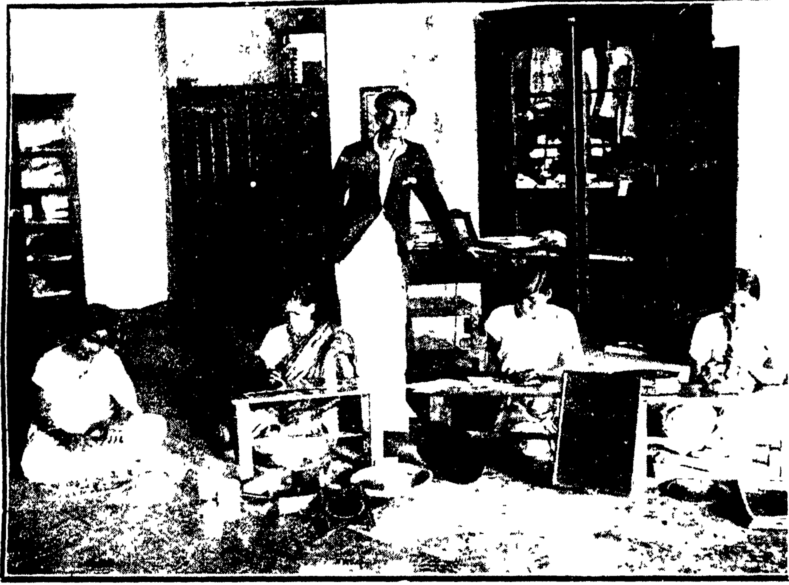
ఇదుగో యీలాటి వ్యవస్థయే మన సంఘాల్లో యేర్పడాలంటారు నిజమైన పెద్దలు. "మా కారోగ్యం, మా కైశ్వర్యం, మాకు ధనం, మీకు ఋణం" అన్నది ఆత్మోన్నతి కాదు! "సరు లేయవి యొనరించిన నరివర, యప్రియము తన మనంబునకగు తా నొరులకవి చేయకునికియె పరాయణము పరమ ధర్మ పథమంబులకున్" అని తెలుసుకొని ఒకరినొకరు తూలనాడుకోక 'అన్ని సంఘాలూ వొక్కటే' అని చూడడంవే ఆత్మోన్నతి; కాని నేను మహా గొప్పవాణ్ణనుకోడం ఆత్మోన్నతి కాదు: అహంకారం వనిపించుకుంటుం దది! అదే-ముమ్మాటికీ అదే- మన కొంప తీస్తూవుంది.

ఈమాటే యెన్నివిధాల చెప్పినా పట్టలేదు. పట్టలేదుకదా అని నిరాశచెంది పోవడం ధర్మం కాదు గదా! అందుచేత మళ్లీ చెప్పవచ్చును: నిజంగా సంఘసంస్కరణమే చేయాలంటే హరిః ఓమ్మని పిల్లలను ముందుగా సంస్కరించవాలి. దీనికిగాను ప్రతీజిల్లాలోనూ అథమంగా వొకటైనా యీలాటిసంస్థ వుండితీరాలి! యే జిల్లాలో వున్న యిల్లా ల్లొల్లా మొత్తానికి కష్టపడితే యిది సిద్ధించకపోతుందా!! వెర్రిమాట! గంటలాగి కటకురాళ్లమీద పడుకొన్న కాంతామతల్లుల కిది యొక కష్టంవా? తెలుపులు మింగేవాళ్ల కప్పడా లడ్డా!! సమయంవొస్తే సంసారాలైనా ధారపోసే స్త్రాంనన్ను వుదారమతులు లేరా! ఏంవుంటే నేమీ!! ఉత్సాహంలేదు!!

ఆ వుత్సాహం కలుగుతుందేమో అనే యీ విషయం, వ్రాయబడ్డది; కాని సేవాసదనపుగొప్ప చెప్పడానికికా దన్న యథార్థం మాత్రం తెలిస్తే చాలు మా సోదరీ మణుల కందరికీ! కంకణంగట్టుకొని కర్మ

చెన్నపురి సేవాసదనముననున్న ఉపాధ్యాయినులును విద్యార్థినీబృందమును

సేవాసదనమున లక్కపూత (Lacquer work)
పనినేర్చుకొనుచున్న విద్యార్థినులు

సేవాసదనమున చిత్రకార విద్యయు (Painting) దీపములకు
షేడ్లుచేయుటయు (Lamp shade making)
నేర్చుకొనుచున్న విద్యార్థినులు

యోగంలోకి దిగితే జ్ఞానం దానంతటదే వొస్తుంది. దేశానికి మనకూకూడా ముక్తి ఆ వెంటనే వుంది. వితంతువివాహాలూ వర్ణాంతరవివాహాలూ యెవరి క్కావలిస్తే వాళ్లు చేసుకుంటారు లేకుంటేలేదు. దాని కితరులప్రమేయం లేకున్నా బాధలేదు. 'కానున్నవి కాకపోవు'. కాని యీలాంటి మహత్తర సంస్కారవాచ్యములైన సంస్థలు మాత్రం పదీమందీ కూడితేనేగాని సాగవు. కాబట్టి దేశసేవకులునూ సేవకురాండ్రునూ్నా యీ విషయం వేపు తమ దృష్టి మరల్చుట లెస్స. స్వభావస్థాపనము, స్వదేశాచార నాగరకతలూ యిలాంటి వింకెన్నో గుణాలు పట్టుపడాలంటే సేవాసదనపు ఘక్కనే బాలికాపాఠశాలలన్నీకూడా మార్చుకో వాలి. ఉపాధ్యాయినులే వుండాలి. వాళ్లు ప్రజ్ఞావిశిష్టలై వుండాలి. లోకవ్యవహారజ్ఞానం బాగావుండాలి వాళ్లకు.

ఈ సంస్థలోచేరి చదూకుని బాగుపడ్డవాళ్లెంతోమంది లోకయాత్ర చేస్తున్నారు మరి యీాదగా. వాళ్లనుచూస్తే ముచ్చటేస్తుంది— ఆతీరూ, ఆమాటతెన్నూ ఆ మర్యాదాభిమానాలూ—పదిమందిలో మెసలడం మాటంటా అమ్మా! అమ్మకానివాళ్లి సమ్మా అనాలి. నాయనకానివాళ్లని నాయనా అనాలి! అంతేకాని "దాండకు తోడు గిట్టదు—పొట్లకు పొరుగుగిట్ట" దన్నట్టు బ్రతుకుతాంవంటే అన్యోన్య స్నేహభావాలు మన కొస్తాయిూ! అదిలేకుండా 'గాంధీకిజే' యన్నా వొకటే—'కందిపప్పుకీ జే' యన్నా వొకటే!! ఆ కార్యదీక్ష మనం సంపాదించాలంటే "మాతృవత్పరదారేషు, పరద్రవ్యేషు లోష్టవత్, ఆత్మవత్సర్వభూతాని యః పశ్యతి సపండితః" అన్నమాట ప్రతీరక్తబీజానికి యెక్కించాలి! అనొక తపస్సూ—మాటలా!!! అదీ బాల్యాదారభ్య చేయాలి. దాని కాశ్రమాలే సంస్థలు. ఇక్కడ భేదబుద్ధి పనికిరాదు. లక్షాధికారి కూతురైనా భిక్షాధికారి కూతురైనా నొకటే. ఎక్కువ తక్కువ లెంతమాత్రం చెల్లవు!! యెంతచక్కా తెల్లారికముందే లేవడం, శౌచం, స్నానం, ధ్యానం, భోజనం, చదువులూ, ఆటలూ, పాటలూ,—అంతేకాని అక్కరకుమాలిన ప్రసంగాలు చెయ్యకూడదు! యిదే తపస్సన్నాను—అంతేకాని ముక్కుమూసుకుని మూలకూచోమని కాదు నా అభిప్రాయం! క్రియలవల్ల చిత్తసంస్కారం కలగాలిగానీ "కొంగజపా"ల్లో మరింత చెడిపోతుంది చిత్తం.

కాబట్టి సేవాసదనమంటే ఆశ్రమం—యీలాంటి ఆశ్రమాలేకావాలి ప్రతీజిల్లాకూ—అంతేకాని యెక్కడో చెన్నాపట్నంలో వొకటీ గుంటూరులో వొకటీ—మరెక్కడో మరోటీ కాదని నా మొర.

వినా్నరా?

———

స్త్రీ విద్య

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తిగారు, ఎం.ఏ; బి.ఎల్.

౨

రూపులందును, గుణములందువలె వ్యక్తుల రుచులందు వ్యత్యాసములుండును. విద్యాశాఖలు వేర్వేఱు రుచులకు సంబంధించినవి. ఎల్ల రుచులును, ఎల్ల శక్తులును ఒక్కని నాశ్రయించుట అరుదు. విద్యాశాఖలనన్నిటిని పిడికిట బట్టగలిగిన వ్యక్తులు లేనే లేరని చెప్పవచ్చును. గత భవప్రయత్న ఫలమువలననేమి, వంశసంప్రదాయము మూలముననేమి, స్థలవాతావరణమువలననేమి, చెలికారము మూలముననేమి పిన్నతనమందే ఒకని హృదయము ఒకతీరు విద్యాశాఖపట్ల ప్రత్యేకాభిమానమును జూపును. టాగూరుల కుటుంబము లలితకళలకు నిక్షేపము. చిత్రలేఖనకవిత్వములను టాగూరు వంశీయులు ఉగ్గుపాలతో గ్రోలుదురు. నృత్యమును సంగీతమును టాగూరులను తమ పాత్త్రిల్లయందు పెంచి పెంపొందించినవి. అవనీంద్రునకు చిత్రలేఖనమును నేర్పినవి అవనీంద్రుని ఇంటిగోడలు. రవీంద్రునకు కవిత్వమును నేర్పినది శాంతినికేతన వనమందలి దేవేంద్రనాధుని (ఇది నేటికిని గలదు) వేదిక. మన రాష్ట్రమందు శొంఠివారికిని గణితశాస్త్రమునకును అవినాభావసంబంధమున్నది. తంజావూరు, చిదంబరములందు సంగీతమువారు పల్వురున్నారు. ఒకలోయనుండి వేఱొక లోయలోనికి దిగు కల్లోలినియట్లు ఒక వంశమునుండి వేఱొక వంశమునకు ఒకతీరు పరిజ్ఞానము పారుదలనందుచుండును. ప్రత్యేక రుచులు ప్రత్యేకవృత్తులను, ప్రత్యేకవృత్తులు ప్రత్యేక రుచులను పెంపారజేయును.

వృత్తి అభిరుచి ననుసరించినదైనను, అభిరుచి దృష్టి, విశాలమైనది. కేవలము వృత్తితోడనే తృప్తిపడి అది ఊరుకొనదు. ఈదృష్టి జ్ఞానసముపార్జనమునకై మేరువును,—మేరువునే కాదు నక్షత్రమండలమునుకూడ నతిక్రమింపగలదు! గభీరసింధువునందు గ్రుంకులిడగలదు!! ఫలితమును కాంక్షించి ఇది పనికి గడంగదు. పనియందలి తియ్యందనమే దీనిని తనదెస కాకర్షించును. ఇట్టి తీపిని, ఇట్టి రుచిని, ఇట్టిదృష్టిని గలవారు మానవులందు దలమానికము లగుదురు.

ప్రత్యేకవ్యక్తి తన ప్రత్యేకరుచిని గుర్తించుట సగమువిద్యను చేబట్టుట. బీగము చేజిక్కిన మీదట మంజూషమందలి మాణిక్యములు చేతబడుట కెంత యాలస్యముపట్టును?

ప్రత్యేకరుచులును, ప్రత్యేకవృత్తులును, ప్రత్యేక వ్యక్తులందు ప్రత్యేకజాతుల ననుసరించి విశేషమై, విస్పష్టమైయుండును. స్త్రీపురుష జాతులందివి అనల్పములై యుండును.

సాధారణముగా శాస్త్రములదెస గాక కళలదెస స్త్రీదృష్టి పాఱును. స్త్రీ కళామయి. పుష్పదళమునకును, చంద్రకళకును, రవిమరీచికకును, స్త్రీ రూపునకును భేదములేదు. స్త్రీ మానసమునకును, కుసుమమానసమునకును వ్యత్యాసములేదు. స్త్రీ హృదయమునకును, శారదచేతి వీణియకును భేదము లేదు. మనీషులు ముల్లోకములని పేర్కొనినది స్త్రీ రూపును, స్త్రీ చిత్తమును, స్త్రీ ఆత్మను అని నా తలంపు. సృష్టియందలి అద్భుతములన్నియు కళయందున్నవి గాన స్త్రీప్రకృతియందును నున్నవి.

మనసు నాకర్షించి, హృదయమును పొంగించి, నిహితశక్తులను రేకెత్తించి, అంతరంగసృష్టికి అపూర్వ చలనమిచ్చి, అసాధ్యక్రియలను అరచేతి యుసిరికలు జేసి, ఉత్తుంగకాలశైలమున మానవునకు కైలాసపట్టమును కట్టునది కళ. మహితగుణములన్నియు కళయందున్నవి! మనుష్యత్వమంతయు కళయందున్నది! మానవజన్మ మహత్త్వమంతయు కళయందున్నది! కారణము: మానవకాయమను ఐహికఆవరణమందు, అంతరంగమను కొలువున హృదయసింహాసనమున నాసీనయై సృష్టికి తానై తాను సృష్టికై కళ

విరాజిల్లుచున్నది! నక్షత్రపుష్పముల కెనయైన భాస్వంతాళయములతో నీమె పీఠము వెలుగొందుచుండును! స్త్రీహృదయమును సుఖావాసము జేసికొనుటకు కళ మిక్కిలి ముచ్చటపడును. కళాకాంతకు స్త్రీ యంతరంగమునందున వనము!— స్త్రీ హృదయము దివ్య బృందావనము! కొండసానువులందు అల్లనబాలు శైవలినీ పూరమట్లు, మురళినుండి కలస్వన మొనరించుచు ప్రవహించు తోడిరాగమట్టులు, కల్వ మోములం జల్లగ సోకు పొడుపుచందురుని చిరునవ్వులట్లు ప్రియురాలి కెంపుమోవినుండి అల్లన స్రవించు తియ్యని గుసగుసలట్లు కళాభావము హాయితుంపురులు చిమ్ముచు నీ బృందావనమున పొలుచుచునుండును!

లోనిశక్తికి బాహ్యవ్యక్తీకరణ మొసగునది విద్యయంటిని గదా. 'విద్యాగంధ' మందురు— అదేమి? అంతరంగకుంజమున రంజిలు ప్రఫుల్ల భావకుసుమములనుండి వీచు సౌరభమే! తన మనసునందలి మాధుర్యమును మానినియొర్తు వసుమతిపై గుమ్మరింపవలెనన్న, తాను తొలుత కళాశోభయందు గ్రుంకులిడవలెను. హృదయగర్భాలయమందలి దివ్యభావరాసులను గుర్తింపవలెనన్న కళాసుందరీమందిరమున నిత్యవ్రతము సల్పవలెను. అంతరంగమందలి దివ్యమూర్తిని గుర్తించుటకే కదా సగుణోపాసకుడు బాహ్యమూర్తి నారాధించును. అంతరంగస్థఅమృతసూతిని పొడగాంచ నెంచియే కదా తారకలు జాబిలిచుట్టును చేరి నిస్తబ్దగీతికా కళలచే నాతని నారాధించును! ఆత్మశక్తికి అవనిపై మందిరములు కట్టుటకై కాంతలు కళారాధనమునకు గడంగవలెను. వారందులకు గడంగి,అవ్వల పువ్వులు చల్లిన శుభముహూర్తమున వారి మానసదివ్యాలయమున మిరుమిట్లు పుట్టించు తలపు తళుక్కులు, జలజలరాలు నక్షత్రములట్లు వాతూలమున గంతులిడు సంగీతసంగతులట్లు ఉదయకిరణములందు నవ్వులు చిమ్ము మంచుతుంపురులట్లు కవికలమున నుప్పతిలు రసబిందుసందోహమట్లు అయ్యవి జగతిపై గురియును! మిసిమిమెత్తని మనసుగలదై భావఖచితహృదయముతో నొప్పు కాంత తన తపసుచే అంతరంగస్థ కళాసామ్రాజ్యమునకు బాహ్యావనియందు చక్కని రహదారులు దీయగలదు.

కళలకన్నిటికిని నొక్కటే యంతరంగము. గానమనుడు, నృత్యమనుడు, చిత్రలేఖనమనుడు, కవిత్వమనుడు, శిల్పమనుడు అరువదినాలుగు కళలనుడు,— వీని హృదయవీథినుండి ఒకతీరు భావధుని ప్రవహించుచున్నది. విశేషముగ దృష్టి జూలగొనగలిగినవి లలితకళలు. మన విద్యావిధానమున చరిత్రపఠనమునకును, శాస్త్రపఠనమునకును విశేషస్థానమున్నదిగాని లలితకళలకు లేదు. లలితకళల లలితకవాటికలందే విద్యార్థినుల పుష్పవేదిక లమరియుండును! మన పాఠికట్టడములందు రాళ్లవంటి శాస్త్రాంశములే యున్నవి. ఇందు కళలసంఖ్య సకృత్తు. స్త్రీసంఖ్య యు నట్టిదే. మన రాష్ట్రమున స్త్రీవిద్య అభివృద్ధిగోనున్నదని ప్రభుత్వనివేదికలు తెలుపుచున్నవి. ఈ నివేదికలు పేర్కొనిన విద్య ఉన్నతవిద్య. ఈ యున్నతవిద్య స్త్రీని స్త్రీయనియు, పురుషుని పురుషుడనియు,—మనుష్యుని మనుష్యుడనియు గుర్తింపజేయగలుగునది కాదు స్త్రీ రుచికిని, స్త్రీప్రకృతికిని, స్త్రీ జీవనమునకును, స్త్రీ ధర్మమునకును సంబంధించిన విద్య ఈ యున్నతవిద్యలో సున్న. కావున నిందు స్త్రీవిద్య ఉన్నదనియు, మన రాష్ట్రమున స్త్రీవిద్య ఉన్నతపీఠమున నాసీనయైయున్నదనియు దలచుట వట్టిభ్రమ.

గృహలక్ష్మి

శ్రీమతి బి. సీతాలక్ష్మిగారు

మధువుచిందించు మందారమాలకన్న
రమ్యమైబరగు గులాబిరాణికన్న
మధురతరవాసనల్ నింపు మల్లెకన్న
పడతులకునెల్లెడ ప్రేమపాత్రమగుచు
ధరణిమపానయ పుష్పవితానమెల్ల
మరచునట్టుల విజ్ఞానమధువుశోడ

మేలుసాహిత్యసుమముల మీకు గూర్చ
లలిత"గృహలక్ష్మి" వెయ్యేండ్లు కళల దనరి
నవ్యరీతుల నొప్పుచు నాంధ్రభూమి
సకలగృహలక్ష్మి యాచును సాటిలేక
తేజరిల్లుత యనుచును దినదినంబు
ప్రార్థనంబును సలుపుడో పడతులార!

లూలియా

గోనెల. నరసింగరావుగారు, బి. ఏ.

ప్రకృతిసుందరి మునిమాపువలువచెఱఁగు।
మొగమునందూని నిట్టూర్పు లెగయఁ గన్ను
గొలఁకులన్ వేడికన్నీరు దొలఁకుచుండ।
నురువియోగాగ్ని వేగెడు తరుణిమద్ది.

పూవులసెజ్జఁ దావులు గుబుల్కొన స్వామివియోగవేదనా
భావపరీమళస్ఫురణపై పయిఁజిమ్మ సుధాప్రరోచులన్
గ్రేవ వసించియున్నఁ దనప్రేయసుఁడౌ నల షాజహానుపై
నావిలదృక్పరంపరల నప్పటికప్పటి కామె నించెసిన్.

ఆమె యురస్సునన్ మణిమయాంచిత దివ్యకిరీటభాసమా
నామలమౌళిభాగ మకటా గదియించి కవోష్ణబాష్పధా
రామిళితైక రాగరసరంజిత మంజిమఁగూర్చి "లూలియా,
ప్రేమమయీ, ప్రియా, పలుకవే, కనవే;" యని యేడ్చె బాదుషా.

విన్నదనంబుతో గనులువిచ్చి మృదూజ్జ్వలబాహువల్లరిన్
గ్రన్ననఁ బాదుషా యఱుత గాఢతమిన్ బిగియించిపట్టి యా
కన్నుల నవ్వువెన్నెల జగాజిగిఁ దా మెఱయించి "లూలియా
నిన్నెడబాసెదుం; సెలవె నేఁ?"డని పల్కె నిరుద్ధకంఠయై.

తటుకున వానిగుండియ, యథాయథలయ్యెను; నామెపైఁ దమ
చ్చట వడిమూఁగె; నొండొరుల సందిట విస్మృతులైరివారు; తె
చ్చట నిటులే యగుంగద భృశమ్మగుప్రేమమె యుండెనేని; యు
ద్భటగతి మృత్యువుగ్రముగఁ బైకొనుగా కది సంచలించునే?

లోకములోన నద్భుతవిలోకనసత్తకమందు బేర్మివిం
దాకవహించి ప్రేమ రసతత్వపవిత్రతకు న్నిదానమా
నాకడ, షాజహానునృపుఁ డా ముముతాజిసమాధి డాసి యే
కాకిగ నామెకై వగచెఁ గంటికిమంటికి నేకధారగన్.

ఆగ్రాపురి కిదియే మొద। లగ్రత్వము గల్గుటకు, యథార్థముగా; వా
రగ్రగణులు దంపతులకు: స। మగ్రప్రేమంబె స్థాయియగుగద యెపుడున్.

'గృహాలక్ష్మి' పరిరంభణోత్సుకత లేదే నట్టి జన్మంబు దు
స్సహ మెవ్వారికి; నాకు నేటికిఁక నీసామ్రాజ్యలక్ష్మీకర
గ్రహణోద్యద్విభవాతిరేక మది, భారం బాచు బాధా ముహు
ర్ముహురుత్కంఠతఁ గోహినూర్ గఱుఁగ నాక్రోశించె నున్మాదియై.

మీర:—ఆమె భక్తురాలు. కల్లకపటములను తెలిసికోలేని కలికిహృదయమునుండి ఆమె భక్తిరేకులను విరిసికొన్నది. ప్రసవమూర్తి తన నిండారు జీవితమును విచ్చికొననెంత పరివేదన ననుభవించునో అంత పరివేదన ననుభవించి ఆమె భక్తి విప్పారినది. ఆమె భక్తిలో వజ్రవైడూర్యగోమేధి కాంకితమయిన కిరీటము నిర్లక్ష్యమున ధూళీపాళిలో దొరలిపోయినది. మృత్యుభీషణమయిన కాలకాకోలము పాలువలె విరిగిపోయినది. ఆమె, బొమ్మ పొత్తికలలో తారాడు చుండ ఆమె హృదయసీమను వైష్ణవసూక్తములు పాదుకొన్నవి. వైష్ణవులగు తల్లిదండ్రులు ఆ భావకందళమునకు ప్రోది సేసినారు.

కుసుమసుకుమారజీవితము నల్లుకొనిన అంతము పొంతము లేని లోకాపవాదములను ఆమె గణించినది కాదు. అవి భౌతికశరీరమున కని ఆమె చిఱునవ్వినది.

ఆమె కన్నీరు భక్తిపరము. విశ్వాసము భక్తిపరము. ఊహ, మాట భక్తిపరము. సకలము భక్తిపరము. భక్తి మూర్తిభవించినది: మీరాబాయి అయినది.

మీరా గాయని గానకళాపరిజ్ఞాత. ఆమె గొంతెత్తిన ఎన్నియో సుస్వరప్రసూనములు తమ దివ్యామూల్య జీవితములను పదాంకితము చేసికొనెను. ఆమె పాటలో చదలేటికెరటాల నురుగువెన్నెలల మిసిమి కాంతుల గలగలలు నిత్యము మొరసికొనును. ఆమెకు నలుదెసలనుండి తిరస్కార ఘంటికానిస్వనము వినిపించినది. ఆ నిరాకృతి విశ్వజనని చెవి సోకకుండగనే ఆమె దైవములో చేరిపోయినది.

౨

"బాజాలు నాన్నా బాజాలు"

"అవును చిట్టి తల్లీ"

"బాజాలతో అదేమిటి నాన్నా!"

"పల్లకీ తల్లీ!"

"పల్లకీ పల్లకీ"

"..........."

"పల్లకీలో ఎవరు నాన్నా?"

"పెండ్లికొడుకు"

"పెండ్లికొడుకు—హహ! హ! హ!"

"అవును చిట్టి తల్లీ"

"పెండ్లికొడుకు—బాగున్నాడుకదూ"

"చాలా బాగున్నాడు"

"నాన్నా! నాన్నా"

"ఏమి చిట్టి తల్లీ!"

"నాన్నా..."

"ఏమి తల్లీ."

"నాకూ కావాలి—నాన్నా!"

"ఏమి కావాలి చిట్టి తల్లీ!"

"పెండ్లికొడుకు."

"హ! హ! హ! హ! పెండ్లికొడుకు కావాలా! చిట్టితల్లీ! అప్పుడే—పెండ్లికొడుకు"

"కావాలి నాకు—నాన్నా..."

"సరే చిట్టి తల్లీ—సరే సరే"

అది వసంతము. నవోషస్సు. అవ్యక్త శకుంతమధురారావములు కల్యాణోత్సవ మంగళ తూర్యారావములలో నిస్వనించినవి, అరుణారుణరాగము పెండ్లికుమారుని కంటికెంపులో తుంపెసలాడినది. ఝరీభాంకారములతో నృత్యగీతములతో హిమవాలుకా కస్తూరికాగురు ధూపధూమములతో వందిమాగధుల కైవారగీతావారములతో వివాహశుభోత్సవము మేరట రాజభవనము ఛాయలనుండి సాగిపోవుచున్నది.

మేరటి సంస్థానాధిపతి రాజారత్నసింగ్ భాటియారాణా. అతడు ఆరేండ్ల కుమారికతో సౌధోపరినుండి వసంతనవోదయశ్రీవిభూతిని చూచుచున్నాడు.

నిసర్గరామణీయకమును చూచుచున్న ఆ రాకుమారిని మంగళతూర్యారవములు కైవసము చేసికొన్నవి. పల్లకీయందు పెండ్లికుమారుడు అనంత శ్రీవిభవము నిండార కూరుచున్నాడు. అన్నెము పున్నెము ఎఱుంగని అమాయికబాలిక పెండ్లికుమారుని వాంఛించినది. తండ్రి, కుమార్తె ఈప్సితము తీర్ప నిశ్చయించుకొన్నాడు.

రాణా వైష్ణవేయుడు. అతని కులదైవతము శ్రీకృష్ణభగవానుడు.

3

"మీరా! మీరా! ఇదుగో అమ్మా! నీ పెండ్లికొడుకు"

"ఏడి నాన్నా ఏడీ!"

"ఇదుగో..."

"ఆ! ఎంత అందకాడో—ఎంత చక్క—"

తండ్రి ఒసగిన బంగారు గోపాలమూర్తిని కోర్కెలు పూర్ణించుకొన్న హృదయముతో మీరా పేరాసతో తీసికొన్నది. ముద్దుగొన్నది. హత్తుకొన్నది. 'నా పెండ్లికొడుకు' అమృతానందములో క్రేళ్లురికి అవశ యైనది. 'చిట్టి తల్లీ! ప్రతిదినము నీ పెండ్లికుమారుని అభ్యంగనస్నానము చేయించుము— జిలుగువసనములతో భూషలతో అలంకరింపుము— ఆరాధించుకొనుము' అని తండ్రి ఉపదేశము చేసినాడు.

ఆమె చిన్నారి వదనము అమితగంభీరభావముతో గభీరప్రసన్న మయినది. ఆమె లేత హస్తములలో విగ్రహహృదయము పరితోషముతో నిండుకొన్నది. నందనవనములోని కల్పశాఖి జలజలప్రసవములను గురియించినది.

స్వర్ణపాళీవితానములోని ఘంటిక జయవెట్టినది.

౪

కాలమునకు పురోగమనము. మానవుల అభివృద్ధికి పురోగమనము. ఎందులో విపర్యయము సంభవించినను ప్రతివిషయమున ప్రళయము. తుదకు లోకమునకు ప్రళయము.

మీరా వయస్సుతో, ఆమెలో చిన్ననాడు తొలకరించిన భక్తిభావము చిగిర్చి రేకుల విచ్చి పుష్పించినది.

ఆమె భక్తి మూగది కాదు. మాటలను నేర్చినది. పాటలను నేర్చినది.

చెక్కు గీటిన పల్గాయనాడే ఆమె చిన్నిహృదయమునుండి చిన్నిచిన్ని పాటల వన్నెవన్నెలు సురభీకరించెడివి. ఇప్పుడామె పాటల పాలవెల్లి అయినది.

ఆమె వసంతవయస్విని. చిన్నికృష్ణునియెడ వాత్సల్యము అనురాగము అయినది. అనురాగము ప్రణయమయినది. వసంతకోకిలపోలిక ఆమె గోపాలకృష్ణుని గీతార్చనలతో అర్చించుకొనుచు తన దినచర్యను మధురార్ద్రము చేసికొనుచున్నది. ఆమె కవయిత్రి. ప్రతిదినస మామె నివేదించు గీతికలు ఆమె కపోలకల్పితములు; మథియించిన హృదయమునుండి తొలకరించిన అమృత గీతాకందళములు; ఆమె పాటలు ఉషోదనీకంఠకలకంఠ గానశకలములు. ఆమె కంఠమెంత మాధుర్యమో అంత మాధుర్యమామె రూపరేఖ. ఆమె శరీరము సౌష్టవము, ఆమె సౌందర్యము, ఆమె వైదుష్యము నానావనీశకుమారుల చెవులబడినది. నానా దిగంతములనుండి ఆమెకు సంబంధములు వచ్చుచున్నవి.

ఆమె దినచర్య ఒక క్రీడ. వేకువ విరియగనే ఆమె కన్నులు విచ్చును. కన్నులు తెరచుకొనగనే ఆమె గళమునుండి పాట రెక్కలను విదలించుకొనును. ఆ పాటతో ఉషస్సతికి ఆహ్వానము. ఉదయాచల సానూపలపాళికల శయించియున్న బాల భాస్కరునకు మేలుకొలుపు. యమునావత్సమును ముద్దాడ దివినుండి దిగజారు తరుణకిరణము పోలిక ఆమె, పాడుకొనుచు గోపాలమూర్తి చెంతకుపోయి అతని స్నిగ్ధహేమకపోలమును తనివిదీర ముద్దాడును.

మూర్కొనును, మోపిఇచ్చును. కౌగిలించుకొనును. సిగ్గుపడును. ఏవేవో మాట్లాడును. కలహించును. అలుకతో, అరమోడ్పుకన్దోయితో ఆలాపము మాని మలయచాలిత కదంబశాఖికవలె ఆతావుబాయును.

నుదుట దిద్దితీర్చిన కస్తూరీతిలకము. శరీరమునకు చందనచర్చ. సిగకు మయూరపింఛము. నునుబొజ్జకు మొలనూలు. కరాంగుళులలో వేణువు. కృష్ణుడు నవవేణువును కెంబెదవుల నూది బ్రహ్మగీతము నాలపింపనున్నాడు.

"వద్దు. ఏమంత తొందర, నీ అలంకరణమునకు సంపూర్తి. నన్ను అలంకరించుకొని రానిమ్ము. నీవేణు రంధ్రములనుండి పాటవెల్లువల విరియించెదవు గాని' అని మందహాసమున మీరా వేడ్కొన్నది. ఆ ఆగారములో దివ్యత్వము పరిమళించుచున్నది. మేలి పతానమునుండి వ్రేలుచున్న వజ్రపంజరమునుండి గోరువంక.

'రాణా! నమస్తే! నమస్తే! నమస్తే' అన్నది. అచ్చటకు కంచుకి ముందు వచ్చినది. ఆమె వెనుక రాణా ధీరగమనముతో ప్రవేశించినాడు.

"అమ్మాయి ఇటలేదు; గోపాలమూర్తిని అలంకరించినది. పూజాద్రవ్యముకోసము పోయిఉండును, నీవు' హజారమున వేచియుండు కంచుకీ." 'చిత్తము ప్రభూ.' కంచుకి అల్లనల్లన వెడలిపోయెను. కొంత కాలము నిశ్శబ్దము. మీరా శృంగారించుకొని పూల సెజ్జతో, కుముదహృదయమున సోత్సవముతో తాండవించు చంద్రకిరణమువలెక నర్తించుకొనుచు గోపాల మూర్తిని జేరినది. ప్రసవములను జల్లుచు వర్తుల నృత్యము చేయుచు కుసుమవృష్టిని గురియించి

'కృష్ణా! ఇపుడు పాడుము. నేనును పాడెదను. నీ పాట మధురమో, నా పాట మధురమో, శారీ! నీవు చెప్పవే' అని గోరువంకవంక తిరిగి రాణాను చూచి చిన్నపుచ్చుకొన్నది. తల వాల్చుకొనియే అల్లనల్లన పోయి జనకుని పాదముల వ్రాలి లేచినది.

"తల్లీ! సిగ్గిల్లకుము. అవసరకార్యమున వచ్చి నీ పూజకు భంగము చేసితిని" అని రాణా పల్కినాడు.

"లేదు బాబా!"

"చిట్టి తల్లీ..."

"ఏమి బాబా!"

రాణా నిట్టూర్చినాడు. ఏమియు పలుకలేక పోయినాడు. చింతాయుతుడైనాడు.

"ఏమి బాబా ఆలోచించుచున్నావు"

"తల్లీ! నీకు యుక్తవయస్సు వచ్చినది."

మీరా మోము వాంచికొన్నది.

"మీవారురాజన్యుడు రాణాకుంభుడు నిన్ను ఆకాంక్షించుచున్నాడు. అతని రాజ్యము విశాలము. అతడు వీరుడు. ధీరుడు. సరసుడు. శాస్త్రాభ్యాసి"

మీరా ఇంకను మోమువాంచి ఓరగా నిలిచినది. "నీ కది తగినసంబంధము. అతని ప్రవృత్తి నేనెఱుంగుదును. నీ తలపూవు వాడనీయడు. నిన్ను హృదయమున నిలుపుకొనును. ఏమి తల్లీ!"

మీరా తండ్రివంక చూచినప్పుడు కనులు నిర్మల నీలోత్పలములు.

తల వాల్చికొని మరల తండ్రివంక చూచినప్పుడు చంచలనీలోత్పలములు.

తలవాల్చికొని మరల తండ్రివంక చూచినప్పుడు నీరపూరితనీలోత్పలములు.

రాణా హృదయము స్పందించినది. ఆమె కన్నీటి భావమును గ్రహించినాడు దగ్గరకుపోయి శిరము మూర్కొని

"చిట్టి తల్లీ! గోపాలమూర్తి నీతోనే ఉండును. నీ వాతనిని వీడనప్పుడు నిన్నాతడు విడనాడడు. శ్రీకృష్ణమూర్తి చాయనే వసించును.

మీరా వదనమున వెన్నెలరేఖను చూచి రాణా ప్రఫుల్ల హృదయముతో ఆశీస్సు పలికి వెడలిపోయినాడు.

వజ్రపంజరములోని గోరువంక "రాణా! నమస్తే! నమస్తే! నమస్తే!" అని వీడ్కొన్నది.

౬

సువర్ణ భూషణభూషితము లయిన మదకరీంద్రములు. వానివెనుక సజ్జితాశ్వములు. తరువాత పదాతులు. అటుతరువాత కరపతాకలుదాల్చిన వందిమాగధగణము. వానివెనుక శారదానవమేఘశకలముల బోలు పల్యంకికలు. వానివెనుక స్యందనశ్రేణి. మరల పదాతులు, బారులు దీరి మీవారు రాజవీథికవెంబడి పోవసాగిరి. గజఘీంకారములు, హయహేషానినాదములు; భటజయజయధ్వానములు; మంగళతూర్యారవములు రోదసిని పిక్కటిల్లినవి.

నాడు మీవారులోని ప్రతిజీవికి ఆనందభావమున తలమునకలయినది.

నాడు మీవారు దేవేరి మీరావరుని గృహప్రవేశము సేయ పుట్టింటినుండి తరలివచ్చినది. ఆ మంగళోత్సవము వచ్చివచ్చి రాజప్రాసాదము కడ నిలిచినది. మంగళవాద్యములు మిన్నందెను. నవరత్న ఖచితమయిన ఒక పల్యంకి ఉత్సవమునుండి విడివడి రాజభవనములోనికి బోయెను. దానిని ఆరు పల్లకులు అనుసరించెను. వాని ఇరుపార్శ్వముల పరిచారకులు.

ఆ పల్లకి రాజసౌధము దాటి శుద్ధాంతఃపురద్వారముచెంత ఆగినది. బోయీలు పల్లకికలను స్త్రీ పరిచారికావశముచేసి వెడలిపోయిరి.

సువాసినులు అవకుంఠనవతులు కొందరు లోనుండి వచ్చి నిలిచిరి. ఒక సుందరి బంగారు హారతి పళ్లెరముతో ముందుకు వచ్చినది. అఖండకర్పూరము జాజ్వల్యమానముగా వెలిగిపోవుచుండెను. ఆమె హారతెత్తి కాకలీకలస్వనముతో పల్లవి పాడి చరణము పాడినది. ఆ చరణముతో సరసనున్న పురంధ్రీమణులు తమ గొంతుల నెత్తిరి.

పాట ఆగినది. ఆమె మరల నీరాజన మిచ్చినది. ఇరువురుతరళాక్షులు ముందుకునచ్చి పల్లకిలో కూరుచున్న మీవారుదేవేరికి తమ మృదుమృణాళ కరముల నందిచ్చిరి. మీరా వారి హస్తసహాయమున బయటకు వచ్చినది. అందరి కనులు మిరుమిట్లు గొన్నవి. ఒక్క నిముసము కాదు తరళసౌదామిని నిలుకడ గాంచినది.

అందరి హృదయములు ఆనందాతిరేకమున ఉప్పొంగినవి.

రతీసతీమణి మర్త్యనారీరూపమున సాక్షాత్కరించినదని వారిహృదయమున నొకభావము మెఱసినది.

ఒక మాంగల్యవతి తిలకముతీర్చి హారతిచ్చినది. మీరా సరసనున్న అత్తగారి పాదధూళిగొని పురంధ్రీయుతయై శుద్ధాంతములోనికి బోవుచున్నది. రాణా కుంభునితల్లి మీరాసరసను నడచుచు కోడలి ముగ్ధమనోహర రూపమును చూచి తలయూచి లోలోన నవ్వుకొని తనివితీరక పదేపదే చూడ సాగినది.

పదేపదే చూచుచున్న ఆమె హాసవదనము కుంచితమైనది, భ్రుకుటికుటిలమయినది. తక్షణమే 'నిలుడు' అని మేఘస్వనము. అందరు నిలిచిపోయిరి. పరిచారకులు నిలువున నీరయిరి. పురంధ్రులు ఒకరిమొగము ఒకరు చూచుకొనిరి.

"మీరా! నీ హస్తమునం దది యేమి" అన్నది రాణాతల్లి!! ఆమె ప్రశ్నలో నవార్థము గర్జిల్లినది. "నా గోపాలమూర్తి" ఆమె సమాధానములో సెలయేరు తీయని ఎలుంగుతో గలగల మన్నది.

"ఏమీ! నీవు వైష్ణవివా! నా శుద్ధాంతములోనికి వైష్ణవత్వము లావణ్యరూపమున ప్రవేశించుచున్నదా!! వలనుపడదు" అన్నది రాజమాత.

నారీలోకము నీరవితమాయెను. మీరాపరిచారికలు స్థాణువు లయిరి. మీరాహృదయము కలగుండు పడెను.

"పుట్టినిల్లు అరణ మిచ్చినది కాబోలు. ఈమెను లోనికి తీసికొని రావలదు" అని పరిచారికల కాజ్ఞ, చరచర లోనికి పయనము. ఒక్క ముహూర్తములో జరిగినవి.

ఆమె శాన్తేయి.

౭

ఆకారవిభేదము పొత్తునకు ప్రాఁగొడ్డము కాదు. కాని అభిప్రాయ విభేదము పొత్తునకు చుక్కవాలు.

నాటినుండి మీరా మీవారుశుద్ధాంతములో కాలు పెట్టలేదు. ఆమె వాసము ప్రత్యేకప్రాసాదము. ఆమె పరిచర్యకు ప్రత్యేకపరిచారకులు. మీవారు శుద్ధాంతమునుండి ఎగసి ఒక్క ఈగ మీరాభవనమున వాలరాదు. అక్కడి పరిచారకులకు ఇక్కడి పరిచారకులను చూచిన కన్నెఱ్ఱ. ఇక్కడి పరిచారకులకు అక్కడి పరిచారకులను చూచిన శరీరకంపనము.

రాణాకుంభుకు మీరా భవనద్వారము త్రొక్క రాదని మాతృశ్రీయాజ్ఞ.

విచక్షణావిహీనుడయి రాణాకుంభుడు ఆయానను తలదాల్చెను.

కల్యాణము జరిగినదన్న మాటయే కాని మీరా, ప్రియుని ముఖదర్శనము కాని కరస్పర్శము కాని చేసి ఎఱుగదు. ఆమె నిరంతరము తన హృదయాధినేతయైన శ్రీగోపాలమూర్తి చరణసన్నిధినే దినములు పుచ్చుచుండెను. రాణాకుంభుని ప్రవర్తనకు జాలువారిన కన్నీటితో శ్రీకృష్ణుని పదకుశేశయముల నార్ద్రము చేయుచుండెను. అత్తగారి నడవడికి ఉరలు కన్నీటిని శ్రీకృష్ణుని అనిమిషనేత్రముల చూచి అంతర్లీనము చేసికొనుచుండెను.

ఆమెకు విషాదసాదమువలన శరీరకంపనము కలిగినప్పుడు బాలగోపాలుని యాలింగనము. ప్రణయోద్వేలమున పెదవులు చలించినప్పుడు ముద్దుకృష్ణుని కెంపెదవుల ముద్దులపూజ. ఆమె భక్తి, పౌరులచెవులబడి వారిని తన్మయులను చేసినది. కాని ఆమె గాఢభక్తియే యామె జీవితమును కుంచించినది.

అనేకులు అనేకముల తలపసాగిరి. కొందరి తలంపున మీరా అన్నెము పున్నె మెరుగని పారిజాత లతాంతము. కొందరి తలంపున మీరా కశ్మలమును పూర్ణించుకొనిన ఉమ్మెత్తపూవు. ఆ అనేకభావములు రాణాకుంభుని కర్ణపథములబడి అతని హృదయమును మలీమసము చేసినవి. మీరా అతనికన్నులకు భాద్రపదతమస్విని జలదరించు కారుమేఘఖండము.

౮

"ముచ్చటగా అల్లుకొన్న జడను లాగెదవా! పూలను అట్లు విరజిమ్మెద వేమి?"

"..................."

"అదిగో వద్దు. ఇప్పుడు వద్దు. హ! హ! హ!"

"................"

'నా పెదవితాకిన నీపెదవి మలినమాను? హ!హ!'

".............."

"ఒక్క పాట పాడవు? నీవు గాయకసార్వభౌముడవట ఏదీ ఒక్క పాట పాడుము"

".........."

" పాడకున్న మానె. ఈవసంతసంధ్యావేళ ఏరి తెచ్చిన పకుళములను మాలగా గ్రుచ్చినాను. సరసకు రమ్ము. మెడలో వైచెదను."

".........."

"ఎందుకు మొగ మోరగావంచెదవు. నేనేమి చేసినాను. నాతో మాటాడవు. పలుకవు. పలుకే బంగారమా. నా జీవితవు కదు? పలుకవు. ఒక్క మాట మాటాడు. నీమీద పదమల్లినాను. నీ మనసు వచ్చిన రాగముతో ఆలపించెదను"

".........."

"తలుపు, తలుపు!"

"మీరా ఉలికిపడెను."

"తలుపు, తలుపు, తలుపు!"

"మీరా నిర్ఘాంతపోయి నిలిచెను."

"తలుపు, తలుపు, తలుపు!"

"మీరా తలుపుతీసెను."

ఎదుట రాణాకుంభుడు. కరములోని ముక్త ఖడ్గము తళతళ మెరయుచుండెను. నేత్రములు కెందామరలు. భృకుటి కుటిలము. అతనిశరీరము నిలువెల్ల చలియించుచుండెను. అతని హృదయము అనుమానముతో ఈర్ష్యతో ఉడుకెత్తి పోవుచున్నది మీరా వాతాహత కర్పూరకదళి.

రాణాకుంభుడు, హృదయముగడ్డవారిన మృత్యుభీషణమూర్తి.

రాణా మీరాగదియెల్ల కలయచూచెను. వసంత ప్రత్యూషసమయాంబరమువలె విజనము. నిశ్చలము,

రాణా మీరావదనము చూచెను. శారద జ్యోత్స్నమానివలె స్వచ్ఛము. గభీరము.

"ఎవ్వరితో ముచ్చటలాడుచున్నావు?"

ఆ ప్రశ్నలో చిచ్చరపిడుగులు ఉరిమినవి.

"నా పెండ్లికొడుకుతో".

ఆ సమాధానములో నదీగర్భములోనినిండుశాంతి నిండుకొన్నది.

ఆ ముగ్ధసమాధానమునకు రాణామానసము శత వృశ్చికదంశకమాయెను.

"పాంశులా! నేనుకాక నీ పెండ్లికొడుకు ఎవ్వడు?"

"నీవా. నాయెడ ఇట్లు ప్రవర్తించిన నీవా?! రాణా, నా పెండ్లికొడుకువు......నా హృదయాధిష్ఠానప్రభువు. నా జీవికాజీవిక నా శ్రీగోపాల మూర్తి. అతని దివ్యమంగళమూర్తిని హృదయమున ప్రతిష్ఠించుకొన్నాను. వలపుకన్నీటిపూలతో అభిషేచనము చేసికొన్నాను. వలపుటూర్పులతో నీరాజన మిచ్చికొన్నాను......కాని...కాని...... ఈ వసామాంసావిలమయిన ఈ శరీరము మీవారు దేవునిది. నా హృదయము, నా ప్రేమ, నా విశ్వాసము, నా జీవము శ్రీ కృష్ణపరమేశ్వరునిది. అతడు లోకనేత. నా హృదయనేత. నేను అతని నిత్య సేవకను. అతడు నా జీవనైక సర్వస్వము."

ఆమె ఉచ్చరించిన ప్రతిమాట విశ్వాసమున బరువువారినది. అమాయికత్వమున స్వచ్ఛమయినది. ఆ నిర్మాయికప్రేమవచనములు రాణాకుంభుని నీరవుని జేసెను.

భాద్రపదాకాశమువసంతాకాశమయినది. రాణా కుంభుడు పెదవి మెదపలేదు. నిలుచుండిన తలము నుండి కదలలేదు. అతని భీకరరూపము ప్రసన్నమందినది.

శిరసువంచి చంచలచ్చంచలవలె నిలువబడియున్న మీరాను చూచి నిట్టూర్చి వెనుదిరిగి రాణా కుంభుడు వెడలిపోయినాడు.

౬

మీరా యనిన రాణాకుంభునకు గౌరవతాత్పర్యములు కుదురుకొన్నవి. తన నిరశనాపరాధమునకు జీవితాంతము మీరాచరణజీవితుడు కావలయునని భావించెను. కాని మాతృ శ్రీయాజ్ఞ. అది మేరు పర్వతము. తరింప నశక్యము.

రాణాకుంభుడు మీరాకొరకు గోపాలాలయము నిర్మించెను. అది మీరాకు ఆనందగీతి. రాజమాతకు హృదయశల్యము.

మీరా ఉభయసంధ్యారాధనలు వెలితిలేకుండ జరగిపోవుచుండెను. ఉభయసంధ్యల ఆరాధనగీతలతో గర్భాలయము ప్రతిధ్వను లీనిపోవుచుండెను. ఆ గానామృతవృష్టికి ఆ దేవాయతనావరణమున మంకెనప్రసూనములు తామరతంపరలైనవి.

ఆ మధురగానము నాలింప శాస్త్రియులుకూడ వచ్చి ఆ గానకల్లోలమున కూగాడి తన్మయత్వమున కృష్ణదేవు చరణాంకపీఠి కచ్యుతప్రసూనముల వలె వ్రాలుచుండిరి. ఆమె భక్తికి వివశులయి ఆమె చరణవిన్యాసములో తమ చరణవిన్యాసములు కలుపుచుండిరి.

అది శిశిరవాసరము. కరివెలంతలు మాగన్ను వెట్టుకొన్నవి. మునిమాపునవే చల్లగాలి. మీరా ఎట్టులెట్టులో కొన్ని ప్రసవములనేరి ఏరి వనమాలిక ఒక్కమాలిక కూర్చుచుండెను. ప్రకృతి వివృత యయినదని నాడు మీరా భువనమోహనముగా నలంకరించుకొన్నది. ఆమె పోషితమయూరము పురివిచ్చి దూరమున నర్తించుచు సారెసారెకు అర్రెత్తి ఆకాశమును చూచుచుండెను.

ఇంతలో శుద్ధాంతకాంతలు అచ్చటకు వచ్చినారు. ఆమెను చూచి ముసిముసి నవ్వుకొన్నారు.

"ఈపెకు లోకవాసనలు విడువలేదు. ఏమి వైరాగ్యము" అన్నది ఒక్క వనిత.

"ఈపె పుణ్యనదీస్నాతయైనట్లు గోచరింపదు. ఏమి భక్తి" అన్నది ఒక్క లతాంగి.

"ఈపె కందమూలఫలాదికము నారగించనే యారగింపను. ఏమి పూజ" అన్నది ఒక విధుముఖి. "ఈమెకు మంత్రశ్లోకములు రావు. కిన్నరివలె చక్కగా పాడును. ఏమి అర్చన" అన్నది ఒక మంజుఘోష. మీరా వారి వచనములను విన్నది. క్రోధవివశయయినది కాదు. వినీతిని వీడుకొన్నది కాదు. గోపాలమూర్తిని హృదయమున అర్చించు కొన్నది. "అవును. సత్యమే. నన్ను లోకవాసనలు విడువలేదు. గంగాస్నాన మాచరింపను. కాయ కసరులతో నిమిత్తములేదు. మంత్ర తంత్రముల నెఱు గను. నేనేమియు నెఱుగను. నేను ప్రేమించుటనే ఎఱుగుదును. పొంపొచ్చెములేని హృదయములో; ప్రతిఫలశూన్యమయినకాంక్షలతో ప్రేమించుట ఎఱుంగుదును. నిజమే. నేను కిన్నరీకాంతవలె గానముచేయుదును. నా గానము నా జీవితము నా గోపాలచరణాంకితము" అనుకొనుచు నాడు రచిం చిన గీతికాలాపముతో నృత్యము చేసికొనుచు తాను కూర్చిన కుసుమదామమును శ్రీకృష్ణుని గళసీమ నలంకరించెను. ఆనాల కృష్ణుని హృదయము సోక గనే కృష్ణుడు విస్ఫారవిలోచనముల నవ్వెను. ఆ కృత్యమును సరసనున్న నాతిలోకము చూచినది. వెలవెల్లబోయినది. ఆమె భక్తికి తల వాల్చినది.

ఆ పాలవెల్లిలో వారు తరంగితులైరి. వారు కూడ ఆమె పదవిన్యాసములో తమ పదవిన్యాస మును కలిపి ఆమె గొంతుతో గొంతు కలపిరి. భక్త్యావేశుల హృదయములలో స్వమతవిమత విభేద మునకు తావులేదు.

౧౦

మీరా గానము మీవారుహృదయమునే కాక హిందూహృదయమును పులకితముచేసినది. ఆమె ఆరాధనాగీతికలు అబాలగోపాలము ఆలపింప సాగినవి.

మీరా భక్తురాలు. గానకళాసరస్వతి అని దేశ ములు తలవాల్చినవి. ఆమెను దర్శించుటకు, ఆమె గాన మాలించుటకు హరిదంతపదములనుండి ప్రజ వచ్చుచున్నారు. మీవారు యాత్రాస్థానమయినది.

ఆమె దినము దినము నూతన గీతికలను నూతన రాగములతో రాజపుత్రస్థానమును ముంచెత్తి వేయు చున్నది ఆమె నిత్యకృత్యము శ్రీకృష్ణారాధన. ఒక్కవేళ అపూర్వశోభామయియయి కృష్ణుని అర్చించును. మరియొక్కవేళ సర్వసాధారణయయి గోపాలుని పూజించును. ఆమె ఆరాధనకు లేనిపోని భేదములేదు నిశాదిన విభేదములేదు. ఎల్లవేళల ఆమె హృదయము పూజావినీతము. ఎల్లవేళల గోపా లాలయము నిత్యకల్యాణము పచ్చతోరణము. ఆమె సంసారజీవితము మాత్రము విరహరేఖ.

౧౧

"జహాపనాహ! సూర్యుడు గ్రవాలినాడు. మీరా దేవి వచ్చువేళ అయినది" అనినాడు తాన్‌సేను.

"ఇంకను రాలేదే. వచ్చుచున్నదా?"...అని పలికినాడు అక్బరుపాదుషా.

"జహాపనాహ! వచ్చువేళ యయినది. దయచేసి తమ రాచమర్యాదల నిచట........." అనినాడు తాన్‌సేను.

"పాటింపను సోదరా! మీరాదేవిఎదుటనా నా సార్వభౌమత్వపదవి" అని తాన్‌సేనుభుజము తట్టి నాడు.

తాన్‌సేను చిరునవ్వినాడు. పాదుషా చిరునవ్విన ఆ ఇరువురు కలసి చిరునవ్వినారు.

ఒకరి తరువాత ఒకరు వచ్చి భక్తిపరులు అలయ వితర్దికలమీద నిషణ్ణులగుచున్నారు. నాడు మంగళ దినము. ఇతఃపూర్వముకన్న నాడు మీరా దేవ తార్చనకు సంధ్యతో వచ్చును.

దేవాలయము నంటియున్న ఉద్యానమార్గమున బడి మీరా వచ్చుచున్నది. ఆమెవెనుక ఇరువురు పరిచారకులు. పూజాద్రవ్యములు పళ్లెరము ఆమె

చేతనేయున్నది. ఆమెను జూచి దేవాలయము ప్రశాంతమయినది. ఆ ప్రశాంతిలో అనంతమంగళ జ్యోతులు వికాసిల్లినవి. మీరా వల్గుగమనమ్ముతో అక్బరుపాదుషాసరసనుండియే గర్భాలయమునకు పోయినది. అక్బరు అనిమిషుడయినాడు. తాన్‌సేను పాదుషాఉత్సేకమును అనునయించినాడు.

మీరా సంధ్యాగీతితో పూజాదికమును ప్రారంభించినది. జయఘంటిక మొరసినది. పూవులు కురిసినవి. ఆమె గానమునకు అక్బరు ఆనందమున త్రుళ్లింత లాడినాడు. మరల మీరా గానముచేసెను. ఇప్పుడు గీతిలేదు. రాగములేదు. అక్బరు తన్ను దాను మరచెను తాన్‌సేను తన వివశతలో అక్బరుని తేల్చెను.

పూజ సమాప్తించినది. మరల జయఘంటిక మ్రోగినది. పూవులు వర్షించినవి. కృష్ణుని ఎదుట మీరా మోకరిల్లినది.

“ఇంకొకసారి, ఇంకొకపాట. నా జీవితము ధన్యము'' అన్నాడు అక్బరుషా.

“చిత్తము” అన్నాడు తాన్‌సేను.

మీరా నిశ్చలసమాధినుండి లేచినది. తాన్‌సేను గాన మాలపించినాడు. అంతటి గానమును మీరా విని చకితయైనది. నిలిచినచోటనే నిలిచిపోయినది. ఆతనిపాటను సమాప్తి. ఈమె పాటను ఉదయము. దేవాలయమును మరియొక్కసారి ప్రశాంతి పక్షము లావరించుకొన్నవి. మీరాగాన మయినది. అక్బరు ముందుకువచ్చి, “దేవీ! నీ భక్తి అపారము. నీ గానము అపరూపము. ఈ నిరుపేద ఏ మీయ గలడు'' అని ఒక వజ్రాలహారము ఆమె కొసగి అంజలించెను. మీరా ఆ హారమును చూచి విస్మయంపడినది. “ఈ అమూల్యహారము.........'' అనుచున్నది. “నేను పూర్వాశ్రమములో రత్నాల వర్తకుడను. ఇప్పుడు నా వ్యాపారము చిదికిపోయినది. ఈ హారముమాత్రము మిగిలినది. ఈ హారము మీ కుపహారము'' అని అక్బరుషా ధీరగమనమున దేవాలయసోపానశ్రేణిని అవతరించెను. తాన్‌సేను ఆతని పదములలో పదములిడెను. మీరా ఆ హారముతో కన్నులు మూసికొని అట్లే నిలిచినది. కన్నులుతెరచి గోపాలమూర్తిసరసకు పోయి ఆ హారము కృష్ణగళాంకితముచేసి“నమస్తేప్రభూ! నమస్తే ప్రభూ! శీతాంశోరమృతార్పణమ్” అన్నది.

౧౨

ఆ వజ్రహారము అక్బరుపాదుషా దని నిర్ధారించినారు. అక్బరుపాదుషా ఆ దేవాలయమునకు రహస్యంచారము చేయుచున్నాడని కోడెత్రాచువలె బుసకొట్టినది. కర్ణాకర్ణి రాణాకుంభుని చెవిసోకినది. రాణా ఈర్ష్యతో కోపముతో ఉన్మత్తదిష్ణుడయినాడు. అకళ్మలభావముతో మీరా భవనమునకు మరల నింకొకసారి ప్రవేశించినాడు. ఆదియేతుది.

ఆతని అవస్థ పూర్వముకన్న భీకరముగానున్నది. ఆత డెందుల కచ్చటకు వచ్చినాడో ఆమెకు తెలిసిపోయినది. ఆమెకు భయములేదు. విచారములేదు. కాని ఆతనినిచూచి మీరా జాలిపడినది. ఎంతటి ఆభీలరూపమును ఆమెను స్వర్గీయానంద సౌఖ్యమునుండి చ్యుతము చేయలేదు. ఆమె అచల, ఆమె పూజామతి. ఆమె గాయిని. ఆమె శ్రీ గోపాల మూర్తి చరణదాసి ఆమెకు భయములేదు; విచారములేదు.

“ఆ వజ్రహారము ఎక్కడిది?” అని కాలమేఘము స్వనించినది.

“శ్రీ గోపాలకృష్ణుడు లీలాపురుషుడు. ఆతనికి వలసి తెప్పించుకొనెను. ఇచ్చతో అలంకరించుకొనెను” అని మీరా కలకంఠకంఠమున పలికినది.

రాణా క్రోధమున చలించిపోయినాడు. ఆతని ఉత్సేధము కంపించి పోవుచుండెను. ఓరిమి భూమిని చేరుకున్నది. రాణా అటునిటు చూచి కరతాళము గావించినాడు. పరిచారిక ప్రవేశించి రాణాకు మ్రొక్కినది. ఆ దాసీకన్య హస్తమున విషపాత్రిక. ఆ పాత్రికను రాణా గ్రహించి మీరా కొసగినాడు. ఆమె కిమ్మనకుండ పుచ్చుకున్నది.

"త్రాగివేయుము" అని శాసించినాడు.

ఆమె క్రిందు మీదు చూడక ఒక్కపరి కన్నులు మూసి కన్నులు తెరచి ఆ విషపాత్రికను నోటకు పట్టుకొని త్రాగివైచినది. ఆమె శరీరమంతయు ఒక్కపరి హరిద్రవర్ణమైపోయినది. ఉత్తరక్షణము ననే ఆమె నిసర్గమహస్సుతో ప్రకాశించినది. ఆమె చెక్కుచెదరలేదు.

రాణా నిస్తబ్ధుడు నీరవుడు అయినాడు. నేత్రముల దృష్టి సన్నగిల్లినది. వెర్రివెర్రిగా చూచుకొనుచు ఆ దివ్యతలమును బాసినాడు. ఒక గడియకు కంచుకి అచ్చటకు వచ్చినాడు. మీరా ఇంకను అచ్చటనేయున్నది. ఆమెకు రాణావారి శ్రీముఖమందిచ్చినాడు.

"మీరా! నీవు పాంశులవు. నిన్ను నిర్వాసితను చేసినాము".

౧౩

మీరా! బయలుదేరినది. మీవారుశుద్ధాంతము వీడి బయలుదేరినది. ఆమె వెడలునపుడు మీవారునకు సంబంధించిన ఒక జీవిసహితము సమాశ్వాస వచనము పలుకలేదు. కరుణాప్రసక్తి చేయలేదు ఒక్క నేత్రము తడివారలేదు. శరీరమునుండి ఒలిచివేసిన అలంకారవారమును శయ్యాతలముమీదనే ఉంచివేసినది. ఏకవస్త్రముతో ఏకతారతో ఆ నడికిరేయి శుద్ధాంతమును వీడి ఎటకో ఎటకో బయలుదేరినది. ఆమెకు దారితోడు జగతీతలమును కారుకొన్న అంధతమస్సు. హృదయములోని శ్రీ కృష్ణభగవానుడు. ఆమె ఉడుకెత్తిన హృదంతరమునుండి తీగలువారుచున్న పాటపదములు పాటల వెలుంగువెల్లికలు ఆ భీషణతామిశ్రమును ప్రకాశము చేయుచుండెను. ఆమె నడక సుగమమగుచుండెను. ఆమె హృదయము నిష్కామపరిపూర్ణము. శ్రీ కృష్ణమూర్తియుండే ఆవాసము. వీక్షలో కృష్ణ. నిట్టూర్పులో కృష్ణ. కన్నీటిలో కృష్ణ. పాటలలో కృష్ణ. ఆమెకు తెలియకుండగనే ఆమె పదములు బృందావనసీమకు దారిపట్టినవి. తెలతెల వేగినది. నాడు శకుంతగీతాకలకలముతో ఆకాశవీధులు ముఖరితమగుటలేదు. ప్రత్యూషఃపథము మీరా దివ్యపదముల తోరణవారముతో ప్రేల్లితమగుచుండెను. జనపదములనుండి పక్కణసీమలనుండి విపినవీథులనుండి జనులు మీరాపాటలతో ఆమంత్రింపబడుచుండిరి. ప్రత్యూషస్సతీవదనము అరుణరంజితము. మీరా హృదయము కృష్ణానురాగప్రసన్నము. జనుల హృదయము భక్త్యుత్సాహవిలసితము. రాణాకుంభుడు ఆమెను వీడినాడు. సంగతి యామెను చేపట్టినది. జోహారు పెట్టినది. జయ పెట్టినది.

నాడునాడు ఆమెకు ఛాత్రగణము విశేషించిపోవుచున్నది. ఆమె ఎక్కడ మజిలీచేసిన అక్కడనే మహాజనసంక్షుభితనగరము. ఆ బృందావనయాత్రల నివేశమేని కష్టము నీయలేదు. ఆనందము నిచ్చినది. అనుచరుల నిచ్చినది. పాటల నిచ్చినది. జీవనము నిచ్చినది. శ్రీ కృష్ణమూర్తి సన్నిధి చేర్చినది. శరత్కాలవిపాకమున ఆమె బృందావనసీమను చేరుకున్నది.

౧౪

ద్వారక కథీవాడలోని పట్టణము.

పవిత్రబృందావనసీమలో కొన్నినాళ్లు గడపి ద్వారకకు మీరా పయనించినది. ఆమె జీవితశేషము అచ్చట గడుపదలచినది. శ్రీకృష్ణుడు తన జీవితశేషమును అచ్చటనే వాసించుచేసినాడు.

మీరాపాటలు వినుటకు, ఆమెగాన మాలించుటకు ఆమె భక్తిని చూచి పారవశ్యము నొందుటకు వైష్ణవేయులు, భక్తులు నానాదేశములనుండి వచ్చి ఆమెను పలమట్టుచుండిరి. వచ్చినవారు వచ్చినట్లే యక్కడ నిలిచి ఆమెను కొలువసాగిరి. మీరా విడిసిన వటచ్ఛాయ ఆశ్రమపదమయిపోయినది.

మీరా భక్తిగేయములు ఉత్తరహిందూస్థానములో దొప్పలు దోగినవి. ఆమె భక్తికి నిస్సీమ. ఆమె, పాటలో లేమను. పాటలో శయనించును.

ఆమె ఆహారము తీసికొన్నదో లేదో ఎవ్వరికి తెలియదు. ఆమెకు తెలియదు. దినము దినము ఆమె కృశించుచున్నకొలది ఆమెలో మహామహత్వము వెలిగిపోవుచున్నది.

మీరాగేయములు రాణాకుంభుని చెవిని బడినవి. మీరాభక్తితత్పరత జనులవలన విన్నాడు. ఆతని కఠినహృదయము కరగజొచ్చినది. రాణా, మీరాపవిత్రజీవితము విన్నాడు. ఆతని అనుమాన హృదయము పునీతముకాజొచ్చినది. భక్తులనోట మీరాపాటలు. భిక్షుకుల నోట మీరాపాటలు. వైష్ణవులనోట మీరాపాటలు. శైవులనోట మీరా పాటలు. ఆనాడు ఈనాడువలెనే ఉత్తరహిందూస్థానము మీరాపాటపదములతో నిబిడీకరించిపోయెను. మీరాపాటలను విన్నకొలది, ఆమె జీవితము నాలించినకొలది రాణాహృదయము మీరాకయి తపించిపోవుచుండెను.

ఆమె సాక్షాత్పరదేవత, తాను ముగ్ధుడు అన్న భావము ఆతని హృదయమున రేగినది. ఆ భావమును ఉభయసంధ్యల వీనులబడుచున్న ఆ వరగాయనీ గేయములు ప్రోదిచేయుచున్నవి. ఆతనిలో ఆందోళనము రేగినది. అంబరము నీరదనీరంధ్రము. వాయువు ప్రచండముగ వీచుచున్నది. ప్రకృతిమూర్తి ఉన్మత్తపోలిక కొట్టుకొనిపోవుచున్నది. ఆ ప్రళయవేళ రాణాకుంభుడు మీరాదేవికయి బయలుదేరినాడు.

౧౫

ఆది శ్రావణమాసము. నాడు జన్మాష్టమి—శ్రీకృష్ణుని జన్మదినము. ఆ జన్మవాసరమున ఆ మంగళోత్సవము చుకలక్షింప జనులు దేశగేశములనుండి ద్వారకకు విచ్చేసిరి. ఆ కృష్ణదేవాయతనము నూతనము. భారతచిత్రములు భాగవతచిత్రములు ఆలయ భిత్తికలమీద చిత్రింపబడెను. దేవళమంతయు నవజీవనచైతన్యము తొలుకాడు కుసుమజాతముతో చిత్రవిచిత్రగతుల విరచింపబడెను. నాడే ఆ నూతన దేవతాయతనమున విగ్రహప్రతిష్ఠ. మీరా హృదయము అమృతానందమున తుందిలము. ఆనాటికి మీరా ఎన్నియో నూతనగీతల నల్లెను.

గర్భాలయము దీపావళితో విరాజమానముగా నున్నది. అగరుధూపముతో దేవాలయము గుమాళించుచుండెను. కర్పూరము అఖండముగ వెలిగిపోవుచుండెను. శుభముహూర్తము దగ్గరిల్లెను. అవనీసురులు మంజుఘోషతో మంత్రోచ్చారణము సలుపుచుండిరి. మీరా మంగళస్నాత అయినది. నూతనగీతాలాపము చేయుచు చిఱుతప్రాయము నాడు తండ్రి ఉపాయనముగానిచ్చిన బంగారు గోపాలమూర్తిని శుభముహూర్తమున ఆ గర్భాలయమున ప్రతిష్ఠించి సోత్సవనృత్యము చేయసాగినది. ఆ లీలాతాండవములో దిదృక్షుల ఆనందము తేటగీతులయినది.

విగ్రహప్రతిష్ఠ జరగిపోయెను. జయగోవింద వాక్యము దేవాలయపథము దాటి సాగరోత్తుంగ భంగవీధి ప్రతిధ్వను లీనసాగెను. మట్టమధ్యాహ్నమాయెను. ఆలయము విజనమాయెను. మీరా ఇంకను గోపాలమూర్తి సమక్షమున సాష్టాంగపడి ఉండెను.

ఆ నూతనాలయప్రాంతమున హయహేషలు గజఘీంకృతులు వినవచ్చెను. అంతకంతకు ఆ ఘోష దగ్గరిల్లెను. ఆజానేయములు, తరువాత రాజసేవకులు, చతురంగయానములు, అటుపయి మత్తకుంభీంద్రములు. ఒక మదకరిపై మీరట్టురాజకేతనము వాయుచాలనమున చలితమగుచుండెను. ఒక బంగారుపల్యంకిక వచ్చి దేవాలయదేహళిచెంత నిలిచెను.

మీరా గర్భాలయమువీడి ద్వారకవాటముజేరి చతురంకయానములోని పురుషపుంగవుని చూచి వినీతితో నమస్సు లర్పించి దేవాలయద్వారమును బంధించుకొనెను.

ఆ పురుషపుంగవుడు రాణాకుంభుడు. మీవారు ప్రభువు మీరాదేవిని తీసికొనిపోవ వచ్చినాడని

ద్వారక పౌరులకు తెలిసిపోయెను. మరల నొకసారి దేవాలయప్రాకారమును జనులు వలజుట్టిరి.

మధ్యాహ్నము దాటెను. సూర్యుడు కైవాలుచుండెను. ఇంకను ఆలయకవాటములు వివృతములు కాలేదు. రాణా హృదయము తామరాకుమీది నీటికణము. ప్రజ హృదయము ఆశ్చర్యసంకలితము.

సూర్యభగవానుడు హారిద్రవర్ణముతో నస్తమించెనని జ్యోతిష్కులు ఏదియో గుణించుకొనిరి. ఇంతవరకు నీరవితుముగానున్న రాణా ఆలస్యమున ఓరువలేకపోయెను. ఆలయద్వారములను బలవంతముగా తెరచివేయుడని భటులకు నిదేశము. ద్వారములు తెరువబడెను. రాణా త్వరితముగ లోనికి పోయెను. ఆలయము శూన్యము. మీరా గోచరింపలేదు. రాణాహృదయము స్పందించెను. చరచర గర్భాలయమును ప్రవేశించెను. గర్భాలయము శూన్యము.! రాణాహృదయము శూన్యము. మీరా దాల్చిన పీతాంబరము పూజావేదిక చెంతనుండెను. భక్తహృదయమును తనలో లయింపచేసికున్నందులకు శ్రీకృష్ణమూర్తి కిలకిల నవ్వుచుండెను. రాణా అది చూచెను. నిట్టూర్చెను. సంధ్యాసౌందర్యరేఖ అష్టమీతమోగర్భమున విలీనమాయెను.

ఆంధ్రసోదరా!

శ్రీ మాదిరెడ్డి సూర్యనారాయణరావుగారు

చ॥ వగగృయింపఁబోకుము; సుభాషితమిచ్చునభీష్టసంతతుల్।
మగువలఁబోలె యేలనిటు ప్రాన్పడియుండెదో? నీకుఁబాఁడియే?।
తగదిఁక; మేనుపెంచియుఁ బ్రతాపముఁ గాంచుట ధర్మమిప్డు; నీ।
కుఁగల సమస్తమున్ విడుము కొంచక భారతరాజ్యలక్ష్మికై॥

చ॥ అనుపమదివ్యబోధ మహిమాధిపులయ్యును నొక్కఁడన్సదా।
ఘనమగునంత రాయములఁ గైకొనరే? యిక రాజ్యలక్ష్మిదా।
ననితర సాధ్యమౌనని; నజ్ఞతఁగాదె? సుకీర్తివచ్చునే?।
వినుతినిఁ గాంచుమయ్య! ఘనవీరుఁడవై యిల "నాంధ్రసోదరా!॥

చ॥ పలుమరు రాజ్యభాగ్యముసుఁ బట్టెడుయత్నము సేయఁగావలెన్।
సలుపక యూరకుండనది చాలమియందురు గాదె? యింకనీ
పలుకుల "నోస్వరాజ్య" మనవచ్చునె? అయ్యది స్వప్నవృత్తమే!!
సలిఁపెడుఁ గార్యవీరులకు శౌర్యమెయుండినఁ జూపఁగావలెన్॥

ఉ॥ చేకుఱు నాత్మశక్తి హృదిచింతితకార్యసమృద్ధి, కీర్తియా।
పైకలుగున్: దృఢంబగు స్వయంకృషి చాతురి నవ్విగల్గుచో।
నేకమనస్కృతిం బరుప నెవ్విధిఁగల్గు యసాధ్యకార్యముల్?।
బ్రాఁకట "యాంధ్రసోదర" స్వరాజ్యముఁ గైకొనుమయ్య ప్రేల్మిడిన్॥

'ఏంజేస్తున్నా—వింట్లో? మాట్లాడవేం? నిన్నే' అన్నాడు గట్టిగా కామశాస్త్రి జపంచేస్తూ

'.........'

'ఇదిగో...'

'.........'

'ఒసేయి, తప్పుడుముండా, చెము డొచ్చిందాయేం?'

'ఏమిటీ హడావుడి, ఇదేనాజపం' అంటూ విసుగుదలగా మాట్లాడుతూ తడిబట్టలతో ప్రత్యక్షమయింది కామమ్మ నీరు గారు కుంటూ.

'ఎందుకూ కేకలు యిందాకటినుంచీ.'

'ఎందుకా?—యేడవను!!'

'సరే, కానీయండి: యింకా యేంజేస్తారు లేకపోతే!!...సరే చెప్పండి సంగతేమిటో'

'ఏంచెప్పను! యీముప్పల్లా తప్పుతుందా అని అఘోరిస్తున్నా'

'ఏడ్చి యేంచేస్తారూ, మనకే గాదుగా యీ అవస్థ అందరికీవుంది యీ దినాల్లో తిరిగితిరిగి శేషయ్యగారికి బలపాలు కట్టుతు న్నయి కాళ్ళు, ఇంతవరకూ కుదురలేదు. అట్టాగేమనకూను.'

'......ఓం భూర్భువస్సువః' అన్నాడు బిగ్గరగా. రామకృష్ణా అన్నాడు మరల. మొత్తంమీద జపమాల తిరుగుతూనేవుంది ఆగకుండా!

'కేకలువేసిన సంగతి చెప్పరేం'

'ఏముంది? రామావధాన్ల సంబంధంకూడా దాటిపోయింది. పేరయ్యవచ్చి చెప్పిపోయినా డిప్పుడు.'

'నన్ను పిలవలేదేం? నే నెక్కడికి చచ్చి పోయినాను!!'

'చెరువుకు. ముందుగ తేమిటిమరి?- కట్నం చాలదా యేమిటి ఆయనగారికి? సంభావనలు పుచ్చుకొని, అడ్డమైనగడ్డీ కుడిచి సంపా యించాడుగా!! యిప్పుడు ఆ భాగ్యంమీద కళ్లు గనబట్టంలేదు. పూర్తిగా రెండువే లిమ్మన్నాడా?'

'రెండువేలైతే సరేలే అనేవాణ్ణే!! యింకా పైన ఆడపిల్లలలాంఛనాల క్రైదువందలు గావాలట.'

'ఇస్తే మనకేంవుంటుంది.'

'లేకేం ఒకపెద్ద అక్షయపాత్ర—విభూతి పండు.'

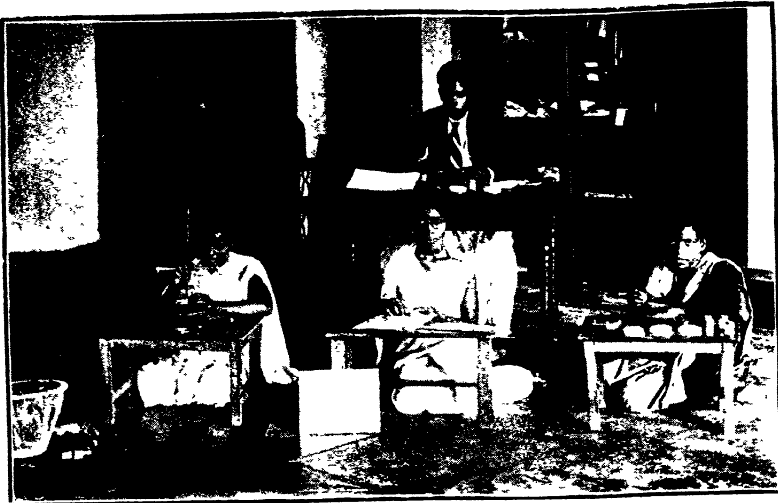
'నాయనా' "ఆడుంగాన్నును గంటకన్న సతి గొడ్రాలౌటయే మేలు, నూతేడుల్పెంచి నంగూతు రేమిసతమా" అనేపద్యం చెప్పాడు మానాన్న చిన్నప్పుడు. సరే యెందుకిగోల. అయితే సక్రమమైన పెండ్లి అవుతుంది. కాక పోతే శారదాబిల్లుపెళ్లీ!!ఏంజేస్తాం అంతకన్న.

'ఛీ! పాడుముండా! సంకరుణ్ణి అవమంటావు నన్ను...అది మీ అన్నయ్యకు. బి.యే. బి.యల్. ప్యాసై వున్న ఆస్తిఅంతా తగుల బెట్టి చెక్కగట్టి దమ్మిడీ సంపాదనలేకుండా గోళ్ళుగిల్లుకుంటూ కూర్చొని యేడాదికో

చెన్నపురి సేవాసదనమునందలి యుపాధ్యాయినులును అక్కడనేయుండి చదువుకొను బాలికలును

(Residential Pupils)

సేవాసదనమున నగిషీపనియు గిల్టు వేయుటయు
నేర్చుకొనుచున్న విద్యార్థినులు

చి॥ అనసూయా సీతాంబలు

శ్రీమతి వింజమూరి వేంకటరత్నమాంబగారి బిడ్డలు.
ఇటీవల చెన్నపురిలో "మ్యూజికల్ ప్రాడక్టు్స" వారు
చేయుచున్న రికార్డ్లలో నీబిడ్డల యొంకిపాటలు మొదలగునవి
రికార్డు చేయబడినవి.

పిల్లనుగంటున్నాడే వాడికి ఆ శారదాబిల్లు!! అందుకనేగా పదమూడేళ్లువచ్చినా పెండ్లి చేయకుండా కూర్చున్నాడు!!

'చాల్లేండి యీసాటికీపాట—నేను సమర్త పాట పాడినట్టుగావుంది మీపాట.'

'పాడుదువుగానే మీవాళ్లింట్లో!!'

'మనింట్లోమాత్రం పాడొద్దూ!! తప్పేతుం దా...అయితే వోమాట అడుగుతాను. పన్నెండేండ్లుదాటితే కన్యాదానఫలందక్కదు ఆపిల్లకు పెళ్ళిచేస్తే: అట్టాంటి పిల్లకెప్పుడు పెళ్ళిజేసినా సరేఅని మనువు చెప్పాడట. అని మొన్న మీరుజేసిన సనాతనసభలో ఆశాస్త్రుల్లుగారు అరుస్తూ చదువుతున్నాడే శ్లోకాలు. మరి మనపిల్లకు పదమూడోయేడు కూడా వచ్చింది, యెప్పుడు జేస్తే యేంమరి?! ఫలం దక్కకపోయింతర్వాత...'

'ఒసి పాడుముండా నీవూవచ్చావక్కడికి? ఆడవాళ్లని సభల్లోకిరానిస్తే, యిదేతిప్పలు!.'

'మాలవాళ్లను ఆలయాల్లోకి దీసుకొస్తామని చెప్పేవాళ్లని రానీయకుండా పోలీసులను కాపలాబెట్టినట్లుగా, ఆడవాళ్లని రానీయకుండా కూడా కాపలాబెట్టక పోయినారూ?!'

'ఒసి నీదుంపతెగా మొన్న మీఅన్నయ్య వచ్చినాడు. అప్పుడు చెప్పినాడా యేమే యివి? నాకొంపకూడా దీస్తున్నాడూ!!'

'మాఅన్నయ్య వుసురుబోసుకోకపోతే, మీరు చేసేపని మాత్రం యేమిటి! సంబంధాలకోసం తిరుగుతునే వున్నారుగా!! మరి పెళ్లి చేయలేదేం. తిరిగి మీకెంతలాభం వచ్చిందో, తిరగకుండా మా అన్నకూ అంతే లాభం. భారతంచదివి మీరే చెప్పారుగా చిట్టివారింట్లో...భీముడు, అర్జునుడు మొదలైన వాళ్లంతా యుద్ధాలు, రాద్ధాంతాలు జేసి, వీరులు అను పేరు సంపాదించారు. ధర్మరాజు యేమీచేయకుండానే వీరుడనిపించుకున్నాడని... ..అల్లాగే తిరగకుండా మా అన్నయ్య...'

'సరే దయచేయి...నాదేవతార్చనంతా తప్పుతోంది.'

'మిగిలింది బాపట్ల సంబంధమేగా! సరే వెళ్లిరండి దానికికూడా' అంటూ పెరట్లోకి బోయింది రొనరొనలాడుతూ యింట్లో బడ్డనీళ్లు కాలితోరాచి.

కామశాస్త్రి ఆకాశాన్నిచూస్తూ, మీనమేషాలు లెక్కేస్తూ తనకు గోచారరీత్యా యెల్లావుందో చూచుకుంటున్నాడు. ఏదో సమాధానం చెప్పుకున్నాడు. పిల్లది ఉత్తరాషాఢానక్షత్రం చతుర్థచరణం. కర్కాటక లగ్నం. జననకాలరవిశేషం వత్సరం. వర్తమానం కుజునిలో రాహువులో శుక్రుడు రాహువు ద్వితీయంలోవున్నాడు. కుజుడు చంద్రుడు సితోగలసి సప్తమంలోవున్నాడు. తక్కిన గ్రహాలున్నయి ఓమోస్తరుగా. పిల్లకు వివాహం గావాలిసిందే కాని రజోదర్శనం కూడా అయ్యేటట్టేవుంది. అని అనుకుంటూ దీర్ఘంగా ఆలోచిస్తున్నాడు. పదునైదు దినాల్లో వివాహంగావాలి అని నిశ్చయించాడు. తనజాతకమూ, పిల్ల జాతకమునూ బట్టి పెండ్లికుమారుణ్ణి గాలించటానికి యివ్వాళే బయలుదేరాలి అనుకున్నాడు. రైవత మహారాజుకుమార్తె రేవతీ (బలరాముని

భార్య) వృత్తాంతం స్ఫురణకువచ్చింది. విధి వ్రాతకూడా తప్పుతుంది గాబోలు. చంద్రకుజులు సప్తమంలోవున్నారు. కేతువు శుక్రుడితో అష్టమంలోవున్నాడు. ఏమవుతుందో పిల్లకు?! అబ్బా!అని తిరిగిచక్రంమీదబడ్డాడు. ఇంతలోకే వంట అయింది నాన్నా అని పూర్ణాంబగొంతు వినబడ్డది.నీవనేచూస్తున్నా అన్నాడు డగ్గుత్తికతో. పూర్ణాంబ చదువుకుంటూన్నపిల్ల గనుక అర్థంచేసుకున్నది. చిన్నపుచ్చుకున్న ముఖంతో చెప్పకుండా చప్పున చక్కాబోయింది.

అతి కష్టంమీద కామశాస్త్రి సంబంధమొకటి నిశ్చయించుకొనివచ్చాడు. పెండ్లి పదిదినాలుంది. ప్రయత్నాలన్నీ జేశారు. చేస్తున్నారు. పెండ్లికుమారుడు విద్వాన్ పరీక్షకు వెళ్లాడు—తెల్లవార్లు ప్రొద్దుగూకులూ నిద్రాహారాలులేకుండా చదివి! నాలుగురోజులుంది వివాహం. పూర్ణాంబకు పెళ్లి కళ వచ్చింది.

అతిరహస్యంగా వచ్చింది కామశాస్త్రి వద్దకు కామమ్మ.

'ఏమండోయి...అయింది!!!'

'పెద్దమనిషా....పిల్ల'అన్నాడు.ఆత్రంతో కళ్లు తేలవేశాడు: కళ్లతోచెప్పింది సమాధానం కామమ్మ ..వెళ్లింది.

కామశాస్త్రి విచారం ఆదుర్దా పాఠకులే వూహించాలి. ఆవిచారంచూస్తే కలం ఆట్టం లేదు అక్షరంవ్రాయటానికి. లగ్నం నాడు స్నానం. మొన్ననే దస్కత్తుజేశాడు. రజస్వలానంతరవివాహం జేయకూడదని కలం విరిగేటట్టు. ఎల్లాగో దాచారు. పెళ్ళివారు వచ్చారు. దశమినాడురాత్రి వివాహం. ఆడవాళ్లలో బడ్డది. అనుమానాలు పడుతున్నారు. కష్టాలు అందరికీ వస్తయి అన్నారు కొంతమంది. అసూయాగ్రస్తులు పెళ్లికుమారునితో చెప్పతామన్నారు. తలకాయకో పలుకు.

పెళ్లివారువచ్చారు. ముత్తంమీద బైట పడకుండా జరిగింది పెండ్లి. నాకబలిదినం వచ్చింది. ఆనాడు పెళ్లివారిలో గొందరికి ఆడవాళ్లకి అనుమానందట్టింది. అందులో ఆడవాళ్ళకు చప్పున జెలుస్త య్యాయను యీ విషయాలు. పెండ్లికుమారునిదాకా వచ్చింది. పెదవి విరిచాడు. గతించినదానికి చింతిస్తే లాభంలేదనుకున్నాడు. పెండ్లివారు వెళ్లిపోయినారు. తిరిగి మళ్ళదోరణమున కల్లుడు రాలేదు. అల్లుడురాంది పిల్ల విషయంలో గాదు. పరీక్షకు గష్టపడటం వివాహబడలిక, అన్నీ గలిశాయి. సన్నిపాతజ్వరము యిరవై యొకటోనాడు!!! వదిలేశాడీ లోకాన్ని.

కామశాస్త్రి కుటుంబమంతా అల్లుడి దగ్గరనేవుంది. లోపల కుమిలిపోతున్నాడు. రజస్వలానంతర వివాహంజేస్తే సంభవించదా యీవిపత్తు? శాస్త్రాలు వూరికే బోతయి? అదేమిటోగాని, దేవతలు, శాస్త్రాలు, నమ్మేవాళ్లనే విరుచుకుతింటాయి. ఈరజస్వలానంతర వివాహాలు జేసేవాళ్ళందరికీ వస్తున్నాయి యివ్వి? ఎబ్బె! అమావాస్యామంగళవారం నాడు పెళ్లిచేసుకున్న యేనాదివాళ్లు పిడిరాళ్ళుగావుంటారు. గ్రహబలం, లగ్నబలం,

అన్నిబలాలు సరిగాచూచుకొని చేసిన పెళ్లిళ్ళకే వస్తయి ఆపదలు...

ఇంతకూ యీ బాలవిధవను బెట్టుకొని యేంజేసేదియింట్లోనేను? ఇంతకు దానిజాతకం. పురుషునికి సప్తమస్థానంలో అంగారకుడుంటే ద్వితీయవివాహంగాని భార్యావియోగం గాని పొందాలి అనిజ్యోతి శ్శాస్త్రమతం. శ్రీరామచంద్రమూర్తి అంతవాడికి కుజుడు సప్తమంలోవుండి యీఫలితం యిచ్చాడు. స్త్రీకికూడా రెండోపెళ్లి అవుతుందా యేం జెప్మా? ఛీ! స్త్రీజాతకానికిగాదు. ఏమో చెప్ప లేను. జాతకాలుమాత్రం సరిగా జరుగు తున్నయ్?! కాలాన్నిబట్టే అవిగూడాను. అని యేమేమో ఆలోచించుకుంటూ కొన్నాళ్ల కింటికిజేరారు.

కామశాస్త్రి బావమరది, కూతునకు ప్రత్యక్షంగా రజస్వలానంతర వివాహం జేశాడు. దంపతులు, చిలుకా గోరువంక లలా, కులాసాగాయున్నారు. కామశాస్త్రి చూచాడు; అసూయబడ్డాడు. మానవుని మనస్సు నేత్రము, అసూయ కాకరంగదా కలికాలంలో.

అన్నపూర్ణాంబకు ద్వితీయ వివాహం చేయాలిసిందని గట్టిగా జెప్పాడు. కామమ్మ గూడా వేధింస్తోంది భర్తను, పిల్ల అవస్థచూడలేక. యజ్ఞోపవీతాలు తెంచు కుంటానన్నాడు కామయ్య.

పూర్ణాంబ తల్లిదండ్రుల వివాదమంతా విన్నది. తనజీవితంమాటు ఆలోచించుకుంది. తెల్లవారుజామున 'శారదానికేతనా'నికి వెళ్లాలని నిశ్చయంజేసుకుంది. మేనమామ సలహా... వెళ్లిపోయింది అక్కడికి! ఆరంభిం చింది కావ్యాలు.

వివాహం మాత్రం యింకా గాలేదు. చేసుకోటానికి నిశ్చయించుకుంది. సనాతన కామశాస్త్రికీ తిప్పలువచ్చినయ్ నోరు మూసుకొని తిరుగుచున్నాడు 'నాజాతకం' అనుకుంటూ.

భ్రాంతి.

శ్రీమతి సమయమంత్రి రాజ్యలక్ష్మిగారు

కుసుమమొక్కటి యొంతయో మిసిమిగల్గి
సొగసు గురియింపుచుండె దాసోయగమున
భ్రమరమది చూచి తాను విభ్రమమునొంది
దాని తేనియగ్రోలంగ దలచివ్రాలె.

* * *

కాని; ఆపూవు తేనెలొల్కునది కాదె;
అకట; ఆతేటియాస నిరాసయయ్యె
పూర్వభవమున జేసిన పుణ్యఫలమొ
దైవ యోగంబొ? తెలియగందరమె మనకు.

కటకటా; యెంతమోసంబు కలిగెనాకు
కుసుమమందున దేనియ గ్రోలుదునని
తలచి నేవ్రాలితినిగాని, దబ్బరయ్యె
నంచు భ్రమరంబు నెమ్మది, కించనొందె;

* * *

వేసమును, రూపమునుజూచి మోసపోతి
మిసమిసలెగాని లోపల పస హుళక్కి
యనుచు గ్రహించి భ్రమరంబు యచట
వాసి; మరల రాదాయె నాచెట్టుదరికినైన.

వ్యాస శకుంతల—కాళిదాస శకుంతల

శ్రీమతి 'కృష్ణకుమారి'

(ఈ వ్యాసము మహానందిలో నీ నడుమ జరిగిన కవిపండిత సభలో చదువఁబడినది.)

వైలక్షణ్యా మున్ననాఁడే ప్రజ యాకర్షితమగును. ఒకవస్తువును జూచి మరల నట్టివస్తువునే చూచుటకు లోకులు వినుగందుదురు. 'క్రొత్త యొకవింత, ప్రాఁత యొకరోఁత' యని కదా యార్యులనుడి!

తొలుత మనము వ్యాసుని శకుంతలను దర్శించుచో, ఆ శకుంతల ప్రౌఢతకు ముక్కున వ్రేలునైచుకొని యాశ్చర్య మందుదుము. మరల నట్టిచిత్రమునే కాళిదాసు చూపినాఁడు. కాని భావములు వేఱు. ఆ ముదురరంగులు లేవు. అప్పటిస్థితులు లేవు. ఆ వ్యాసుని వైదికప్రపంచమునుండి యొక్కమాఱు కాళిదాసుని కళాప్రపంచమునకుఁ బరుగులిడినది మనసు. ఆ మోటుశకుంతలను జూచి యాశ్చర్యపడి సంభ్రమించిన మనసు, ఈ కాళిదాసుని ముగ్ధాశకుంతలను జూచి తెప్పిరిల్లినది.

వ్యాసునిశకుంతల అతిప్రౌఢ యని చెప్పికొంటిమి కదా. చూతము గాక. దుష్యంతుఁడు వేఁటకై యడవికి వచ్చినాఁడు. వచ్చి దారియం దగపడిన పూజ్యుల మన్నించుట తగ వని కణ్వాశ్రమమునకు వచ్చెను. వచ్చుటతోడనె శకుంతల యాతని కంటఁబడినది. 'సంకులమిళితాళినీలపరికుంచితకోమలకుంతలన్ శకుంతలను' జూచుటతోడనే దుష్యంతుఁడామెను వలచెను. 'ఏకాంతమునందు నున్న జవరాండ్ర నెపంబిడి పల్కరించు'ట తప్పని యైన నెంచక యామెతో మాటలాడినాఁడు. ఆమెయు నతిధీరయై సామాన్యాశ్రమవాసినులఁ బోలె నిర్లజ్జాశీలముతో నతనికి జవాబుల నిచ్చినది. దుష్యంతుఁడు శకుంతలను జూచియే వలచెనో, వలచియే చూచెనో చెప్పరానంతత్వరితముగ నారెండుపనులునుజరిగిపోయినవి. దుష్యంతుఁడు శకుంతలసజాతీయ యగునో కాదో, యని యొకించుక శంకించి 'దాని సర్వావయఁబులఁ జూచి సంచలితహృదయుఁడై 'నీ వెవ్వరికూతుర విట్టి రూపగుణసుందరి విందుల కేల వచ్చి'తని యామెను బట్టువోలెఁ బొగడి యడిగెను. ఆమెయు తడవు కొనకుండ తనపుట్టువును బూర్తిగఁ జెప్పివైచినది. అంత రాజును బంధించిన ధర్మశృంఖలలు తమంతట తామే సడలిపోయినవి. అంతయు విని రాజు శకుంతల సజాతీయ యగుట సంతసించి గాంధర్వమునఁ బెండ్లియాడుమని యాచించి ప్రేరేచినాఁడు. శకుంతలయు 'జగతీనాయక.....సమయం బొకండు వినుము నాయం దైన పుత్త్రుండు రా,జుగ నీ పిమ్మట నిమ్మహీతలమునం జూపట్టున యైన నా, దగు పాణిగ్రహణం బొనర్పఁదగు లేదా కాదు సంగం బిలన్.' అని టకాయించి జవాబు చెప్పినది. అప్పటికున్న ఉద్రేకము చేతను, బహుశః తాను ముందామెయెడఁ జేయఁబోవు దారుణమగు మోసము నూహించియు ఒప్పుకున్నాఁడు దుష్యంతుఁడు. పాపము! శకుంతల ప్రౌఢ యయ్యు లౌకికజ్ఞానము తక్కువగుటచే నభివాంఛితము తీరిన దను నాబలాటముతో రాజుతోడి వివాహమునకు సమ్మతించినది. శకుంతలాదుష్యంతుల వివాహము 'ఏచి తలిర్చిన లతానికుంజముల'లో గాంధర్వవిధిని గుమ్ముగ జరిగిపోయినది. కాని యావివాహము నిష్కల్మషమును బవిత్రము నగు ప్రణయబంధముచేఁ గట్టువడలేదు. ఘోరమును నతిప్రగల్భమును నగు శుల్కమున కమ్ముడు వోయినది.

దుష్యంతుఁడు తనరాజధానికి వెడలిపోయెను. కొంతకాలము దొరలిపోయినది. ఏండ్లకేండ్లు గడచినవి. ఈ లోపల శకుంతలకు కుమారోదయ మైనది. అతఁడు భావిసామ్రాజ్యధారేయుఁడే. కణ్వుఁ డంతయు యోగదృష్టిని గనిపెట్టి శకుంతలయదృష్టము

నకు సంతసించి యామెను దారకసహితనుగ నత్తింటికి శిష్యులఁ దోడిచ్చి యంపెను. శకుంతల రాఁబోవు సౌఖ్యములఁ దలఁచుచు నానందమున మున్కలు వేయుచుఁ బుత్త్రుని ముందిడికొని రాజునెదుర 'సాక్షాత్కరించిన మదనదేవత'యో నాఁగ నిలువఁబడినది. రాజు మానసమునఁ బూర్వగాథ యంతయుఁ దళుక్కున మెరసిపోయినది. కాని యసమర్థుఁడు; లోకమునకు వెఱచి యసత్యమునకు జంకక తెలిసి యుండియు తెలియనియట్లుపేక్షించెను శకుంతలయు నా యుపేక్షఁ జూచి సందియమంది 'ఎఱుఁగఁడో యన్న! నెఱిఁగియు నెఱుఁగనియట్లుండు నొక్కొ? యెదదవ్వగుటన్ మఱచెనొకో? ముగ్ధలధిపులు మఱిపరి బహుకార్యభార మగ్నులు గారే!' అని తనలోఁ దర్కించి తానె ముందు రాజునకుఁ దమపూర్వవృత్తము వినిపించినది. కాని లాభ మినుమంతయు లేకపోయినది. 'ఎఱుఁగనినాఁడెల్ల పాట నెఱిఁగింపనగున్, మఱి యెఱిఁగి యెఱుఁగనొల్లని కఱటిని దెలుపంగఁ గమలగర్భునివశమే?' తుదకు, రాజు మోమోటమి యైన లేక యామె నెఱుఁగనని తిరస్కరించెను.

శకుంతల మాత్రము లొంగిపోవు బేల కాదు. ధీరస్వాంతయై రాజునకు 'సతియును—యైన వనిత నవజ్ఞాన్వితదృష్టిఁ జూచు నతిదుర్మతి కిహముం బరము గలదే?' యని ధర్మ మెఱిఁగించినది. సాక్ష్య మవసరమైనది. కాని సాక్ష్యు లెవరు? 'ఏన కాని దీని నెఱుఁగ రెండవారు లని తప్పఁ బలుక నగునె ధార్మికులకు' అని గుట్టు బయల్పఱచి చెప్పినది. ఇంక నెన్నియో నీతు లుపదేశించినది. కాని రాజు చలింపలేదు. శకుంతల యావేగముతో నవమానముతో దుఃఖముతో రేకెత్తుచున్నది. ఒంటిగఁ బెండ్లియాడిన యద నిప్పటికి రాజునకుఁ గలిసివచ్చినది. సమయము చూచి శకుంతలకుఁ బశ్చాత్తాపము కల్గించినాఁడు. బాగు! శకుంతలయవినయమునకు మంచి ప్రాయశ్చిత్తమే జరిగినది. కాని యది చిరకాలానుభవమునకు రాలేదు. పుండు బాధపెట్టినఁ గాని తచ్ఛాంతి జరుగదు. కాని యింతలో కథ యడ్డుతిరిగినది. నిస్సహాయయై, నిస్పృహతో వెడలిపోనున్న శకుంతలకు బాసటయై నిలిచి యాకాశవాణి సాక్ష్యము పల్కినది. ఇంకేమున్నది! రాజు ఇనుమడించిన సంతోషముతో శకుంతలను బరిగ్రహించి సత్యమును సభ్యుల కెఱుకఁజేసినాఁడు. కథ ముగిసినది. కాని గానశ్రవణానంతరమునను చెవులలో గింగురు మనుచునే యున్నది. రాజాంతఃపురమున నున్న శకుంతల యిట్టి యసత్యవంతుని పోషణమున నెన్నియిక్కట్టుల నందుచున్నదో యను భావము గల్పించినాఁడు కవి. కథ సుఖాంత మయ్యుఁ దత్పరిణామము దుఃఖాంతమేమో అని యనుకొనుటకవకాశము లగపడుచున్నవి. శకుంతల యొకటాగవోలె మనదృష్టిపథము నెదురొడ్డుచున్నది. ఇఁక నిట్టి గ్రీష్మమునకుఁ దట్టుకొనఁజాలము.

కాని యింతలో చలువనీడ యబ్బినది. మహాకవి కాళిదాసు కథ సాగించినాఁడు. కళాపిపాసువై రసైకదృష్టితో నా చిత్రమునకు మెఱుఁగులు దిద్దినాఁడు. అందు రసములు చిప్పిలఁజేసినాఁడు. ఆ రసమును మనకు నదించినాఁడు. ప్రకృతిసమవలోకనముచేఁ గల్గు నిసర్గపారవశ్యమును యథాస్థితిగఁ బ్రదర్శించి యట్టియానందమునే పాఠకులకుఁ గలుగఁజేయువాఁడే విదగ్ధుఁడగు కవి. అట్టి మహాకవి ధన్యుఁడు.

కాళిదాసుని శకుంతలను బరిశీలింతము గాక. ఈ శకుంతలకు లౌకికవ్యాపారము తెలియును. కాని యామె లజ్జాశీలము నేర్చికొనినది. ఆమెకుఁ బ్రౌఢాత్వ మన నేమియో తెలియకపోలేదు. కాని ముగ్ధాత్వ మామె సహజశీలము. కవి యామె స్వాతంత్ర్యప్రవృత్తి కెచటను నిర్బంధము కల్గింపలేదు. కాని యామె సాధ్యమైనంతదనుక స్వాతంత్ర్యదూరయైయే ప్రవర్తించినది. భిన్నభిన్నప్రకృ

తుల కలయిక ముదావహమై యుండును. ఈ శకుంతలాసృష్టిలో, ఆమె స్వభావములో, ప్రకృతివిరుద్ధములగు స్వాతంత్ర్యనియమము లాశ్రమమునులందలి సింహాది మృగములలోవలెఁ గలసి మెలసి యాడిపాడినవి. ఇదిశకుంతల జననమందు, పోషణమునందు, వివాహమునందును గన్పడుచునే యుండును. ఆమె యతినియమి యగు విశ్వామిత్రునకును, స్వేచ్ఛాపరతంత్ర యగు గణిక మేనకకును బుట్టినది. ఆమె పెరిగిన యాశ్రమము కూడ నిట్టిదే. ఒకప్రక్క ముక్కుమూసుకొని వ్రతులై దినములు గడపు జపదారులు; వే ఱొక ప్రక్క 'మాపరచిత్త మాఁకఁనుగొను' విశృంఖల ప్రకృతి సౌందర్యసమాకలిత యగు వనలక్ష్మీనృత్య మొనర్చుచున్నది. ఈమెవివాహ మన్ననో, నాగరికుఁ డగు రాజు పెండ్లికొడుకు. ఆశ్రమవాసినియు నతియమాయిక యగు ముగ్ధ వధువు !!

వేఁటయందు దుష్యంతుఁడు వైఖానసవచనప్రబోధితుఁడై కణ్వాశ్రమమునకు వెడలెను. రాఁబోవు శకుంతలావివాహరూపకమున కీ వైఖానసవచనములే నాందీ ప్రస్తావనము లైనవి. కణ్వాశ్రమముజొచ్చిన రాజు శకుంతలను జూచి 'అపి తపోవర్ధతే' అని యడిగినాఁడు. కాని శకుంతల లజ్జ పెంపున జవాబు నీయలేకపోయినది. 'మౌనమ్ భూషణ'మ్మను వాక్యోక్తి నీ ముగ్ధాశకుంతల సార్థక మొనర్చినది. ఇందు రాజు శకుంతలజననవృత్తాంతమును చెలుల నడుగును. అనసూయ చెప్పినది. ఇందు శకుంతల కెట్టి ప్రసక్తియు లేదు. ఈ ఘట్టమున శకుంతల మనమునందలి కల్లోలముచేఁ దన్ను దాను గానన ట్లున్నది. అయ్యును శకుంతల 'యద్వాత్మనః ప్రభవిష్యామి' అని వ్యంగ్యముగఁ ద న్నెఱిఁగించుకొనకపోలేదు. శకుంతలవృత్తాంతము వినినవెంటనే రాజామెను బెండ్లియాడ నిచ్ఛగింపలేదు. శకుంతలా దుష్యంతుల చిత్తపరిశోధనమున కీ మధ్య కొంతవ్యవధి యేర్పఱుపఁబడెను. ఇద్దఱును బెండ్లిచేసికొనుటే మే లని యెంచిరి. శకుంతల తమపెండ్లికి శుల్కముగ నెట్టివరములను గోరలేదు. కాని యది యనసూయా నర్మగర్భవాక్యములలో వ్యంగ్యముగ నుండిపోయినది. ఆమె 'పౌరవరక్ష అవినయం మదనసంతప్తాపి నఖల్వాత్మనః ప్రభవామి' అని విన్నవించుకొనునది. శకుంతలవినయ మిందు స్పష్టమగుచున్నది. అటుపై రాజుప్రబోధముచే వారిద్దఱికి నా చల్లనినీడలలో నతిప్రశాంతముగఁ బెండ్లి యైనది.

దుష్యంతుఁ డంగుళి నానవాలుగ నిచ్చి తాను వెడలిపోయినాఁడు. ఈ ప్రథమసమాగమమే శకుంతలకు పతనము నాపాదించినది. కాని యీ పతనమే యామెను దివ్యోన్నతస్థానమునఁ గూర్చుండఁబెట్టినది. కణ్వుఁ డంతయు దివ్యజ్ఞానమునఁ దెలిసికొని సంతసించి శకుంతలను శిష్యులఁ దోడిచ్చి దుష్యంతుని కడ కంపెను. దుష్యంతునొద్దకు వెడలునప్పటికి శకుంతల దారకసహిత యగుచో జనకునిరూపప్రతినిధి యగు భరతకుమారుని ముందిడికొనియే వాదించి యుండును. కాని కవి, రాజున కట్టియవకాశమును గల్పింపలేదు. రాజామెను నిష్కరుణముగఁ దిరస్కరించెను. శకుంతల 'ఇద ముపన్యాంతరం గతే, తాదృశే అనురాగే కిం వాస్మారితేన' అని విన్నఁబోయినది. ఆమె రాజును 'అనార్య' యనుటకే కష్టపడెను. ఆమె రాజును నచ్చఁబల్కలేకపోయినది. రాజామెను దిరస్కరించకపోయినచోఁ దాత్కాలికావేగమునను గురియైన మోహప్రవృత్తిచే శకుంతల హంసపదికలలో నొకహంసపదికయై యుండెడిది.

ఇటుపై గాథ యంతయు మహాకవి ప్రతిభావిలసనమే. నిస్సహాయయై, యవమానదుఃఖిత యైన శకుంతల తిరిగి కణ్వాశ్రమమునకుఁ గొంపోఁబడక మరీచ్యాశ్రమమునకుఁ దీసికొనిపోఁబడినది. 'పూవులమ్మినచోటఁ గట్టె లమ్ముట కష్టము గదా!' శకుంతల యిపుడమేయ మగు నైశ్వర్యమున దుఃఖశాన్తి నొనర్చుకొనుచున్నది. తనపై విశ్రమించిన పాపమునకుఁ దగిన శాంతిగ విరహతప మొనర్చి దివ్యసాత్త్విక మూర్తిగ మాఱినది. ఏదేని మహత్తర మగు పదము నందఁగోరుచో నద్దానికిఁ దగు వ్యవసాయమే చేయ

వరేను. అందులకే శకుంతలా దుష్యంతులు రాఁబోవు తమస్థిరప్రణయప్రాసాదమునకు వియోగరూపక మగు తపశ్శ్రేణినిఁ గట్ట నారంభించిరి. అప్పటినిశ్శబ్దత నంతను భరతకుమారుఁ డొక్కఁడే చెదరఁగొట్టి వేయుచున్నాఁడు. ఇప్పుడు శకుంతల పవిత్ర మగు మాతృత్వసామ్రాజ్యమున కభిషిక్త యగు పట్టభద్ర. ఆమె నెదుర్కొనువా రిపు డెవరును లేరు. ఎదుర్కొనుచో కొడుకు సర్వదమునుఁ దూరుకొనువాఁడు కాఁడు. ఇందులకే కాఁబోలు రవీంద్రుఁడు 'మాతృత్వమున కెందు నపజయము లేదు!' అనినాఁడు.

అనుకొనకుండఁగనే దుష్యంతుఁడు శకుంతలను గలిసికొనెను. కాని శకుంతల తొందరపడలేదు. నిశ్చలగంభీరయై నిలిచినది. ఆమె భర్తృ చిరకాల దర్శనమున కేమియు నుద్రేకము చూపలేదు. ప్రణయినుల పవిత్రప్రణయమునకు వారిసుదీర్ఘవిరహమే యొకకొలతబద్ద. ఆమె, తనవలెనే విరహితపశ్చరణముచేఁ బూతాత్ముఁడై తనకుఁ బ్రణమిల్లి క్షమింప వేఁడిన దుష్యంతుని, శాంతభావముతో స్వీకరించినది. తండ్రి యని తెలిసినవెనుక కూడ, దుష్యంతుఁడు శకుంతలను వేఁడకున్నచో, భరతుఁడు బాల్యచాపలమునఁ దండ్రి నొకచపేటముతో భరతము పట్టి తన సర్వదమనత్వమును సార్థకపఱచుకొనువాఁడే.

వ్యాసునిశకుంతలయే యీస్థితి కీడ్వఁబడినచో 'ఖూన్ కీ బదలా ఖూన్ హీ హై' యనునట్లు దుష్యంతుని మాఱుమాటాడక తిరస్కరించియుండెడి దేమో? ఎట్లైన నేమి! మహాకవియీప్సిత మీడేరినది. ప్రణయము దివ్యమై లౌకికమునకుఁ గట్టుపడక మార్గదర్శకమై నిలిచినది.

శ్రీమదానందవర్ధనాచార్యులు 'నహి కథా ప్రదర్శన మేవ కావ్యస్య ఫలమ్, ఇతిహాసాదేవ తత్సిద్ధేః' అని రచించియున్నాఁడు. దీనిని మహాకవి సత్యసిద్ధ మునర్చియున్నాఁడు. శకుంతలాపురస్కృతుఁ డగు మహాకవిపై లోకము పూలసోనఁ గురిసినది.

వసంత సేన

శిరోమణి వారణాశి గంగాధరశాస్త్రిగారు

ప్రకృతి సౌందర్యమెల్ల రాల్పఁగఁగడంగి
యున్నచందమునేని చూపోపనటుల
నిజహిమానీ సమావృత నిఖిలభువను
శిశిరునెదిరించు తలపుతోఁచెను! మఱేమొ!

తరులతా పల్లవారుణి తాఁగుడగుచు
నిశితకింశుక తీవ్రనిస్త్రింశమూని
ఘనఘనార్భటిఁ బురుహూత కార్ముకంబు
దాల్చి యరుదెంచె వేగవసంతరాజు.

తలఁచినంతట నెంతటి ధైర్యశాలి
నయినను జితోస్మి యనిపించునట్టి సమ్మ
దాళితతితోడఁ గనుసన్న నరయుచపుడు
రాజుతోడుత మంత్రివర్గంబు కదలె.

అనుఁగు మిత్రున కుచితసాహాయ్యమొసఁగ
ననమసాయకుఁడై క్షువాధిజ్యధనువు
నవదరించుచుఁ గతిపయాక్షౌహిణులను
గూడికొనివచ్చె యూహావక్షోణికపుడు

సాంద్రచంద్రిక ధౌతవస్త్రము ధరించి
శుకపికాలాపజయ పదస్ఫూర్తిమెఱయ
మలయమారుత నిశ్శ్వాసచలనమునకు
గుబ్బలను పుష్పమాల సంకులముగాఁగ

జారుదత్తేక్షణాత్మ సంచారయగుచు
సంతసముతోడనేగె వసంతసేన.

వృషభరాజు

శ్రీమతి నుదుఁమాటి శేషమ్మగారు.

తొల్లిరాజయితాను నడపిన
యెల్ల గోసముదాయ మొకఁడో
గూడుకొని తననాయకరమును
విడిచిపోవ దలంచినన్. 1.

తెలిసికొని ముదుసలితనమ్మున
బలమునడలిన యంగములతో
వృషభ మొకటి వనాంతరమ్మున
భీతమై కనుమూసెడిన్. 2.

చూడు డదిగో, సిదాఘతపనుని
వేడిమికి నిసుమంతతలకక
నీటికొంగలు చిలుకలును స
య్యాటలాడెడి మింటిపై. 3.

రాకపోకలు సేయు కోతుల
మూక లర్థముతినిన ఫలముల;
ప్రూనుబిల్లులు పచ్చబయళుల
లోనడాగి చరించెడిన్. 4.

సాలెపురుగులు సూక్ష్మతరసూ
త్రాల కట్టెడి చెట్టుచెట్టుకు
మక్షికమ్ములు చచ్చినామై
కుక్షినింపగ జేరెడిన్. 5.

చెట్టుచుట్టూ చుట్టుకొని తన
చుట్టుప్రక్కల పసిమిచేయుచు
రాచసిరి యుడిగిన గవాధిపు
జూచునొక పెనుసర్పము. 6.

అని నిహతుడగు రాజువలె సా
యంతనమ్మున నినుడువలె గో
పతియు తన పతనమ్ము వడసె న
పారధైర్యముతోడనే. 7.

కొదమయాదూ డొకటి మదమున
బెదురుమదిలే కెదిరి తనపతి
ముసలిమై కడికండలుఁ గొ
మ్ములను పొడిచిచనెన్. 8.

మందలన్నియు నిహతకల్పుని
కొందలంపడువాని నధిపతి
నరయ చనుదెంచియును నొకమా
రయిన మూర్కొని విషువవు. 9.

అందనుక తన బలముకతమున
నడవిజంతులనుండి కాచిన
యాలపోతుఁ గృతఘ్నుతన్విడి
యవి యెటకొ చనియెన్. 10.

శక్తిసడలిన ముసలివృషభము
రక్తమున నుదరములు నింపగ
గ్రద్దలును రాబందులును గుమి
కట్టి తిరిగిన వచటనే. 11.

కందరము వెలువడిన సింగ మ
మందముగ నెలుగిడిన విని యా
ముసలియాఁబో తరనిదుర నుం
ఉసురుకొని విప్పెనుగనుల్. 12.

తలనడిమి నెత్తురు తొరంగుచు
నిలబడిన కని వృషభపతి దూ
రస్థ గోసముదాయమును పది
లమ్మగా పసిపట్టెను. 13.

ఆధిపత్యచ్యుతికతమ్మున
నరకృశించిన యట్టి గోపతి
నరయ రాయెదకల్గు మానిసి
యైన పశు గడుదుఃఖము. 14.

అరిగెసర్వము తత్పరోన్నతి
అరిగెనఖిలము తత్తనూద్గతి
మిగిలినవి నిర్మాంసములు నె
మ్ముగములును చర్మంబును. 15.

కనుడదిగో; విమలాపమగు సర
సునను నీర్మెడక్రిందు తాకగ
మక్షికలు పక్షులును చుట్టును
మసలనిలచిన దచ్చటన్. 16.

మూఢమయి విస్మృతచరాచర
భూతపంచక వర్తనమ్మయి
పటియవాటిన డెందమున నా
పగిదినిల్చిన దచ్చటన్. 17.

నిలచియున్నది నిలచినట్టులె
పొలములను బచ్చికబయళ్లను
రణపరాజిత వృషభసింహ
ప్రకరముల తలపోసెను. 18.

తల్లివెంబడి తోకవిడువక
నెల్లపుడు పచ్చనిపొలాలను
మెలగినప్పటి బాల్యచాపల
ములను కలగాంచెన్. 19.

కొండకోనల డిగుచు నెక్కుచు
పండువుగ తనతల్లికనులకు
మందగూడుక యేగినప్పటి
చందమును కలగాంచెను. 20.

కోడెదూడలతోడ పెయ్యల
తోడ నడువగలేక వెనుబడ
దాపుననె యా వాగిచూచిన
చూంపుకలగాంచెన్. 21.

విమలజలపాలములదరి ఘా
సమురుచుల్ల తీపెలుగ; ధేనువు
విడిచి తనకయితన్ను; వెడలిన
వేళ కలగాంచెన్. 22.

కాళులును దేహమ్ముబలపడి
పాలకొమ్ములుగమ్ము వెలువడి
కొండచఱియల నుదుటునను డీ
కొనుటకలగాంచెన్. 23.

జంగమకుభృద్భంగి నిలబడి
సమవయస్కుల కకుద్మంతుల
శృంగసంగరమున జయించిన
చేవ కలగాంచెన్. 24.

తారకలు సుముఖమ్ములయి గ్రహ
వారములు శుభపదగతములయి
మందలకు నొడయనిగ జేసిన
మహిమ కలగాంచెన్. 25.

జవ్వనపు పేరాముకతమున
సకలవృషనాయకుల నోరిచి
యెదగొనిన లేబెయ్యగూడిన
చదురు కలగాంచెన్. 26.

యుద్ధమున నందీశ్వరునివలె
క్రుద్ధమయి తోకెత్తి ఎదురెవ
రనెడి క్రియస్వేచ్ఛగ మెలంగిన
దినము కలగాంచెన్. 27.

క్రమగమితసూచ్యగ్రముల శృం
గముల చీలిచి నేల రెండుగ
నడవి యదరగ నెలుగిడిన యా
గడము కలగాంచెన్. 28.

దారికడ్డిన వృషముగానీ
కోరికొల్లని గోవుగానీ
ఎదిరినిలచిన హరిని కానీ
ఎఱుగమిని కలగాంచెను. 29.

వనపరిభ్రమణాల నొకతరి
తనవిషాణమువాడి యెఱిగిన
మృగము రెండవసారి యెదురయి
అగపడమి కలగాంచెను. 30.

అడవిమెకముల నదరజేసెడు
నట్టికొల్పులిమైన తనతో
పోరిరెండవసారి పొంతను
పోమి కలగాంచెన్. 31

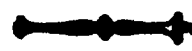
పూర్వపౌరుషములను నెద తల
పోసి యానందించుచును వృష
రాజు తనకలలోనె రాజయి
ఊపడినగతి నిలచెను. 32.

ఇనుపముక్కుల గ్రద్దగమిపై
నెనసి యానందమున దనమై
తొరగి మిగిలిన నల్లద్రావగ
దొరకొనిన, పెన్వేదనన్. 33.

నిదురమేల్కని తత్క్షణమ స్వా
ప్నికము తనగోసార్వభౌమత
తెలిసికొని యాముసలినృషపతి
వెడలె నెప్పటికో. 34.

ఆధిపత్యంబెంత కలిగిన
నంగపత్వం బెంత మెఱసిన
వార్ధకమ్మున జీవి కుత్తల
పాటు తప్పదిలన్. 35.

—'Bull' అను ఆంగ్లరచన కనువాదము.

విషాదము

యలమర్తి సీతారామస్వామిగారు

అభ్రతలమును అండకొనియెడు
విపులశాఖా విలసితంబగు
దీర్ఘభూరుహ సంచయమ్ములు
ధ్వంసమయ్యెడు నొక్కొ !—

సర్వమానవ సంఘములకును
సమ్మదంబును సరవిగూర్చే
ఫుల్లమంజుల పుష్పపుంజము
పుడమిఁగలియునే !—

నిఖిలసంపద నివ్వటిల్లగ
వితతసుఖములు వెల్లివిరియఁగ
సౌఖ్యమందే జనసమూహము
సతమట్లుండునే !—

విశ్వమెల్లయు వేడ్కబొందగ
విశ్రుతంబగు విమలగానము
ఆలపించే అతివయెప్పుడు
అవనిమనబోవునే !—

అఖిలజగముల ఆవరించిన
అంధకారము నణగద్రొక్కిన
అహిమాంశుడు ఆకసమ్మున
అలరజాలడుగదా !—

కుతుకమొసగెడు కుముదబాంధవు
కౌముదీతతి గహ్వరీస్థలి
శాశ్వతంబుగ సంచరింపగ
జాలదుగదా !—

అచ్చటచ్చట ఆనభంబున
ప్రభలనీనుచు పరగుచుండెడి
ఉడుగణమ్ములు ఒక్కక్షణమున
మాయమగునుగదా !—

భూకంపము: విచిత్ర దైవ సాహాయ్యము

శ్రీమతి పాకల చంద్రకాంతామణిగారు

మాంగీరుపట్టణమున నొక డాక్టరు గల డట. ఆయన స్వంతసొపు పెట్టుకొని దీనిరాబడిపై జీవించుచుండెనట. తనయింటియందర్ధ భాగము రోగులకై విడచి తా నాలుబిడ్డలతో మిగిలిన సగముభాగమున నివసించుచుండె నట. ఇట్లుండ మాంగీరులో మొన్న భూకంప మైన దినమున యాతనియింటియం దిరువురు ముగ్గురు రోగులును కాంపౌడరును గలరట. భూమి కదలుట ప్రారంభమైనతోడనే యా డాక్టరిది గ్రహించి ఇల్లు మీదబడునను భయమున ఆలుబిడ్డలను తల్లిని ఇంటివిడచి అవలకు బొమ్మనిచెప్పి తానుగూడ వారితో వెడలుచు, ఇంతలో ఇంటియందు రోగులును కాంపౌండరును గలరని జ్ఞప్తికిరా వారిని గూడ రక్షింపదలచి పోవుచున్న యాతడు వెనుదిరిగి రోగులున్న యెడకు వెడలబోవు చుండెనట. ఈతడొకవసారావద్దకు వచ్చు నప్పటికి ఇంటి పైకప్పును గోడలును కూలి యాతనిమీద బడిపోయెనట. వెంటనే యాతనికి స్మృతితప్పి తిరిగి నాల్గుదినములకు తెలివిగల్గెనట. అట్లు స్మృతితప్పినవెనుక చూచుసరికి దైవవశమున ఇంటిపైకప్పితనిపై నొక గుహావలెబడెనట. ఈతనికి దాహముచే గొంతెండిపోవుచుండుటచేత తడుముకొనగా నొక నీళ్లతోనిండినకుండ యొకటియు, ఇల్లు పడునప్పుడు త్రోసికొనిపడిన యొక పిండికుండయు, పంచదారకుండయు, చేతికిదొరకెనట. వెంటనే యాతడు దాహబాధానివృత్తికై యా నీటిని గొంతద్రావి క్షుద్బాధానివార ణార్థమాపిండిని, పంచదారను కలిపితినుచు ఇట్లు పదునొకండురాత్రులా గుహాగోగడిపె నట. ఇంటిపైకప్పు పడునప్పు డొక చిన్న రంధ్రమేర్పడగా అందుండి గాలి పీల్చుకొను చుండెనట. పైనుండి వాన భోరున కురియు నప్పు డీ రంధ్రముద్వారా నీరు పడుచుండెడి దట. అట్లు పడునప్పు డొక మూల నొదిగి కూర్చుండుచు, పైనుండి వర్షబాధను, దిగువ నుండి శవములు కుళ్లుటచే గల్గిన దుర్గంధ భూయిష్ఠమైన వాసనను భరించుచు పాప మాతడు పదునొకండుదినము లట్లా నరక వాసము ననుభవించెనట. నిలుచుండిన పైకప్పు తగులుచుండుటచే ఈ పదునొకండు దినములు కూర్చొనియే యుండెనట. ఇట్లుండ నక్కలు కొన్ని శవముల దినుటకై భూమిలోనుండి సొరంగములు జేసికొని వచ్చుచుండెనట. ఒక నక్కమాత్రము ఇండ్లు పడుటచే గల్గిన ఇటికరాల కుప్పలో నుండి సొరంగము చేసికొని శవమను భ్రమచే యాతని దరికి వచ్చెనట అంత నీతడు దగ్గర నున్నరాతిని దానిపై విసరెనట. ఆ నక్క చేసిన సొరంగమును తొంగిచూడగా యాతనికి బయలు ప్రదేశము గానవచ్చెనట. అంత నాత డీ నరకవాస మనుభవింపలేక ఇంతవరకు గాపాడిన యాసర్వేశ్వరుడే ఇంకను గూడ రక్షింపగల డను ధైర్యము జేసికొని యా సొరంగములో బడి ప్రాకుకొనుచు

అతికష్టముతో బోయి పైనబడెనట. వెంటనే యాతడు చుట్టుపట్ల బరికింపగా దూరములో గొందరు మనుష్యులు గనబడ వారిని చేసంజ్ఞచే బిలచి మూర్ఛాగతుడై యచ్చటనే బడిపోయెనట. దూరముననున్న మనుష్యు లీతని చేసంజ్ఞచే నచటికి వచ్చి మూర్ఛనున్న యీతని సమీపముననున్న హాస్పిటలు కుగొనిపోయి తగుచికిత్స గావించిరట. మరల మూడుదినముల కితనికి తెల్వి గల్గెనట. తెల్వి గల్గినవెనుక తన స్థితి నంతను వారలకు దెల్పి తన యాలుబిడ్డల గూర్చి యడుగగా వా రాతనియింటివారు క్షేమముగా నున్నారనియు, వారు మొదటవీధి దాటుచుండగా యింతలో ఇల్లు కూలుటచే గొన్ని గాయములు తగిలె ననియు, అంత వారలనుకూడ నింక హాస్పిటలుకు గొనిపోయిరనియు, తగుచికిత్స బొందినవెనుక వార లిప్పుడు క్షేమముగా నున్నారనియు అచట నున్నవారు తెల్పిరట. మరునా డీతడు కొంత స్వస్థచిత్తుడైనవెనుక తన దారపుత్రాదులను గలసికొని యానందాబ్ధిలో మున్గెనట. యాత డీ వూరనున్న తన బంధువులకు వ్రాసెను. ఆహా! దైవసాహాయ్యమే లేకున్న నాత డిట్లు బ్రతికి బయట బడునా!! లేకున్న గాలి వీల్చుట కా రంధ్ర మేర్పడుట యేమి? ఇంటిలో నేమూలనో యున్న పిండికుండయు, బంచదారకుండయు నీతని దరి పడుట యేమి? అట్లు బడియు నయ్యవి బ్రద్దలుగాక, తల క్రిందులుగా బడక, స్థిరముగా బడుట యేమి! అంతవర్షము గురిసినను ఇల్లు నేలమట్టముగాకుండ ఈత డున్నంత వరకు గుహవలె నుండుట యేమి? తిరిగి యీతడు బయటకు వచ్చుటకై సొరంగము గూడ గన్పడుట యేమి? తన ప్రాణమున కాసింపక రోగులను కాంపౌండరును రక్షింపబోయి కదా యీత డిన్ని బాములుబడెను. అందులకే దైవ మట్టు దోడ్పడి యీతని దిరిగి యీతని దార పుత్రాదులతో గలపెను. గన బరులకు సాయము చేయువానిని దైవము రక్షించును గదా!

——:0:——

భరతమాత!

శ్రీమతి తుమ్మల చుక్కమ్మగారు

సీ॥ సతతశోభాపూర్ణ సస్యజాలావృత మేదినీస్థలముల మిగుల నెగడి
సర్వసౌఖ్యప్రద సకలార్థములచేత రత్నగర్భ యనంగ రహిని బరగి
విమలజలాధారవిహిత గంగాయమునాది సన్నదులచే నరయ వెలసి
ఖండఖండాంతర ఖ్యాతిగాంచిన జ్ఞాననిధులకు నిలయమై పృథివి జెలగి

గీ॥ యనిశముఁ నలచ్చికిరవయి యలరినట్టి నీవు పెద్దమ్మకిప్పుడు నిలయమైతి
వక్కటక్కట హృదయంబు నిక్కువముగ!! బ్రదలయ్యెడు నెట్లహా భరతమాత

భారతనారీమణుల యాదర్శము

శ్రీమతి వెలిదండ చూడికుడుత్తమ్మగారు

మనము తెల్లవారి కన్నువిచ్చి చూచుసరికి ప్రత్యక్షమగునది స్థావరజంగమాత్మకమైన ఈ చరాచరసృష్టి-ప్రపంచకము. మరికొంచము ఆలోచించిన యెడల ఈ సృష్టియంతయుకూడ భిన్న భిన్న ప్రకృతులతో కూడియున్నదనియు, సృష్టిలోని ప్రతి అణువును తనకున్న సాధన సంపత్తితో అభివృద్ధిని పొందుటకు ప్రయత్నించుచుండుట స్వభావికమనియు మనకు స్పష్టముగా కనబడును. అందులో ముఖ్యముగా సృష్టికర్తయైన పరమేశ్వరుడు మానవునకు ప్రత్యేక విలక్షణమైన బుద్ధిజ్ఞానశక్తుల నొసంగి, తదుపయోగములో మానవునియొక్క అభివృద్ధినంతయు నిమిడ్చియున్నాడు. స్త్రీ పురుషులిద్దరికిని ఈ శక్తులు సమానముగా ప్రసాదింపబడినవి. కాని వాటిని ఉపయోగించుకొనుటలో మాత్రము ప్రత్యేక ప్రత్యేకముగా నిష్కంటకమైన రాజమార్గములు ప్రకృతి సిద్ధముగా ఉన్నట్లు స్పష్టముగా కనబడుచున్నది. పురుష ప్రకృతి దృఢమై, వీర్యయుక్తమై అధికారసూచకమై దేహ మనో కష్టములను సహించునదై యున్నట్లు గాన్పించును. స్త్రీ ప్రకృతియన్నచో ప్రేమయుక్తమై, సునిశితమై, మృదుమనోమంజులమై ఉన్నట్లు గాన్పించును. తీయనది అన్నమొక్కటైనను, వివిధములైన రుచ్య పదార్థములతో మేళగింపబడినప్పుడు ఆ పదార్థముల యొక్క ధనము ఆ అన్నమునకు సంక్రమించి ఎట్లు రుచ్యముగా ఉండునో, అదేవిధమున సరిసమానముగా మానవులందరికి భగవత్ప్రసాదితమైన బుద్ధి, జ్ఞానశక్తులు ప్రకృతి సిద్ధమగు ఈ వివిధ స్వభావములతో మేళగింపబడి క్రియారూపమును దాల్చినప్పుడు వివిధ రూపములుగా కనిపించుచుండును. స్త్రీపురుష ప్రకృతులు భిన్నములుగానున్నను, పరస్పరాధారములై, ఏకోన్ముఖములై, ఏకాదర్శ సంధానకర్తలై ఒకదాని కింకొకటి మేళవింపు జేసికొనుచు వినిర్మలానందమును అనుభవించుచూ ప్రపంచమున తమ జీవితగమన స్థానములను చేరగల్గుటకు అవకాశమును పొందుచున్నవి. స్త్రీ ప్రకృతి ఎల్లప్పుడును తన సహనశక్తిచేతను, ప్రేమపూరిత హృదయముచేతను, సునిశితమైన బుద్ధి చాతుర్యముచేతను, మృదుమనోమంజుల వాక్కులచేతను పైకి జయించునట్లు కనబడినను, లోకమునంతటిని తన అరచేతను ఇముడ్చుకొనగల్గినంత శక్తిని గల్గియున్నది. అట్లుండినప్పుడే నిజమైన గృహస్థధర్మము జరుపబడుచూ గృహము స్వర్గముగా గాన్పించునట్లు చేయును. పరమేశ్వరుని ప్రేమమంగళస్వరూపమును కన్నులార అందు గాంచగల్గుదుము. అట్టి కుటుంబములే ఆదర్శకుటుంబములు. ఇట్టి కుటుంబినులుగానుండుటే భారతనారీమణి జీవితాదర్శము. అతిశయోక్తులే కానిండు. నిజములే కానిండు. భారతనారీప్రపంచమున మాత్రము దేవతలను సహితము తమ హస్తమున ఇముడ్చుకొనగల్గినంత శక్తిని తమ పవిత్రచరిత్రమూలమున పొంది యశోదేహినులై కీర్తిగాంచినట్లు నేటికిని నమ్మబడుచున్నది.

పురుషులు కొంతవరకు స్వతంత్రులు గాన స్త్రీలను భేదస్వభావములను స్వలాభపరాయణులు కొంతమంది ఆరోపించినారని వాదన కొప్పుకొందము. స్వలాభపరాయణులగు కొంతమంది వ్యక్తులచేత స్వలాభముకొరకు చేయబడిన కర్మ ఒకదేశమున కంతటికి కొన్నివేల సంవత్సరముల తరబడిగా అమలులో ఉండి సర్వజనామోదమును పొందునని ఇంగితజ్ఞులగు ఎవ్వరైన ఒప్పుకొనెదరా? ఇది ప్రకృతి సిద్ధము. మృగములలో సహితము విమర్శనా దృష్టితో పరిశీలించిన నిజము బోధపడును. పుంజు, పెట్ట, ఎద్దు, ఆవు, గండుపిల్లి, మగపులి, ఆడపులి, మగకాకి, ఆడకాకి, మగపిచ్చుక, ఆడపిచ్చుక, ఇవి అవి అననేల? సాధారణముగా మనము చూచు

ప్రతి జాతిలోగూడ స్త్రీజాతి పురుషజాతికంటె భిన్నప్రకృతి గల్గినట్లు స్పష్టముగ గాన్పించును. అన్నిటికిని వ్యతిరిక్త స్వభావమును కనబరచుచున్న ఇప్పుడుగూడను పురుషుడు భరించువాడుగను, స్త్రీ భరింపబడునదిగను ప్రపంచమునందంతటను గాన్పించుచున్నది. యుద్ధరంగములలోగాని, సముద్ర మధ్యమునగాని పెద్ద పెద్ద ఆపత్తులు సంభవించినప్పుడు మొట్టమొదట చేయబడునది స్త్రీలను బిడ్డలను కష్టములు పడకుండ తప్పించుటకే ప్రయత్నించుట. తన ప్రాణములనైనను ఒడ్డుటకు వెనుదీయదుగాని స్త్రీల యొక్క మానమర్యాదలకు మాత్రము వీసమెత్తు లోపము వచ్చుటకు అంగీకరింపదు పురుషప్రకృతి. ఇట్టి సంగతి సందర్భములలో నీరు తన చల్లదనమును వదలి, తనలోకూడ బడబానలము ఉన్నదను నెపమున ఉష్ణస్వభావమును పొంద ప్రయత్నించిన ప్రపంచమున కెంత అశాంతి ప్రదాయకమో, స్త్రీ సహితము తన సహజస్వభావికశక్తులకు భిన్నమైన అనుకరింపు అనుకరింప ప్రయత్నించుట ప్రపంచ శాంతికి అంత భిన్నము.

కొద్ది సంవత్సరములనుండి మన దేశస్థులు, పర దేశస్థులచేతను, కొంతమంది స్వదేశస్థులచేతను కూడ మన దేశములో స్త్రీలను బానిసలకన్న హైన్యముగా చూచుచుందురను ఒక పెద్ద మచ్చను ఆరోపించుచూ, అనేక నెపముగా ఈ దేశస్థు లెందుల కునూ పనికిరారను తోసి రాజుకు గురిగా జేయుచున్నారు. ఇప్పుడు ఒక ప్రశ్న బయలుదేరుచున్నది. వారు పనికిరానివారుగా మారినతరువాతనా స్త్రీలను బానిసలగా జూచుట, లేక స్త్రీలను బానిసలగా జూచినతరువాతనా వారు పనికిరానివారుగా మారుట.

ప్రపంచమున ఎక్కడైనను తాను అష్టైశ్వర్యములను అనుభవించుచూ తన దేవతయైన తల్లినీ, సహభాగినియైన భార్యనూ ప్రేమపరిణామస్వరూపిణియైన ముద్దుబిడ్డను, దాసీలగా జూచుట సంభవమా. ఇప్పుడును మగపిల్లలకన్న ఆడపిల్లలనే ఎక్కువ ముద్దుగా జూచి తగినవరు లెట్లుంభింతురో అని ఆరటపడుచుండుట లోకవిదితము.

హైందవజాతీయపురాణపురుషులైన త్రిమూర్తులునూ తమ భార్యలకు ఏ స్థానమొసగి గౌరవించిరో లోకవిదితము. అటుపిమ్మట మహోన్నతదశయందున్న వేదకాలమున గార్గి, మైత్రేయి, భానా, సూర్యా మొదలగు ప్రసిద్ధికెక్కిన విదుషీమణులు పెక్కుమంది ఉన్నట్లును జగద్వంద్యమైన జనకసభవంటి గొప్ప గొప్ప సభలలోగూడ పండితులతో సరిసమానముగా నిజతత్వమును గ్రహించుటకు గాను వాదోపవాదములు సల్పుటకునూ, వారిచే వ్రాయబడిన ఋక్కులనుకూడ చిరస్థాయియైన వేదముతో చేర్చుటకును తగిన అవకాశములను కలిగియున్నట్లునూ కనబడుచున్నది. ఉపనిషద్యుగములోను, పురాణయుగములోను, బౌద్ధయుగములోను చివరకు మహమ్మదీయయుగములోను గూడ హైందవనారియాదర్శమునకు ఏమాత్రము భంగము రానిచ్చకొనక రాజ్యాంగ నిర్వాహిణులుగను, మతబోధినులుగను, కవయిత్రులుగను, యుద్ధరంగవిశారదలుగను ఉండి పేరెన్నిక గాంచినట్లు ప్రబల నిదర్శనములు గాన్పించుచున్నవి. ఇప్పటికిని గణితశాస్త్రజ్ఞులకు దురవగాహమైన గణితశాస్త్రమును లిఖించిన లీలావతియొక్క మేధాశక్తి అతిస్తుత్యము గదా. "యథా రాజా తథా ప్రజా" అన్న సామెతమాత్రము నిరాధారము గాదు. మొన్నమొన్నటి తంజావూరు రాజుల కాలములలో, చోళరాజు కాలములలో, కృష్ణదేవరాయల కాలములలో, మొల్ల ముద్దుపళని మొదలగు పెక్కుమంది విదుషీమణులకు మన దేశమవకాశ మొసంగియుండెను.

పరదేశరాజుల దాడుల సందర్భములలో లెక్కించుటకు శక్యముకాని విజ్ఞానపీఠముల నన్నిటిని అగ్నిహోత్రుడు తన పొట్టను పెట్టుకొనెను. గనుక పూర్వుల చరిత్రనుగూర్చి తగినన్ని నిదర్శనములు చూపగల్గుటకు ప్రస్తుతము ఆధారములు దొరకుట

కష్టసాధ్యముగానున్నది. అట్లు గానిచో ఒక్క మన హిందూదేశమునందే గాక ప్రపంచమునగల ఖండఖండాంతరవాసులచేతను, అత్యుత్తమ గ్రంథ రాజమని పొగడ్తకెక్కిన గీతాకారు డెవరో నేటి కిని గుర్తింపగలిగితిమా. ఎప్పుడైతే పరరాజుల దౌష్ట్యచేతలకు ఈ దేశము గురిగాజేయబడుటకు మొదలిడినదో అప్పటినుండియే దేశమునకు విజ్ఞాన ములో నేమి, మానాభిమానములలో నేమి, దిగుదల గాన్పించు రోజులు మొదలిడినవని ఒప్పుకొనక తప్పదు. గృహమేధికి బయటి ఒడుదుడుకులు ఎక్కు వగుచున్న కొలది గృహమునగల సమస్త విషయము లను దిద్దుబాటు చేయుటకు వినుగుదల కలుగుట ఎట్లు సహజమో అట్లే దేశమునందు విజ్ఞానస్థానే అజ్ఞానము తాండవించినప్పుడు దిద్దుబాటు చేసు కొనుటయందు అలసత ఏర్పడుట సహజము. కేవ లము విరేచనబద్ధముచేతనే శరీరమంతయు అనేకవిధ రుగ్మతలకు ఆకరమై ఎందులకు కొరగానట్లు రాజుల యందు నిజమైన విజ్ఞానము నశించి, కేవలము తృష్ణా తురులై, లోభపరులై, పరస్పర ఈర్ష్యాతురులై నశించుటకు మొదలిడినప్పటినుండియే దేశమునఅనేక విధములైన దురాచారములు చూప మొదలిడినవి. క్రమక్రమముగా దేశీయులలో ఒక గొప్పవాడు ఒక ప్రత్యేక మానసికపరిస్థితిచే ఒక పని చేసిన అదే గుడ్డెద్దు ఆచారముగా దేశమంతటిచే అవలంబింప బడుటకు మొదలిడుచూ హైన్యస్థితికి వచ్చినను ఆ రాజులు ఏమియు చేయజాలక ఆ ప్రవాహమున తాముకు బడి కొట్టుకొనిపోవునంతటి హైన్యస్థితికి పాల్పడిరి.

అందువలననే ఎక్కువ ఒడుదుడుకులుగల ఉత్తర హిందూదేశమున సహగమనము, నరబలి మొదలగు అనేక దురాచారములు ఆచరణలో ఉండుటయు, అంతగాలేని దక్షిణ హిందూదేశమున అంతకన్న కొంత నయముగానుండుటయు అందరికి తెలిసిన విషయమె. అంతియేగాని స్త్రీలమీద ప్రత్యేక కార్పణ్యముచేత పురుషులు విధించినారను వాదుక కేవలము అసంభవమైనది. స్త్రీలతోపాటు పురు షులుకూడ కొన్ని కొన్ని అజ్ఞానవిధానములకు గురిగా బడుచుండిరను విషయము చరిత్రకారులకు విస్పష్టము. కాలమాన పరిస్థితుల ననుసరించి రాజ్యాంగ ధర్మ ములు మారుచున్న కొలది మన స్థితిగతులు "నానా టికి తీసికట్లు నాగంభొట్లు"అన్నట్లు నేటి కీ స్థితికి వచ్చితిమి. ఇప్పుడు మన మొదటిప్రశ్నకు సమా ధానము దొరకినది. వారు ముందు బానిసలగా మారిరో, స్త్రీలు ముందుగా బానిసలగా మార్చ బడిరో అన్న విషయము.

వర్తమానయుగమున రాజకీయవాతావరణము ఎంత త్వరితగమనమున పరువులిడుచున్నదో అంత కన్న వడిగా స్త్రీజనవాతావరణమునందుగూడ అనవరత సముద్రతరంగమాలికలవలె స్వాతంత్ర్యతరం గము అనిశము మారు మోగుచున్నది. దానిని స్వాతంత్ర్యతరంగ మనవలెనో, స్వేచ్ఛాతరంగ మన వలెనో బోధపడకున్నది. అది సృష్టిని పరమ మంగళ స్వరూపముగా జేయునో, శ్మశానభూమిగా మార్చు నో తెలియకున్నది. రాజకీయ స్వాతంత్ర్యమును, వివాహ స్వాతంత్ర్యమును, విడాకుల స్వాతంత్ర్య మును, ఇక ప్రపంచమున ఎన్ని స్వాతంత్ర్యము లున్నవో అన్నివిధములైన స్వాతంత్ర్యములను అను భవించుచున్న అమెరికా దేశమునందలి స్త్రీల విష యమై కొంచెము విచారించుదము.

ఆ దేశములోనే పేర్వడసిన హైకోర్టుజడ్జీ ఆ దేశములో నూటికి కనీసపక్షము 80 మంది విద్యార్థిదశలోనే దుష్ప్రవర్తనలై ఆత్మవంచిత లైవా రని బహిరంగముగా చాటిచెప్పెను. వేరొకచో ఒక డాక్టరుగారు తనవద్దకు వచ్చిన విద్యార్థి పేషెంట్ల లోనే ముప్పాతిక మువ్వీసము సుఖసంకటములవారే గలరని నొక్కిచెప్పెను. వేరొక సమయమందు పేరెన్నికగన్న ఆ దేశస్థుడే ఒకానొకచోట మాటా డుచూ తమ దేశమున వివాహమునకు నిజమైన కన్య దొరకునను ఆశలేదు అని వగచెను. పాపము అందుల కనే ఎంత ధనవంతులైనను ఆదేశమున వివాహమన్న అంత భయపడుదురని వాదుక. ఇక వివాహముల

విలువ చెప్పవలసిన పనిలేదు. యుక్తవయసు వచ్చి నేను నిన్ను మనస్ఫూర్తిగ ప్రేమించి నీ కష్టసుఖము లలో సమభాగినిగా ఉందునని ప్రమాణవాక్యములు పలికి వివాహము చేసుకున్న యువతులే ఒకఘంటయై నను నిక్కచ్చిగా ఆవివాహసూత్రమునకు బద్ధులుకాక ఉన్నట్టు పత్రికాపాఠకుల కందరికి విశదమే. విద్యావతులై మనస్సు ఒకరికి దత్తముచేసినట్లు ప్రమాణము చేసి తిరిగి వెంటనే విడబడుట ఎంత నీచతరమో, ఎంత విశ్వాసరాహిత్యమో, ఎంత అనీతిదాయకమో యోచించిన బోధపడకపోగు. పరమపవిత్రములైన శాశ్వత ధర్మసూత్రములకు గొడ్డలిపెట్టు గదా ఇట్టి ఆచారములు. ప్రపంచమున కంతటికి శాశ్వత లాభకారియై మానవజీవితమునకు సాఫల్యకారియై ఒప్పుచున్న సత్య, నీతి, ధర్మ, సూత్రమునకు ఎప్పుడైతే విచ్ఛిత్తి కల్గుటకు మొదలిడినదో అప్పుడే కుటుంబశాంతి, దేశశాంతి, ప్రపంచశాంతి, సమస్తము నశించక తప్పదు.

అందులో ముఖ్యముగా స్త్రీలే సంఘమునకు పునాది వంటివారు. సత్య, నీతి, ధర్మములకు పట్టుగొమ్మలు. భవిష్యత్సంతానోద్ధారకలు. అట్టియెడ వారిలోనే కట్టుబాటు నశించి వెకిలితనమునకు ప్రాధాన్యత కనబడిన ఇక చెప్పెడిదేమున్నది.

అందుకనే మహానుభావుడగు గీతాకారుడు స్త్రీనీతి విషయములో ప్రత్యేకముగా కొన్ని శ్లోకములు విరచించెను ఇంకను లోతుకుపోయిన పాశ్చాత్య నాగరికతకు చిహ్నలైన స్త్రీల అంతస్థు ఎంత జౌన్నత్యములోనున్నదో అందరికిని తెలియును. వస్త్రధారణలోనేమి, సౌందర్యములకొరకు వారు పడు పాట్లుగూర్చియేమి, యోచించినచో పురుషులు సహితము తలలు వాకరించవలసినదే. ఇక అన్య సంఘముల వింతలు చెప్పవలసిన పనిలేదు.

పరమపవిత్రమైన ధర్మముకొరకు తమ జీవితము లనుకూడ తృణప్రాయముగా అర్పించిన మన దేశమున సహితము ఇట్టి వాతావరణమే ఆదర్శనీయమా!! పిడపోయి పిశాచము పట్టుకొనినట్లు అజ్ఞానవాతావరణము నశించినదానికి బదులు ఇదియా మన మాచరించవలసినది. అనేక పాట్లుపడి దేశమంతయు చేజిక్కించుకొనినను ఒక స్త్రీనైనను చేజిక్కించుకొనలేదని అనేకమంది పరరాజుల చేత స్తుతింపబడి పేరెన్నికగాంచిన పవిత్ర హైందవనారీ ప్రపంచమున ఇట్టి పరిస్తితులకు చోటు దొరకకుండుగాక. పరమ మంగళస్వరూపుడగు పరమేశ్వరుడు తన మంగళ దృష్టిని మనమీద విడనాడక ఇట్టి పరిస్థితులు కలుగకుండునట్లు మనలను రక్షించుగాక!!

శాపవాక్కు

గుంటూరి వేంకటశాస్త్రిగారు.

అది ప్రశాంత సముద్రమధ్యమున నావ
నిండుజలముల పయనమం దుంపువారి
కదియె తొలిసారి దంపతు లందుగలరు
రాగబంధము మాటలు రానిబిడ్డ.
విభుడు చుక్కానిదాల్చె నావెలది తెడ్డు
పట్టినదిబిడ్డ పాటలు బాడినాడు.
గాలిదేవుని మితిలేని కనికరమున
నావపయనము వారి కానందమొసగె.
గోచిపాతకిరాతుడు చూచినాడు
మేనుపులకింప గుటకలుమ్రింగినాడు

మగువ తనదనిభావించి మతిచలించి
గుండుధట్టించి నావను కొట్టినాడు.
వినపడెను దిక్కులందెల్ల విషపునవ్వు
ఇట్టెచూచిరి చుక్కాని పట్టుసడలె
తెడ్డు జలముల పడిపోయె. బిడ్డపాట
లాగిపోయెను. మఱి బ్రద్దలయ్యె నావ.
ఆశతో రెండుచేతుల నామెకొఱకు
చాచినాడు కిరాతుడు శాపవాక్కు—
చూచినా డామెకనులలో వీచెప్రళయ
కాలవాయువు శూన్యరంగమ్ము జలధి.

యువతీ విద్యానిలయము
బాపట్ల

భీమునిపట్టం ఉన్నతపాఠశాలా
విద్యార్థిబృందమువారి నాటకప్రదర్శనము.

"రాజసము"

ప్రశ్న త్రయము

చట్టి రామారావుగారు బి,.ఏ.

ఒకప్పుడు ఒకరాజుండెను. అతనికొక నాడు వింతగానొక యుద్దేశము కల్గెను. ఒకపనిని జేయుటకుఁదగిన యదను; సరియైన సలహానిచ్చుటకు దగిన మనుష్యులు; ఏక్షణ మందైననుఁదా జేయవలసిన ముఖ్యవిధి" వీని నెరిగిన నో, బరిపాలనాసందర్భమున తప్పక విజయమొందగలనని యెంచెను.

ఈమూడు విషయములకు సరియైన సమాధానములు చెప్పువానికిఁ బెద్దబహుమానమిత్తునని చాటించెను. అనేక పండితులువచ్చిరి. కాని, యొకరి సమాధానము లింకొకరి వానితో నేకీభవింపలేదు. ఒక్కొక్క రొక్కొక్క విధముగాఁజెప్పిరి. రాజు సంతృప్తి పొందలేదు.

ఊరివెలుపల నొకసన్యాసియుండెను. అతడు చాల కుశాగ్రబుద్ధియని ప్రసిద్ధి. గొప్పవారనిన నతనికి కోపముమెండు. వారిని దనచెంతకు రానీయడు. కాని వారి కష్టములందు సాయముచేయుచుండెను. ఈసంగతి నెఱిగి, రాజు, మారువేషమున సన్యాసివద్దకు బోయెను.

తన పాకముందు సన్యాసి మొక్కలకు గొప్పు త్రవ్వుచుండెను, "మహాత్మా, మూడుప్రశ్నలకు నాకు సమాధానము కావలెను. ఏసమయమున నేపని చేయవలెను?; నేముఖ్యముగా నెవరి సహాయము గోరవలెను? అన్నిటికంటె మహాముఖ్యమైన కర్తవ్యమేమి?" అని రాజడిగెను.

శాంతగంభీరవదనముతో సన్యాసి విని, గొప్పు మరల త్రవ్వసాగెను. "అయ్యా, ఆపార నిటు తెండు. మీరు రలసినట్లున్నది. నేఁ గొంచెముసేపు త్రవ్వెదను" అని రాజు పారతీసికొని త్రవ్వెను.

కొంతసేపటికి రాజు పారను గ్రిందనుంచి సమాధానములు చెప్పుడనివేడెను. సన్యాసి పారతీసికొనుచు, "నీవు కాసేపు విశ్రమింపుము" అనగా, వలదని రాజు మరల త్రవ్వ మొదలిడెను. చాలసేపైనది. అతడు విసుగొంది "అయ్యా, మీరు నా కుపదేశము చేయలేనియెడల బోయెదను. సెలవు"అని లేచునంతలో నొకమనుజుడు మహాందోళనములో నచ్చుటికి పరుగునవచ్చెను. ప్రక్కలోఁ దగిలిన గాయమునుండి రక్తమువరదలై ప్రవహించుచుండెను. అతడు చేతులతో గాయమును గట్టిగా నొక్కిపట్టెను గాని, యతని చేతులు రక్తముతో తడిసిపోయెను.

రాజతనిగాయమును గడిగి కట్టుకట్టెను. పిమ్మట మంచినీరుతెచ్చి వాని దాహము తీర్చెను.

పొద్దుగ్రుంకెను. హాయిగా చల్లగాలి వీచుచుండెను. రాజాశరణాగతుని మెల్లగా పాకలోనికి మోసికొనిపోయి పరుండజేసెను. తానును అందే నిద్రించెను.

ఉదయమున నతడు కన్నులు తెరుచు నప్పటికి గాయము తగిలినవాడు విచార సూచకవీక్షణములతో దీనముగా రాజును

దిలకించుచుండెను. "అయ్యో అపరాధిని నన్ను క్షమింపుము" అని వేడుకొనెను.

"నే క్షమించుటయేమి? నీవెవరవో నే నెరుగనుగదా!"

"కాని మిమ్ము నేనెరుగుదును. మీరు మాయన్న చేసిన నేరమునకై వాని నురి తీయించి వాని యాస్తిని దివాణములోనికిఁ గల్పుకొనిరి. నేను మిమ్ములను జంపెదనని శపథముచేసి, పగసాధించుటకు యత్నించుచుండ భటులు నాజాడలు తీయుచుండిరి. నిన్న మీరొంటరిగా సన్యాసి కుటీరమునకు వచ్చెదరని విని దారిలో బొంచి తిరిగి వచ్చునప్పుడు చంపనెంచితిని. మీభటులు నన్ను గుర్తించి పొడిచివైచిరి. నేను తప్పించుకొని పారివచ్చితిని. మీరు నా గాయమునకుఁ గట్టు కట్టితిరి. ఎవనిని జంపుటకు యత్నించితినో వానినే శరణుజొచ్చితిని. నే మహాశత్రువని యెవనిని దలచితినో యతడేనాప్రాణదాతయాయెను. నేజీవింతునేని మీబంటునై మీసేవచేసికొనెదను" అని యా యపరాధి చెప్పెను.

రాజు వానిని క్షమించుటయేగాక వైద్యునిఁగూడఁబంపెదనని చెప్పి ప్రశ్నలకు జవాబులు చెప్పునేమోయని సన్యాసివద్ద కేగెను;

"నీప్రశ్నలకు సమాధానమిదివరకే వచ్చినది." అని సన్యాసియన రాజాశ్చర్య మొందెను.

సన్యాసి యిట్లుపల్కెను "నీవు, నిన్న నాపై జాలిపడి గొప్పౘత్రవ్వక నేనీశంకానివారణకావింపలేదని వెళ్లిపోయిన వాడు నిన్ను దప్పక చంపియుండెడివాడు.

కనుక నీవు నాకు సాయమొనర్చిన నిముసమే మంచి ముహూర్తము; ఆక్షణమున నేఁజాల ముఖ్యమైనమనిషిని అప్పుడు నీవు నాకు సాయముచేయుట నీపరమకర్తవ్యమై యుండెను. ఆమనిషి నీశరణుజొచ్చిన తర్వాత వాని నాదరించి రక్షించిన సమయమే యుత్కృష్టతరుణము!! ఏలనన నీవట్లు రక్షింపనియెడల అతడు తననేరమునకై పశ్చాత్తాపమొందకే మరణించియుండెడివాడు; కనుక నప్పుడతడు నీకు ముఖ్యావసరమైన మనిషి. నీవతని కొనర్చిన సాయము పరమావశ్యకమైన కర్తవ్యము.

"కాన అనుక్షణమును మహాప్రయోజనము; ఏలనన ఆక్షణమైపోయిన అప్పుడు చేయవలసిన పనినిక చేయలేము. నీచెంతనున్నవాడే నీ వాక్షణమున ముఖ్యముగా గోరు మనిషి!! ఏలనన అతడు నీశ్రేయోభిలాషి. నీయొద్దనున్నవానికి మేలుచేయుటయే నీముఖ్యమైనవిధి. ఏలన పరోపకారార్థమే మన మీలోకమున జన్మించితిమి. సత్యమును మరవకుము."

-:0:-

అవధి

యమ్. వి. జె. వి. సుబ్బరావుగారు

పూర్ణచంద్రుని మించినది వాసవదత్త సౌందర్యము. కమలముకంటె మృదువైన దేహము. వీణ నతిక్రమించిన వాఙ్మాధుర్యము. హరిణములను లజ్జపరచుచున్న నేత్రములు తన యభిలాషానుసారము తన కోమల కరములతో సజీవమైన సువర్ణవిగ్రహమును తయారు చేశాడు విధాత.

భువనమోహితమైనశోభ—మనోహరమైన సౌందర్యము—ఇచ్చి కూడా ఆమెను వేశ్యనుగా చేయుట ఉచితమే? పంకమందు పంకజములను, ముండ్లలో ఫలములను పండించు యాతనికే ఎరుక.

* * *

వసంత ప్రభాతము. కోయిలల మధురగానాలాపములతో వీస్తోంది మలయమారుతము. సువిశాలమైన వాసవదత్తయొక్క ప్రాంగణద్వారమువద్ద భిక్షుకై నిలచియున్నాడొక శ్రమణి. హఠాత్తుగా తన దృష్టి మరల్చినది వాసవదత్త. ఒకమారు చూచింది-రెండుమార్లు-నూరుమార్లు-చూస్తూ నిలబడిపోయిందామె.

ఉపగుప్తుడు వాని పేరు. ప్రపంచదృష్టిలో యాతడు భిక్షువే కాని స్వర్గీయదృష్టిలో రాజరాజేశ్వరుడే వాస్తవముగా—మానసమును మించి శ్రేష్ఠమైన విశాలరాజ్య మేదియు లేదుగదా!—అట్టి మానసముపై విజయముగాంచిన యోగి ఉపగుప్తుడు. రాజాధిరాజు, తాను. సమస్తేంద్రియములు ఆతని ప్రజ. విశ్వముయొక్క చంచలత, అశాంతి వానివంటవు. వాని నిశ్చలనేత్రములు శాంతములు. స్వర్గీయ దివ్యకాంతులచే భాసమానమైనది యాతని ముఖమండలము. కాషాయవస్త్రములు వాని కినుమడించిన శోభనిస్తూన్నవి.

* * *

విశ్వమంతను ఓడించు సామర్థ్యముగల వాసవదత్త ఓడిపోయిందా భిక్షువు యెదుట. వాని సౌందర్యమును చూసి ముగ్ధురాలైంది. చీరచెరగు జారిపోయింది. కేశబంధము వీడి పుష్పమాల నేలపై పడిపోయింది.

ఉపగుప్తుని దగ్గరకుపోయి భిక్షాపాత్రను ముందుకు చాపమన్నదామె. భిక్షాపాత్రను చాచి సాశ్చర్యముగా "నీ హస్తద్వయము రిక్తమైయున్నది. నా కేమి ఇవ్వగలవు?" అన్నాడాతడు.

"ఈ హస్తద్వయము నీ కీ ప్రపంచములో పొందలేని వస్తువు నిచ్చును."

"అనగా?".

"ఈ హస్తములు రిక్తములు గావు."

"నేనా స్వర్ణభూషణముల నేమి చేసుకుందును?"

"స్వర్ణభూషణముల సంగతి గాదు. ఈ హస్తములు రిక్తములు గావు. ఇవి ప్రేమాలింగనముతో నిండియున్నాయి. నే నా యాలింగనమునే నీ కర్పింతును. ఏ వాసవదత్త స్పర్శమాత్రమునకు రాజాధిరాజులుకూడా వ్యాకులపడుదురో ఆ వాసవదత్త నీకు ప్రేమాలింగన మర్పించుటకు సిద్ధమైయుంది."

ఉపగుప్తుని ముఖభావములు మారలేదు. మాటలాడ కూరకున్నాడాతడు.

"భిక్షాపాత్రను చాపుము. నా హృదయ మర్పించెదను."

"దీని అర్థము?"

"అనగా నీ యీ సుకుమారశరీరము భిక్షావృత్తికి గాదు. నీ యీ అనుపమలావణ్యము విశ్వస్పృహనుండి దూరములోనున్న వనములలో శిథిలమగుటకు గాదు. రమ్ము నా సదనమునకు. నీ దాసి నగుదును నేను."

ఒక్క చిరునగవు నవ్వి ఊరకున్నాడుపగుప్తుడు. వికలమతియై జవాబిమ్మంది వాసవదత్త.

"అనేక కారణములవలన యిప్పుడు వీలుకాదు."

"అయితే ఎప్పుడు.?"

"తిరిగి కొన్నిదినముల తర్వాత!" తనలో తా నాలోచించింది వాసవదత్త: రమణి రూపమునకే అవమానమా? ఒక సామాన్యభిక్షువే తిరస్కరించెనా? చూచెదనుగాక, నే నా సమయము నిరీక్షింతును.

వేగముగా సంఘము వైపుకు వెళ్లిపోతూ డుపగుప్తుడు. నిశ్చలదృష్టితో చూస్తూ సువర్ణమూర్తి లాగున నిలచియుంది వాసవదత్త.

* * *

తన స్వల్పజీవనముయొక్క ప్రకాశమును కనపర్చి తీవ్రగతితో పోయింది సంధ్యాకాలము. శరదాకాశమున ఉదయించే చంద్రకిరణములు రూపోజ్జ్వల కాంతులతో వెన్నెలను వెదజల్లుచున్నవి. సాంద్రారణ్యముయొక్క చరణములను కడుగుతూన్నదా యనునట్లు కలకలధ్వని చేస్తూ ప్రవహిస్తోంది గంగామతల్లి. పగలంతా భిక్షాటనచేసి యలసిన ఉపగుప్తుడు ఆ యడవిగుండా వెళుతున్నాడు తన మఠమునకు.

వెళ్ళుచున్న ఉపగుప్తుని చూచి హింస్రపశువగు కేసరి యొకటి అతనిపై దుముకుటకు సిద్ధమైంది. భిక్షువు చూశాడు. శిరము వంచాడు. ఒకవైపు ఉపగుప్తుని భక్షించుటకు సిద్ధంగా ఉంది సింహము. వేరొకవైపు సింహమున కాహారమై నిలుచున్నా డుపగుప్తుడు. దగ్గర పొదలోనున్న వేటకా డొకడా భయంకరదృశ్యము చూశాడు. భిక్షువుపై కురుకుతూంది సింహము. ఇంతలోనే వేటకాడా సింహమును భూశయనం చేశాడు—నలువైపుల చకితుడై పరికించా డుపగుప్తుడు. తన కార్యసాఫల్యమునకై చిరునగవు నవ్వుకుంటూ ధనుర్ధారియైన వేటకాడు వస్తున్నా డుపగుప్తుని వైపుకి. దుఃఖస్వరముతో "ఆహా! ఏమి చేసితివి? అకారణముగా నిరపరాధి జంతువులకు హత్యచేసితివి? నీకే మపకారము గావించినది?" అన్నాడు భిక్షువు.

"సింహము—నిరపరాధిత్వము!" తనలో తా నాలోచించాడు వేటకాడు. తన దయాహీన కఠోర జీవనములో కరుణాదేవీదర్శనమున కిదియే మొదటి పర్యాయము ఆ వ్యాధునికి. చక్రాంకితమూర్తివలె స్తంభితుడైపోయాడు. ఉపగుప్తుని కరుణార్ద్రదృష్టి వ్యాధునిపై పడినది. వ్యాధునిహృదయము మౌనసందేశమును గ్రహించింది. నయనములు చూశాయి. హస్తద్వయము కదల్చేడు. భుజముపైనున్న అమ్ములపొది తీశాడు. గంగానదీ గర్భమందు పారేశాడు. వాని నిర్దయత గంగలో మునిగిపోయింది. తన భుజబలముతో రెండు ముక్కలుగాచేసి క్రింద పారేశాడు ధనస్సును. అతని కఠోరత అంతిమశ్వాస తీసుకో నారంభించింది. ఆపై నాత డా భిక్షువుపాదములపై బడ్డాడు. "దేవా! ఇదే నా కడపటిహత్య" అన్నాడు. ప్రసన్నముఖముతో నాశీర్వదించా డా భిక్షువు. వేటకాడు తన నూతనప్రపంచములో ప్రవేశించుటకు వెళ్లిపోయాడు. కరుణ యాతని మార్గదర్శిని.

దయార్ద్రహృదయుడైన ఉపగుప్తుడు కేసరిని వీక్షించాడు. బాణము బాగుగా గుచ్చుకొనిపోయింది హృదయములోకి. బహుప్రయాసచే గంగాతటమునకు తీసుకువెళ్లా డా సింహమును. గాయమును కడగ నారంభించాడు.

గంగామతల్లియొక్క చంచలహృదయములో గానామృతమును దశదిశల వర్షిస్తోపోతోంది ఒక నావ. శరచ్చంద్రిక బాగుగా నృత్యముచేస్తూ వనప్రాంతమునకు, గంగా కెరటములకు అపూర్వశోభ నిస్తోంది.

స్వకార్యతత్పరుడైయున్నా డుపగుప్తుడు. మృగరాజు జీవితాశ అయితే కొద్దికాని దత్తచిత్తుడై తన పని చేసుకుంటున్నా డా భిక్షువు. నావ ఆవైపుకే వస్తోంది. గానస్వర మిప్పుడు స్పష్టముగా వినిపిస్తోం దాతనికి. దృష్టి సారించాడు. నావలో ఎవరు? ఎవరోకాదు ముక్తకుంతలారూపసియగు నావాసవ

దత్తే శరచ్చంద్రికతో నయనయుద్ధం చేస్తో పాడుతోంది.

సింహము హృదయమునుండి బాణము లాగుటకు చేయి చాపేడు. హఠాత్తుగా గాన మాగిపోయింది. నావ భిక్షువు సమీపమునకు వస్తోంది. అకస్మాత్తుగా చకితురాలై "భిక్షు! ఏమి చేస్తున్నావు? ఈ భయంకరమైన హింస్రపశువు జీవితలాభమును పొందియు ప్రాణదాతను గుర్తెరుగజాలదన్న సంగతి తెలియదా? నీకు సర్వనాశనము కాగలదు" అని అరచింది నావనుండి వాసవదత్త.

"రమణీ! నీవు పొరపడుతున్నావు. బాహ్య సుందరములైయున్న హింస్రపశువులకంటె క్రూరమైనది కాదీ హింస్రపశువు. మానవులలో శత్రుత్వమును పెంపొందించి హత్యలుకూడా చేయించే సుందర రూపముకంటె కఠోరతరమైనదియు గాదు. తన బంధనములో మానవుని బంధించే మనోహరమైన మోహముకంటె భయానకమైనదియుంగాదు" అన్నాడుపగుప్తుడు గంభీరస్వరంతో. వాసవదత్త ఏమియు తెలియజాలకపోయింది. ప్రేమోన్మాదిని యై "భిక్షువా! నేను ప్రతీక్ష చేస్తో చేస్తో విసిగిపోయాను. నీవు రాలేదు. మరచిపోయావా?" అంది వాసవదత్త.

"లేదు, మరువలేదు. నేను వస్తాను కొన్నిదినములు పోయినతరువాత."

"నేడే రమ్ము. ఇంతకంటె మించినసమయమెప్పుడు రాగలదు? నేడు చంద్రుడు విశ్వముయొక్క అంధకారమును తొలగించుతున్నాడు. నీవు నా హృదయాంధకారమును తొలగించుము."

"ఆగు" మని సింహము హృదయమునుండి బాణము లాగుతున్నాడుపగుప్తుడు.

"నీవు సౌందర్యమనే బాణంతో నన్ను బాధిస్తున్నావు. మున్ముందు నాకు ప్రాణదానమిత్తువా?"

"ధైర్యమూనుము సుందరీ! నేను తప్పక వస్తాను."

"ఎప్పుడు? నీ నిరీక్షణ చేస్తో నా నేత్రజ్యోతి చల్లారిన తర్వాతనా? దినములు లెక్కపెడుతూ కాలము నా జవ్వనమును లాగుకొని తీసుకొనిపోయిన తర్వాతనా?........ఎప్పుడు? ఎప్పుడు వచ్చెదవు?"

"ఈ జీవితములో."

"ఈ జీవితములో? దీనికి చాలా కాలము పట్టును."

"అయితే ఎప్పుడు?"

"ఈ క్షణమనుము."

"కాదు".

"మరెప్పుడు? యీ వారములో."

"కొలది సంవత్సరములలో."

"భరించలేను. ఈ మాసములోనైన...?"

"ఈ సంవత్సరములో వస్తాను. ఇది నిజమని నమ్ము."

"సరే! నేను వ్రేళ్లపైన దినములు, శ్వాసపైన క్షణములు లెక్కించుకుంటాను."

వాసవదత్త వెళ్లిపోయింది. మృతప్రాయమై పడియున్న సింహమునుండి బాణము లాగుతున్నాడుపగుప్తుడు.

* * * *

శరదృతువు గడిచింది. శిశిరముపోయింది. హేమంతముపోయింది. కాని ఉపగుప్తుడు రాలేదు. అనేకసార్లు అశ్రుపూర్ణనిరీక్షణములు చేసింది వాసవదత్త. అనేకసార్లు శృంగారించుకొంది. అంతా వ్యర్థమైంది.

సుమన, సుగంధ, సంజీవనులలో వసంతము వచ్చింది. భిక్షువు రాలేదు. చూస్తూండగా అవధి గడచిపోవచ్చింది. కాని ఉపగుప్తుడు రాలేదు.

ఇంక రెండు మాసములు అవధి—ఒక మాసము. ప్రపంచములోని పాంథనివాసియైన వర్షర్తువు వెళ్లిపోవుటకు నిశ్చయించుకుంది. శిశిరకంబళిభుజముపై

ధరించింది. హేమంతపు బిఛానా బిగించింది. వసంతపు పుష్పవస్త్రమును తీసుకుంద. గ్రీష్మాతపత్రము చేతిలోనూ, పాదరక్షలు పదములకు ధరించి ముందుకు సాగుతోంది. వికలచిత్తయై 'నా ప్రియతము డీ సంవత్సరము రాడా?' అనుకొంది వాసవదత్త.

రాత్రిసమయము. జగమంతయు నిబిడాంధకారములో మునిగింది. సహస్రవిద్యుత్కాంతులతో విరాజమానమై ప్రకాశిస్తోంది వాసవదత్త భవనము. తేజఃకిరణము లామె స్వర్ణభూషణములలో ప్రతిఫలిస్తూ విలాసతరగతి కర్పూర్వశోభ నిస్తున్నాయి. అసంఖ్యాకములైన విద్యుద్దీపముల మధ్య నక్షత్రమధ్యమందున్న చంద్రునివలె ప్రకాశిస్తోంది వాసవదత్త ముఖమండలము.

ఆరోజున వాసవదత్త భవనమందు ఆమె ప్రేమియగు నొక లక్షాధికారికి స్వాగతార్థమై ఉత్సవము జరుగుతోంది. ఒకవైపు నృత్తవాద్యగీతములు, మరియొకవైపు సురాపానములు. మధ్య అభాగుడైన లక్షపతి మునిగిపోయాడు.

అర్థరాత్రి సమయము. లక్షపతి సురాపానమత్తతచే అచేతనుడైయున్నాడు. సంగీత మాగిపోయింది. దాసదాసీజనంబు లెవరి గృహములకు వా రేగిరి. వాసవదత్తా లక్షపతులుమాత్ర మచ్చటనుండిరి. కాదు కాదు. వారికి తెలియకుండా నచ్చట కూర్చునియున్న దొక పిశాచిని. ఎవరామె? వాసవదత్త పరిచారికయే. నలువైపుల పరికించి వరనుండి కత్తిని తీసింది వాసవదత్త. అర్థరాత్రి సమయమున నొక వేశ్యా హస్తమున కఠారి! ఏమి చేయగోరుతుందామె. సంగీతామృతమును వర్షించే చంద్రముఖి వజ్రవర్షము వర్షించగలదా?

ఆ అర్థరాత్రిసమయమున నరపతిని వధించుటకు సాగిందామె ముందుకు. కఠారియుక్తహస్తము "జాగ్రత! భగవంతుడున్నాడు సుమా!!" యని గగ్గోలు పెడుతూనేయున్నది. పాపినియగు నామె హస్తసంకేతమును గుర్తింపజాలకపోయింది. ఒక్కసారి హఠాత్తుగా పొడిచివేసింది లక్షపతి హృదయంలో. లక్షపతి కడపటిమాట "హా! పిశాచినీ! కపటపిశాచీ!" అని.

రూపవతియగు రాక్షసి— సుకుమార పిశాచిని— తన విజయమునకు ప్రసన్నురాలైంది. ఇంతలో ఎవరో "వాసవదత్తా!" యని పిలచిరి. ఎవరు? ఎవరో కాదు మన శ్రమణి ఉపగుప్తుడే. కిటికీగుండా చూచింది వాసవదత్త.

"వచ్చితివా?"

"లేదు. శీఘ్రంగా పోవుచున్నాను."

"ఈకుసమయములో వచ్చుటకు కారణము."

"ఏమీలేదు విహారంకొరకు. ఇచ్చట నీ జ్ఞాపకము వచ్చినది. పోవుచున్నాను."

"ఆగు నీ ప్రతిజ్ఞ జ్ఞాపకమున్నదా?"

"అవును."

"నీ వీ సంవత్సరములోపున కలుసుకొనుటకు ప్రతిజ్ఞచేసితివి."

"ఇప్పటి కింకను అవధి ఎంత?"

"ఒకపక్షము మాత్రము."

"నేను అవధిలోపున తప్పక వచ్చెదను."

"అబద్ధమాడుచున్నావు. నన్ను మోసపుచ్చుచున్నావు."

"బౌద్ధభిక్షువు అబద్ధమాడడు. కపటమోసములు వాని ధర్మములు గావు"

*　　*　　*　　*

వాసవదత్త ధనముకొరకు హత్యచేసింది లక్షపతిని. రహస్యము వెల్లడైంది. న్యాయాలయములో ఉరిశిక్ష దొరకలేదు. ప్రాణశిక్ష ఆమె అశాంతజీవనమునకు శాంతినిచ్చేది. కాని అట్టిశిక్ష కేవలము ఆశీర్వచనముతో సమానము.

ఆమె రూపము విరూపము చేయబడింది. చంద్రముఖి కన్నులు పీకివేయుటకును, ముక్కు చెవులు కోసివేయుటకును, మృదుహస్తముల నరుకుటకును,

ధనసంపత్తులు లాగికొనుటకును శిక్షవేయబడింది. ఆసమయమున ఆమె కరుణాస్వనముతో "నేనొక వారము అవధి కోరుచున్నాను. నేను నాయొక ప్రేమితో కలుసుకొనవలెను. తరువాత ఘాతకుల హస్తములకు నా దేహమును అత్యంతప్రీతితో వప్ప గించగలను" అంది; కాని ఎవరును ఆమె వినయ మును వినలేదు. ఘాతకు లామెను కురూపినిగ చేసి వేసి రాజమార్గమందు వదలిరి. వీధినుండు పోవు వారల కామెయొక్క పాతకకథను బిగ్గరగా చెపు తూ ఒకమనిషి ఆమెవద్దనుండెను.

నాటినుండియు సౌందర్యోపాసకులైన రసిక లామె సౌందర్యమును దూషింప నారంభించిరి కొంతమంది అసహ్యతచే ఆమెపైన నుమియ నారం భించిరి. పథికులలోనుండు కుంటివాడై కుష్ఠురోగ ముచే పురుగులుపట్టిన దేహముగలవాడుగూడ అచ్చటి దృశ్యమునుండి తప్పించుకొనుటకు ప్రయాస పడుతూండెను.

ఆ సమయములో హాజరయ్యా డుపగుప్తుడు.

"ఎవరు?" అంది చకితురాలై వాసవదత్త.

"నేను."

కంఠస్వనము నానవాలుపట్టి "ఎవరు—ఉప గుప్తుడా?"

"అవును. నేను ఉపగుప్తుడనే."

"తిరిగిపొమ్ము. ఎందుకు వచ్చితివి? పరిహసిం చుటకా?

"తిరిగి పొమ్మంటావా? నాప్రతిజ్ఞానుసారము."

"హా! నా దేహము వసంతసౌరభ్యముతో పరిమ ళించునప్పుడు నీవు రాలేదు. నా శోభాచంద్రుడు భూమిపైన అమృతచంద్రికను వర్షించునప్పుడు రాలేదు. చివరకు విరూపినిగ చేయబడకముందైనను రాలేదు. నా సౌందర్యదీప మారిపోయింది. నా శోభాసూర్యు డస్తమించాడు. ఈసమయములో నీ వెందుకొచ్చావు?"

"సోదరి! నేను ఇంద్రియసుఖములచేగాని స్వార్థ ముచేగాని ప్రేరితుడనై రాలేదు. శరీరసౌందర్యము వ్యర్థము. నీ ఈ శరీరమే దానికి సాక్ష్యము. ధనము నిస్సారము. నీ అతులైశ్వర్యము దీనికి జవాబి స్తోంది. నేను నీవద్దకు వచ్చాను. చెప్పవలసిన దేదో చెప్పు."

"నేనేమి చెప్పుదును? నీ యీ ప్రశ్న నా జవాబును లాగివేసింది. నేను చెప్పవలసిన దేదియు లేదు. నీ స్పర్శచే నాబాధ శాంతించగలదు. నీ వచనములచే నా సంతాపము దూరమౌతోంది."

"ఆశ ప్రపంచదుఃఖముల కాటపట్టు. నీ వీ ఆశకు దాసివైతివి. నీ వా ఆశకై నీ ధర్మమును అమ్మివేశావు. ధనాశచే లక్షపతిని హత్యచేశావు. ఈ దుఃఖసమయములో నీ ఆశ ఏ సహాయమును చేయజాలకపోయింది."

"హా! నీ వింతసముందేవచ్చి నన్నేల రక్షించక పోతివి. వచ్చితివి. కాని ఆలస్యముగా వచ్చితివి"

ఆలస్య మేమియులేదు. ఇంకా చాలా వ్యవధి ఉంది. నీ వీ సమయములో హీనురాలవైనప్పటికినీ అంతర్నేత్రము వికసించియేయున్నది. లెమ్ము. భగవంతుని నమ్ముము వాడు నీ దుఃఖముల దూరము చేయును."

వాసవదత్త హృదయాంతరమున అమృతధార వర్షించింది. ఆమెకు ప్రపంచకపు క్షణభంగురత బోధపడినది: బోధయేకాదు అనుభవముకూడాను. భిక్షుచరణములపై వాలింది "నేను సిద్ధంగాఉన్నాను. నన్ను తీసుకొనిపొమ్ము. నా చెరగుపట్టుకొని శాంతి రాజ్యమును చేర్చుము"అంది వాసవదత్త.

భిక్షువు తన పవిత్రహస్తములతో స్పృశించాడు. ఇద్దరును సంఘమువైపు మరలిరి. పాపతాపములో మండిపోతూన్న వాసవదత్త ప్రాయశ్చిత్తమనే దేవతాసాగరమున స్నానముచేసింది. సన్యాసినియై తన జీవితశేషమును గడిపింది.

—హిందీనుండి అనువాదము.

శ్రీమతి చిల్కపాటి సీతాంబగారు

శ్రీమతి కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మగారు

ఆధునికాంధ్ర కవయిత్రీమణులలో గణనీయలగువారిలో శ్రీమతి చిల్కపాటి సీతాంబగారొకరు. ఈమె ఆంధ్ర వైష్ణవ కుటుంబమునకు జెందిన శ్రీమాన్ పర్ణశాల రాఘవాచార్యులవారి కొమరిత. శ్రీమాన్ చిల్కపాటి వేంకటనారసింహాచార్యులవారి పత్ని. నెల్లూరుజిల్లా కందుకూరుతాలూకా కలికివాయి అను గ్రామము ఈమె జన్మస్థలము.

ఏవిద్యయైనను నొకరియం దుద్దీపించుటకు గారణము, వారి పూర్వపుణ్యవిశేషముచే వారి కలవడిన విద్యావిజ్ఞానములే గాక పరిసరముల ప్రభావముగూడనై యుండును. పండితుల యింటిబిడ్డలు సహజముగా పండితులగుటయు, వైద్యుల యింటిబిడ్డలు వైద్యులగుటయు, కవుల యింటిబిడ్డలు కవులగుటయు, సర్వసామాన్యము. కావున జన్మించిన కుటుంబముయొక్కయు, వసించిన దేశముయొక్కయు ప్రభావముగూడ నొకప్పుడు మనుజులయందలి విద్యాకౌశలము రాణించుటకు సహాయమగుచుండును.

కవయిత్రీమణియగు సీతాంబగారియందు పైనుదహరించిన వంశసారము, భూసారము, స్వకీయబుద్ధిసారముగూడ మిళితములై యున్నవి. ఈమె తల్లివంశము, తండ్రివంశము, భర్తృవంశము మూడును పండితులు, కవులునై విఖ్యాతి గాంచినవారు; కాన నేవాడ చిలుక యావాడపలుకుపలుకు నన్నుచందముగ కవిపండితవంశములకు జెందిన యీ విదుషీమణి కవయిత్రియగుట వంశసారమును నిరూపించుచున్నది. ఇక భూసారమునుగూర్చి చెప్పవలసినదేమి? ఆదికవయిత్రియగు మొల్లను బ్రసాదించిన నెల్లూరు మండలము విదుషీమణులకు పంటపొలము గదా. అట్టి నెల్లూరిసీమయే ఈ కవయిత్రీమణికి జన్మసీమ యనినచో నిక భూసారముయొక్క ప్రాశస్త్యమును చెప్పవలయునా? ఇక సీతాంబగారి విద్యాసారమునుగూర్చి చెప్పవలసినదేమి. ఆమె గ్రంథములే యందుకు తార్కాణ. కాన నీ మువ్విధములగు సారములచే సారతరమైనది శ్రీ సీతాంబగారి కవిత్వము. కవిశేఖరులగు వడ్డాది సుబ్బారాయుడుగారు తమ భక్తచింతామణిలో వర్ణించినట్లుగా యే కావ్యమునకైనను వలసినవియు, వన్నె తేగలవియు,

"పదలాలిత్యము, అర్థగౌరవము, భావవ్యక్తి, సారస్యసంపద, నానాద్భుతకల్పనల్."

అను నీ యైదువిషయములే. శ్రీ సీతాంబగారు వాగ్వల్లి గ్రంథమాలద్వారా ఆంధ్రలోకమున కనుగ్రహించిన పద్మినీపరిణయము (పద్యకావ్యము), సముద్రమథనము (నాటకము) అను రెండు గ్రంథములందును పైనుదహరించిన యైదువిషయములు నొప్పియున్నవి.

పదలాలిత్యమునకు శ్రీ సీతాంబగారి కవిత పెట్టినది పేరు. ప్రతిపద్యము లలితపదభూయిష్టమై రసము చిప్పిలుచుండును.

“[illegible]”

మిస్. శాపిపిరల్ (సినీమాతార)

శా॥ శ్రీకంజాక్షినివాసమై శుభదమై
శృంగారపుంబ్రోవునై
నాకంబున్నిరసించు శోభగలదై
నానాసుఖవ్రాతమై
శ్రీకల్యాణయుతంబునై చెలువమై
శ్రీనాథసంప్రీతమై
వీకన్ శోభవతీపురంబలరు
నుర్వీమధ్యభాగంబునన్.

—పద్మినీ పరిణయము.

కేవలము లలితపదముల కూర్పేగాదు. అర్థపటిమయందును సీతాంబగారి కవిత ప్రశంసనీయమైనది.

తే॥ వ్రతములొనరించినను నేమి యతులనిష్ఠ
జపముగావించినను నేమి తపసియగుచు
జడలు దాల్చినఫలమేమి జనునిమదిని
కరుణయును శాంతి లేకున్న గలదె ఫలము.

—సముద్రమథనము.

ఈ చిన్నిపద్య మెంతయర్థమును గలిగి యున్నది! అర్థమపటిమయందేగాక భావవ్యక్తీకరణమునందును సీతాంబగారసమానమైన నేర్పును కలిగియున్నారు.

ఆ॥ వె॥ కడుభయంబుగూర్చు పిడుగులుపడిగాని
యఖిలజీవదాయియైనయట్టి
వర్షమొదవుమందు వసుధ నీతీలున
కష్టములె శుభముల కారణములు.

—సముద్రమథనము.

ఈ పద్యమునందలి భావ మహిమధురము గదా. సారస్యసంపదయందును సీతాంబగారి రచనములు తీసిపోవు. పద్మినీ పరిణయము నందలి ప్రణయినీప్రణయుల సమావేశములు సంభాషణలు సారస్యమునకు దావలములై యుండును. వారి కల్పనావైఖరియు యత్యద్భుతము. మఱియు ప్రకృతిని వర్ణించుటయందు సీతాంబగారి రచనము లతి సహజములై మృదులములై మనోహరములై యుండును. చూడుడు ముదిమిని గూర్చి సముద్రమథనమునందు.

సీ॥ నీలంపుఁజాయల నెగడుశిరోజముల్
రాలుచు నెర పాండురత వహించు
లావణ్యపుంజమై గహిమించు వదనంబు
దంతంబులూడఁగాఁ దఱుగువన్నె
దేహపటుత్వంబు దరలిపోఁ గ్రుంచుచు
కడుగోతఁ బుట్టించు ముడుతలుపడు
కనులకు వెస పొరల్ గ్రమ్మ చిత్తమ్ము స్వా
ధీనమొందదు వాక్కుదిటము చెడును
చెవుడుప్రాప్తించు దండంబు చేతనమరు
సతియుసుతులును బరిజనుల్ సరకుగొనరు
మానమ్ముడియు గైకొని మంచమునను
కష్టముల నట్టికాలంబు గడుపవశమె?

ఇంచు దుర్భరంబగు వార్ధక్య మెంత స్వభావసిద్ధముగ వర్ణింపబడినది! ఇట్టి నిసర్గవర్ణనలే గదా కావ్యమునకు సారస్యమును గూర్చును.

తే॥ గీ॥ పరిమగిరియనియెడు తాళితరువునుండి
పండిరాలిన పరిపక్వ ఫలమనంగ
నఖిలదిక్కుల రాగంబు లలమికొనఁగఁ
బశ్చిమాంబుధిలోఁ గ్రుంకె భానుడంత

—పద్మినీపరిణయము

తే॥ గీ॥ కువలయమునకు మోదంబు గూర్చురాజు
వచ్చునెడ దిక్సతులు కానుక లిచ్చునట్టి
మహితమౌ దీప్తవజ్రంపు మణులనంగ
సరవి నభమందు నక్షత్ర సమితి పొల్చె.

—పద్మినీపరిణయము.

ఇట్టి మనోహరవర్ణనల నొప్పారు పద్యము లెన్నేని రెండుగ్రంథములందును గలవు. భక్త్యముయొక్క రుచి నెంతవిపుల

ముగా వర్ణించి వివరించినను తినకనే గ్రహింప నర్హంబగునటులు కావ్యము యొక్క సారస్యమును చదివియే తెలిసికొన వలయునుగాని వర్ణనలచే తెలియజేయుట దుస్తరము. సాధారణముగా పద్యరచనము చేయువారు గద్యరచనయందును, గద్యరచన చేయువారు పద్యరచనయందును నకుశలలై యుందురు. కాని సీతాంబగారు గద్య పద్య రచనల రెంటను కుశలలై యున్నారు. పద్మినీపరిణయమునందలి గద్యలును, సముద్రమథనమునందలి సముచిత సంభాషణంబులును వారి వచనరచనానైపుణిని విశదము చేయుచున్నవి. కాన యేవిధముగఁ జూచినను సీతాంబగారి గ్రంథము లత్యుత్తమములనుటకు సందియములేదు.

కాని సీతాంబగారు విశిష్టాద్వైత సాంప్రదాయమునకు జెందినవారగుటచే గాబోలు ఉమాశంకరులను తమ సముద్రమథన నాటకమున మిగుల ననమర్థులుగ జేసిరి. శివుని హాలాహలభక్షణగాథ సుప్రసిద్ధమైనది. అది పార్వతి పరార్థపరత్వమునకును, శంకరుని లోకరక్షణకాంక్షకును నిదర్శనమై భాగవతాది గ్రంథములలో ఘనముగా వర్ణింపబడినది. జగంబుల దాహంబు నొందింపనున్న హాలాహలమును లోకహితార్థమై శివుడు భక్షణసేయ నుంకించుటయు, అందుకు పార్వతియు నొడబడుటయు, తదుపరి యా భయంకరవిషంబును, హరుఁడు భక్షించుటయు, భక్షించియు శివుడు తాపంబు జెందకుండుటయు, భాగవతములో గలదు. కాని యీ సముద్రమథనమునందు గరళభక్షణము సేయనున్న పతిని పార్వతి వారించినదనియు, వినక శివుడు హాలాహలమును మ్రింగి స్మృతిహీనుడై పడిపోయెననియు, అప్పు డుమాసతి భయంబునొంది విష్ణుమూర్తిగూర్చి మొఱవెట్టుకొనెననియు అప్పుడు శ్రీహరి ప్రత్యక్షమై హరుని రక్షించి పార్వతిదుఃఖ ముడిపెననియు నిందు వర్ణింపబడినది. ఇది యే గ్రంథమున గలదో తెలియదు. అయినను కవులగువారు తమ కావ్యములందు తమ మతాభిప్రాయములను వివరించుట లోకసామాన్యమగుటచే నిందును కవయిత్రి కవిసాంప్రదాయమునే యనుకరించెనని చెప్పనగును.

సీతాంబగారి కవితాధార అనర్గళమైనది. మృదుమధుర మనోజ్ఞపదసంయుతమై తిన రారునది. ఈమెవలె కవిత్వము చెప్పగలవారు స్త్రీలలో చాల కొలదిగనే గలరు. కాన శ్రీ సీతాంబగారి గ్రంథముల నాంధ్ర మహాజనులెల్లరు విరివిగాగొని కవయిత్రికి ప్రోత్సాహ మీయగలరని వాంఛించుచున్నాను. పాఠశాల పఠనీయగ్రంథ నిర్ణాయకు లీ కవయిత్రి గ్రంథముల నాదరించి పాఠశాలలలో నుపయోగపడునటుల నామోదింప గోరెదను.

వనితయు, కవితయు, లతయు, నాశ్రయములేక శోభిల్లవనుమాట నిక్కువము. ఎంత చక్కగ గ్రంథరచనము చేయగలవారైనను ప్రజాదరములేనిచో నిరుత్సాహ మొందుదురు. కాన మనోహరమగు

సీతాంబగారి కావ్యములు ప్రజాదరము బడసినచో నింతకంటె ప్రౌఢతరములును మనోజ్ఞతరములునగు రచన లాంధ్రమహాజనుల వలన నందుకొనగలరనుట నిక్కువము.

దేశ కాల పాత్రానుసారముగా రచనా రీతులును క్రొత్తదారుల ద్రొక్కుట సాజము. భారతభూమి స్వతంత్రరాజ్యమై తనరారిన నాడు, రాజులు కావ్యపోషకులై యొప్పిన నాడు, రాజుల చరిత్రములు కావ్యవస్తువులై యుండెను. నేటి భారతదేశము తీరు వేఱు. ప్రజల యభిమతము వేఱు. నేటి పరిస్థితుల కనుగుణ్యముగా కావ్యవస్తువును మార్పు చెందవలయును. అతిసామాన్యమగు క్షుద్ర వ్యక్తుల ప్రస్తావన నిప్పటి జనాళికి ప్రియతమము. కాని శ్రీ సీతాంబగారు ఆధునిక నవీన కవితారీతుల ననుసరించి తమ యనర్ఘ కవితామృతాన్ని ప్రవహింపజేసి యందును యశస్సు గడింపగలరని నమ్ముచున్నాను. ముఖ్యముగా నాంధ్రమహిళాలోకమునుండి కవయిత్రీ గ్రంథము లధికముగా గాని ప్రోత్సాహ మిమ్మని కోరుచున్నాను.

గోదావరీ స్తుతిపంచకము

శ్రీమతి ఆచంట సత్యవతమ్మగారు

సీ॥ పాపజాలముబాపఁ [illegible]మూర్తిని బుట్టి రాజహంసునిఁ గన్న రాముఁ గొల్చి
శబరిచేరికఁ గాంచి శుభతోయరూపివై ఖ[illegible] నఖండవాహగుచు
కాశికీడగుకోటి వాసికెక్కు నలింగ క్షేత్రమహిమచేతఁ జెన్నుమీరి
పంచగిరులఘుట్ట ప్రఖ్యాతివహియించి గౌతమముని గొల్వ గౌతమియన
అంబ, త్వద్దర్శనంబున నమరు [illegible] | [illegible]మర[illegible]బుచేగాని కాదుముక్తి
గాన నీసన్నిధానమే కాంక్షసేయు | మమ్ము గోదావరీ మన్నమన్నతంబు

ఉ॥ ద్వాదశవత్సరంబుల ముదావహమౌనగిది పుష్కరంబునన్
నీదుపవిత్రతోయముల నిండుమనంబుల స్నానమాడి దా
నాది సమస్తకర్మల ననాదిగ చేయుచు భ[illegible]లై
నీదుమహత్త్వ మెన్నుచును నిర్మలజీవితులై తరింపరే.

తే॥ గీ॥ సింహరాసిని బొందును దేవగురుఁడు పుణ్యసమయాన [illegible] ప్రోగువడును
దేవమానవఋషులు నో దేవి నిన్ను పుష్కరాఖ్య[illegible] గొల్వ పుష్కరంబు.

ఆ॥ వె॥ గంగ కప్పయని గణ్యతగాంచిన నీదు మొదలునాఁటి తుదివెడల్పు
రానురాను యశము రాజమహేంద్రియందున నీవె శరణుమాకు నిర్మలాంబ

చం॥ వరదను పేరతెచ్చెదవు వంటకుగా మహావృక్షరాజముల్
పరగను పంటభూము లతిసారయుతంబగు నీమహత్త్వమం
దరమహిమంబుచే కనెడి దాతవు నీవె ఘనంబుకొద్ది నే
అరమరసేయకే కనుమహోశివమస్తకజూటవాహినీ!

ఆంధ్రరత్న స్మృతి

యు. కొండయ్యగారు

తే. రామదాసునికాలాన రామనగరు
వైభవమ్మెల్ల తలగోని వాసిగాంచె;
రామదాసునితర్వాత రామనగరు
వైభవమ్మెల్ల నీటిలో వ్రాతయయ్యె॥

సీ. ఎప్పుడాడెనో యాతఁడీసైకతపుసీమపై నేడు భయదమై పరిఢవిల్లె,
ఎప్పుడలరెనో యాతఁడీకుంకులను నిప్పటికియెందఱోరుల పట్టుకొమ్మ
ఎప్పుడుండెనో యాతఁడీయింటిలోఁ బాటసారుల కీనాడు సత్రమయ్యె
ఎప్పుడలరెనో యాతఁడీరాతియరుగుపై కుక్కలకప్పుడు కొంగుఁబఱచి

తే. సంతతానందభరితమై వింతగొలుపు
సట్టిపుణ్యాలనాలంబు నైనభూమి
పాలిపోయిన పచ్చికబయలులయ్యె
సట్టయిటుదినాంధము లావరించె.

సీ. నీవాగమృతఝరీ నిస్వనస్ఫుటనట తీరపురికినేమిఁ జెప్పినావు
నీమీఁదివలపుచే నిన్నుఁజేరిచికొన్న రామనగరికేమి వ్రాసినావు
నీరూపలావణ్య నిర్భరసమ్మోద ప్రకృతినేయటవికిఁ బంపినావు
నీమీఁదిభక్తిచే 'సామిసామీ'యన్న శిష్యలోకమునెటఁ జేర్చినావు

తే. ధీర, గోపాలకృష్ణ, సుధీనికాయ
రమ్యగుణ రసికమనోభిరామ సద్గు
ణాలవాల విశ్రుతయశ ఆంధ్రరత్న
రామనగరీనివాస శ్రీరామదాస.

సీ. నినుగాంచు వేషములో ననయంబు సరుదెంచు పండితావళికేమి పలికితీవు
సంపూర్ణపూర్ణిమా శశివలె నినుఁగాంచు ప్రజలనేదారినిఁ బంచితీవు
నాపెన్నిధానంబు నామేనువనినిన్ను నెంచుసీసతికేమి యుంచితీవు
ముద్దుమాటలుగట్టు భువనమోహనుపుత్రు నేదారినెటనప్పగించితీవు

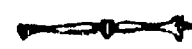
తే. యాదవునినల్గడల రహస్యాలుబలుకు
పాండవులయట్ల నినుజేరు భరతయోధు
లెల్లరకు నేమిసలహాల నిచ్చితీవు;
రమ్యగుణభూషణోల్లాస రామదాస.

సీ. తనశరీరచ్ఛాయ తావించు బంగారు నిగనిగానిగనిగల్ నిగ్గుఁజూప
తనవెత్తితలపాగ యెనలేనిమణిమయ మకుటంపువిభ్రాంతి మమతఁజూప
తనచేతిదండంబు ధరణీశకోదండ భావనావాలమై ఠీవిఁజూప
తనబొట్టుకట్టుచే వినుతస్వేచ్ఛాగాన లోలుడీతండని లోకమాడ.

తే. భారతీమాతకాన్పుపై పారిదండ
తాడితమహామహోగ్రయూరో కోడెత్రాచు
రమ్యసద్గుణపాళి మా రామదాసు
డేలనీవీధులందురా డేలసిపుడు.

సీ. శ్వేతపాలపదండ భీతిలేదసరామ సగిరీరివాసంబె తెగినసాక్షి
సర్వసర్వంసహా కుర్వీగుడనటన్న దండధారణమె యుద్దండసాక్షి
అరచేతభువనాల నాడింపగిలనన్న నాయకత్వమె మురళీ కాయసాక్షి
స్వాతంత్ర్యగానంబు సలుపునాడవటన్న చాటుపద్యాల నియతిసాక్షి.

తే. ఇంతచిన్నతనాన నూరేళ్లు నిండి
నవటనోయీ! నిజా[illegible]దయున్న
నైనచాలదె నీలాటి వానిబ్రతుకు?
కాల్పనా మమ్మునాగేన కంటకంపు
జీవితములు? నీసన్నిధిఁ జేరలేక
బ్రతికియున్నాము [illegible] వాలనోలె.
పూర్వలోదేవుడు [illegible]ము నై
[illegible]
జయ[illegible] సాగిపోవు [illegible] సాగిపోవున.

గ్రహణము

గుంటూరి పేరిశాస్త్రిగారు

జగతినంతయు నీదు తేజంబుమెరయ
దిరిగితివికాదె ఇప్పటివరకు చంద్ర!
ఇంతలోనెంతలోనరించె నీస్వేచ్ఛ
నిన్నుగాంచిన రాలు కన్నీటిధార.

శంకరుజటాగ్రసీమ వాసంబునీకు
సర్పములువాసిమేన భూషలుగనుండు
ఉచ్ఛయుండున్న నినుజూచి యోర్వలేక
ఉరగమేదేన నొకవేళ గఱచెనేమొ?

జాబులు

(సౌభాగ్యవతియగు లక్ష్మికి:—)

హృదయపురి,
1-8-34.

(మితవ్యయము)

కుమారీ, గతనెలయందు ఆరోగ్యమును గురించి వ్రాసినందుకు దానిని పాటించి తగు శ్రద్ధ తీసుకొనుచుంటినని వ్రాసినందులకు మిక్కిలి ఆనందించితిని; కాని, నీ జాబును పూర్తిగ పఠించనిపూర్వమే మరియొక విశేషము చదువుటచే నా ఆనందము నశించి నీ అజ్ఞానమైన బాల్యదశయందుచేయు కొన్ని పనులకు నాకు కొంత విచారము కల్గినది.

యీమధ్య నీకు వుగాదిపండుగ కానుకకు నిమిత్తమై పంపిన ఏబదిరూప్యములు కొంత లాండ్రీవానిబాకీక్రిందనూ కొంతసొమ్ము దర్జీవానికి కుట్టుకూలిక్రిందనూ, వినియోగ పర్చితినని వ్రాసితివి. నీవు నూతనముగ కాపురమునకు అత్తవారింటికి వెళ్ళుటవల్ల యింకనూ అజ్ఞానావస్థ వదలకపోవచ్చును. గాని, యిట్టి ధనవ్యయవిషయములలో పెద్దల ఆలోచననునుసరించి మెలంగిన, ముందుముందు నిశ్చింతగా కాలముగడుపగలవు.

కుట్టుయంత్రము కొకదానినికొని యింట నుంచిన నీకుటుంబమునకు కావలసిన గుడ్డలు ధనవ్యయములేకుండ కుట్టుటయేగాక యితర బీదకుటుంబములకు వుచితముగ నీవు సహాయ మొనర్చిన నీవు ధనవ్యయము తగ్గించి పరోపకారము చేసినదాన వగుదువు. బట్టయొక్క విలువకంటె కుట్టుకూలి అధికమగుటవల్ల కొంతనష్టము కల్గుచున్నది. తరుచుగా లాండ్రీలకు పంపుటవల్ల ఎట్టివిలువగల బట్ట అయిననూ ఆవిరిసహాయమున త్వరలో ఎంత శుభ్రపరచుచున్నదో అంతత్వరితముగ చినుగుచున్నది. యిది కొంత నష్టము. దీనిని బట్టి చూడు: నీభర్త నెలజీతము మీకుటుంబమునకగు బట్టలకు వాటికగు ఖర్చులకైన జాలదు.

దినమంతయు కష్టపడి తిండివంటబట్టక నిద్రాహారములు మనశ్శాంతి లేక రెక్కలు ముక్కలు చేసుకుని దాస్యశృంఖలాబద్ధులై కుటుంబపోషణమునకు సరిపోవునా లేదా యని దిగులొందుచూ తెచ్చెడి జీతపురాళ్లను ధనముయొక్క విలువనెరిగి మితముగ ఖర్చుచేయుచు నెలకు కొంతసొమ్ము నిలువ చేయుచు భర్తయొక్క దిగులు పోగొట్టి మనసునకు సంతోసమొనగూర్పవలెను.

నిలువజేయుట యనగా భర్తకు ఎరుకజేయక రహస్యముగనుంచుట స్త్రీకి మర్యాదగాదు. వుభయుల పరిముఖముగ ఆలోచించి సాధ్యమైనంతవరకు ధనవ్యయము తగ్గించి ఒకచో కూడపెట్టవలయును.

భర్తకు తెలియకుండా యింటియందలి సామగ్రి విక్రయించినగాని రహస్యముగా ధనము దాచివుంచినగాని ఆసంసారము వృద్ధి పొందనేరదు.

నీమనసునందు ఎట్టి మర్మములేక కపటము విసర్జించి ఎల్లప్పుడు సత్యము వచియించి నీవు చేయు ఖర్చులు తెలియజేయుచూ వుండిన, నీయందు దయ, అభిమానము, నమ్మకము, మొదలగునవి శాశ్వతముగనుండి మీవుభయుల మనములందు ఎట్టి కల్మషము లేక సౌఖ్యమందెదరు.

ముందు నీవు కొంచము కష్టపడి ధన వ్యయము తగ్గించిన, అది ఎటుల లాభించునో ఆలోచింపుము.

ఎప్పటిపరిస్థితు లెట్లుండునో మనకు తెలియదు. రేపు ఎటులజరుగునో, మనము గ్రహించలేము. అదిగాక మనపూర్వులకున్న ఆరోగ్యబలములు యిప్పుడు నశించినవి. అశక్తి, అధికమైనది. సౌఖ్యముగ కాలుమీద కాలు వేసుకుని నిశ్చింతగా కూచుని తిండ మన్న, భూములుగల యీనాందార్లకు పంటలు లేక ధరలు పడిపోయినవి.

వుద్యోగమే ఆధారమని నమ్మినవాండ్లకు ఎప్పుడైన కొంచెము అనారోగ్యముకల్గి కొంతకాలము శెలవుపెట్టదలచిన జీతము నష్టమాయె. అటిస్థితిలో ఆపురుషుని హృదయవేదన మెట్లుండునో గ్రహింపుము.

కావున మనకు ఎట్టిలోటును కల్గకుండగ ముందు తెలివిగ ప్రవర్తించి సంసారసాగరము నుండి యీ అశాశ్వతమైన జీవనౌకను, తాను కర్ణధారురాలైనుండి నడుపుచూ భర్తకు ఎట్టి మనోవ్యాధియు కల్గకుండగ సాధ్యమైనంతవరకు ఎల్లప్పుడు ఆనందమొసగూర్చునదియే 'గృహలక్ష్మి'యని పిలువబడును. అట్టి పత్నిగల పురుషుని జీవితము నిర్విచారముగ నుండుటయేగాక ఆగృహము నిత్యము ఆనందమయముగ నుండును.

లక్ష్మి, ఆరోగ్యవిషయమున ఎటుల శ్రద్ధవహించితివో యీ నా రెండవలేఖయగు ధనవ్యయమునుగూర్చి కూడ అటులనే శ్రద్ధ వహించి నడచెదవని నమ్ముచున్నాను. లేనిచో నీయొక్క దుర్వ్యయమును చూచి లోకులందరు యీ బిడ్డకు యింతఖర్చు ఏమిటనియూ ఏ తల్లి నేర్పినమ్మా యనియూ చెప్పుకొనక మానరు. అది నీకునూ శ్రేయస్కరముకాదు గాన పుట్టినింటికి అత్తవారింటికి కీర్తితెచ్చి యికముందు జ్ఞానముగ వర్తించవలెను.

నీచిన్ననాటినుండియూ వకయింటపెరిగి ఏకగర్భజనితులవలె మెలంగిన నీ నెచ్చెలి యగు సరస్వతి నీపేర అత్తవారింటనుండి జాబు వ్రాసినది. ముందునెలలో అందలి విషయములు తెలియజేసెదను. ఆమె పేరునకు తగినటుల విద్యాబుద్ధులుకల్గి ఎక్కువ జ్ఞానవతురాలై మెలంగుచున్నది. నీవును అటిస్థితికి రాగలందులకు దైవమును ప్రార్థించుచున్నాను.

ఇట్లు నీజనని,

పార్వతి.

—:0:—

హంపీ యాత్ర

సెచ్చెలీ,

నాడు నీదగ్గర సెలవు గైకొని యరుగుట నీ వెఱుంగుదువు కదా! తదుపరి బళ్లారి సురక్షితముగ ప్రవేశించితిమి. మరునాడు బస్సుల మీద ఒకానొకప్పుడు ఆంధ్రమాతకు ఆశ్రితకల్పకమై విరాజిల్లిన యా శ్రీకృష్ణదేవరాయని ముఖ్యపట్టణమగు హంపీనగరిని చూడ ప్రయాణమైతిమి. దారియందంతయు మనము చదివిన అష్టదిగ్గజముల సుకీర్తి వైభవములు, తెనాలి రామకృష్ణుని హాస్యరసోక్తులు. కృష్ణదేవరాయని తెలుగు పాండితీగరిమయు, గౌరవాదరములును జ్ఞప్తికివచ్చి మనసు కొలదిగ వ్యాకులత నొందినది. తనంతటనదియే వైరాగ్యజిజ్ఞాసకు లోనైనది. ఈతలంపులకు అంతేమున్నది. హంపీ చేరితిమి. శ్రీ విరూపాక్ష దేవాలయమునందు బస. ఆ దేవాలయమున్న ప్రదేశమంతయు పూర్వము బజారట. చిన్న చిన్న కొట్లుమాత్రము కొన్ని శిథిలము కాక యున్నవి. అవన్నియు నిర్మానుష్యమై యున్నవి. జాతర దినములయందు ఆకొట్లకు బాడుగ మిగుల ప్రియమట.

శ్రీమతి కో. లీలావతిగారు

పిదప పరమపావనియగు తుంగభద్రలో జలకమాడుట కరిగితిమి. మార్గము కంటకావృతమై యున్నది. ఒకరిని గడువ నొకర ముత్సాహవంతుల మగుటచే వాటిని సరకుగొనకయే పరుగెత్తితిమి. తుంగభద్రా నదీజలములు మిగుల నిర్మలములై కల్మషరహితములై కనులపండువగ ప్రవహించుచున్నవి. అచ్చటి ఇసుక మిగుల తెల్లనై స్వచ్ఛమైయున్నది. ఆ శీతభాస్కరుని కిరణపుంజము లా ఇసుక రేణువులపైబడి మిల మిల మెరయుచుండుట నీవు గాంచిన యెంతేని సంతసింతువు.

మరియు నల్లటిగండశిలలు గచ్చుచేసిన రాళ్లవలె మనోహరముగనున్నవి. ఆ నిర్మల నదీతోయముల మ్రుంకులాడితిమి. ఎంతసేపు నీటనున్నను తనివి దీరలేదు. కాని ఎంతసేపుందుము? ప్రవాహము మిగుల వడిగనున్నది. లోతు విస్తారముగ లేదు. అజాగ్రతగ నున్న కొట్టుకొనిపోదురు. మా పాదములపై నసిలోని చిన్న చిన్న రాళ్లు ప్రవాహపువడిచే కొట్టికొనిపోయినవి. స్నానానంతరమున బసకు వచ్చితిమి.

అపుడు హంపీవిశేషముల నరయ బస్సుమీద నేగితిమి. బస్సొక మెట్టప్రదేశ మెక్కుచుండెను. అది మిగుల నెత్తుగనున్నది. ఎటు చూచినను నల్లటివియు మిగుల నెత్తైనవియునగు శిలలే. నున్నగ ఈగవాలిన జారునట్లున్నవి. నాకవి ఎంతయో ఆనందమును గల్గించినవి. కాని నా యానందమునకు భగ్నము గల్గెను. ఏమందువా? బస్సు ఆమెట్ట పైభాగమువరకును వెళ్లి బ్రేకుపడక క్రిందికి జార నారంభించెను. అది మిగుల నపాయకరమట. ఏమో! నేనది అపాయమని తలంపలేదు. కారు మరల సురక్షితముగ పై ప్రదేశమును చేరినది. కొంతదూరము ప్రయాణము సల్పితిమి. అంతయు శిథిలము. ఎచ్చట జూచినను విశాలమగు బయళ్లు. మున్నొకనాడు ఆంధ్రరమణీమణికి నాయకమణియై సంతత కవితామతల్లి కాశ్ర

యమై పగవారికి హృదయశల్యములగు మహావీరాధివీరుల కునికిపట్టై కలియుగకృష్ణుడని పేరెన్నిక గాంచిన కృష్ణదేవరాయలకు ప్రియమొనర్చునదియై విలసిల్లిన హంపీనగరు, నేడు అడుగిడుటకు భయముగనున్నది. అంతయు నిర్మానుష్యము. అచ్చటచ్చట అనాగరికులగు కొండజాతివారు కొలదిగ కాన్పించిరి. అచ్చటచ్చట శిథిలములైన కొన్ని భాగము లెన్నియో కన్పించినవి. వాటినిబట్టి యూహించుట కేమి యాధారమున్నది?

వీటిని గడచి మాతంగ పర్వతమును జేరితిమి. దాని నారోహించితిమి. చెలీ! అదేమి కుతూహలమో కాని అలసట నిసుమంతయు జెందలేదు. రెట్టించు గోర్కితో దాని నధిరోహించితిమి. దానిమీద విశేషము లేమందువా? అయ్యది రామాయణకథకు సంబంధించిన పర్వతము. దానిమీద రాముడు బాణమువేసి నీటిని బయటకు తెప్పించెనట. అది ఒక బావివలె విశాలమైయున్నది. తదుపరి కోటి లింగములని చెప్పబడు స్థల మచ్చటనేయున్నది. దానిని చూచితిమి. అందు నిజముగ నన్ని లింగములు లేవు. ఏమున్నదియో యుండును. దానిమీద దేవాలయ మొండున్నది. అందు విగ్రహములేదు. అందలి మండపమునందు శిల్పచాతుర్యము మిక్కుటముగ నున్నది. ఒక రాతియందే పెక్కు స్తంభములు చెక్కబడియున్నవి. ఇవి మాతంగగిరి విశేషములు. పిమ్మట (Queen's bath) మహారాణీ జలక్రీడా భవనమున కరిగితిమి. అది ఏమియు చెడిపోలేదు.

విరూపాక్షాలయం అంతర్భాగం

అందు విశేషములకన్న విచార మెక్కువయున్నది. ఏమందువా? ఒకనాడు సుందరులగు తరుణుల కాహ్లాదదాయినియగు యావనము పోతుటీగకగూడ చొరగ నశక్యమైన యా మందిరము నేడు అటవిని దిక్కులేక పడియుండుట విచారకరముగాదా! అది యొక విశాలమగు చావడి. మధ్య మందువావలె పెద్ద లోతుప్రదేశ మున్నది. అందే జల ముండి యుండును.

అనంతరము "Underground Temple" అనగా భూగర్భములోని గుడి కరిగితిమి. అదియును మిగుల శిథిలము కాలేదు. అంతయు భూమట్టముతో సమానముగ నున్నది. అందు గర్భమెంటుబోటుకొరకు పెట్టిన స్థంభములున్నవి. ఆ శిల్పితనమునకును ఈ శిల్పితనమునకును హస్తిమశకాంతర మున్నది. అందునంది ఈశాని కీడ్వబడియున్నది. ధ్వజస్తంభము విరుగగొట్టబడియున్నది. గర్భగుడియంతయు చీకటి. విగ్రహములేదు.

తదుపరి హజా రామనాథ దేవాలయమున కరిగితిమి. అదికూడ బాగుగ నేయున్నది. ప్రాకారముల పై రథ, గజ, తురగ, పదాతి సైన్యము చెక్కబడియున్నది. అయ్యది ఆంధ్రవీర్యమునకు వెల్లడింపు గదా! లోపల నల్లనిగచ్చునుపోలు రాళ్లతో చేసిన స్థంభములును, పలకలును నిగనిగలాడుచు నూత్నములై కన్పించుచున్నవి. ఏ దేవాలయము చూచినను శిల్పుల శిల్పచాతురిని వెల్లడించుచున్నది. ఏ దేవాలయమున చూచినను ఒకరాతియందే పెక్కు స్థంభములున్నవి.

పిమ్మట ఉగ్రనరసింహస్వామి దేవాలయమున కరిగితిమి. మార్గ మాహ్లాదజనకము. చుట్టును పచ్చని చెట్లు, చల్లటిమారుతము, చిన్ని సెలయేరు. ఇవి యానందకరములు గావా? ఉగ్రనరసింహుని భీకర విగ్రహమంతయు ఒకటేశిల. సుమారు పదునైదడుగుల యెత్తుండును. దానిక్రప్రక్కన మహాలింగమట యొండున్నది. అది పెద్ద లింగాకారము. దాని చుట్టును జలమయము. అం దొకమూలనుండి జలము పడుచుండును. అయ్యది కాశీ గంగ యని ప్రతీతి యట. అది చూచి బస కరుదెంచి దానికి కుడివైపున ఉన్న మెట్ట నధిరోహించితిమి. మార్గమంతయు నున్నటి నాపరాళ్లు గచ్చుచేసినట్లున్నది. మీద గణేశ దేవాలయమును సందర్శించితిమి. అది చీకటిగ నున్నది కాని ఏమి భీకరవిగ్రహము! మిగుల భీకరము. నరసింహుని విగ్రహముకంటె నిది ఎత్తైనది. విగ్రహపు తొండము, బొజ్జ, కాలు విరుగగొట్టబడి యుండుటగాంచి కనులు చెమ్మగిల్లినవి. ఆ కొండ యంతయు కలయదిరిగితిమి. జైనదేవాలయమును చూచితిమి. ఈశ్వరాలయములు పెక్కులున్నవి. కొన్ని పూజార్చనలు కలిగియున్నవి. కొందరు సాధువు లచ్చటనుందురు. కాని మిగుల యాహ్లాద మేమందువా? దానిమీద శిలలు మిగుల ఎత్తై నల్లనై యున్నవి. ఒక్కొక్కచోట మిగుల పొడుగును, విశాలమునగు నల్లటిశిలలు మెట్లవలెయుండి వాటి యడుగున సలిలములు ప్రవహించుట మిగుల యానందదాయకము. మరియు మన మేడంత ఎత్తుగల నల్లటి రాళ్లు గదలవలెను, హాలులవలెను ఏర్పడి మిగుల విశాలముగనున్నవి. అది మిగుల చిత్రముగనున్నది. ప్రకృతిజనని తన బిడ్డలగు సాధులకు కావ్యలుగ నర్పించిన దివ్యసౌధములు కాబోలు. అందే విశాలమైన కొలకున్నది. అదియును చూచుట కానందముగనున్నది. అంతయు చూచుట కానందముగ నున్నది. అంతయు నాపరాళ్లే. గచ్చుచేసినట్లుండి మిగుల పరిశుభ్రముగనున్నది. భోజనార్థము బస కరుదెంచితిమి. అందు కోతులు మిక్కుటముగనున్నవి.

భోజనానంతరము రామస్వామి యాలయమును చూచుట కరిగితిమి. ఆ మెట్టయు గండశిలలు, ఇసుకతోను కూడియున్నది. వాటిని గడచి రామస్వామి ఆలయమున కరిగితిమి. మొదట నర్చకుడు స్వామిదర్శనమునకు టిక్కట్టు కావలెనని కోరెను. కాని తీవ్రవాదనానంతరము పశ్చాత్తప్తుడై స్వామిని చూచుట కంగీకరించెను. విగ్రహము నల్లగను ఎత్తుగనుయుండి నిగనిగ లాడుచున్నది.

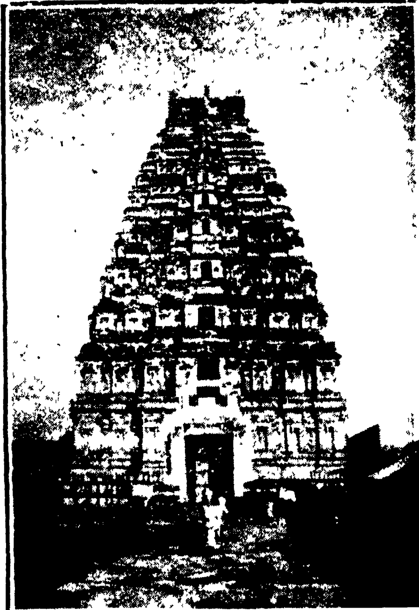
పిమ్మట Lotus Mahal అనగా తామరపూ మందిరము. దానిని చూచుట కరిగితిమి. దానిచుట్టును కొలదిదూరము లోతుగ నీరుండెడిది గాబోలు కాలువవలెనున్నది. ఇప్పు డేమియును లేదు. దాని మధ్య నీమహ లున్నది. అవి రెండంతస్థుల మందిరములు. ఎచ్చటను శిథిలమగు భాగములు లేవు. చుట్టును నీరుండుటచేతనే ఈ మహలున కా పేరు గలిగియుండవలెనో పు. అనంతరము కొలదిదూరముననే యున్న Elephants Stable ఏనుగులశాలను సందర్శించితిమి. అది ఏమియు చెడిపోవలేదు. ఎత్తై, విశాలములై చక్కటి శిల్పచాతుర్యముతో నిర్మింపబడియున్నవి. మావటీనికిగా ఒకదానినుండి ఇంకొకదానికి చిన్న చిన్న ద్వారములు గల్గియున్నది. పైన డాబావలెనున్నది. దానికి మెట్లున్నవి.

అద్దానికి సమీపముననే Horses Stable గుఱ్ఱపుశాలయున్నది. ఆ కొట్టములుకూడ విశాలములై యున్నవి. అచ్చటి భాగములుకూడ అంత శిథిలములు కాలేదు. వాటికి చుట్టును ఎత్తైన ప్రాకారమున్నది. అది పెద్ద పెద్ద రాతిపలకలు పేర్చి కట్టి కట్టినది. అతుకేమియును లేకుండ ఇప్పటికిని చెడకుండనున్నవి.

ఇవి చూచి యనంతరము శ్రీ విఠల్ దేవాలయమున కరిగితిమి. మార్గమున చాల ప్రదేశములందు చిన్న చిన్న స్తంభములు రెండు వరుసలుగనున్నవి. వానిపైనుండి బోదలవలె చిన్నకాలువ గట్టబడియుండుట చూచితిమి. బహుశా వీటిమూలముననే రాయలు హంపీవాసులకు తుంగభద్రా నదీజలముల నందుబాటు చేసియుండునేమో. మిగుల ఎత్తగు ప్రదేశమునకుండిన హంపీనగరికి దానికి మిగుల లోతుగనున్న నదీతోయముల త్రాగుటకు వీలగునట్లు చేసిన రాయలు సంస్తవనీయుడు గదా! చెలీ! విను గొందితివా? వినుగొందకుము.

విఠల్ దేవాలయమున నత్యద్భుతమగు శిల్పచాతుర్యమును పొడగాంచితిమి. పైభాగమంతయు

చూర్ణము చేయబడినది కాని, సన్ననిచీలికయం దంతైన పనితనము కాన్పించినది. లోపలి మండప ములయందుగల కంబములయందు ఒక్కొక్క స్థంభ మునందు రెండు చీలికలువలె రెండు స్థంభములున్నవి. అందు చిత్ర మేమందువా! అందు సంగీతధ్వని విన నగును. ఎడమవైపు స్థంభముమీద వ్రేలితో గొట్టిన స,రి,గ,మ యనియు, కుడివైపు వ్రేలితో గొట్టిన ప,ధ,ని,స యనియు స్పష్టముగ విననగును. ఇది

విరుపాక్షాలయం బహిర్భాగం

హృదయానందము గదా! అందే గర్భగుడి కాబోలు భూగర్భమునను్నది. అంతయు కారుచీకటి. అందు దిగితిమి. గట్ల చివరపైనుండి వెలుగుపడుచున్నది. ఇంకొకప్రక్క పైకివెడలుటకు మెట్లున్నవి. అవి యధిరోహించి బైటికివచ్చితిమి. ఆ గుడియందే వేరొకచోట రాతిరథమున్నది. దాని గుజ్జులు విరుగ గొట్టబడినవి.

విఠల్ గుడిని చూచినపిదప రాయల సభామందిర మును చూచితిమి. అది మిగుల విశాలమైయున్నది. అంతయు రాతితో కట్టబడియున్నది. అందే గద్దె యున్నది. అది విరుగగొట్టబడియున్నది. పైక ప్పేమియును లేదు.

అది చూచినతర్వాత వేయికాళ్ల మండపమును దారిలో చూచితిమి. అది శిథిలావస్థయందున్నది.

తర్వాత కిష్కింధకు ప్రయాణమైతిమి. వాలి మార్గ మంతయు మిన్నంటు రాతికొండలతోను,ఇసుకతోను ఆహ్లాదకరముగనున్నది. మార్గమున నొకచోట నెచ్చట నుండియో చిన్నప్రవాహ మొండువచ్చుచున్నది. అందలి నీరములు మధురముగను, నిర్మలముగను నున్నవి. ఆ ప్రవాహము పేరు తురుత్ కాలువ **(Turut Channel.)**

కిష్కింధకేగుటకు తుంగభద్రను దాటి యేగ వలెను. దాటుటకు నావలులేవు. గుండ్రటి తొట్ల వలెనున్నవి. చుట్టును తోలు మూయబడియున్నది. అందు కూర్చుండి నదిని దాటితిమి. ఆ ప్రదేశమున నదియందు మొసళ్లుండునని పడవవాడు చెప్పినాడు. మరియు లోతును, వడియు మిక్కుటముగనున్నవి. కొందరం దీదియావలి గట్టుచేరిరి. ఈదుటకు కష్ట ముగనున్నదట. నదిని దాటి సుమా రొక మైలు నడచి తిమి. మార్గము పరిశుభ్రముగనున్నది. అందందు కోతులున్నవి. హంపీయె కిష్కింధయన్న నుడిని హంపీనగరిని మిక్కుటముగ కన్పించు కోతులు రూఢిపరచుచున్నవి. మే మేగినది కిష్కింధలోని యొక భాగము. అదొక రాణీ పరిపాలనక్రిందనున్న ప్రదేశమట. దానిపేరు ఆనెగొంది. ఆనెగొంది యందే కర్రస్తంభముగల మేడ నొకదానిని చూచి తిమి. హంపియందు కర్ర కన్పించుట కదియె ప్రథ మము. అందేమియును లేదు. తిరిగి నదిని దాటు నప్పటికి సూర్యు డపరాంబుధి క్రుంకుటయు పశ్చిమ కాంత సిందూరతిలకమును దాల్చుటయు నీక్షించి గృహోన్ముఖులమైతిమి. భానూ, నమ్ముదువో నమ్మవో. హంపీని వీడుటకు మన సొప్పలేదు. కాని వీడకుండిన ఎట్లు? ఇంటికి వచ్చినను ఇంకను హంపి యందున్నట్లే భావన. చెలీ, చిరకాలపు అభిలాష నెరవేరినది. చూచినది వ్రాయకున్నచో గరువమని గేలిసేతువని నా చలితహృదయమునకు జ్ఞప్తి యున్నదంతయు వ్రాసియంపితిని. జవాబునకు వేచి యుండెద.

ఇట్లు

కూర్మి చెలియలు

లీల.

రాజమండ్రి,

14-6-1934.

వరలక్ష్మి

కృత్తివెంటి వెంకటసుబ్బారావుగారు, యం.ఏ.

క. చిటపటచినుకులుసాగెను। పెటపెటవలిపీచె చెట్లు పెల్లగిలెను, పే
రటములఁబిలువఁ జనినవా। రటనటఁ జడిఁదడిసి యెక్కి రరుఁగులమీఁదన్.

క. విడిచిరి పిల్లలుపడవల। నెడతొందరపడిరి విప్రులిలునిలుఁబో, నం
గడిజనులును పూలబ్బులు। చెడె పండుగబేరమనిరి చీదరయయ్యెన్.

గీ. వచ్చెవేళకు శ్రావణ పట్టి సరిగ। మఱిసిరిక క్రొత్తపెండ్లికూతురును తల్లి,
నానవోసినసెనగ లానందపడిరి। ఆఱఁబఱచిరి మడిబట్టలన్నియింట.

గీ. దొఱకిరని చెప్పియుంచి వైదువులముందె। రమ్మనిరి ప్రొద్దుపోకుండ బ్రాహ్మణులను,
క్రొత్తనగలు నవరసులు, మొత్తమునకు। పోరితెప్పించుకొని రెట్లొ పొలఁతులంత.

ఉ. పచ్చివిదెచ్చి మామొగపైఁబడవైతురు, దిక్కుమాలివా
చచ్చుట వారికేమి నిముసాలపయిన్ మఱి వంటకావలెన్
రచ్చగునేమియన్న, నవురా, పోయిమండదు, కళ్లుపోవు, పై
పెచ్చువిబెట్టినన్ దగులఁబెట్టరు, నోర్వల యంచు నింటికిన్
వచ్చెనువేళ కట్టె మగవారలఁదిట్టుచు, పిల్లలున్నచో
మచ్చుకు రెండుగొట్టినదుమన్, దడిబట్టల నీళ్లుగారఁబో,
గ్రుచ్చిన పూలమర్చి, 'యిదిగోమఱిజా గికయెంత' యన్ని, నో
ర్వచ్చినదాకవిప్పిరి శెబా సబలల్గద సాధుకోపనల్.

శా. ఈకోఁజిత్రము వానచే వ్రతముచేయింపంగ విప్రుండు సూ
తాలస్యంబుగ నేగుదేఁ నధికారారాభ్భట సందర్భవా
గ్జాలం బేకరువెట్టె భాగ్యవతి వాచాలత్వముల్ సైపఁగాఁ
జాలెంబో యెమరాడలే కతఁడు చేష్టందక్క నిట్టూర్చుచున్

శా. ఆలించెం బతి, యాగ్రహమ్ము మఱియంతై యంతకంతై, పనిన్
జాలించెన్, వెధవవ్రతమ్ము వెధవావారమ్ము శ్రీబ్రాహ్మలా
చాలంచున్ బురుడించె తత్సతి, నివంతన్ జూచుచున్ ముక్కుపై
వ్రేలుంచెన్ సతియోర్తు, వెన్కదిఱిగెన్ వ్రీడాధయభ్రాంతయై.

గీ. ఎంతయెక్కసమైనది యింత పిలిచి। పూజచేసిన నీకేమిపుండువుట్టె?
పోవుచున్నావు మెల్లిగా మూతివిఱిచి। పూటతిండికిలేకున్న నీటుపోదు.

గీ. బాబుగారికివేళయ్యె పాడుబ్రాహ్మఁ। డేమిరోగము పూరుపూరెల్లతిరిగి
యిప్పుడా? వానినన్నందు కేమినీకు పుస్సువచ్చినదా? ఏన పోనిపోదు.

మ. పద వడ్డించుమటంచు లేచె పదపీభాగ్యంబు, డబ్బిచ్చి డె
బ్బదిమందిం బిలిపింతు, వీళ్ళపయినబ్బాల్ వత్తురం చట్టె లో
వదరెర్, వంటిలుచుక్కవచ్చి సవరింపర్, జోయెనిర్భాగ్యుడ
య్యెద గచ్చేరికి, నా డభోజనము చేయించెర్ దముదోగమే.

క. ఎదురయ్యె జాబొకటి పథి। పదవిని తొలగించినాము ప్రస్తుత మని, ఇ
ల్వదలిచనెను వంటరి, సం। పదలధికారమ్ములు నిటువంటివో యేమో.

ఆ. వె. మొయిలు తెలితీసి చెయువులు సాకి। వాడిచూపె నెండవానలిట్టు
లొకటివెనుక నొకటెఱుక యెవ్వరికిభువి। ప్రాణములకుపోక వానరాక.

మ. తనకోర్కె సగమిచ్చి యాపనకు భర్తర్ గ్రామసంచారమం
పినసాధ్వీమణి మానినీత్వముస లేమిర్ గానరానీక చి
న్గినచీరర్ మడికారవై చి వరలక్ష్మీపూజకే ద్రవ్యముల్
గొనితేగల్గునొయంచు రాకకెదురాలోకించె నిల్లాలహో.

సీ. చిఱుమబ్బుల ముసుంగు తెఱలమాటుననుండి ఇంద్రాణితో వచ్చునేమొయనుచు
మినువాకవేవెలుంగును నావగాజేసి ఇంపుగా విహరించునేమొయనుచు,
నెడనెడను ఉఱుముసవ్వడి యాకె యరదంపు టిరుసురాపిడిచప్పు డేమొయనుచు,
కొనగడ నునుమెఱుంగుల తళుక్కు తీగె లయ్యతివవాల్గనుచూపు లౌనొయనుచు,

గీ. తెఱచి సోరణగండ్లు, వాతెఱచి, కండ్లు తెఱచి, వినురచ్చ నొకపేద తెఱవ చూచె,
కపురపుందావి యాచూడ్కి గ్రమ్మరించె అచ్చు వరలక్ష్మి గావచ్చు నతివవైపు.

గీ. రాగిడబ్బంత కుంకుమ గాణనుదుట ముక్కుకడనడ్డబొసమేల్ ముత్తియమ్ము
హాళముఖి సరిగంచు దువ్వలువగట్టి వచ్చెవరలక్ష్మి సరిగ శ్రావణిగనపుడు,

గీ. తల్లిరావమ్మ చూడుమిందాక నీదు దరిసెనమునకె దయపుట్టి తరలినావు
పరమకల్యాణి! మాయిల్లు పావనమ్ము చేసియిటిపొమ్ము, ఈపేదరాసికనుము.

ఆ. వె. భాగ్యవంతులిండ్ల ప్రతిపట్టునుదువు లేకయున్నమాని శాకపాక
మున్నదాని లోపముండదు, పప్పన్నమైన మనసుచూచి యారగింపు

ఉ. పండుగపబ్బమం చిఱుగువారల సాటువపిల్లలేద్దురే
ముండియొ లేకొ వారికెదొ యొక్కటి చేయకయుండలేముగా
వండినవెల్లచల్లబడె; వారును పిల్లలు వచ్చువేళయే
దండముపెట్టెదర్ గడియతాళగ,-తల్లిశ్రమమ్ము సైపుమా.

ఉ. మక్కువచే నొడంబఱచి, మానిని పూటయొనర్చి కూతుతో
చొక్కక లేమికిన్ నవరసుల్ నగలున్ మెడసూత్రముంచియే
మ్రొక్కి 'సుమంగలీభ'వని మోదపడన్ వినవచ్చె, నంతలో
నక్కజ మొక్కకాసు గొని యాపె కుమారుఁడు వచ్చెనింటికిన్.

గీ. నాఁడు విప్రుండు దెచ్చె బంగారుతులము వెనుక టుద్యోగివాచన విస్మరించె
హేమగిరి నెక్కినటు సంతసించి రందరెందు సంతుష్టజీవన మిదియకాదె!

గీ. చాలప్రొద్దెక్కెనమ్మ యీవేళమీకు ఈసరికె తిండియరిగిపో నెచ్చటేని
ఐన మాబోట్ల పేదవిందనుభవమ్ము లెపుడు మీబోటులకు, మఱపెపుడురాక,

చ. అనుచును నింతలోనఁ బరమాన్నము మున్నగు నేపొచేసి, య
య్యనిమిషకాంత తన్విమనసారనొనర్ప యతిష్యమాణయై
తనకొలఁదిన్ విజెమ్మిడియె, తత్సతియంత వదిష్యమాణయై
వినిచెనుతొంటి భాగ్యపదవీ మదమూఢుని గేహవృత్తమున్.

మ. అదికాఁబో లధికారలక్షణముమీఁదై కన్నుమిన్నేకమై
పదవీభ్రష్టత గ్రుంగిపోవుట, యథాప్రాప్తంబు హృష్టాత్ములౌ
టిదికాఁబోలును పేదవారిధృతి—ఎందేనొక్క విశ్వాస మి
ట్లిద, దీవించియె వారినే మెఱుగనట్లెంచె నద్దేవియున్.

అతడు — ఇతడు

"అవతార్'

అతఁడు విష్ణ్వంశసంభూతుఁ డితఁడునట్లె
అతఁడు చెప్పెనుగీతను బతితుబ్రోవ
నితఁ డనువదించెదానిని బతితతతిని
గావ: నతఁడు రారాజశిరోవతంస
మణిమకుట కాంతిశోభిత మాన్యపాద
యుగళుఁ, డతఁడు రాజరాజోత్తమాది
ధర్మనియతాళి సేవితోత్పలపరుండు
అతఁడు చక్రముచేబట్టి నరులగూల్ప

నితఁడు చక్రముబట్టె హరింపఁగఱవు
లోనుగాగల జనవైరి లోకములను
అతఁడు శత్రుభయంకరుఁ డితఁ డజాత
శత్రుఁ డరినైన జూచుట మిత్రుపగిది
అతఁడు హైందవరాజకీయ మతసాంఘి
కార్థికాది తత్వానుపమాక్షరజ్ఞుఁ
డితఁడు సర్వప్రపంచకుత్సిత మతౌఘ
శోషకాఖిల సంస్కారశోభితుండు.

ఆరోగ్యబోధిని

ఋతుదోషములు

డాక్టరు యస్. శేషగిరిరావు.

ఋతుశూల—చికిత్స

ఋతుశూలవలన బాధపడునపుడు స్త్రీలు ఆహార విహారములయందు జాగ్రతగయుండుట అవసరము. బాధ ఎక్కువగనుండిన పడుకొనియుండుటయే మంచిది. ఆహారము సూక్ష్మముగ జీర్ణముకాగలదై యుండవలయును. నిర్ణయ సమయములయందు భుజించుచు ఇతర సమయములయందు మిక్కుటముగ నీటినే త్రాగుచుండుట హితము. ఋతువు కాని సమయములయందును శరీరస్థితిని గురించి జాగ్రత తీసికొనవలయును. ఆహారవిహారములయందు చక్కని అలవాటుల నలవరచుకొనవలెను.

గర్భము ధరించిన ఋతుశూల నివర్తించుననుఅభిప్రాయము కలదు కనుక రజస్వలైన బాలికల తలితండ్రులు తమ బిడ్డలకు ఈశూల యున్నచో, వెంటనే కాపురమునకు పంపుట మంచిది. పుష్టిలేని బాలిక యయిన ఇటుల చేయుట అంత సమంజసము కాదు.

బాధానివారణకై తత్సమయమునకని ఎన్నియో ఔషధములు వాడుచుందురు. అయితే ఇటుల వాడునపుడు మత్తును కలిగించు ఔషధములు మాత్రము వాడరాదు. మత్తునిచ్చుమందులను వాడిన కడకవి విడువలేని దురలవాటులుగ యేర్పడును.

ఋతుశూలవచ్చినప్పుడు వెంటనే శమనమునకు ప్రక్రియలరయవలయును. అనంతరము దేహస్థితి బాధారపడి కలుగు యీ బాధాకార్యాలనమునకు తగిన ప్రక్రియల నరయవలయును. కాలప్రవృత్తి ఎల్లపుడును చక్కగ నగుచుండిన యీబాధ అంత యుండదు. అందువలన స్త్రీలు కాలప్రవృత్తికి తగు ఆహారౌషధములు సేవించవలయును. ఋతుసమయమునకు ముందు విరేచనమునకేదైన తీసికొనిన బాధ అంతగవుండదు. ఋతుశూలకై యీక్రింద వివరించియుండు ఏదైన ప్రక్రియ నుపయోగించి బాధానివర్తి చేసికొనవచ్చును. యీ ప్రక్రియలు సులభ సాధ్యమైనవి.

ఋతుశూలయందు ఋతురక్తస్రావము హెచ్చగను లేక తక్కువగనుయుండుట కలదు కనుక యీ ప్రక్రియలను ఉపయోగించునపుడు కొంచెము విచక్షణ అవసరము. నువ్వులు, ఇంగువ, తురకవేప, ప్రత్తి ఇవి కలిసిన యోగములను ఋతుబద్ధముతో కూడిన ఋతుశూలయందును అరటిపువ్వు సున్నము కలిసిన ప్రక్రియలను ఋతుస్రావము ఎక్కువగనుండు శూలలందును వాడనగును.

౧

గంజాయి ఆకులు పూలు వీటినుండి తీయు జిగురు, బాడిశపుఆకు స్వరసము, అరటిపువ్వురసము— పెరుగు, అడవిమల్లియాకు పసరు వీటిలో దేనినైనను సేవించిన ఋతుశూల హరించును. ముఖ్యముగ బాడిశపుఆకు స్వరసము ఋతుశూల చిరకాలముగనుండినను హరించును.

౨

బహిష్ఠు అయిన నాలుగు దినములలో ప్రొద్దుట పూట్లను పూటకు అయిదారు తులముల యెత్తు

చొప్పున తురక వేపాకు రసములో కొద్దిగ మిరియముల పొడుము గలిపి యిచ్చిన ఋతుశూల కట్టును. ఈనాలుగు దినములును పాలు, నెయ్యి అన్నము పథ్యములు.

౩

ఇండుపకాయంత రాతిసున్నము, చిన్న ఉసిరి కాయంత వెన్నలోగాని, చింతపండులోగాని, బెల్లములోగాని పొదిగి స్త్రీలు బహిష్టయియుండు దినములున్ను ప్రొద్దుటిపూటల నిచ్చిన ఋతుశూలలు నిమ్మళించును.

౪

ప్రత్తివేరుపట్ట నాలుగు ఔన్సుల యెత్తు తీసికొని నలభై ఔన్సులు నీరుపోసి ఇరువది ఔన్సులుగా కాచి వడియగట్టి ఒకటి లేక రెండు ఔన్సులు దినమునకు మూడు నాలుగు మార్లు వాడిన ఋతుశూలలు నివర్తించును.

౫

అయిదు మొదలు ఇరవై గ్రెయినులవరకు నల్ల జీలకర్ర చూర్ణము, రెండు మొదలు అయిదు గ్రెయినుల వరకు ఇంగువ బెల్లముతోడను, పన్నెండు మొదలు ఇరవైనాలుగు గ్రెయినులవరకు జాతీఫలాది చూర్ణము తేనెతోడను ఋతుశూల నివర్తికై వాడవచ్చును. జాతీఫలాది చూర్ణము జాజికాయ, గంజాయి, కర్పూరము, ఏలకాయలు, లవంగములు, నెదురుపువ్వు, చిత్రమూలము సమభాగములుగ తీసికొని తయారు చేయనగును. చూర్ణము దినమునకు మూడుమార్లు వాడవలయును. (1 తులం లేక 1 రూపాయియెత్తు 180 గ్రెయినులు)

౬

నువ్వుల చూర్ణము పది గ్రెయినులు దినమునకు మూడునాలుగు మార్లు వాడినను, కుంకుమపువ్వు వాడినను ముట్టుకుట్టు నివర్తించును.

౭

వెచ్చనినీటిలో నలగగొట్టిన నువ్వులుగాని ఆవాలుగాని వేసి కటిస్నానము (Hip bath) చేసిన నొప్పి వెనువెంటపోవును. వీటిపరిమితి ఒక పిడికెడు.

౮

Pessaries (గర్భము కదలకుండ యోనియందుం చెడి సాధనములు) కుంకుమపువ్వుతో తయారుచేసిన గర్భత్రాణములు వాడిన గర్భకోశ సంబంధమైన శూలలు నివర్తించును.

చెన్నపురి సేవాసదనం (పారిశ్రామికశాఖ)

మిస్. యస్. కె. కన్నమ్మాళ్

వేలూరు సంగీతసమాజమువారి యాజమాన్యమున జేయబడిన సంగీతపోటీ
పరీక్షలో వీణకు మొదటి బహుమానమొందిన బాలిక.

(ఛా. చి.) ఆర్. వెంకోబార్యా.

'ఆనందం'

శ్రీమతి దమయంతిదేవి

ఆం|| మహిళాసమాజకార్యదర్శిని. ఘోషాపద్ధతి విడచిపెట్టినసాధ్వి. (ఛా॥చి॥) ఆర్. వెంకోబరావు.

మామిడిపండ్ల పానకము

బాగా పండిన మామిడిపండ్లు తొక్కలు తీసి రోటిలో బెట్టి దంచి ఆ రసమును సన్నపాటి జల్లెడలో వేసి వడకట్టి దానిలో కొద్దిగా యిందుపుగింజల గంధమును, తేనె కొలదిగను కలిపి అందు ఏలకలు 1 తులం, లవంగాలు 1 తులం, ఆకుపత్రి ½ తులం నాగకేసరములు, మామిడిపండ్ల రసములో కలప వలెను. వాటిలో లవంగపుష్పము, శొంఠి, మిర్యాలు, జీలకర్ర ఒక్కొక్క అరతులముచొప్పున మాగ్గము పైదానిలో కలిపి కాచి వడకట్టి దినమునకు రెండు సార్లు 4 స్పూన్లు చొప్పున సేవించిన మంచి ఆరోగ్యముగను రుచికరముగను బుద్ధికిని బలమును సౌఖ్యము నిచ్చును.

—యు. వెంకటరమణాప్ప.

కొబ్బరిపాలతో జేయబడు గోధుమపిండి పాకములు

ఒక శేరు గోధుమపిండి తెచ్చి యొక శేరు నేతిలో యెర్రగావేచి తీసుకొని యుంచుకొనవలయును. పిమ్మట 1 అర్ధశేరు కొబ్బరిపాలు దీసి దానిలో 5 తులముల బాదంపప్పు, 5 తులముల పిస్తాపప్పు, 5 తులముల అకరోతిపప్పు వీటిని కొంచెము వేచుకొని పొడిచేసి దానిని కొబ్బరికాయపాలలో కలుపవలయును. బాగుగ చిక్కబడునంతవరకు గరిటెతో కలిపి దానియందు 1 తులము లవంగములు, తులము యాలుకులు, తులము దాల్చినచెక్క, తులము శొంఠి వీటిని దంచి వస్త్రగాళితము చేసిన పొడియును, 6 మాషముల యెత్తు కుంకుమపూవు పొడియును సిద్ధముచేసి యుంచుకొవలయును. పిమ్మట శేరు చక్కెర తెచ్చి ముప్పావుశేరు నీళ్ళలోపోసి చక్కని పాకముగా దించుకొని కొంచెము పన్నీరు కలిపి బాగుగ పక్వమయిన తర్వాత దాచి కొంచెము వేడిగానున్నపుడే 10 తులముల యెత్తుగల కిసిమిసి పండ్లనువేసి యుండలుగా జేసికొనవలయును. సీతా కాలమందు భుజించిన శరీరమునకు నుష్ణముకలుగ జేయును.

—శీలా అప్పలకొండ.

శీమవంకాయల జాం

శీమవంగపండ్లు, మంచి ఎర్రగ పండిన పండ్లు, చిన్నసైజువి పండ్లుగానే పెద్దవి నడిమికి రెండు ముక్కలు చేసినవి అన్ని సగుటుకు 1 వీశ పండ్లు తయారుగా వుంచుకొని ½ వీశ చక్కెర లేతపాకం పట్టేది. మంచి కళాయిపాత్రలో లేతపాకంలో ఈ పండ్లన్ని బాగ శోధించివేసి సన్నపుసెగపై వుడక నిచ్చేది. పండ్లరసము చక్కెరపాకం రెండు కలిసి బాగ వుడికేటప్పటికి గంటె జారుగ అగును. అప్పుడు ఒకపలం పచ్చిద్రాక్షపండ్లు ఒక ఆరంజి పండు తొనలువలిచి, ఆపాకంలో వేసి ఒక వుడుకు రానిచ్చి దించి చల్లారనిచ్చి ఒక గ్లాస్‌జాడిలో వేసి పెట్టుకుని తెల్లవారిగాని, మధ్యాహ్నంగాని పండు ముక్క జాముతోడి భుజించినయెడల కాలప్రవర్తి సాఫీగాయగును. ఉష్ణశమనము. ఇది 15 రోజులు నిలవవుండును.

సబర్మతీపాకు

ఒక ఆళాకు వేరుశనగపప్పు, ఒక ఆళాకు బాదంపప్పు, ఒక ఆళాకు ముంతమామిడిపప్పు, ఈ మూడింటిని కొద్దిగావేయించి రోటిలోపోసి పిండి కొట్టి ఆపిండి కొలిచి దానికి మూడంతలు చక్కెరపాకు పట్టి అంగుళం పాకురానిచ్చి పిండిపాకులోపోసి, పిండెంతో నెయ్యంత బాగ కాచినదిపోసి కలిపి పేరిపేరని నెయ్యి వతివుండేటప్పుడు తట్టలోపోసి మన ఇష్టప్రకారం ముక్కలు కోసుకొని భుజించిన స్వర్గమున కెంతో దూరముండదు.

—కంకిపాటి రుక్మిణమ్మ.

హాస్యకళ

చింకి చెప్పు

ఒక 'పెద్దమనిషి'—గొప్ప హోదాలుగలవాడే-ఆదివారంనాడు సావకాశంగా సావిట్లోకూర్చుని తనకున్న చెప్పులన్నీ పరీక్షిస్తున్నాడు. అలాటప్పుడు వొక చింకిచెప్పు కనబడ్డాది. అది చూడగానే అతనికి వొళ్ళుమండింది "యీ వెధవచెప్పింకా దాచి వుంచావురా వెధవా!! దానితో నీకు...తే, బుద్ధి వొస్తుందేమో!!" అన్నాడు. నిజంవేఁ! బొటనవ్రేలుండేదగ్గిర శుభ్రంగా కుట్టుతెగిపోయి తెల్లగా దారపుముక్కలు కిందా మీదా కనిపిస్తూవున్నాయి మరీ!! ఐతే 'రాముడి' కంటికి మాత్రం అది పండ్లికిలించి నవ్వుతూవున్నట్లు కనిపిస్తూవుంటే యిన్ని చెప్పుదెబ్బలూ తిన్నా, ఆ 'వెధవ' మళ్లీ నవ్వుతూ "బాబూ, నవ్వుతూవున్నాది! సూడండి" అన్నాడు. "పెద్దమనిషి" కోపంపట్టలేక ఆచింకిచెప్పు చేతబట్టుకుని ఆ'వెధవ' ముఖంమీద విసరాలనుకుని చేయెత్తి మళ్ళీ అంతలో ఆగి దాన్నోమూలకు విసిరేశాడు. ఆ మూలపడి అది మరింత నవ్వుతూవున్నట్టు కనబడింది. ఆ'వెధవ' దాన్నిచూసి మరింత నవ్వడం...

అతడికి వొళ్లూపై తెలియనంతకోపంవొచ్చి యీ సారి నిజంగా ఆచింకిచెప్పు చిరిగేవరకూ వాడికి దేహశుద్ధి చేశేద్దాంవని చటాలున లేవబోయేసరికి ముందున్న టేబిలు మోగాలికి తకీమంది. అప్పుడు చెప్పు నిజంగానే నవ్వింది. దానితో రాముడు సరే సరి!

పెద్దమనిషి మరి కదలలేదు. ఆ"వెధవా చెప్పు"ల వేపు రెప్పవేయక చూస్తూ కూచున్నాడు. 'వెధవ' మాటకేఁ—వాడెన్ని చెప్పుదెబ్బల్ తిన్నా నవ్వుతూ వుండడంవేఁ వాడిస్వభావం! కాని, చెప్పు నవ్వడం వేఁవిఁటీ!! నమ్మతారా యెవరైనా?—పోనీ నమ్మకపోతే!! "పెద్దమనిషి" మోసపోతాడా?! అది నవ్వుతూనేవుంది యింకా!! "నిన్ను నలగదొక్కేస్తానుండుం" డన్నాడు. చెప్పు మరింతనవ్వింది!! దాని చుట్టూ యేదో తెల్లని కాంతివొకటి కనిపించింది పెద్దమనిషికి! "ఇది కలయా కల్లయా?" అని స్టేజిమీద రాఘవాచార్యులుగారివలె కుర్చీమీద నిగిడి కూచున్నాడు. అది కలాకాదు-కల్లాకాదు!! తెల్లంనైఁన నిజం!!—చెప్పు నవ్వుతూవుంది!! రాముడో?—రాయిలాగ కదలడూ మెదలడూ. వాడినవ్వు తకేలని బందైపోడంవేఁ కాకుండా మీదు మిక్కిలి బెగులు బెగులుమంటూవుంది వాడిముఖం: "దెయ్యంవోఁ భూతంవోఁ!!—చెప్పు కాదది" అనుకున్నాడు. ఏదటకానీ—గాని నవ్వుతూనేవుంది: నవ్వడంకేఁ కాదు మాట్లాడ్డం మొదలెట్టింది "ఏఁవన్నావోయ్ పెద్దమనిషీ?" అని.

యేఁవంటూ డింకా "పెద్దమనిషి!!" తన కాలికింద పడివున్నాన్నట్లూ నలగదొక్కేశా డన్నమాటే గాని యిప్పుడో! పడగవిప్పుకుని ఆడుతూవున్న తాచు పాఁముఁలాగ కనిపిస్తూవుందది-మఁడవఁమీద నిలబడి యిటూఆటూ వూగుతూ లేస్తూపడుతూనూ! ఐనా "పనికిమాలిన నీకింత పొగరా!!?" అన్నాడు పాపం! అయ్యో, దానితో చెప్పు బుసకొట్టడాని కారంభించింది!!

"వోయి 'కృతఘ్నచింతామణీ' నేనిప్పుడు నీకు పనికిమాలినదాన్నైనానా !? 'వోడదాటిందాకా వోడమల్లయ్యా వోడదాటితే బోడిమల్లయ్యా' అంటా

వా!! నాతనువంతా నీకింద ధారపోశానే! రాళ్ళలో ముళ్ళలో–అయ్యో! తలుచుకుంటే కడుపు చక్కలౌతుందే..." అని అంటూ వుంటే "పెద్దమనిషికి శాంతం వెగిరిపోయింది!

"షీ స్కౌన్‌డ్రల్, నోరుముయ్యన్నాడు- పళ్లు కొరుకుతూ.

ఓయ్ పెద్దమనిషీ' యేఁవన్నావ్- స్కౌండ్రల్!

ఔను మరి! నీవు నన్నామాటనకపోతే మరెవరంటారు ఆలోచించుకో. పచ్చకామెలరోగికి ప్రతీదీ పచ్చగానే కనిపిస్తుంది కాదోయ్!! అయ్యో నిన్ను చూస్తే నాకు జాలివేస్తుంది. బ్రతికివున్నాళ్లూ కూడా యెవరికీ పనికిరాకపోయావే యిక చచ్చిన తరవాత నిన్నెవ్వరు స్మరిస్తారు? నీడబ్బునైతే నీ పెండ్లాంవూం బిడ్డలూ దాచుకుంటారు గాని నీతోలు దాచుకోలేరే..." అంటూ నవ్వుతూవుంది చింకి చెప్పు.

"షట్ రాస్కెల్—వొరే రాముఁడూ దీన్ని కాలువలో పారెయ్యన్నాడు పెద్దమనిషి దర్జాగా.

"అయ్యో, కాలవలో నన్ను పారేశినా యేమక్కలకైనా నేను పనికొస్తాను; కాని నీమాటాలోచించుకో—నామాట విను!! నీమాటాలోచించుకో—యేఁవంటూవుంది 'టిక్‌టిక్ దొంగనాకొండే' అంటూవుంది కాదూ నీకుండె!! నాస్థితి నీ కొస్తే యేజంతువులైనా నిన్ను ముట్టుకుంటాయా?" అంది.

"Dam, fool, stupid, idiot, nonsense get out-you rascal..."

"హోహోహో దొరగారూ—నే నిండియాలో పుట్టిన గొడ్డునే.—ఐనా యింగ్లాండువెళ్లి కొట్లలో రెండేళ్ళు పడివుండి యీమూర్తినై మళ్ళీ యిండియా కొచ్చి వొకదొరకాళ్ళపడ్డాను. దైవవశాత్తూ వాడిద్వారా నీయింటికొచ్చాను. స్వదేశస్థుడవు కదా అని సంతోషించాను. కాని నీవు నన్నింత అవమానంచేస్తావనుకోలేదు. వాడి దగ్గిరే వుంటే యింతంత మాటలు రావుగదా! వడగళ్లవర్షం కురిపించావు మహారాజా......"

"Still you talk rot and rubbish!! you bloody......"

"నేను తెలుగుగొడ్డునేనయ్యా-నీలాగే. అయితే నువ్వు చదువుకొన్న తరవాత యిలాగ తెగులు గొడ్డుగా మారిపోయా వనుకోలేదు......"

"నిన్ను నైట్రిక్కాసిడ్ పోసి తగలేస్తా చూడు" మని లేచాడు "పెద్దమనిషి."

"కోపృశకోయ్ సామీ!! 'కోపమేలరా నా సామీ కోపమేలరా' అని జావళీపాడుతూ నీ మోహనాంగిలాగే ముద్దెట్టుకుని వొడిలో కూచుంటానుందు" మంటూ చింకిచెప్పు లేవడం మొదలెట్టింది మెల్లిమెల్లిగా. రాముడు పారిపోయాడు గది విడిచిపెట్టి! 'పెద్దమనిషి' 'రాముడూ రాముడూ' అంటూ అరిచాడు. కాని రాముడు పలకలేదు. ఎప్పుడు పడితే అప్పుడూ యెవడికిపడితే వాడికీ రాముడు పలుకుతాడా!! కష్టజీవి ముండాకొడుకు!! బియ్యపు మరవేపు పరిగెత్త్యాడు—అక్కడ తనవాళ్లున్నారని.

అని యీలా గుంజనియ్యండి: అంతలో పాపంవా 'పెద్దమనిషి' యవస్థచూసి పాదరక్ష కొంచం జాలిపడ్డాది. మెల్లిగా యీలాగంది:—

'అయ్యా, పంతులూ, భయపడకు. పుట్టుకచేత నీవు మంచివాడివే కాని మధ్య యిలాగున మారిపోయావు! అది నీ తప్పుకాదు. ఆవిషయం వాలా వుంచుగాని నే నొక్కటి చెప్తాను విను: విశ్వాసపాత్రుడెవడో విశ్వాసపాత్రుడు కానివాడెవడో తెలుసుకో బాగా. తొందరపడిపోకు. నా జన్మవృత్తాంతం నీకు తెలియదు! నే నొక గోవును సుమా! పాలిచ్చినన్నాళ్లూ మేతవేశాడు. తరవాత కసాయివాడికమ్మేశాడు నా యజమాని. వాడూ నీవంటివాడే!! మాటిమాటికీ అదేమాటా అనకు: సందర్భం వొచ్చి చెప్పినదేగాని కోపంలేదు. కొన్నాళ్లకీ జన్మాంతరం కలిగింది. ఐనా స్వభావసిద్ధంగా నా ప్రతీ రోమకూపానికీకూడా పట్టివున్న సాధుత్వం వుండే అదిమాత్రం పోలే దిప్పటికైనా. అందుచేత నీవు నన్నెన్ని పడివాట్లుపెట్టినా పడ్డాను. నీకు తెలీదా!! నీ యిష్టంలేకుండే నన్నేమూల పడివుండనివ్వకుండా "వెధవచెప్పుని నిరర్థకపు దిరుదిస్తావా! నీలాగే నన్నూ చేశేస్తా!! న్యాయంవాఁ?!'

నావంటివాళ్లని చూసి జాలిపడడం నేర్చుకో.

ఏ ముహూర్తంవప్పు డీమాట లాతని చెవిని పడ్డాయో కాని ఆ గోవులాగే మారిపోయాడు కాని ప్రయోజనంమాత్రం లేకపోయింది!! చిత్రగుప్తుడి నోట్లో పడిపోయాడు!! పాపం!! "శ్రాత్ర"

హరిజనాభ్యుదయము

ఆదిఆంధ్ర యంగుమెన్సు అసోసియేషను,

క్రిష్ణాంపేట, (తిరువల్లిక్కేణి)

ఈ సంఘము 1933 సం॥లో రావుబహుదూరు డాక్టరు సి. నటేశముదలియార్ యల్.యమ్.అండు. యస్., యమ్.యల్.సి. వారివల్లను, ఇ. కార్నన్ స్మిత్ యెస్క్వ్యాయర్, ఐ.సి.యస్. వల్లను స్థాపనము చేయబడెను.

ఈ సంఘమున కొక గ్రంథాలయము కలదు. ఆ గ్రంథాలయములో 213 పుస్తకములు కలవు. ఈ గ్రంథాలయము ఉదయం 10 ఘం॥ మొదలు 12 ఘం॥ వరకును, సాయంత్రం 6 ఘం॥ మొదలు 8 ఘం॥ వరకును తెఱచివుంచబడును. ఇందు 40 మంది మెంబర్లున్నారు.

రీడింగ్ రూమ్ గ్రంథాలయమునకుగాను హరిజన సేవాసంఘమువారు వారపత్రికలు నెలపత్రికలు సహాయము చేయుచున్నారు. కృష్ణాపత్రిక, ప్రజామిత్ర, వినోదిని, చిత్రగుప్త మొదలగు పత్రికల నుచితముగ ఇచ్చుచున్నారు. వయోజనులకు దేశీయ సాంఘిక ఆర్థిక విషయములను, బోధించుటకును మాధ్యమ ఉన్నత తరగతులలో పఠించు విద్యార్థులకు వారివారి స్కూలుపాఠములను చెప్పి దిద్దుపరచుటకును ఒక రాత్రిపాఠశాలకూడ హరిజన సేవక సంఘమువారివల్ల జరుపబడుచున్నది. విద్యార్థులనుగూర్చియు ఇతర బోధనలనుగూర్చియు శ్రీయుత వి. వెంకటసుబ్బయ్యగారు మిక్కిలి శ్రద్ధ తీసికొనుచున్నందులకు మే మెంతయు కృతజ్ఞులము. రీడింగ్ రూమునకుగాను దేశోద్ధారక కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు ఆంధ్ర దినపత్రికను ఉచితముగా అంపుతున్నారు. శ్రీయుత వావిళ్ల వెంకటేశ్వర శాస్త్రిగారు త్రిలిఙ్గపత్రికను ఉచితముగా పంపుచున్నారు. కొన్ని పుస్తకములు గ్రంథాలయమునకు ఉచితముగా యిచ్చినారు.

ప్రతిదినము ఊరువారు సంఘమెంబర్లు పత్రికలు చదివి యితరులకు చెప్పుతున్నారు. సేవనలు హెల్తు ఆసోసియేషనువారు నెలకు రెండు తడవలు మేజిక్కు లాంతరు చూపించి ఉపన్యాసము లిచ్చుచున్నారు.

శ్రీయుత కె. సంజీవకామతు, బి.ఎ.,బి.యల్. గారు వైసుప్రెసిడెంటుగాను ఉన్నారు. మందా రామయ్యగారు యావజ్జీవ వైసు ప్రెసిడెంటుగానుండి మిగుల శ్రద్ధతో పని చేయుచున్నారు. ప్రతి సంవత్సరమునను దసరా, ఆరోగ్య ప్రదర్శన ఉత్సవములు జరుగును.

ఈ సంఘములో శివాజీ రోవర్ క్రూ స్థాపించినారు. వారమునకు ఒకదినము సంఘమెంబర్లందరు చేరి గ్రామము శుద్ధిచేయుచున్నారు. ఈ సంఘమునకు కార్పొరేషన్ కమిషనర్ గారు మిక్కిలి సహాయము చేయుచున్నందు కెంతయు వందనములు.

కె. రాఘవయ్య, కార్యదర్శి.

కీ॥ శే॥ శ్రీమతి రెడ్డి మహాలక్ష్మమ్మగారు

మ-రా-శ్రీ రెడ్డి లక్ష్మీనారాయణరావుగారి భార్యామణి గంజాంజిల్లా ఇచ్ఛాపురం తాలూకాలోని లొద్దపుట్టి గ్రామము కాపురస్థులు 38-వ యేట 16-6-34 తే మరణమునొందిరి. విద్యయందు అపరిమితమగు ఆసక్తిగలవారు. తెలుగు ఇంగ్లీషు భాషలయందు మంచిజ్ఞానము సంపాదించిరి. మతము భక్తి విషయములందును మంచి ఆసక్తి గలిగియుండిరి. చేతి పనులు, కుట్టు అల్లిక మొదలగు పనులయందును ప్రావీణ్యతయుండెను.

బాలవిజ్ఞానశాఖ

౧. పిల్లల పాటలు

శ్రీమతి: నండూరి సుబ్బలక్ష్మిగారు

౧

మాయెద్దు మీయెద్దు నీళ్ళకెళ్ళింది
తాతగారెద్దొచ్చి తన్నిపొడిచింది
ఆయగారెద్దొచ్చి ఆలకించింది
మామగారెద్దొచ్చి మంతరించింది
మీబుల్లి మాబుల్లి చిట్టిబుల్లీలు
మీయమ్మ మాయమ్మ తోటికోడళ్ళు
మీబాబు మాబాబు అన్నదమ్ములు
కరణాలదొడ్డిలో కంకణాలిప్పి
బోషోడిదొడ్డిలో భోజనాలెట్టి

౨

రాయాకుపాపమ్మ ఆడవేపాప
రాజులందరుగూడి చూడవచ్చారు
చూడవచ్చినారు ఏమితెచ్చినారు
పట్టాభివుంగ్రాలు పెళ్లిబటివ్రాలు
నన్నుకన్నాతండ్రి చీరెట్టవమ్మ
చీరకచిలకల అంచెట్టరమ్మ
పిలికికి రత్నాల పేరెట్టరమ్మ
పేరుకి పెట్టెలతో సొమ్మెట్టరమ్మ.

——:0:——

౨. టింగుబుఱ్ఱ కథ

శ్రీమతి కాఖూరి రవణమ్మగారు

ఒక చిన్నపల్లెలో ఒకబ్రాహ్మడు ఉండేవాడు వానికి మంచమంత జొన్నచేను. ఆచేను మరిన్ని పిచుకలువచ్చి తినుచూయుండగా ఆ బ్రాహ్మడు చూచుచు ఏడ్చుచుండెను. ఆత్రోవను పార్వతి పరమేశ్వరులు పోవుచు ఆబ్రాహ్మణుని ఏడ్పువిని ఏమి బ్రాహ్మణుడా ఏడ్చుచున్నావని అడిగిరి. మరి ఏమిలేదు నామంచమంత జొన్నచేను పిచుకలువచ్చి తినిపోవుచున్నవని చెప్పెను. ఈమారు పిచుకలు వచ్చినపుడు పిచ్చుకలు అన్నీ టింగుబుఱ్ఱ అనుము. అవన్నీ చచ్చును. అనిచెప్పెను.

రెండవసారి పిచుకలు వచ్చినవి. జొన్నచేను తినుచుండెను. పిచ్చుకలు అన్నీ టింగుబుఱ్ఱఅనెను. అవన్నీ చచ్చినవి. అవి ఇంటికిగొనిపోయి భార్యకిచ్చి కూరవండుమనెను. భార్య కూరవండి కూర అంతాతిని రెండుముక్కలు మాత్రమే భర్తకు ఉంచెను. భర్త పొలమునుంచివచ్చి చూచెను. కూర కొంచెము ఉన్నది. భార్యపై కోపమువచ్చి నాభార్య టింగుబుఱ్ఱఅనెను. అతని భార్యచచ్చెను.

తల్లి చచ్చినదని అతని కుమారుడు ఏడ్చుచుండగా నాకుమారుడు టింగుబుఱ్ఱఅనెను. అతని కుమారుడు చచ్చెను. పొలమునకుపోయి జొన్నచేను చూడగా పండలేదు నాజొన్నచేను టింగుబుఱ్ఱఅనెను. అప్పుడు చేను ఎండిపోయినది. నాకు భార్యలేదు, కుమారుడు లేదు జొన్నచేను లేదు నేనుకూడ టింగుబుఱ్ఱ అని అతనుకూడ చచ్చెను.

3. రాహుకాలమహిమ

శ్రీమతి వరసా సీతారామమ్మగారు

మావూరికి సమీపంబునయుండు కోమూరు పాడుగ్రామంలో ఒక అస్తోపిస్తపు బ్రాహ్మడుండు వాడు. ఆయనకు పిత్రార్జితము ఏమీలేదు. తెలుగు ముక్కలునాలుగు వీధిబళ్లో నేర్చుకొన్నాడు. ఏ.బి సి డీలు ఎట్లావుంటాయో తెలియనివాడికి వుద్యోగం ఎవరిస్తారు? అందుకని యీబ్రాహ్మణుఁడు "భిక్షాందేహీ" అనే వుద్యోగం లోప్రవేశించాడు. ఏపద్యాంలో ఏఅధ్యాత్మరామాయణ కీర్తనలో కృతులో పాడుతూ ఇంటికిపోయి ఏవిధంచేతనో సంసారం నెగ్గించేవాడు. రోజు అరుణోదయంబుననే నిద్ర నుండిలేచి ఒంటినిండా నామాలుపెట్టి తెల్లగాతోమిన చెంబుదీసుకొని జపమాలధరించి నాట్యమాడుతూ, పాటలుపాడుతూ బయల్దేరేవాడు వూళ్ళోకి. ఒక రోజు వొళ్ళుకొంచెం బద్ధకంగావుంటె నిద్రనుండి ఆలస్యంగా లేచాడు. ఆలాజరగడం అందఱికి సహజమే. యథాప్రకారం బయల్దేరాడు వూళ్లోకి వుద్యోగానికోసరం. అంతలోనే భార్యవచ్చి చెయ్యిపట్టుకొని, నాథా! యీవాళ యిప్పటికి రాహుకాలం వచ్చింది. ఈరోజుమాత్రం భవతిభిక్షాందేహీ, మానుకొండి అని చెప్పింది. ఆమె మాటల కాబ్రాహ్మణుడు మండిపడి ఆయిల్లాలిని అర్ధచంద్రప్రయోగం చేసి వెళ్లాడు వూళ్ళోకి. పాపం ఆభార్యకంట తడి బెట్టుకొని యింటిలోనికివెళ్ళింది.

"శయనించినాడే శేషశాయి శయనించినాడే" అని ఆలాపనచేస్తూ ఒకసమ్మములోనికి ప్రవేశించినాడు. వాకిట్లో నిల్చోకుండా యింట్లో ప్రవేశించడం బ్రాహ్మణులకు సహజమే. ఆయింట యజమానునిపేరు శేషశాయి. ఆరాత్రంతా నాటకాన్ని చూచివచ్చి అప్పుడే పడుకొన్నాడు. నిద్రపట్టలేదు. ఆసమయంలో యీబ్రాహ్మణుని మాట లాతని చెవిలోబడిన తోడనే నిద్రాభంగం చేశాడని మహాకోపంతో శేషశాయిగారు కాలినున్న బూటుతీసి అంటించినాడా బ్రాహ్మణుని. అంతటితో ఆపాట ఆవీధిని విడిచిపెట్టి యింకొకవీధిలోప్రవేశించి అరణ్యవాసం రాముఁడుపోవడం దగ్గఱనుంచి "పోయి వస్తావా రామయ్యాతండ్రీ—మళ్ళీవస్తావా" అని పాడుతూ ఒకయింటివాకిట నిలబడ్డాడు. ఆయింటి యజమానునిపేరు రామయ్య. ఆయన చచ్చే స్థితిలో యున్నాడు. ఒచ్చేప్రాణం పొయ్యేప్రాణంగా వున్నది. బంధువులంతా ఆయన చుట్టుచేరి ఏడుస్తూన్నారు. వీలునామా తయారుచేస్తూన్నారు. కొంత మంది యీమాటలు విని కోపంచేత కినిసి వానిమీద బడి చావమోదినారు.

బ్రాహ్మణుడు రాముణ్ణితలిస్తే లాభందులేక తన్నులు తగిలాయి అనుకొన్నాడు. సీతాదేవి రావణుని లంకలోవుండగా ఆంజనేయుఁడు అంత ప్రవేశించి వనంలో అశోకవృక్షంక్రిందవున్న సీతను చూచినదగ్గర నుంచి మొదలుపెట్టి "కనుగొంటినమ్మ సీతమ్మతల్లీ—కనుగొంటినమ్మా దివ్యస్వరూపం కనుగొంటినమ్మా కన్నులనిండా- తనివి దీరకనుగొంటినమ్మా నిజస్వరూపం-ఆనందముగా కనుగొంటినమ్మా- యితరుల వలన భయములేదమ్మ-చిక్కులనుండి విడదీతునమ్మా" అని పాడుతూ ఒకబజారు ప్రవేశించి నెమ్మదిగా నడుస్తూన్నాడు. ఆబజారు మొదటియిల్లు సీతమ్మగారిది. ఆమెవిధవ. కొంచెము రూపసి. గయ్యాళి. మహాకోపి. ఆమెయింటికి ప్రహరీగా బజారు సరిహద్దునవున్న గది సిధిలమై మొండిగానున్నదిగోడ. ఆగోడప్రక్కన భావివున్నది. సీతమ్మ దిగంబరియై స్నానం చేస్తూవున్నది. యీపాట ఆమెవిన్నది. అందరు భాగ్యవంతులే వుంటారా! డబ్బులేక గోడ కట్టించుకొలేదు. ఆమెకు కోపమువచ్చి బట్టచుట్టుకొని గబగబ వాకిట్లోకిపోయి యింట్లోకి రమ్మని పిలిచిందా బ్రాహ్మణుని. ఆహా! వాని మొర వినేటప్పటికి కరుణ గలిగింది సీతమ్మగారికి. కాబట్టియే స్త్రీలహృదయములు చాలా జాలిగలవి అని యెంచి యింట్లోకి ప్రవేశించాడు. యీమాటలు కూడా విన్నది సీతమ్మ. అగ్నికి తోడు వాయువుసాయమైనట్లైనది. నెమ్మదిగా తలుపువేసింది. మూలనుండు మొండి చీపురుతీసి చేతులలో సత్తువవున్నంతవరకు దేహంశుద్ధిచేసిందా బ్రాహ్మణుని. అప్పుడాతడా భార్య చెప్పినమాటలు జ్ఞాపకందెచ్చుకొని రాహుకాల ప్రవాహినికి నొడలై యిల్లుచేరాడు.

౫. ప్రశ్నలు

శ్రీమతి యమ్. వి. రత్నావళిగారు

(ఈ దిగువను 7 గుచ్ఛములు (గూపులున్నవి. ఒక్కొక్కగుచ్ఛమున కొన్నిపేరులున్నవి. ఒకొక్కపేరునుండి ఒకొక్కఅక్షరముతీసి అందుదు ఉదహరింపబడిన స్త్రీపేరో భర్తనిపేరో వ్రాసి అంపించవలెను.)

స్త్రీ పేరు
మకరసంక్రాంతి
అనేకప్రయత్నాలు
వరహాలపేరు
నళినీకళము

భర్తని పేరు
యిదిప్రహసనము
అనుమానము
మంగళసూత్రము
కృష్ణతులాభారము
అడుగవలెను

ఆభరణము పేరు
వుపకారము
అసురవధ
విజయలక్ష్మి
ఏకదంతుడు
బ్రహ్మాండము

గ్రామం పేరు
సమారాధన
మేకలమంద
యీశ్వరకృప
కర్పూరహారతి
సులభము

కాయ పేరు
వేపచెట్టు
చేదుతినరాదు
సర్వాంతర్యామి
వేసవికాలము
అనసూయ

పుస్తకము పేరు
అభయదానము
భక్తమంజరి
అద్దాలవిస్తరి
జగన్మోహిని
చింతకాయ
యమునానది

పుష్పము పేరు
అవతారము
మధుసూదన
బచ్చలికూర
పురాణము
నవ్వుముఖము

పై ప్రశ్నలకు వరుసను ఒకటిచొప్పున అక్షరముతీసి పేరు పూర్తిచేయువలెను.

---

౬. చిత్రప్రశ్న

బయ్యా సూర్యనారాయణమూర్తిగారు

సీ॥ సిరిసంపదలచేతఁ జెన్నొందు ధన్యాత్ము
 లిలవసించెడు నింటి కద్దిపేరు?
సతిపంపునను గాళి నతిభక్తినర్చించి
 కాళిదాసిద్దానిఁ గాంచినాఁడు?
జావరహృదయంబుఁ జారగొనెడిరూప
 వైభవంబెత్తఱిఁ. బడయునరుఁడు?
గానుపింపకజీవ గణము కప్పుడునాయు
 రభివృద్ధిఁజేయు పదార్థమెద్ది?
అన్నిటికిఁగూడ నాల్గేసి యక్కరములె
మొదలునరికిన నన్నియు మదమెఁర్ప
నడవికిని నీటికిని గూడ నగును జేల్పు
నూటిగాఁదెల్పుడవ్వాని సుదతులార!

చిత్రప్రశ్నలకు సమాధానములు

గతమాసముసంచికలోని చిత్రప్రశ్న శ్రీమతులు శిఖరం కమలాంబ, ఏలేశ్వరపు జయలక్ష్మమ్మ, పాకల చంద్రకాంతామణి, వారణాసి వరలక్ష్మిగార్లు మొదలగువారు సమాధానములు వ్రాసిరి.

మమతచే, ననలకై, వివిక్తము, గగనము, ముముక్షువు, శశమును, అనునవి సమాధానములుగా నెఱుంగునది.

వార్తలు-విశేషములు

బెజవాడ, కాలికట్టు, కాకినాడ, రాజమహేంద్రవరం, తంజావూరు, విశాఖపట్నం, కోయంబత్తూరు ఈ రోడ్డుమునిసిపాలిటీలలోను వాటి చుట్టుపట్ల 5 మైళ్ల దూరములోనుకూడ వ్యభిచార నిర్మూలనచట్టము అమలులో నుంచబడునని ప్రభుత్వమువారు ప్రకటించిరి.

* * * *

రసాయనపద్ధతులపై స్త్రీలు అమెరికాలో విరివిగా పిల్లలను గనుచున్నారు. ఇట్టివారు చాలామంది అవివాహితలు. ఇట్టి పద్ధతిని అణచుటకు ప్రభుత్వమువారచ్చట నొక బిల్లు ప్రవేశపెట్టినారు.

* * * *

ఉత్తరకనరాజిల్లా హనవరుగ్రామ కరణము 50 యేండ్ల వయస్సున 13 యేండ్ల బాలికను వివాహము చేసుకున్నందుకు రు. 250-లును, పిల్లతల్లి రు. 500-లును జరిమానాలు విధించబడిరి.

* * * *

పశ్చిమగోదావరిజిల్లా శారదా సంఘ సభ్యుడు మేడూరి చలమయ్యగారు, డి. రామయ్యగారు ముదలుగాగల యేడుగురుస్త్రీ పురుషులపైని వారు శారదాశాసనమును తిరస్కరించి రామయ్యగారి బావమరిది కొమారుడికి, వదినగారి కూతురికి పెండ్లి చేసినారని కేసుపెట్టిరి. పెండ్లికొడుకు 18 యేండ్ల లోపలివాడగుటచేత నతనిని, పెంచినది రామయ్యగారగుటచేత అతని తండ్రి కాయన్నగారిని విడచిపెట్టిరి. రామయ్యగారు తన మతాచారప్రకార మట్లు చేయుక తప్పినది కాదని తెల్పుచూ చలమయ్యగారు కేసు పెట్టుటకు వేరేకారణమున్నదని చెప్పి దానిని స్టేటుమెంటులో నుదహరించెను. రామయ్యగారికి చలమయ్యగారు రు. 1700-లు బాకీ, దావాచేసి డిక్రీ పొంది అమలుకు సిద్ధముగానుండగా ఏమైనా కనిపెట్టుమని అడిగాడు. ససేమిరా కనిపెట్టని లేనన గానే శారదాకేసు పెట్టబడినది. నేరము నిజమైనప్పటికీ కేసుపెట్టుటకు కారణము పగ సాధించుటకే యను దురుద్దేశమేయని జిల్లామేజిస్ట్రేటు కుడ్వా గారు నమ్మి రు. 50-లు మాత్రము రామయ్యగారికిని మరియిద్దరికి తలా రు 25-లును జరిమానాలు విధించి చలమయ్యగారికి ఖర్చులు ముజరా యిప్పించలేదు. ఇట్టి సభ్యులవలన శారదాకమిటీల కవమానము కలుగుననియు, పూర్వాచారపరాయణులయెడల ప్రజల సానుభూతి హెచ్చి సంఘసంస్కారము క్షీణగతి నొందుననియు దీర్ఘమగు బోధనమునుగూడ జిల్లా మేజస్ట్రేటుగారీ సందర్భమున జడ్జిమెంటులో వ్రాసిరి.

* * * *

గోవిందస్వామి ముదలియారనునతను 26 సంవత్సరముల వరుడు. అతని తండ్రి తాత మొదలుగాగల 6 గురుపై 14 ఏండ్లకు వివాహముచేసిరని రామస్వామి ముదల్యారనునతను కుంభకోణం జాయింటు మేజస్ట్రేటు యస్. వై. కృష్ణస్వామి, ఐ.సి.యస్. గారియొద్ద కేసుపెట్టెను. ఈ పెండ్లి జరుపుటను ఆపుటకుకూడా 1932-నుంచి ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. 1932లో మదరాసు ఇండియను వుమన్సు అసోసియేషనువార్లు అట్టి వివాహమువలన రాగల ఉపద్రవములనుగూర్చి ఉభయపార్టీలకు బెదిరింపు లేఖల వ్రాసినందువలన ప్రథమ ప్రయత్నము నిలిచిపోయినది. 1933లో యీ ఫిర్యాదియే ఈ వివాహము జరగకుండా ఆపవలసినదని తంజావూరుజిల్లా మేజస్ట్రేటుగారికి పిటిషను పెట్టెను కాని కోర్టువారు

తమ కట్టి అధికారము లేదనుటచే వివాహము జరిగిపోయెను. ఫిర్యాది పిమ్మట కేసు పెట్టెను. ఇప్పుడు విచారణ జరుగుచున్నది. గోవిందస్వామి ముదల్యారుగారి పార్టీ సాక్షులు కొందరు వివాహము జరిగినదనీ, కొందరు లేదనీ, కొందరు తమకు తెలియదనీ చెప్పుచున్నారు.

*　　*　　*　　*

సారనాథను అనునతడు స్టోక్సు అను అమెరికను ఫాదరీకి హిందూమతదీక్ష నిప్పించెను. అతనికి ఇప్పుడు 'సత్యానంద' అని నామధేయము. ఇట్లు పైమతములవారిని తమ మతములోనికి చేర్చుకొనుట సనాతనమత విరుద్ధము కనుక సారనాథుగారిని బహిష్కరించవలసినది అని భిషకుదాసు థడ్డారాము అను వారు ప్రజల కుద్బోధనముచేసిరి. తనను బహిష్కరింపుమని ఇట్లు ఉద్బోధించుట తనకు పరువుతక్కువ గనుక మాననష్టపరిహారము నిప్పించమని మేజస్ట్రేటు అజియుద్దీను సాహేబుగారివద్ద సారనాథుగారు పిటిషను పెట్టుకొనిరి. సాహేబుగారు ఇద్దరికిని తలా రు. 100-లు జరిమానా లేక తలా మూడుమాసములు శిక్ష విధించెను. వారిరువురును అంబాలా సెషన్సు జడ్జీయొద్ద అపీలుచేసిరి. సెషన్సుజడ్జి కేసంతా చూచి ఇందుకు మాననష్టమేమీ లేదని అభిప్రాయపడి శిక్షను తీసివేసెను.

*　　*　　*　　*

శ్రీకాకుళం కాపురస్థుడు గన్నవరపు జగన్నాథంగారు వగైరా 4 గురుమీద జగన్నాథంగారు 11 యేండ్ల వయస్సుగల కూతురికి వివాహముచేసిరని విశాఖపట్టణం శారదాకమిటీవారు కేసుపెట్టిరి. రెండవ ముద్దాయీ వరుడు 21 సంవత్సరములు వయస్సుగల వరుడు పోలీసుఉద్యోగస్థుడు. వివాహం కాలేదనియు ప్రధానమే జరిగినదనియు వాదనపెట్టుకొనిరి. కాని జిల్లా మేజస్ట్రేటు వుడ్డుగారు వధువు తండ్రికి రు. 300లు, వరునకు 100లు జరిమానావేసి ఫిర్యాదీకి రు. 50లు పరిహారమిప్పించెను.

*　　*　　*　　*

శృంగవరపుకోట గ్రామమునసబు, మోపాడ సత్యనారాయణగారు వగైరా ముగ్గురిమీద సత్యనారాయణగారి 9 యేండ్ల కూతురు చిన్నమ్మని 14 యేండ్ల వరుడు అప్పలు యనునతనికిచ్చి వివాహము చేసినందుకు విశాఖపట్టణం శారదాకమిటీవారు కేసుపెట్టిరి. వివాహము తాను చేయలేదనీ, ఆ వివాహము చాలాకాలము క్రిందట జరిగినదనీ అచ్చు శుభలేఖలు వగైరాలు తెచ్చి వాదించెను గాని మేస్ట్రేటుగారు దానిని నమ్మక సత్యనారాయణగారికి రు. 500-లును పురోహితునకు రు. 100-లును జరిమానా విధించి ఫిర్యాదికి రు. 50లు ఖర్చులు నిమిత్తం యిప్పించెను.

*　　*　　*　　*

కుంభకోణము బ్రాహ్మణులు ఒక యజ్ఞములో 23 మేకలను, ఇంకొక యజ్ఞములో 10 మేకలను ఆహుతిచేసిరి. జీవకారుణ్య సమితివారు ప్రభుత్వము వారికి వీని నాపవలసినదని పిటిషను పెట్టుకొనిరి కాని వారు ప్రవేశించుకొనలేదు. జగద్గురు శంకరాచార్యులుగారు వీనిని ప్రశంసించుచున్నారట.

*　　*　　*　　*

జర్మనీనియంత హిట్లరుగారు తన మిత్రులలో చేరినవారే తనను గూల్చుటకు కుట్ర పన్నుచున్నారని తలచి ఒకరాత్రి 140 మందిని వధించెను. తనకు ముందు ప్రధానమంత్రిగానుండిన వాన్ ష్లేషరు అతని నడ్డుకొనబోయిన భార్య తుపాకివాత బడిరి. కెప్టను రూముగారు తుపాకితో ఆత్మహత్య చేసికొనుట కంగీకరించనందున చంపబడెను.

*　　*　　*　　*

భారతదేశ గృహపరిశ్రమలను స్థాపించుటకు ఒక బ్యూరో (సంఘమును) ఇండియా ప్రభుత్వమువారు స్థాపించి దానికి 5 లక్షల రూపాయీలను శాంక్షను చేసిరి. గత మూడు సంవత్సరములలో యీ అయిదు లక్షలు ఖర్చుపెట్టి కొన్ని విచారణలు ప్రకటనలు మాత్రము సల్పినది. జూలై 9-వ తేదిని సిమ్లానగరమున భారత పరిశ్రామిక శాఖాధ్యక్షుడు సర్ ఫ్రాంకునాయిసుగారి అధ్యక్షతక్రింద వివిధ రాష్ట్రముల మంత్రులు, డైరక్టరులు సమావేశమైరి. నేత పరిశ్రమ, చేతిమగ్గములు నిమిత్తము ఏటేట 5½ లక్షల రూపాయీల చొప్పునను పట్టుపరిశ్రమ పరిశోధనల నిమిత్తము 1 లక్ష రూపాయీల చొప్పునను, 5 ఏండ్లవరకు నిచ్చుటకు శాంక్షను చేయబడెను.

గ్రంథపరిచయము

హరిజన:—

హరిజనుల పక్షమున ప్రతిమాసము వెలువడు మాసపత్రిక. సంపాదకుడు ఉ. సుబ్బారావుగారు; కార్యస్థానం రాజోలు, తూర్పుగోదావరిజిల్లా. సంవత్సరచందా రు. 1-8-0 జూన్ మాసపు నాల్గవసంచిక మా కార్యాలయమును చేరినది. ఇది ఆంగ్లహరిజన పత్రికకు ప్రతిబింబముకాక ఆంధ్రదేశాభ్యుదయకర వ్యాసములతోను వార్తలతోను నందగించుచున్నది. రసవంతముగ వ్రాయగల హరిజన విలేఖరు లిందు ధైర్యముగు వ్యాసములు వ్రాయుచుండుట ఎంతయు ప్రశంసనీయము. హరిజన విద్యార్థులెల్లరును దీనికి తగిన ప్రోత్సాహమును గూర్తురుగాక!

కాశీవిశ్వనాధంగారి ఉపన్యాసము:—

వీరు తెనాలి సాంఘిక మహాసభ కాహ్వానసంఘాధ్యక్షులై ఒసంగిన ఉపన్యాసము మాకు చేరినది. వివాహము, స్త్రీవిద్య, ఓటింగు, దాయభాగము, శుద్ధిసంస్కారణము, అస్పృశ్యత మొదలగు విషయములనుగూర్చి గంభీరముగ విమర్శించి పూర్వపు మూర్ఖాచారములకు స్వస్తి చెప్పవలసిన ఆవశ్యకతను రూఢిపరచుచున్నది.

శ్రీరాజకీయోన్నత మహిళాపాఠశాలా వార్షికనివేదిక:—

(అనంతపురం 1934)

ఇది వీరు ప్రకటించిన రెండవవార్షిక సంచిక. ఈ పాఠశాల ఇప్పటికి 14 ఏండ్లు గడపినది. ఇందు ట్రెయినింగు, స్కూలు ఫైనలు సెక్షనులు రెండును గలవు. హాస్టలులో 36-గురు బాలికలున్నారు. వారమువారము బాలికలు ఉపన్యాసములు చేయుచుందురు. సహభోజనము, హంపీప్రయాణము, ఆటలు పందెములు, స్కౌటింగు ప్రాతవిద్యార్థిసంఘము మొదలగు అంగములతో ఇది సర్వాంగ సౌందర్యముతో వృద్ధినొందుచున్నది. శ్రీమతి ఏ. కోటమ్మ బి.ఎ; యల్.టి; గారు ప్రధానోపాధ్యాయిని 13 స్త్రీ ఉపాధ్యాయినులు, యిరువురు పురుషోపాధ్యాయులు పఠనాలయము, చక్కని లైబ్రరీయుగలవు. ఈసంచిక యంతయు విద్యార్థులురచించిన ఆంగ్లాంధ్రవ్యాసములు పద్యములతో చవులూరుచున్నది. చక్కని బొమ్మలు, దళసరిగ్లేజుకాగితములు స్ఫుటమగు అచ్చు కలిగి చిరకాలము దామకొని బాలికలెల్లరును పఠింపతగినదియైయున్నది. ఉ. శ్రీరాదిస్కూలుల బాలికలును పాఠశాలలును వీరి యుదాహరణము ననుకరింపఁ గోరుచున్నాము.

గీతాత్రయము:—

క్రౌనుసైజున 40 పుటలు. గ్రంథకర్త శిరిపి ఆంజనేయులుగారు విజ్ఞానవల్లిక, అనంతపురం. ఇందు కరుణాగీత, గాయత్రీగీత, జ్ఞానగీత అను మూడు భాగములు కలవు. మొదటిది కరుణమును రెండవది నిష్ఠను మూడవది వివేకమును బురికొల్పును. సులభశైలి. ఒకఅణా తపాలచీట్ల నంపువారందరికి ఇది ఉచితముగ నొసఁగఁబడును.

అన్యాపదేశశతకము:—

క్రౌనుసైజు 30 పుటలు గ్రంథకర్త శిరిపి ఆంజనేయులు గారు. దీనికి శ్రీయుత మున్నంగి శర్మగారు చక్కని యుపోద్ఘాతమును వ్రాసినారు. వారిదపు ఔదార్యము, గంగపరహితజీవనము, ద్వీపగృహపు లక్ష్యము మొదలగు 52 అంశములనుగూర్చి సులభసుందర గీతపద్యములు ఇందుగలవు. బాలురు బాలికలు పాఠశాలలలోను ఇంటియొద్దను చదువుకొనుట కెంతయు నుపయుక్తము.

మాతులస్మృతి:—

శ్రీయుత రాయపురపు రామమూర్తిగారి నిర్యాణ సందర్భమున వారి మేనగోడలు శ్రీమతి గిడుగు లక్ష్మీకాంతమ్మగారు రచించిన 16 సానుభూతిపద్యములు. కన్నీరు మున్నీరుగాఁ బ్రవహింపఁజేయు దుఃఖరసముతో పాఠకుల హృదయభేదన మొనర్చుచుండును.

లోకలుబోర్డు:—

తూర్పుగోదావరిజిల్లా కపిలేశ్వరపురమునుండి శ్రీయుత చాగంటి శేషయ్యగారి సంపాదకత్వమున నిది ప్రకటింపఁబడుచున్న సంగతి గృహలక్ష్మీపాఠకులకు విదితము. అజ్ఞాన, అనారోగ్య అనైకమత్య నిర్ధనత్వాది అనంతానర్థములకు గుఱియై తలయెత్తుకొనలేకున్న మన ఆంధ్రదేశపు గ్రామపంచాయతీ శిశువులకు ఈ పత్రిక తాను చేయగల ప్రధానసహాయముగు మంచిసలహాలను, ఆదర్శకోపదేశములను నొసగుచు సాధ్యతరములగు ఉపాయములను సూచించుచు రెండు సంవత్సరములు నిరుపమానమగు సేవ చేసి మూడవసంవత్సరమున ప్రవేశించినది. అప్పాయి తప్పాయి కథలు, హాస్యములు పరిహాసచకములు, లోకాభిరామాయణములు మొదలగు ఖుషీటప్పాలు గాదీ పత్రిక. ఇందలి ప్రతిపుటలోని ప్రతియక్షరమును దుర్భర దుఃఖపీడితులగు గ్రామవాసులకు అమృత బిందువు. పంచాయితీవ్యవహారములా, కోటుఖర్చుపద్ధతులా, ధరవరుల హెచ్చింపు తగ్గింపుల ప్రశంసలా, బియ్యపుదిగుమతులగోలలా, పంచాయితీల వారి అనుమానములను కనుగొని వానికి సమాధానములా, ఇట్టి సర్వతోముఖసేవ నిరాడంబరముగఁ జేయుచున్న సంపాదకునికి మాహృదయపూర్వకాభినందనములు. వ్యవహారచతురులగు ఆంధ్రగ్రామీణులు యీసేవను గుర్తించలేరని నమ్మజాలము. ఈ పత్రికకు పంచాయితీలు చేయగల సేవ యెల్లయు స్వగ్రామ సేవయేకాక వేఱొక రకపు ఖర్చుగా భావించక నిండుగౌరవముతో చందాదారులై ఆదరింతురుగాక అని హెచ్చరించుచున్నాము.

గీతాతరంగిణి:—

క్రౌనుసైజు 16 పుటలు. వెల రు 0-2-0 అణాలు. కీర్తిశేషులగు వడ్డాది తిమ్మరాజు కవిగారిచే రచింపఁబడి ఖాసింకోట సంస్థానోద్యోగియగు వారి సోదరుడు భీమశంకరదాసుగారిచే ప్రకటింపఁబడినది. ఇందు ఏకత్కవికృతమగు గోపాలసహస్రమునుండి కొన్నిపద్యములును, కేశవనామములతో శ్రీకృష్ణుని సంబోధించుచు వ్రాసిన 24 కీర్తనలును గలవు. భక్తిరసపూరితము.

భక్తరక్షణశతకము:—

డెమ్మీసైజు 18 పుటలు. వెల 1 అణా. చక్కని ఉపమానములు, ఉన్నత తత్త్వవిమర్శనలు, ఉత్తమ భావములు, రసవంతమగు శైలిగలిగి యిందలి నూరు పద్యములును చదువుట కానందకరముగను కంఠస్థము చేయుట కనుకూలముగను నున్నవి. శ్రీయుత వడ్డాది భీమశంకర కవికృతము.

శ్రీమదాంధ్రకిరాతార్జునీయము:—

సంస్కృతకవి భారవి రచించిన కిరాతార్జునీయ కావ్యముయొక్క భాషాంతరీకరణములో తృతీయభాగమును తద్గ్రంథకర్త శ్రీయుత భువనగిరి విజయరామయ్యగారు, మా కార్యాలయమునకు విమర్శనార్థము పంపించినారు. అర్థగౌరవమునకు గుఱియైన భారవి నాంధ్రభాషాగౌరవభూషితుని ఆంధ్రావళి మోదముం బొరయునట్లొనర్చిన కవిగారెంతయు సంస్తవ్యులు. సంస్కృతాంధ్రపదము లల్లిబిల్లిగ నల్లుకొనిన యత్యుచితపదౌచిత్యము గంభీరభావముల అనర్గళగమనమునకు శోభగూర్చుచు కవిగారికి పౌరాణిక కవులలో నొక విశిష్టస్థానము నిచ్చుచున్నవి. కవులకు, పండితులకు, విద్యార్థులకు, సర్వసాధారణ పఠనాసక్తులకు నెల్లరకు వారివారి కనువగు హాయిని గూర్చును. డెమ్మీసైజు 160 పుటలు. వెల రు 1-8-0 లు. ప్రతులు గుంటూరు లోకలుఆడిటు ఆఫీసులోనున్న కవిగారివద్ద లభించగలవు.

కర్ణచరిత్ర (పూర్వఖండము):—

డెమ్మీసైజు 68 పుటలు. వెల రు 0-10-0 లు. బరంపురం కళాప్రచారకసమితివారి 8 వ ప్రచురణము. గ్రంథకర్త శ్రీయుత మల్లాది వెంకటకృష్ణశర్మగారు శ్రీకాకుళం. ఈ పూర్వఖండములో మూడాశ్వాసములుగలవు. కర్ణుని అంగరాజ్యపట్టాభిషేకముపరకు జరిగిన చరిత్రమిందు వర్ణితము. కవిగారు మిక్కిలి యువకులు. ఇది యింతమించు వారి ప్రథమప్రయత్నమయ్యు పెక్కుల ప్రౌఢకవితలను బురుడించుచున్నది. కవిత్వము తీయని తేనెకాలువఁబోలె యింబునింపుచు నెంతసేపు ఈదులాడినను విసుగు జనింపనీయదు. తెలుగుపదములకంటె నులర్థ

మైన దీర్ఘసంస్కృత పదసమాసములు, సులభసంస్కృతపదముల సుందరగుచ్ఛముల మధ్య విచ్చి ముచ్చట లూరుచుండు అచ్చతెనుగుపదముల ప్రచ్ఛాదనమును, స్వతంత్ర కథాకథనవిధానమును, నిరుపమానమైన ఉపమాద్యలంకారములును, మితయథోచిత ప్రాతస్స్నా యంతన ఋతుతరుసరోవరాదివర్ణనంబులును, పాత్ర పోషణనైపుణ్యమును కవిగారిరచనకు విశిష్టలక్షణములైయున్నవి. ఆంధ్రులెల్లరును దీనిని పఠించి యితరఖండముల కెదురు చూచుచుందురుగాక!

అయోమయ పంచాంగం (హాస్యము):—

క్రౌనుసైజు 78 పుటలు. గ్రంథకర్త శ్రీయుత కొమ్మాజ్యోత్స్యుల వేంకటరమణయ్య శర్మగారు, సాలూరు, విశాఖపట్టణము జిల్లా. ప్రార్థనశ్లోకములు, వాటి విపరీత వ్యాఖ్యానములు, ఆదాయవ్యయములు లగ్న నక్షత్ర స్వప్నఫలములు, దుష్ఫలప్రతీకారములు మొదలగు వివిధ విషయములతో ఆద్యంతము నవ్వు పుట్టించు చక్కని గ్రంథము. చదువువారికి విశేష లోకజ్ఞానముకూడ కలుగును. అసభ్య అవాచ్య ప్రసంగముల కెక్కడను తావీయ లేదు. గ్రంథకర్తగారికి చక్కని హాస్యధోరణి గలదు. కేవలము హాస్యగ్రంథములకంటె హాస్యరసముతో మేళవించిన కథలు నవలల కెక్కువ ఉన్నత స్థానము సాహిత్యమునందున్నది కనుక వీరు అట్టి రచనలలోకూడా చేయిబెట్టి హాస్యకళకు వన్నె పెట్టుదురుగాక! కొన్ని సంఘదురాచారములను నొప్పించకుండ విమర్శించి సంస్కరింపగల నేర్పులో హాస్యరసము ఎన్నడును పైచెయ్యి. వీరి రచనలవలన అట్టిసేవ మన సంఘమునకు కలుగునుగాక అని కోరుచున్నాము. వెల రు. 0-4-0 మాత్రము.

కళ్యాణి:—

40 పుటల ప్రమాణముగల ఉత్కృష్ట సాహిత్య మాసపత్రిక. జ్యేష్ఠమాసపు సంచిక మా కార్యాలయము చేరినది. సంపాదకులు శ్రీయుత గంటి సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు. చాలాకాలమునుండి ప్రకటింపబడుచు పండితుల పద్యరచనలచే అంద గించుచుండు ఈ పత్రికను పాఠకులకు మేము క్రొత్తగా పరిచయపరచవలసిన ఆవశ్యకత లేదు. ఈ సంచిక శ్రీయుతులు నిడదవోలు వెంకటరంగా రావు, వడ్డాది సీతారామాంజనేయులు, ముండా జగన్నాథ కవి మున్నగువారల గంభీరపద్యములు కొన్ని చక్కని గద్యకథలతో రాజిల్లుచు పండిత పామర జనహృద్యమై నవరసభరితమైయున్నది. ఆంధ్రులెల్లరి మన్ననకును పాత్రమైనది. సంవత్సరము చందా రు.2-0-0లు మాత్రము. విడిప్రతి రు.0-4-0. కార్యస్థానము విజయనగరము.

దివ్యతేజోనిధులు (మొదటిభాగము):—

క్రౌనుసైజు 56 పుటలు. వెల రు. 0-4-0లు. గ్రంథకర్త శ్రీయుత నేదునూరు గంగాధరంగారు. రాజమహేంద్రవరం పోస్టు కొంతమూరు. శ్రీ మహాలక్ష్మి ధర్మపుస్తక భాండాగారము వారివల్ల ప్రకటితము. ఇందు సుప్రసిద్ధ పౌరాణికవ్యక్తులగు అర్జునుడు గరుత్మంతుడు, పృథుచక్రవర్తుల పరాక్రమచరిత్రలు గంభీర గ్రాంథికశైలిలో వర్ణింపబడినవి. ఉన్నత తరగతులకు పాఠ్యగ్రంథముగానుండగల పదపటుత్వము, భావగాంభీర్యము, విజ్ఞానపరిచయము నిండు తొలకుచున్నవి.

నూతన దసరాపద్యములు:—

ఇదియును పై గ్రంథాలయమువారిచేతనే ప్రకటింపబడునది. దేవతల ప్రార్థనలు, దశమీ వివరము, రామాయణ సంగ్రహము మొదలగు పెక్కువిషయములనుగూర్చి డెమ్మీసైజు 16 పుటల పద్యము లిందు గలవు. వెల ఒక అణా.

ఏకాదశీ మహాత్మ్యము:—

ఇదియు నేదునూరి గంగాధరంగారిచే వ్రాయబడి రాజమహేంద్రవరం గుండు జగన్నాథం అండు సన్సు వారిచే ప్రకటింపబడిన డెమ్మీసైజు 16 పుటలుగల స్త్రీలపాటల పుస్తకము. వెల ఒక అణా. ఎల్లరెరింగిన రుక్మాంగద మహారాజుచరిత్ర కథావిషయము. స్త్రీలకు లోకనీతి, ధర్మబుద్ధి, దైవభక్తి మొదలగు సద్గుణపరంపర లిట్టి గ్రంథములవలన కలుగునని వేఱ చెప్పనక్కఱలేదు.

లోకం పోకడ

కోమలవల్లీదేవి దయ

కుంభకోణంలో 75 యేండ్ల వయస్సుగల రుక్మిణి అమ్మాళ్ అనే పేరుగల ఒక వైష్ణవబ్రాహ్మణ అవ్వగారున్నారు. చీకటి రాత్రిళ్లు. పెరట్లో చప్పుడయింది. ఇదివర కాతోవను వారింట్లో దొంగలు పడ్డారు కనుక మళ్లీ దొంగలొస్తున్నారేమో అని అనుమానంవేసి హరికేనులాంతరు వెలిగించుకొని ఒక్కర్తే పెరట్లోకి వెళ్లింది. పెరట్లో ఎత్తైన ప్రహరీ గోడలు. 25, 40 సంవత్సరముల వయస్సుగల ఒక ఆసామీ గోడమీదనుంచి క్రిందికి జారుతున్నాడు. వెంటనే వాడి కాళ్లు పట్టి క్రిందికీడ్చేసి 'దొంగోయి' అని అరచింది. మళ్లీ గోడెక్కి పోవీలులేదు. వాడి చేతులు పట్టుకున్నది. బలవంతుడేమో, ఆమెను మెడ్డాయించి తప్పుకొని యింట్లో దూరుదామనుకున్నాడు. ఆమె మనుమరాలు నిండుపొద్దుల మనిషి, వాడిని యింట్లోకి రానీయకుండా ఆపి తలుపు వేసేసింది. ఈ ముసిలిది మళ్లీ వాణ్ని పట్టుకొని గోడకువేసి కొడదామని చూసిందట. కాని సాధ్యమయింది కాదు. వాడామెపట్టు విడిపించుకొని ఒక పనసకాయకత్తి తీసి ఆమె మణికట్టుమీద కొట్టేడు. గాయముపడిన ఆ మణికట్టుతోటే కత్తి బారెడుదూరాన పడేటట్టు కొట్టిందట. మళ్లీ మరో చాకుతీసి పొడవబోయినాడట. దానినికూడా పట్టుకోబోతే అరచేతిలో గుచ్చుకుని రక్తం కారడం మొదలుపెట్టింది. ఎడమచేతితో లాంతరు పట్టుకొని మళ్లీ వెంటపెట్టిందట. కాని యేలాగో గోడ అవతలికి గెంతేశాడట. ఆమె ఆస్పత్రిలో చికిత్సపొంది నిమ్మళంగావున్నారు. మద్రాసు మెయిలు పత్రికా విలేఖరి ఇదంతా ఆమె ముఖతా తెలుసుకొని 'మా పేపర్లో వేయిస్తాము. మీ ఫోటోగ్రాఫు తీసుకుంటా' నన్నాడట. ఆ ఛాందసపుటిల్లాలు ఎంతమాత్రం వీలుకాదంది. ఆమె ధైర్యసాహసములను అతను ప్రశంసిస్తే "నాలో ఏముంది నాయనా, అంతా కోమలవల్లీదేవి దయ" అని ఆమె సెలవిచ్చింది. ఇదే మన మెవరమేనా చేసివుంటే మన ప్రతాపమే అని చాటుకొని ఫోటోగ్రాఫులతో సహా అన్ని పేపర్లలోనూ అచ్చువేయించి ప్రకటించుకొనివుండుము.

పుట్టుపూర్వోత్తరము

ప్రసిద్ధపురుషులకులాగే సుప్రసిద్ధాచారములకు ఫేషన్లకుకూడా పుట్టుపూర్వోత్తరాలుంటాయి. సాధారణులైతే ఆ పురుషులను గౌరవిస్తూ ఆ ఆచారాల ననుకరిస్తూ పోతారు. చరిత్రకారులైతే వాటి పుట్టుపూర్వోత్తరాలను పరిశోధించి బయలుపెట్టుతారు. ఇప్పుడిప్పుడు మన భారతదేశంలోకూడా అమలులోకి వస్తూవున్న ఒకానొక ఫేషనుయొక్క పుట్టువును గురించి యిప్పుడు విచారించవలసివున్నది.

ఒకప్పుడు స్త్రీలకు ఆజానులంబమగు కేశపాశమందమని భావించబడేది. ఇందుకొరకు నానారకముల తైలములను వాడుచుండేవారు. 'అతి సర్వత్ర వర్జయే' త్తను సూత్రమునుబట్టి ఇట్టి సుందరతరకచభరంబుపైకూడ స్త్రీలకు రోతపుట్టి కత్తెరప్రయోగం సాగుతోంది. 'పెరుగుట విరుగుటకొరకే' అని ఊరకే చెప్పేరా? పెంచినన్నాళ్లూ కురులను ముద్దుగా పెంచి జడలు సిగలు పువ్వులు నగలు పెట్టి అల్లారుగారాబముగా పెంచినారు. కాని నాగరికత మహాప్రవాహంలో సర్వసమానత్వ ధర్మవిజృంభణంలో వాటికికూడా 'మగపురుషు'ల జుట్టుకుపట్టిన గతే

పట్టింది. క్రాపింగు కత్తిరింపు, గొరుగుడు, డ్రెస్సింగు! దీనికి సరియైన తెలుగుపేరింకా యెవ్వరూ కనిపెట్టలేదు. కనుక 'బాబింగు' అను దాని పాశ్చాత్య నామధేయమునే మనముకూడా ప్రయోగిద్దాము.

సుమారు నూరు నూటయేబది సంవత్సరముల క్రిందట ఫ్రాన్సులో సైనడ్ డిమల్ ఎన్లోక్లు అనే సుందరస్త్రీ వుండేది. సర్వాంగ సౌందర్యము, చక్కని తెలివితేటలు, విలాసలోలత, విస్తారసంపదా కలిగి పురుషులను సదా ఆకర్షింపుతూ ఆరాధించ బడుతూ ప్యారిసుపట్టణములో ఒక వెలుగు వెలుగుతూవుండేటప్పటికీ, పాశ్చాత్య నీతిశాస్త్రప్రకార మామెను నీతిరహిత యని చెప్ప వీలులేదు. ఫ్రెంచి చక్రవర్తి తన నుంచుకుంటానంటే మొగము ముడుచుకొని తిరిగీ యింటికి రానీయలేదట. ఇల్లాగే ఎంతమందో ప్రభువులు ఆమెను కొలిచినవాళ్లు కొలిచి, ఆశపడినవాళ్లు ఆశపడి, తుదకు భగ్నహృదయులై యింటిమొగము పట్టిరట. కౌంటు ఫిస్కో అనే అతనిమీద ఆమెకు మోహముండేది. పెండ్లాడుతుందని అతనూ పైవాళ్లూ అందరూ అనుకొనేవారు. అయితే అతనిమీద ఆమె కెంత మోహమో అంత యెక్కువగా జగడమాడి చికాకు పెట్టుచుండేదట. ఇదికూడా ఒకవిధమగు మోహలక్షణమేమో! తుద కతను విసిగిపోయి నిరాశోపహతుడై ఒక అర్ధరాత్రివేళ యెవ్వరికీ చెప్పకుండా ప్యారిసు నగరము విడచి యెక్కడకో పారిపోయినాడట. ప్యారిసునగరంవాళ్లు చిలవలు పలవలుగా దీని కనేక కారణాలు సృష్టించి చెప్పుకొనేవారు. నిజము దేముడి కెరిక.

ఎల్లాగైతేనేమి సైనడుకి పశ్చాత్తాపం వచ్చింది, దుఃఖించింది, పరాభవం గుర్తించింది, అత నెక్కడున్నాడో తెలిసి ఉత్తరంమీద ఉత్తరం వ్రాసింది. అయితే అతను కిన్కునలేదు. తుదకు అతనికి తనయందు విశ్వాసం పుట్టించుకోవడంకోసం ఒక ఉత్తమోపాయము, త్యాగనిదర్శనము, పౌరుషచిహ్నమగు మార్గమును కనిపెట్టింది. బంగారంవలె తళతళ మెరయుచు, మంటలవలె ముఖమండలమునను అంసభాగంబులను కటితటంబువరకును ముసురుకొనుచు వ్యాపించిన దీర్ఘకేశపాశమును కత్తెరతో కత్తిరించి అతనికి పంపించింది. అతను మిత్రజన మధ్యస్థుడయ్యు ఈ కేశములను చూడగనే గుండెలు కరిగి యేడ్చి తలమీద టోపీ, గుండెలమీద జుబ్బా లేకుండా ప్యారిసు వీధులవెంట పరిగెత్తివచ్చి సైనను మోకాలనిలచి ఆమె యీహ్రస్వకేశములతోనే వేయిమడుంగు లెక్కువ సుందరముగనున్నదని పొగడి ఆమెతో హాయిగానుండెను. నాటినుంచి ఫ్రెంచి సుందరులెల్లరు ఈ పద్ధతినే అవలంబించిరి. దీని "ఈటను క్రాపు" అందురు. అప్పటినుంచి ఈ సదాచారము అయిరోపా నగరములందన్నిటను వ్యాపించి స్టీమర్లు, రైళ్లు యెక్కి తూర్పుదేశాలకు వచ్చి హిందూ నాగరికయువతులనుగూడ వశపరచుకొనుచున్నది. ఇట్టి పరమరహస్యములను హిందూ సచిత్ర వారపత్రికద్వారా లోకులకు బహిరంగపరచుచున్న సైగలు జేమ్సుగారికి మనము కృతజ్ఞులమై యుండవలెను.

ఉద్దండ పిండాలు

అవకాశాలిస్తే అన్ని డిపార్టుమెంటులలోనూ ఆడవాళ్లు మగవాళ్ల నవలీలగా మించిపోగలరని రష్యాచరిత్ర తిలకిస్తున్నవాళ్లందరికీ తెలుస్తుంది. కార్మిక ప్రభుత్వము రాకముందు రష్యాఆడవాళ్లలాటివాళ్లో యెవ్వరికీ తెలియదు. ప్రభుత్వము వారు సమస్తావకాశంబులను వారికి తెరవగానే వాళ్ల సంపూర్ణ రేఖలు బయలుపడ్డాయి. ఆరోగ్య శాఖలో నూటికి 71 గురు స్త్రీలు. ఉపాధ్యాయ శాఖలో నూటికి 56 గురు వారే. కళాశాల విద్యార్థులలో వారు నూటికి 33 గురు. వైద్యశాఖలో పని చేయుచున్నవారిలో పురుషులకంటె స్త్రీలు మూడు రెట్లెక్కువ. సాంకేతికవిద్యలను నేర్చి పరిశోధనలు చేసి క్రొత్త క్రొత్త నుళువులను (technical inventions) కనిపెట్టినవారు 20,000 మంది వున్నారు.

చిత్రకారితనములో ప్రథమ బహుమానము స్త్రీది. రబ్బరు ఫ్యాక్టరీలు నడిపించడంలో అనేక సుళువులు కనిపెట్టి మనుష్యులు పనిచేయ నక్కరలేకుండా సుఖపెట్టిందింకో ఆమె. ఉత్తరధృవంలోకి చొచ్చుకొనిపోయి అక్కడి రహస్యములను బయలుపెట్టుచున్నవారిలో అగ్రగణ్యులు స్త్రీలు. ఇందుకొఱకు రష్యాలో ఒక పెద్ద డిపార్టుమెంటు వున్నది. అనేక ముఖ్యస్టేషనులు వున్నవి. వీటిఅన్నింటిలో ప్రధానాధికారులు స్త్రీలే. గత యీ యిరవైసంవత్సరాల యీలోపల రష్యాలో ఉద్భవించిన యీ శక్తిని తెలుసుకుంటే ప్రపంచకానికంతటికీ దిగ్భ్రమ కలుగుతుంది.

పాతికేళ్ల వధువులు యాభై యేళ్ళవరులు.

ఫ్యాషనులకల్లా మూలకందమైన ప్యారిసునగరంలో విజ్ఞానవతులైన స్త్రీలు పైవిషయమును చర్చించి కూడును, కూడదు అనుచున్నారు. ఉభయ పక్షములవారు చెప్పుచున్న కారణాలూ చాలా సమంజసంగానే కనిపిస్తున్నాయి కనుక ఇక్కడ ఉదహరిస్తే మనదేశపు విజ్ఞానవతులకుకూడా వివాహవయోనిర్ణయమునుగుఱించి ఒక తగుమైన తెన్ను కనిపించవచ్చును.

కూడదన్నవారు అంటారు:—ఇట్టి వయోతారతమ్యము తండ్రి కూతుళ్ళకుండవలసినది కాని మగడూ పెండ్లాలకుండవలసినదికాదు. పాతికేండ్ల పిల్లకింకా ప్రపంచకజ్ఞానమే వుండదు. తనకురెట్టింపు వయస్సుకలపురుషుని మోహము నాకర్షించగల శక్తి ఆమెకు చాలదు. ముప్పైయేండ్లు దాటినతరువాతే ఆమెకు మోహమంటే ఏమిటో తెలుస్తుంది. సమానమోహము సమానబుద్ధి వుండకుంటే దాంపత్యము రంజిల్లదు. సమానవయస్కులకే సమానమైన అభిరుచులు, ఆవేశములు, ఆనందములు వుంటాయి. మగ డెప్పుడైనా పెండ్లాముకంటే చిన్నవాడైతేనే మంచిది.

దీనికి పూర్వపక్షం వాళ్లంటారు:—స్త్రీలలో రెండుతరగతులున్నారు. మోహమెక్కువగా కలవారొకరు, బుద్ధియెక్కువగా కలవారొకరు. మొదటి రకంవారు సమానవయస్కులను, రెండవరకంవారు తమకంటె పెద్దవారిని వివాహమాడవాలి. పాతికయేండ్ల పిల్ల యాభైయేండ్ల కుఱ్ఱవాణ్ని పెళ్ళాడినప్పుడు ఈ బేరంలో లాభమంతా ఆడదానిదే. యౌవనం చులుకుతనం, చాకచక్యం, బలం ఆమె వద్దనుంటవి కనుక పెనిమిటి ఆమె అడుపాజ్ఞలలోవుండి శాంతము దయ అభిమానం యెక్కువ చూపించుతూ విధేయుడై వుంటాడు. ఇటువంటి వివాహము లాదర్శనీయములు. పెళ్ళాన్ని చూస్తూవుంటే అతని యౌవనము విలాసము క్షీణించకుండా క్షణక్షణమునకూ మెఱుగు పడుతూవుంటాయి. మొగుణ్ని చూస్తూవుంటే ఆమె బుద్ధీ, విచక్షణా శాంతమూ సహనమూ వర్ధిల్లుతూ వుంటాయి.

మొత్తముపైని రెండుపక్షములవారూ ఒక విషయములో ఏకీభవించినారు. వివాహాలు కాకముందు స్త్రీపురుషు లిద్దరూ పదిమందితోనూ కలిసి వలసినంతమట్టుగ ప్రేమానుభవములు సంపాదించుకొని చివర కెవరినో ఎంచుకొని పెళ్లాడుకోవాలి. లేకుంటే తొందరపడి చేసుకున్న వివాహములు స్థిరంగావుండవు. గడియగడియకూ విడాకులే.

మనదేశంలో అంతవరకూ ఆవిధంగా కనిపెట్టుకునివుంటే యౌవనము పరిసమాప్తమే అవుతుంది. ఆటుపైని జరుగవలసిన కర్మకాండ మఱియేమీ బాకీ వుండదు కనుక యీపద్ధతి మన సంస్కారలకుకూడా అంగీకారయోగ్యము కాదేమో. అయినా చర్చలు చేస్తే కాని సారం బయలుదేరదు.

విచిత్రమైనపందెములు

మనదేశంలో గుఱ్ఱపుపందెములు, పేకాటలు మొదలైన మరికొన్ని పందెములే వున్నవికాని సకలవిధములైన పందెములూలేవు. కొన్నిపందెములవలన కొన్నివేళల డబ్బు దండుగైనాకొన్నివేళలలోకొందరికైనా కర్మంజాలక కొంత డబ్బు చిక్కుతున్నది కనుక వానిని కేవలం అవివేకమని కొట్టిడానికి వీలులేదు. కాని కొన్నిపందేలలో హానీ లాభం లేకపోయినా పందెము నెగ్గిందనిపించుకుంటకే పందెము వేయడము, అందులో మానావమానాలని గుఱించి కూడా

యేమాత్రం లక్ష్యంచేయకపోవడం ఈచిత్రకళకు శిరోభూషణములవంటివి. అయితేపో అమెరికా ఖండములలో ఇట్టి విచిత్రచరిత్రలు చాలాకాలము నుంచి చాలామంది ఉంటున్నట్లు శ్రీ క్రీస్టానుక్రాను గారు హిందూ సచిత్రవారపత్రికలో ప్రకటించు చున్నారు.

1663 లో జేమ్సుగోకీ అనే కెప్టాను లండనుపట్టణపు కుళ్లువీధిలో ఒక మైలుదూరము పొర్లుకుంటూ పోతానని పందెము వేశాడట. కార్బట్టు అనే అతని మిత్రుడు "ఇతనింతటి అవమానకరమైన పనిచేస్తాడా" అనే సందేహముతో 'యేదీ చూదా' మన్నాడుట. వెంటనే అత నంతపనీ చేశాడు. ప్రజలు నవ్వుతూ చప్పట్లు చరుస్తూ అతనివెంట పరుగుతూ మీదపడుతూ వుంటే జమాజెట్టీల్లాంటి ఆరుగురు మనుష్యులు బలవంతంమీద వారి నిటూ అటూ సర్దేరు. లండను పట్టణ మీదృశ్యమును చూచి యెంతో ఆనందించి వుంటుంది!

1789 లో మిస్టర్ బ్రౌన్సుకోంబు అనునతను (తరువాత అతనికి సర్ బిరుదముకూడా వచ్చింది) లండను హోలుబజారులో పూర్తిగా దిగంబరుడై స్నానముచేసి నూరుపౌనులు వాయించేశాడు. అప్పటి లండనుప్రజల కిప్పటి వారికున్నంత నీతిగౌరవములు లేకపోయినా, వారికి కూడా ఇది ఆశ్చర్యమునే కలిగించింది.

1812 లో జార్జి గాస్లింగు అనే శ్రీమంత యువకుడు ఏదైనా తగిననేరము అనగా 15 యేండ్లకు తక్కువకాని శిక్షపడే నేరముచేసి న్యూగేటు జైలులో పెట్టబడి 48 గంటలుండి పైకివస్తానని చెప్పి 150 పౌనులకు పందెమువేశాడు. వెంటనే అతను చింకిపాతలను కట్టుకొని పేదదొంగవానివేషము వేసుకొని తనతండ్రిగారి కొట్టులోని వస్తువులను దోచుకోవడం ప్రారంభించాడు. తండ్రి అతనిని తన కుమారుడని పోల్చుకోలేక అరెస్టుచేయించి తన్నించి జైలులో పెట్టించాడు. 48 గంటలు కాగానే అతను తనతండ్రికు తరంత్రవాసి పందెము సంగతి వివరించాడు. తండ్రి తనకుమారుని ప్రజ్ఞకు సంతోషించి కేసు ఉపసంహరించుకొని కొడుకు నింటికి రప్పించుకున్నాడు.

1682లో ఒక ఫ్రెంచిప్రభువు తన కత్యంతప్రేమాస్పదురాలైన ప్రియురాలిప్రేమను నాశనము చేసుకొందునని పందెమువేసెను. వారమురోజులు తాళి అతడు ఆమెను నానావిధములైన మాటలూ ఆడి చేష్టలూచేసి చీకాకుపెట్టి, ఆమె అతనిని పొమ్మనేటట్లు చేసుకోవాలని ప్రయత్నంచేసెను. కాని ఆమెది మనహిందూదేశపు కులస్త్రీలకుమల్లె బండప్రేమ కాబోలును! ఆమెకు విరక్తి కలగలేదుట. చివరకామె చెలికత్తె లీపందెము రహస్యము గ్రహించి ఆమెకు చెప్పిరట. పందెముపోతే పోనీ కాని నేనాతనిపై మోహమును మాననందట ఆయిల్లాలు. పాప మతనిపందెము పోయింది!

1734 లో ఫ్రాంకుక్రాఫ్టను అను నతను నేపిల్సు పట్టణము వెళ్ళి ఒకనాటకము చూస్తూవుండెను. 'ఒక్కటే మాటనని యీజనసమూహమున కీ ఆనందము తప్పించి గాభరాచేసి అల్లకల్లోలము చేయనా' అని అతనితోడి ప్రయాణిక మిత్రునితో పందెము వేసెను. ఆఒక్కటీ ఏమాట అయివుంటుందో అతని మిత్రుడు పోల్చుకోలేక 'ఏదీ అను చూతా' మన్నాడు. వెంటనే అతను (Fire) అనగా యిల్లు కాలిపోతున్నాదని గట్టిగా అరచాడు. నాటకం సగంలో వుంది. మంచి వుత్సాహం పట్టు. అందరూ ఛట్టున లేచి ఒకరిమీద ఒకరుపడబోతూ తప్పించుకుంటకు ప్రయత్నంచేయడం మొదలుపెట్టారు. మరి మతిస్థిమితం యేమిటి? ఈ గడబిడలో నలుగురు చచ్చారు, తక్కినవాళ్ళకి కాళ్ళూ చేతులూ విఱిగినవి. క్రాఫ్టను మహాశయునికి కూడా ఒకకాలూ ఒకచేయీ విరిగి నవి స్నేహితులు అతనికి దేహశుద్ధిచేసి ఉన్నకాలూ చేయీ ముక్కుమూతీ విఱచేసేవారు కాని ఫికరు లేకుండా అవురునుంచి తప్పించుకొని పోయినాడట.

కొన్నేళ్ళక్రిందట ఆస్ట్రేలియాలో ఒక కాలేజీ విద్యార్థి గ్లాసుడు విస్కీ ఒకటే గుక్కను తాగుతానని చెప్పి తాగి చచ్చిపోయినాడు. నిరుడు జర్మనీలో ఒకయువకుడు 40 రోజులు నిరశనవ్రతము చేస్తానని చెప్పి 18 రోజులు కాగానే చచ్చిపోయినాడు.

సర్ హురాసేట్టు విల్కిన్సు అను నతడు మ్యూనిచిపట్నం జంతుప్రదర్శనశాలలో ఒక పంజరములో ఉన్న సింహముదగ్గరకువెళ్ళి దానిని తట్టి పైకి తప్పించుకొని వస్తానని పందెము వేసెను. అతని ప్రాణముపోవుట కిష్టములేక అప్పటి అధికారులు దాని కంగీకరించలేదు. దానికి తిండిపెట్టుటకై తలుపుతెరచిన బోను లోకి దూరి దానిని ఘట్టిగాతట్టి దానిచేత చంపబడ

కుండా తప్పించుకొని పైకి గెంతీశాడు. అంతా ఆశ్చర్యపోయేరు. కాని స్టాన్లీలూయీస్టెన్సను అను మరియొకడు సింహంపీకేసిన తనమిత్రుని టోపీతీసుకొని వచ్చుటకై బోనులో దూరి హుటాహుటినిపోరి దానిచే ముద్దముద్దగా చీల్చి చెండాడబడ్డాడు. ఒక అమెరికావాడు అందఱికంటె తానెక్కువకాలం నిద్రిస్తానని పందెముకట్టి ఒకదుకాణం కిటికీలో పండుకొన్నాడు. ఎంతమంది తన్నినాలేవడు, కొట్టినా లేవడు, జనులు చుట్టూ అల్లరి చేస్తునేవున్నారు. సూర్యోదయాలు అస్తమానాలు అవుతునే వున్నాయి. అతని ప్రతిజ్ఞ యెప్పటికి తీరుతుందో, తీరిందని అతని కెల్లాగ తెలుస్తుందో! మనదేశంలో కూడా ఇంత ఘనమైన పందేలు కాకపోయినా తత్తుల్యమైన పందేలయినా వేసిన వారును, వేయగలవారును ఉండగలరు కాని మనదేశములో చరిత్ర రచనాపద్ధతి యింకా బాల్యదశలో వుండడంచేతను, తత్పరికరములు, చేసినపనులు దినచర్య వ్రాసుకునే అలవాటులూ లేకుండుటచేతను, వారినిగూర్చి ఆలోచించి బయలుపెట్టే వారు లేకుండా పోతున్నారు.

ఎవరెస్టు ఎక్కినట్టులే

కొన్నిపనులుచేస్తే కాశీలో గోవును చంపినంత పాపమని మనవాళ్ళ అభిప్రాయం. మరికొన్ని పనులు చేస్తే భూప్రదక్షిణం చేసినంత పుణ్యమనికూడా మన పూర్వులసిద్ధాంతం. ఈ రహస్యం తెలుసుకొని వృద్ధగౌతముడు తన గోవుచుట్టూ ముమ్మారు ప్రదక్షిణంచేసి భూమిచుట్టూ తిరిగివచ్చితినని చెప్పి ఇంద్రాదిదేవతలను మోసగించి అహల్యను చేబట్టి ఆమె కొంపదీసి, అడవిలో రాయియై పడివుండమని శాపం పెట్టేశాడు. ఈపుక్కిటి పురాణాలమాట అటుంచి లండనులో ఒక సైంటిస్టు కొన్నిపద్ధతులు కనిపెట్టి, వాటి అన్నిటిలో విజయమునంది ఇక ఎవరెస్టు నెక్కగలనని శపథము చేయుచున్నాడు. ఎవరెస్టుకంటె యెత్తయిన ప్రదేశములలోకి ఎగరగలిస్తే ఎవరెస్టుమీది కెక్కగలిగినట్లే కదా! అతను లండనులో ఒకచిన్నగదిని గ్లాసుగోడలతో కట్టుకొన్నాడు. ఎవరెస్టుమీదయెటువంటివాతావరణస్థితి యుండునో అటువంటిస్థితి నందులో నిర్మించినాడు. అందు వారముదినములు జీవించి తలుపులు తెరచుకొని పైకివచ్చినాడు. ఇంతేకాకుండా గంటకు వేయిఅడుగుల యెత్తున యెగరగల వాయువిమాన పరికరములను కూడా దానికి తగిన సవేగప్రాణవాయు సమూహముతో నిర్మించినాడు. ఇట్టి సాధనసంపత్తితో బయలుదేరితే తెల్లవాళ్ళు ఎవరెస్టుమీదికి వెళ్లి జీవించి యెందుకు తిరిగీ రాలేరని అతను ప్రశ్నిస్తూ అప్పుడే వెళ్లి వచ్చినట్లే గర్విస్తున్నాడు!

కవితోపాసన

మన దేశంలో పూర్వకవులు పూవులుపెట్టి సరస్వతీదేవిని పూజచేస్తే ఆమె వారికి కలలో ప్రత్యక్షమై ఆవేశించి కావ్యాలు వ్రాయమని ఆజ్ఞరిచ్చేది. ఆ మర్నాటికి కావ్యం తయారు. పిల్లలమఱ్ఱి పిన్న వీరభద్రుడు లాటివాళ్లకు ఆవిడే సహస్రఘంటాలు పట్టుకొని చీకట్లో కావ్యాలు రాసి పారేసేది. తెల్లవాళ్లుకూడా కొన్ని ఉపాయాల నావేశిస్తే కాని కవితామతల్లి వారి నావేశించి కావ్యాలు వ్రాయించేది కాదు.

ఆల్ఫ్రెడు డిముస్సెట్టు అనునతనికి చీకట్లో దీపం పొగదగ్గర తప్ప కవిత్వం వచ్చేదికాదు. అతను వ్రాసిన కావ్యాలన్నీ అర్ధరాత్రివేళే. అథవా పగలు వ్రాసినా తలుపులు తాళాలు బిడాయించి దీపం వత్తి వెలిగించుకొనేవాడట. వెర్లేను అనే బెల్జియను కవి త్రాగినప్పుడుతప్ప ఒక్కపఙ్త్తి వ్రాయలేకపోయేవాడు. అలెగ్జాండరు డూమాసు అనే ఫ్రెంచి నవలకారుడు లెమ్మనేడు త్రాగితే చాలు యెంత గ్రంథమైనా వ్రాసేవాడు. బెల్జాకు అనునతడు కప్పుమీద కప్పు కాఫీ త్రాగడం దస్తామీద దస్తా కాగితాలు రాసీడం. ఒకనాడు నూరు కప్పులు త్రాగి తెగరాసి చచ్చిపోయాడు. సర్ వాల్టరుస్కాటులాగే ఇతనికికూడా అప్పుపత్రాలు పంపించి అప్పులవాళ్లు లాగేస్తూవుంటే కాని కలం సాగేదికాదు. వీరు ఇల్లాగే గ్రంథాలు వ్రాసి అప్పులు తీర్చుకున్న అదృష్టవంతులు. మేసెనెట్టి అనే ఫ్రెంచికవి, విక్టరు హ్యూగో అనె ఫ్రెంచినవలా రచయిత ఉషఃకాలమందు ప్రారంభిస్తేకాని కలాలు సాగేవి కావట. హ్యూగో, చార్లెసుకీడు, విల్కికోలిన్సు అనువారలు తమ నిలువుయెత్తున డెస్కులు చేయించుకొని నిలుచొని వాటిమీద వ్రాసేవారు. కొందరు పగలల్లా పడుకొని సాయంకాలం వ్రాతలు వ్రాసేవారు. కొందరికి అంగుగా విగ్గులు, జల్తాకోకలు, చింకి గుడ్డలు కట్టుకుంటే కాని కవిత్వం వచ్చేదికాదు.

రూసోకు పరిశుభ్రమైన పరిసరములలో వ్రాతలు సాగేవికావు. వాల్టేరు అంతకన్న మంచిభోగి. అతను మూడు దస్తాలు ముందరపెట్టుకొని మూడు గ్రంథములు ప్రారంభించి మూడు గ్రంథాలు వ్రాస్తూ మూడూ ఒకనాటికే ముగించేవాడు. చాటేబ్రియాండు అనునతడు మంచు కురుస్తున్న రాళ్ల మీద జోళ్లులేకుండా నడుస్తూవుంటే అతనికి కవిత్వము వచ్చేది. జర్మను కవి షిల్లరుగారుకూడా చితగగొట్టిన మంచులో కాళ్లు బిగించి కట్టుకొని కవిత్వం వ్రాయడం ప్రారంభించేవాడు. బీటుహోవెను అను జర్మను గాయకుడు మంచు లాంటి నీళ్లలో శిరస్నానముచేసి కలం పట్టుకొని గీతాలు రాసేసేవాడు. మహానవనాగరికమైన యీకాలంలోకూడా వాల్టువిట్మను అనే అమెరికను కవి కట్టెలకుచ్చెలి మీద పడుక్కుంటేకాని కవిత్వం వ్రాయలేక పోయేవాడు. ఇందులో అనేక రకాలు మనకేమీ వింతలుకావు. అల్లసాని పెద్దన్నగారు ఊయ్యాలలో వూగుతూ, ప్రియురా లందిన కర్పూరతాంబూలం సేవిస్తూ, రసజ్ఞులు భళీభళీ అంటు పొగడుతూవుంటేనే మనుచరిత్ర సంపూర్తి చేసివుండవచ్చును. చుట్టలకట్టలను సిగరెట్టుపెకట్లనూ కాల్చేస్తూ, కారాకిళ్లీలను నమలేస్తూ, పొడుముడబ్బాలను కాళీ చేస్తూ,పకోడీ పళ్లేలు తినేస్తూ అధ్యక్షోపన్యాసాలు భావకవిత్వాలు మొదలైనవి అనేకులు వ్రాస్తూన్నట్లు వారి వారి ధోరణులనుబట్టి ప్రత్యక్షంగా కనిపించుతునేవుంది. ఎవరి నాగరికతకు స్థితికి తగినట్లు వారు ఏవో కొన్ని ఉపాసనలు చేయకపోతే కవితాశక్తి యేమైనా అచ్చివున్నదా ఏమిటి?

విచిత్రమైన మరణశాసనము

అమెరికాలో ఒక ధనవంతుడు వ్రాసిన ఒక మరణశాసనమువలన తన యావత్తు సంపదతోను తన జీవితములో తానేమాత్రము సౌఖ్య మనుభవించినదీ తెలుస్తూవుంది. ఈ శాసనమును చూచినవా రందరికీ ధనమునకూ జీవితసౌఖ్యమునకూ ఏమాత్రంసంబంధమూలేదనీ, వేలూ లక్షలకొద్దీ అన్యాయాలు చేస్తూ ధనాలుకూడబెట్టుకొనేవారు సౌఖ్యంకోసం ధన మార్జింపలేదనీ, అన్ని పిచ్చితనాలలాగే ధనార్జనానిమగ్నతకూడా ఒక మోస్తరు పిచ్చితనమనీ స్పష్టమవక మానదు. ఈ మరణశాసనమువలన అతనికి జీవనమంటే ఎంత రోతపుట్టిందో తెలియకమానదు.

అతడు తన భార్య కిచ్చినదల్లా ఆమె సరసుణ్ని తప్ప మరేమీలేదు. అతడు చావగానే ఆ ఆస్తి అంతా కబళిద్దామని ఆశలుపొందుతూ వారిద్దరూ ఉవ్విళ్లూరిరి కాని వా రనుకున్నంత తెలివితక్కువ మొద్దుపెద్దమ్మను కానని అతి నా శాసనములో వ్రాశాడు.

కొమారుడు స్వంతంగా కష్టపడి పని చేసుకొని ఆనందించవలెనే కాని ఒక్క దమ్మిడీకైనా హక్కుదారుడు కాకూడదని వ్రాసివాడు. గత ముప్ఫైయేళ్లాయీ సోంబేరిలాగ చెడుతిరుగులు తిరుగుతూ ఈ ఆస్తి అంతా తనదే అనుకున్నాడట గాని ఈ శాసనంలోకూడా అతనికి తగిన ప్రాయశ్చిత్తమాతుందని వ్రాసినాడు.

అతను జీవించినన్నాళ్లూ అతని చింకికోట్లూ జుబ్బాలు, టోపీలు మాత్రమే దొంగతనాలుచేస్తూ వినయవిధేయతలతో పెద్దమనిషిలాగ ప్రవర్తించిన బంట్రోతువానికి చిరిగిపోకుండావున్న మంచి దుస్తులు అన్నీకూడా దఖలుచేశాడు.

మెకానిజము తెలియక అతని మోటారుకారు మొదలగువానిని విరగగొట్టి అనంతనష్టములనుగూర్చిన డ్రైవరికి సగముచెడిన కాయలన్నిటినీ పూర్తిగా విడిచివేయవలసిందని ఆర్డరుచేశాడు.

ఒక్క కూతురు విషయంలోమట్టుకు చాలా దయ తలచినాడు. అతని అల్లుడు అతనికిచ్చిన కట్నాని కాసించి అతని కూతుర్ని చెట్టబట్టి కన్నెచెఱవిడిపించాడు తప్ప మరేవుపకారం చేయలేదు. మరే సౌఖ్యం పెట్టలేదు కనక ఆమెకు సాలుకు రెండువేల డాలర్లు రాబడివచ్చు నికరాస్తిని యిచ్చినాడు. మన దేశంలోకూడా వివేకవంతులైన ధనవంతులు కొందరీ మోస్తరుగాచేస్తే అందరికీ బుద్ధివస్తుందేమో!

పాతస్వర్గము—క్రొత్త మళయాళము

రవి కాననిచోటులు కవి కాననిచోటులు అయినా వుండవచ్చును కాని తెల్లవాడు కనుకోనిచోటు లీ భూప్రపంచకంలో మరిలేవనీ కొత్త భూములకొఱకు యితర మండలాలలోకి విమానాలమీద ప్రయాణంచేసి చూడాలనీ యిదివరకంతా అనుకొనేవాళ్లము. కాని వా రాక్రమించుకొనివున్న ఆస్ట్రేలియాలోనే వాళ్ల కళ్లను

మెఱిగి దేదీప్యమానమైన నాగరికతతో వర్ధిల్లుచు సస్యశ్యామలమైన ఒక సుందర భూఖండమున్నదంటే చాలమంది నమ్మరు. తెల్లవాళ్లెంతసేపూ సముద్రపు టొడ్డులు, శాద్వలతలములు, శీతలప్రదేశములు, ధనదాయకములుగా ఉండే స్థలములనే ఆక్రమిస్తారు కాని మండేయెడారులూ బండరాళ్లకొండలూ అవుపించాయిరా అంటే వాటినిదాటి మఱివెళ్లరు. కాని యింకెవరూకూడా అక్కడికి వెళ్లడం వాళ్లకిష్టం వుండదు. కనుక వారు ఆస్ట్రేలియా చుట్టూవున్న చక్కటి ప్రదేశముల నాక్రమించుకొని యింకెవ్వరినీ ఆ ఖండమధ్యమునకు చొరుకొనిపోకుండా కాపాలా కాస్తున్నారు. కాని అక్కడ మానవమాత్రులు నివసిస్తారనియైనా వారూహించలేదు. ఊహిస్తే వారు నాగరికులైతే వారితో వర్తకము మొదలుపెట్టి వారి పిసరూపిక్కి ఊడ్చేసివుందురు. అనాగరికులైతే ఆఫ్రికా అమెరికాల కనుమతిచేసి లాభాలు తీసివుందురు. కొంచెము మోటపౌరుష జాతియైతే ఆష్ట్రిలో యిడులకు మల్లె వారిని నిర్మూలముచేసి ఒకరిద్దరిని చూపులకోసం మ్యూజియంలో దాచుకొనివుందురు. కాని వీరు తెల్లవారి దృష్టిని పడకుండా యిన్నాళ్లెట్లా తప్పుకొనివున్నారిరా అంటే అది ఆశ్చర్యకరమైన విషయమే.

ఇప్పుడు విమానాలు వచ్చినవికదా! ఒక విమానముమీదనెక్కి పైనుంచి యెగిరిపోతున్న ఒక వైమానికునికి ఇదివరకు ప్రపంచకం మ్యాపులలో నెక్కడా కనపడని క్రొత్తభూమి కనపడితే అది ఆశ్చర్యంగా అతను చెప్పినాడుట. ఇది విని 'పీపిలు' పత్రికయొక్క విలేఖరి, ఆ దేశమును చూచివచ్చినట్టి ఆర్. బస్బీ అనువాతను 20 సంవత్సరముల క్రిందట చెప్పిన అచ్చటి జనులచరిత్రను ఈవిధంగా వర్ణించి వ్రాసినాడు.

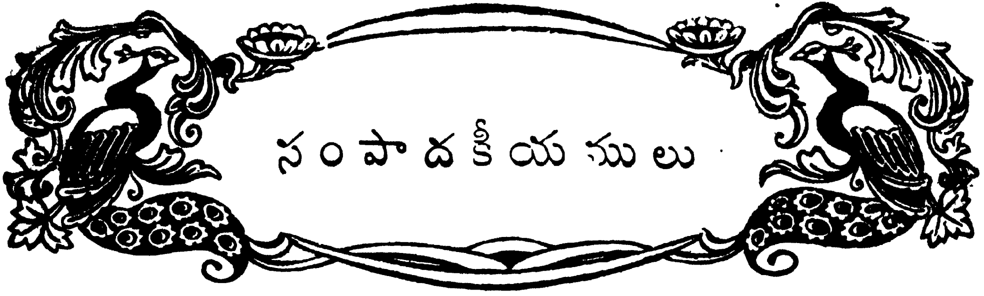
బస్బీకి ముందుగా కొందరుస్త్రీలు కనిపించారు. వారు పొడవరులు బందోబస్తుగాబలిసి కాలూచేయీ ముక్కూ మొగమూ అందముగా చెక్కబడినట్లేర్పాటు చేయబడిన సుందర విగ్రహములు. ఇతనిని చూడగానే యిదేమిట్రా యీ అవస్థఅని ఇతనివైపు వీపులు త్రిప్పి చరచరా నడచిపోజొచ్చిరి. కాని వారికేమీ అపకారము చేయనని అభయమిచ్చి స్నేహం చేసుకొని వెంబడించి వారంరోజులు వాళ్లసీమలో వుండి అతను తిరిగివచ్చెను. అక్కడవున్న కాంతము కాని కట్టుదిట్టముకాని నాగరకతగాని యెక్కడనూ లేవు. ఇదివరకల్లా నాగరక భావాలన్నీ తెల్లవాళ్ల గుత్త అని భావించుకొనే బస్బీకి తమతో సంబంధం లేనివీరికిట్టియోగ్యతయేలాగన కలిగిందిరా అని ఆశ్చర్యంవేసిందట. ఆదేశాన్నివారు "స్వర్గము"అని పిలుస్తారు. అక్కడ ప్రభుత్వంస్త్రీలది. బలిష్ఠ విగ్రహము, చిత్తరిమాపులు ఎవరెక్కుంటే ఆమెను రాణిగా ఎన్నుకొంటారు. ఆవిడ ఆజ్ఞలకు తిరుగుచెప్పకూడదు. అక్కడి పురుషులు మనకంటె చాలా బలవంతులు స్థూలాకారంగలవారూ అయినా ఆఆడవాళ్ల ముందర పిల్లగా అగుపడి వారిచెప్పుచేతలలో వుంటూ వుంటారు. ఇంట్లోచాకిరీ మగవాళ్ళది. అక్కడి ఆర్థికనైతిక పరిస్థితులు చట్టములు(బహుశా రష్యాలోలాగేమో) చాలా సుందరముగా ఆస్త్రీవర్గముచే యేర్పాటు చేయబడడంచేత చట్టముల మీరవలసినటువంటి అవసరమే యెప్పుడూ రాదు. అధవా యెప్పుడైనా యేమగవాడైనా ఏచిన్న నేరమో చేశాడురా అంటే యిద్దరు దుక్కలలాటి ఆడవాళ్లు వచ్చి వానిని కొరడాపుచ్చుకొని బాదుతారు. అక్కడికి క్రైస్తవమిషనరీలను పంపించి మతమిప్పించి వారి ఆత్మలనుద్ధరిస్తే యెంతబాగుంటుంది కదా అనుకున్నాడట బస్బీదొరగారు; కాని వారు అంత మీదమీద తమ విశ్వాసములను విడిచిపెట్టే బాపతుకాదని అతను గ్రహించాడు. వాళ్ల అతిథిసత్కార మతిచక్కని దౌటచేత వారినట్టే కాలము కష్టపెట్టుట కిష్టములేక బస్బీతిరిగి విచ్చేశాడుట. వారి యిళ్లూ వాకిళ్లూ పాశ్చాత్యులవాటికి మల్లే చాలాసొగసుగావున్నాయని వైమానికుడుకూడా చెప్పుచున్నాడు. వారి జనసంఖ్య సుమారు రెండులక్షలుంటుందట. దినదినాభివృద్ధిపొందుచున్నారు. మిసెస్ ముత్తులక్ష్మీరెడ్డి డాక్టరు సుబ్బరాయనుసతి మొదలగు మనదేశపు స్త్రీసంస్కర్తలు జనీవాకాన్ఫరెన్సులలోపడి కొట్టుకోకుండా ఈదేశమునకువెళ్ళి వారి ఆచారవ్యవహారములనన్నిటినీ స్టడీచేసి నేర్చుకొనివచ్చి మనదేశములో తదనుకూలములైన చట్టాలుచేయిస్తే మన భారతమహిళామణులందరూ వారికనేకరెట్లు ఎక్కువ కృతజ్ఞలై ఉండకపోరు.

బహుభార్యా పద్ధతి

మనహిందూ మహమ్మదీయాచారములు బహుభార్యాత్వము నంగీకరించడంవల్ల ఆ మూఢాచారములనీ, కిరస్తానీమతము దాని నంగీకరించకపోవడంవల్ల అది ఉత్తమపద్ధతి అనిన్నీ అందరూ ఒకటే పాట పాడుతున్నారు. కాని డాక్టరు హెన్రీ క్యాంపుబెలుగారు బహుభార్యాపద్ధతిలో వుండే సుగుణాలను కొన్నిటిని పొగడడంవల్ల ఈ రెండు మతములకు గౌరవము హెచ్చి వీటిలోకి కొన్వర్టు లెక్కువగా రావచ్చును. సాధారణంగా ఒక పురుషుణ్ని పెక్కుమంది స్త్రీలు వలచినా, పెక్కుమంది స్త్రీల నొక్క పురుషుడు స్వాధీనంచేసుకో గలిగినా, అతనిదగ్గర అనన్యసామాన్యమైన సౌందర్యమో, చాతుర్యమో, పరాక్రమమో, ప్రజ్ఞో ఉండి తీరుతుందని అనేక చారిత్రకోదాహరణములున్నవట. ఇట్టి సల్లక్షణపరంపర అతనితో అంతమవకుండా అతనెంతమందిని పెండ్లాడి, ఎంతమంది బిడ్డలనుకని యింతమందిద్వారా ప్రపంచమున వ్యాపింపజేస్తే లోకమున కంతకళ్యాణముకాదా అని అతను ప్రశ్నిస్తున్నాడు. కిరస్తానీజాతులలో బహుభార్యాత్వములేకపోయినా అంతపరవాలేదు. ఒక్కొక్కవివాహమును రద్దుచేసుకొంటూ వారెన్ని పెండ్లిండ్లాడుటకైనను వారికి చట్టములున్నవి. అట్టి చట్టములులేని మనము మనపద్ధతి నేపోవడం మంచిదని మనలో ప్రవీణుల అభిప్రాయం. అందుకనే వారు బహుభార్యాత్వమంగీకరిస్తూ డైవోర్సు బిల్లులను ప్రతిఘటిస్తూ వుంటారు. కాని క్యాంపుబెల్లుగారి కంతమాత్రంతో సంతృప్తిలేదు. ప్రపంచకంలో నాగరీకం ముదరిన కొలదీ తనసూచన యెక్కువగా అంగీకరింపబడుతుందనే ఆశిస్తున్నాడు.

ఇతనికిప్పుడు మిస్సు ఎల్లెను విల్కిన్సను అనునామె 'జాన్‌బుల్' అనే ఇంగ్లీషు పత్రికలో మద్దత్తుగా వ్రాస్తున్నది. ఒకమగవాడు ఇద్దరు ముగ్గురాడవాళ్లతో వేగగలడా, లేక యిద్దరుముగ్గురు స్త్రీలు ఒక్క పురుషుడితో సంతోషిస్తూవుండగలరా అన్న ప్రశ్నకు ఆమె టర్కీ ఇండియా మొదలగు దేశాలలోనున్న కొందరిని విచారణచేసి చూచింది. శ్రీమంతులెంతమందికైనా సరే పుస్తెకట్టేసి జనానాలో త్రోసేసి కూడుగుడ్డ చీరెబూరెపెట్టి పోషించుకోగలరు. పేదవారల కెంతమంది పెళ్ళాలెక్కువైతే అంతలాభకరము. మరో ఆడమనిషి యింట్లోకివస్తే మరో యింతకూలిపనిచేసి డబ్బుసంపాదించి సంసారాన్ని వృద్ధికి తెస్తుంది. మధ్యరకంవాళ్ళు సాధారణంగా రెండేసి పెళ్లిళ్ళాడరు. టర్కీలో ఒకమగవాణ్ని 'ఇద్దరు ముగ్గురు ఆడవాళ్లని భరించగలవా?' అంటే "వారు బి.ఏ., ప్యాసవకుండాను ఇంగ్లీషు రాకుండానువుంటే చులాగ్గాభరిస్తాను. చదువుకున్నవాళ్లైతే సమానత్వం స్వాతంత్ర్యం అని వాదిస్తారు. వాళ్ళకో సలాం. అలాంటి వాళ్ళొ"ద్దన్నాడట. పేదకుటుంబ స్త్రీలు సంసారాలెత్తిపెట్టుకోలేని అవసంతి ఆడవాళ్ళు మొగుణ్ని రెండో పెళ్ళిచేసుకోమని పోరి పిల్లనెంచి తీసుకొనివచ్చి కట్టుతారు. అయితే వాళ్లు చక్కటివాళ్లైతే తమమీదే స్వారీ చేస్తారు గదా అని సాదాగా దుక్కలాగుండే పడచువాళ్ళను తెచ్చికట్టి చాకిరీ చేయించుకుంటారట.

హిట్లరుగారిప్పుడు జర్మనీలో యీపద్ధతిని పెట్టక తప్పదు. మొట్టమొదట అతనికి జనసంఖ్య యెక్కువ కావాలి. రెండవది అతననేకమంది స్త్రీలను ఉద్యోగములనుండి తప్పించి వాటిని పురుషుల కిప్పించినాడు. వారి కుద్యోగములు లేవుగదా సంసారాలు కూడా లేకుంటే యేలాగ? పెళ్లాడుదామంటే కాళీపురుషులు లేరు. కిరస్తానీవాళ్లలో ఒకమగవాడి కిద్దరు పెళ్లాలుండకూడదని శాస్త్రం. అయితే శుద్ధ కిరస్తానీ ధర్మంప్రకారం పోతే ప్రస్తుతరాజ్యాలూ నాగరికతా నడుస్తాయా? కత్తో తుపాకీయో పట్టుకొని దాన్ని కొంచం అసుంటా తొలగించాలి. హిట్లరు ఆ పనిచేయవాలి. కాని అట్లు చేసేముందర ఆడవాళ్ళు చదువుకోకుండా ముందుగానే ఒకచట్టమును ప్యాసు చేయవలసి వుంటుంది. లేకుంటే చదువు రానివాళ్లనీ లోకజ్ఞానం తెలియనివాళ్ళనీ తంతే పడేవాళ్లనీ యెంతమందినైనా భరించేటట్లు చదువుకున్న ఆడవాళ్లనిద్దరిని భరించడం జర్మను యువకులవంటి వీరాధివీరులకు కూడా సాధ్యముకాదు. కొంచెము రోజులు ఏనవాబుగారి హారెములోనైనా వారికి ఘోషా ట్రెయినింగు యిప్పిస్తే ఎంతమందైనా చెప్పినపనిచేస్తూ ఒక కొట్లో పడివుండి బిడ్డలను కనిపోషించుకుంటూ వుండగలరు.

ఆంధ్రభాషాభిమానము:—

ఈమధ్యను ప్రబుద్ధాంధ్ర, ఆంధ్రభూమి, చంద్రిక మొదలైన మాసపత్రికారాజములు కొన్ని, కేవల మాంధ్రభాషోద్ధరణ శ్రద్ధబూని ఆంధ్రదేశములో హిందీభాష పొందుచున్న అత్యధిక అనుచిత ఆదరణమునుగూర్చి తీవ్రముగ విమర్శించినవి. వారి సంకల్ప మాదరణీయమగుటచేత వారి ధోరణి జోలికి పోయి మేము విమర్శింపక మిన్నకుంటిమి. అయినను దానినిగూర్చి మా అభిప్రాయము ప్రకటింపవలసిన ఆవశ్యకత యేర్పడుటచే వెల్లడించుచున్నాము.

హిందూదేశమున కొక సామాన్యభాష లేకున్నచో ఏకజాతీయత యేర్పడదన్న భావము గాంధీగారితోనే ఉదయించలేదు. ఇప్పటికి సుమారు ముప్పది నలువది సంవత్సరముల క్రిందటనే ఆభావ ముదయించినది. సంస్కృతము నట్టిభాషగా తయారు చేయవలెనని కొందరు ప్రయత్నించిరి కాని అది వాడుకభాష కాకుండుటచేతను, పామరజన సాధ్యము కాకుండుటచేతను ఆ ప్రయత్నము విరమింపబడినది. అంగ్లభాష విదేశీయమగుటచేతను, భారతీయులకు సంస్కృతముతో తుల్యమైన కఠినమైనదగుటచేతను ఆ ఆలోచనయు విరమింపబడినది. హిందీ ఉత్తరహిందూస్థానములో బహుళసంఖ్యాక జనభాషితమగుటచేతను, ఉత్తరహిందూస్థాన భాషలతో సమీపసంబంధము కలదగుటచేతను, సంస్కృతజన్యమై దక్షిణహిందూస్థానమువారికిగూడ తక్కిన పై రెండుభాషల కంటెను సులభతరగ్రాహ్యము కాగలదగుటచేతను తుద కది యెన్నుకొనబడినది.

తెలుగుఅరవములకంటె వయస్సులో చాలాచిన్నదై విస్తార ప్రాచీన గ్రంథసముదాయశోభితము కాకున్నను, అది కాగల సామాన్యభాషగా నెన్నుకొనబడినప్పటినుండియు అన్నిప్రాంతములవారిచే ఆదరింపబడి అభ్యసింపబడుచు, దినదినాభివృద్ధి పొందుచు, అనేక నవీన సాంకేతిక సాహిత్య గ్రంథరాజములతో విరాజిల్లుచున్నది. గాంధిమహాత్ముని నాయకత్వము క్రిందికి కాంగ్రెస్సు జారిపోయినప్పటినుండియు అది రెండు పువ్వులూ మూడు కాయలూగా వర్ధిల్లుచు కాంగ్రెసువేదికల నాక్రమించుకొన్నది. హిందీభాషాభిమానులగు శ్రీమంతులు విస్తారము ధనమును చందాలుగనిచ్చి ప్రచారకసంఘముల నేర్పరచి పాఠశాలలు తరగతులు పట్టణములలో వీధివీధులయం

దును పల్లెలయందునుగూడ జరిపించి పరీక్షలు నడిపించి సర్టిఫికేటులనిచ్చి జనులను ప్రోత్సాహపరచుచున్నారు. ఈ డిప్రెషను రోజులలో అది నిరుద్యోగసమస్యనుగూడ కొంతవరకు పరిష్కరించుచున్నది. ఏ రాష్ట్రభాషాపరీక్షయో ప్యాసయి తగిన తజీతము పుచ్చుకొని యేమూలకోపోయి ఒక క్లాసుపెట్టుకొని జీవించుచున్న యువకుల సంఖ్యయు అన్నిరాష్ట్రములలోవలె ఆంధ్ర రాష్ట్రముననను విస్తారము గలదు. ఇన్ని ప్రయత్నములు చేయుచున్నను అది మన రాష్ట్రములలో పొందవలసినంత వ్యాప్తిని పొందలేదనియే మా యూహ. కాంగ్రెస్సుకు పోయే యువకులలోనూ నాయకుల లోనూకూడా వేదిక మీదనుండి హిందీ ఉపన్యాసములు సాగుచున్నప్పుడు ఇంగ్లీషు తెలిసినవారివీపులు గోకుచు చెవులను వారి మూతులదగ్గర పెట్టుకొని అయోమయము గాను ఆత్రముతోను కనిపెట్టుకునేవారి సంఖ్య చాలా హెచ్చుగానే ఉన్నది. ఇందుకు కారణము మన ద్రవిడభాషలకు ప్రాకృత భాషలకుగల అమితమైన దూరమే. ఆంధ్రులకు అరవము, కన్నడము వచ్చినంత వేగముగా హిందీ రాదు; వచ్చినా అతివేగము మరుస్తారు. అయినా ప్రయత్నము విడచి పెట్ట వీలులేదు. విడచిపెట్టితే, భారతజాతీయ చర్చలలో పాల్గొనలేక వెనుకబెంచీలమీద నిలబడినవారమే అవుతాము, ఇప్పటికే అయివున్నాముకూడాను. ఇటువంటి సందర్భములో హిందీప్రచారమువారికీ, తదభిమానులైన పత్రికాధిపతులకీ, దేశనాయకులకీ వారు చేస్తున్న కృషికి తగిన ప్రతిఫలము చూపలేకపోతున్నందుకు విచారించవలసివుంటుంది. ముఖుకోలపెట్టి వారు మనని పోషిస్తూవున్నందుకు మనము కృతజ్ఞులమయియే ఉండవలసినది. పత్రికాసంపాదకత్వభారము వహించి ప్రజాభిప్రాయములను అభిరుచులను సంస్కరించి బలపరచవలసిన బాధ్యతను మీద వేసుకొన్నవారు ఈ ప్రయత్నములకు తమ రచనలు వ్యాసముల ద్వారా తగిన దోహదముకూడా చేయవలసివున్నది. అట్టి దోహదము చేయుచున్న ఆంధ్రపత్రిక, కాంగ్రెసు మొదలైనవానిని మేము ప్రశంసింపకమానలేము.

హిందీభాషావ్యాప్తివలన ఆంధ్రభాషాభిమానము, అభివృద్ధి అణికట్టబడుచున్నవనుట వెట్టియూహ. ఆంధ్రభాష మన మాతృభాష. ఉగ్గుపాలతోకూడ దాని నభ్యసించుచున్నాము. అది మన శల్యాశల్యమును పట్టియున్నది. దానిని మనము మరచుట మనలను మనము మఱచిపోవునాడుతప్ప తటస్థింపదు. హిందీవంటి అరువుభాషను అరువుకే అభ్యసించి అరువుకార్యములకే ఉపయోగింతుము. తక్కిన వ్యవహారమెల్లయు స్వంత భాషలోనే చేసుకొందుము. మన భాషలో ఎప్పటికప్పుడు క్రొత్తపత్రికలు లేచుచున్నవి; క్రొత్త గ్రంథములు వెలువడుచున్నవి; క్రొత్త కవితలు పూయుచున్నవి; క్రొత్త వ్యాసములు మొలుచుచున్నవి; క్రొత్త భావములు రేగుచున్నవి. ఆంగ్లము హిందీ మొదలగు అన్యభాషల సంపర్కమువలన దానితీరు సొరులును హావభావములును

హాసవిలాసములును వర్ధిల్లునేకాని వసివాళ్లు వాడవు. కీర్తిశేషులగు జంధ్యాల శివన్న శాస్త్రిగారి హిందీభాషాపాండిత్యమువలన వారి ఆంధ్రకవితాపటుత్వము తగ్గినదా? ఉపన్యాసకశిరోమణులగు శ్రీయుతులు మాటూరు సత్యనారాయణ, భోగరాజు పట్టాభిసీతారామయ్యగార్ల అనర్గళ హిందీ వచోవాహినులవలన వారి ఆంధ్రభాషా ధోరణి యేమైనా వన్నెతగ్గినదా? వారు హిందీభాషాభ్యాసమే మానేస్తే వారి ఆంధ్ర భాషాపాండిత్యమును ఉపన్యాసధోరణియు ఇంతకన్న సుందరతరముగా ఉండునా? ప్రజ్ఞావంతులకు అన్యభాషాపరిచయమువలన స్వభాషాపాండిత్యము వర్ధిల్లితే వర్ధిల్లును లేకుంటే మానెను కాని తగ్గడముమాత్ర మెప్పుడును తటస్థించదు.

ఇక సాధారణులు కొందరు హిందీభాషాభ్యాసనిమగ్నులై వారి భాష నసడ్డచేయుచున్నారని వీరు నేరమునుమోపఁ జూడవచ్చును. తనభాష నంత అసడ్డచేసి అన్యమునకై అంత ప్రాకులాడుకొనువారిది శుద్ధ చపలత్వముకాని వేఱేమియుకాదు. అట్టి చపలచిత్తు లెప్పుడును నుండకపోరు. వారి కెందునను స్థితప్రజ్ఞ కుదరదు. వారికి హిందీ భాషవల్లనే చపలచిత్త మేర్పడ్డదని చెప్ప వీలులేదు. హిందీభాష లేకున్నచో మరో వ్యావృత్తిపెట్టుకొని వారి చపలత్వమును వారు సార్థకము చేసుకొనుచుందురు. వారు హిందీభాష నభ్యసించినను అభ్యసించ కున్నను ఆంధ్రభాషకు చేసే మహోపకార మేమియు నుండదు. వారైనను వారి చపలత్వమును మరోవిధముగా దుర్వ్యయము చేయక హిందీభాషమీద ప్రయోగించుట గ్రుడ్డిలోమెల్ల యని సంతోషించవలసినదే.

ఇకను ప్రస్తుతాంశమునకు వత్తము. ఆంధ్రభాషలో కొన్ని చక్కనినవలలు, కవితలు, పత్రికలు వెలువడుచున్నను ఆంధ్ర దేశములో ఆంధ్రభాషకు తగినంత ఆదరము లేని మాట నిజము. ఇతరరాష్ట్రములలో వారివారి భాషలయెడలనున్న ఆదరణ పోషణములు మనరాష్ట్రములో మనభాషకు లేవు. ఇది మన అలసత్వము, బడాయికోరుతనమువలననే కలుగుచున్నది కాని హిందీభాషావ్యాప్తివలనఁగాదు. రసజ్ఞులగు రాజులును అమాత్యపుంగవులును సమర్థులు శ్రీమంతులునగు భాషాపోషకులును గతించిరి. ప్రస్తుత శ్రీమంత జమీందారీ పుత్రులు పాశ్చాత్యభోగలాలసత్వముకొరకు వ్యయించు సొమ్ములో నూరవవంతైనను ఆంధ్రభాషాభివృద్ధికిని ఆంధ్రకవిపోషణమునకును వెచ్చింపరు. కొందరికి కొంచెము కీర్తి కాముకత్వమున్నను, ఆస్థానకవిబిరుదము నిచ్చి యొకరి నిద్దరిని కడుపుమాడ్చుతూ తమవద్దనుంచుకొని వారిచే పద్యములు గ్రంథములు వ్రాయించి తమపేరుతోను బిరుదులతోను ప్రకటించుకొనిన వెంటనే అది చల్లారుతున్నది. మధ్యతరగతి యినాందార్లు పట్టణములుపట్టి పోకుండా పల్లెటూళ్లలో కొందఱున్నను, వారికి కావలసిన పేపర్లు గ్రంథములు ఆరుమైళ్ళదూరమైనను నడిచివెళ్ళి మరెవరిదగ్గరనైనా చదివేసుకొని వచ్చేవారును, కాకుంటే పని మానిపించి

తమపాలికాపుల నంపించి తెప్పించుకొని వాపసు చేయువారునే కాని తాము డబ్బు పెట్టి గ్రంథములను పత్రికలను కొనుక్కొని యింటివద్ద నుంచుకొనే అభ్యాసముగలవారు లేరు. పెక్కుజాతులలో విద్యావాసన లేని వారే శ్రీమంతులును, కలవారు దరిద్రులు నై యున్నారు. సాధారణ పాటకజనులలోను రైతులలోను విద్య చాలాతక్కువ. వారు అప్పులలో మునిగి సాహుకారుల దయాధర్మ భిక్షలవలన జీవించుచున్నారు. దినమువెళ్ళుటే కష్టముగ నున్నది. ఇట్లాంధ్రభాష అన్నివిధ ములగు పోషణలును చెడియున్నది.

అయినను అది ప్రాచీనమై స్థిరపడిపోయిన భాష కనుకను, పూర్వకవుల యుత్కృష్ట గ్రంథములు నిరంతరముగ జాతిని భాషను ఉజ్జీవింపఁజేయగల రసవత్తరములగుటచేతను యువకబృందమునెల్ల నక్కున కాకర్షించి ఆశ్లేషించి గాఢాభిమానావేశపూర్ణులను చేసి, విపరీత పరిస్థితులనువిూరి వినూతన రచనలను సృజింపఁజేయుచునే యున్నది. అయినను సవ్యమైన సాహిత్యము నకుకంటె అపసవ్యమైన సాహిత్యమునకే ఆదరణ మెక్కువగానున్నది. అందుకు కారణము అది అచ్చుతప్పులు క్షుద్రపత్రములైనను కాలుచౌకగ నుండుటొకటి. రసహీనమును ఉపజ్ఞాశూన్యమైనను పాఠ్యగ్రంథనిర్ణయ సంఘమువారి ఆశీర్వాదములనుపొంది విద్యార్థులు కొనుక్కోక తీరని దింకొకటి. ఇట్టి సందర్భములో యోగ్యులగువారి కవితావేశములు వారిహృదయాగ్నిలోనైనను మండి భస్మమగుచున్నవి; వారి నాలుకల విూదికివచివచ్చియైనను చల్లారిపోవుచున్నవి, వారి కాగితములవిూది కెక్కియైనను చిమ్మటపురుగుల వాతఁబడుచున్నవి. అచ్చు వేయించుకుంటకు శక్తిలేదు; వేయించుకున్నా చెల్లవు. పత్రికలకు పంపితే దీర్ఘములని త్రిప్పివేయుదురు. హ్రస్వములైన వానికైనను కృతజ్ఞతగాని అర్థసత్కారము కాని లేదు. మనపత్రికలు తమ బ్రతుకే తాము చూచుకోలేకున్నప్పుడు ఇంకొకరి బ్రతుకుకై చేయెత్తి యిచ్చేదేమిటి? కాస్తకోలుకొన్న పత్రికలుకూడా యిస్తామని కంకణము కట్టుకుంటే యేమిచిక్కులు వస్తాయో యెంత దండుగ కలుగుతుందో అని భయపడి అసలే చేయి ముడుచుకొనుచున్నవి. ఇచ్చే పత్రికలైనను రహస్యముగ నిచ్చుచు రసము నెడలకంటె అనుసరింపులయెడల నెక్కువ పక్షపాతము చూపుచున్నవి. ఎంతచేయి ముడుచుకున్నను యువకుల కొకమోస్తరు వెఱ్ఱికవితాభిమానమును రచనాభిలాషయు పేపరెక్కితే చాలుననే ఉబలాటమును ఉండుటచేత పత్రములు నిండిపోవుచునే యున్నవి. ప్రజ్ఞావంతులగు పత్రికాసంపాదకులును విలేఖకులు ఒక్కచో సమావేశమై సంఘముగా నేర్పడి యిట్టి విషయములెల్ల ఆలోచించి కొన్నిసూత్రము లేర్పరచుకొని ఆప్రకారము వర్తింపకున్నచో ఇవి యెల్లయు సరికావు. స్వాభిమానములు, సాంఘిక భేదములు, వ్యవహారపు పోటీలు అడ్డము రాకుండా యిట్టి సమావేశముల నెట్లు జయప్రదముగా చేయఁగలమో ఆలోచింపవలసిన

విషయము. అంతవరకును ఈ అనాగత మిట్టులుండవలసినదేనా అని విషాదము జనియించుచుండును.

ఇంతకును ప్రస్తుతప్రపంచమునెల్ల ఆవరించియున్న యీఆర్థికదుస్థితివలన సకల వ్యవసాయవ్యవహారవ్యాపారోద్యమములకు వలె సాహిత్యవికాసమునకు గూడ తీరరాని చేటు వాటిల్లుచున్నది. ఈతరంగము దాటువరకు మనము వేచియుండవలెను కాని వేఱుత్రోవే లేదు. ఈలోపల నెన్ని మునుగునో యెన్ని నిలచునో యెన్ని తేలునో చెప్పలేము. ఇట్టి ఘోరపరిస్థితులమధ్యనుకూడ ధైర్యమును గోల్పోక, లాభము నాలోచింపక, నష్టమును సరకుగొనక నూతనాశయములతో కవిత్వములు కథలు వ్యాసములు రచించి పత్రికలకును సాహిత్యమునకును కళాకాంతుల నిచ్చుచున్న ఉత్తమవిలేఖరులకును, ప్రాతపత్రికలకును, క్రొత్తపత్రికలస్థాపించుచున్న నూతన సంపాదకులకును భాషాభిమానులెల్లయు కృతజ్ఞులై యుండవలెను. ఇందుకు పాఠకులును చందాదారులును కూడ నెంతో సహాయము చేయవలసియున్నది. జీవయాత్ర జరుగుబాటుకు లోపములేని వారెల్లరును వారి స్వల్పాదాయములలోనో అధికాదాయములలోనో యెంతో కొంత మినహాయించుకొని తమకు నచ్చిన యేపత్రికల యెడలనైనను అభిమానముంచి పూని తెప్పించుకొనుచు ప్రోత్సాహము నిచ్చుచుండవలెనని ప్రార్థించుచున్నాము. ఏది యెట్లున్నను ఇంగ్లీషుపత్రికలకొఱకును హిందీపత్రికలకొఱకును ఆంధ్రపత్రికలకుకంటె యెక్కువధనమును వ్యయముచేయుట దుఃఖకరము. ఇట్లు చేయుచున్నవారు పేదసాదలుకాదు. శ్రీమంతులు విద్యావంతులే. వాటిని తెప్పించుకోవడం ఫ్యాషననీ గౌరవమనిన్నీ, తెలుగుపత్రికలను చదవడము కాని తెప్పించుకొనడము కాని ఎవరో పామరులు చేయవలసిన పని అనిన్నీ వారిలో కొందరు భ్రమించుచుండుటయును గలదు. ఇట్టి భ్రమ వారు వెంటనే నివారణ చేసికొనవలెను. అంతవరకు తెలుగుపత్రికల వారెల్లరును ఆందోళనము చేయుచుండవలసినదే.

శ్రీయుత వడ్డాది సీతారామాంజనేయ కవిగారు:—

శ్రీయుతులు వడ్డాది సీతారామాంజనేయులు, గుంటూరు సీతారామ దీక్షితులు, కొల్లూరు సత్యనారాయణ కవిగార్లచే రచింపఁబడి ఎలమంచిలిలో శ్రీయుత ఆకెళ్ళ సూర్యనారాయణగారిచే ప్రతిష్ఠింపఁబడిన శ్రీరామలింగేశ్వరస్వామివారి కంకితమొనర్పఁబడిన రామలింగేశ్వర శతకమను రు 0-2-0 లు మాత్రమే విలువగల గ్రంథరాజము మా కార్యాలయము నలంకరించినది. పద్యములు స్వతంత్రభావపూరితములు, భక్తిరసభరితములు. శ్రీయుత గొబ్బూరి వేంకటానంద రాఘవరావుగారిచే వ్రాయబడిన 'ఎలమంచిలి చరిత్రము' మొదలగు నితరవిషయములుకూడ ఇందు గాననగును. శ్రీయుత మారేపల్లి

రామచంద్ర కవిగారు దీనికి చక్కని పీఠికను వ్రాసిరి. ఏతత్స్వామివారి పట్టాభిషేకాద్యుత్సవ కార్యనిమగ్నులగుచేత 'శతకరచనాభార మనమర్హుడవగు నాపై మరికొంత పడిన' దని శ్రీసీతారామాంజనేయులుగారు పీఠికలో వినమ్రముగ వ్రాసుకొనుచున్నారు. వీరు విశాఖపట్టణముజిల్లా ఖాసింకోటవాస్తవ్యులు. ఆంధ్రదేశ మా బాలగోపాలమును వారి పేరు నెరుగనివారుండరు. వారు, శ్రీపండిత పురాణం సూర్యనారాయణ తీర్థులు వారి శిష్యులగుటచే, వారి సంస్కృతాంధ్ర భాషా పాండిత్యము, గంభీరభావము, పటిష్ఠశైలి, అనర్గళధాటినిగూర్చి ప్రశంసింపఁబనిలేదు. ప్రసిద్ధాంధ్ర మాసపత్రికాపాఠకుల కదికొంత అనుభవైకవేద్యమే. వారి రచనలలో ప్రకటితములైన వానికంటె అప్రకటితామూల్య రత్నములు మరియు నెక్కువగనున్నవి. అవకాశము చూచుకొని వానిని వా రాంధ్రదేశమున విరజల్లగలరనియు, ఆంధ్రమహాశయులు వారి కట్టి అనుకూల్యములను సమకూర్చఁగలరనియు ఆశించుచున్నాము. గంభీరపద్య కవిత్వరసాస్వాదనదక్షులగు పండితాఢ్యులకే గాక సాధారణ పదకవిత్వలోలురగు అశేష పామరజనంబులకుఁగూడ వారినామమును రచనలును మృదుమధురములు. 1920 ప్రాంతమున వారు రచించిన 'దండాలుదండాలు భరతమాతా' యను దీర్ఘపదరచన ఆంధ్రుల కపూర్వ రాజకీయవిజ్ఞానము, అనుపమాన దేశభక్త్యావేశము, అనల్పమగు సేవాదీక్ష, అత్యధికత్యాగశక్తి సమకూర్చుచు ప్రతీజిహ్వాగ్రమునందును తాండవించినది. ఆ సందర్భమున వారు ప్రభుత్వకారాగారభోగమును కూడ అనుభవించిన యోధులు. ఆంధ్రులు వారినామమును మఱచునట్టి కృతఘ్నులు కాని, వారి రచనలకై యెదురు చూచుచుండని రసశూన్యులు కాని,కారు. భాషాభూషణంబును లోకకళ్యాణకరంబునునగు నిట్టి రచనాశక్తి వారిలో నిద్రాణమై కాక జాగ్రద్విజృంభణమునందే యున్నది. సంసార సాధారణ కష్టంబులును, కుటుంబభరణ భారంబులును, ప్రకటనాసాధ్య ద్రవ్యపరిస్థితులును ఆమహాశక్తి నణచిపెట్టుచున్నవి. వీని నతిక్రమింపఁగల సాధనసంపత్తిని, దీర్ఘాయురారోగ్యములను ఈశ్వరుడీ యువక కవిశ్రేష్ఠున కొసంగును గాక యని ప్రార్థించుచున్నాము. ఆంధ్రులయుల్లముల నుత్తేజింపఁగల అతని రచనల ఆవశ్యకత అప్పటివలె నిప్పుడును అత్యావశ్యకమై యున్నది కనుక ఈసంగతిని వారిలేఖిని గుర్తించి రసబిందువుల నాంధ్ర సాహిత్యబృందావనంబునఁ జింది అమంద సౌరభతుందిలంబులగు మందార సుమంబులతో నందగింపఁ జేయునుగాక అని కోరుచున్నాము.

EDITED, PRINTED AND PUBLISHED BY
DR. K. N. KESARI AT THE LODHRA PRESS, EGMORE, MADRAS.

గృహలక్ష్మి ఏజెంట్లు

తెనాలి: కొమ్మూరి కాశీవిశ్వనాథంగారు, సోల్ రిప్రజంటేటివ్ ఆఫ్ న్యూస్.
మచిలీపట్టణము: పి. సత్యనారాయణగారు, C/o తాడేపల్లి సుబ్బారావు బ్రదర్సు.
హైదరాబాదు: ఎన్. లక్ష్మీబాయిగారు, 566, రెసిడెన్సి పెద్దగడియారం, చౌరస్త మార్కెటురోడు,(మన ప్రాంతపు 1 రూ॥ఉస్మానియా రూ 1-3-0అగును)
నిడదవోలు: తాడిమేటి కుటుంబశాస్త్రిగారు.
తాడేపల్లిగూడెం: కాశిరాజు శ్రీరాములుగారు. [లిమిటెడ్.
జెమ్ షెడ్ పూర్: టి.వి. రమణయ్యగారు, C/o ది ఇండియన్ హ్యూమ్ పైప్ కంపెనీ,
బరంపురం: ఎన్. కె. మూర్తి అండ్ సన్స్.
గుంటూరు: వెల్ కం అండు కంపెని.
సామర్లకోట: ఆరాధ్యుల మూటయ్యగారు, మర్చంటు
పిఠాపురం: ఎం. నూకరాజు, ఆంధ్ర న్యూస్ ఏజెన్సీ.
రాజమండ్రి, విశాఖపట్టణం: ఎ. కృష్ణమూర్తి బ్రదర్సు.
మదరాసు: వై. నారాయణగారు, 364 ఎస్ప్లనేడు. ఆకుండి వేంకటశాస్త్రిగారు.
తణుకు: నడింపల్లి సూర్యనారాయణగారు, న్యూసుఏజంటు.
బెజవాడ: ఆంధ్రా ఇన్ డస్ట్రియల్ స్టోర్సు, బకింగుహామ్ పేట.
పాలకొల్లు: లొల్లా వెంకటరావుగారు.
ఒంగోలు: తాతా జాలయ్యశెట్టిగారు, వర్తకులు.
రంగూను: వి. భగవతిశాస్త్రిగారు, న్యూసుఏజెంటు 244 ఫేర్ వీధి.
కర్నూలు: చెట్టి రోశయ్య చెట్టిగారు, వర్తకులు.
చిత్తూరు: వాటంబాటి. వెంకటరమణయ్య శెట్టిగారు 163 బజారురోడ్డు.
సికింద్రాబాదు: కె. సుందరరావుగారు Cloth Mills Agent. షాగాకుబజారు.
ఏలూరు: బి. విశ్వనాధంగారు.
విజయనగరం: ఇవటూరి సుందరశివరావుగారు.
నెల్లూరు: సి. యల్. నృశింహం బ్రదర్సు, ట్రంకురోడ్డు.
తిరుపతి: వై. వి. సుబ్బయ్య & కంపెనీ.
నరసాపురం: వై. సత్యనారాయణగారు.
కాకినాడ: పడిమి సూర్యనారాయణగారు.

హిగిన్ బాతమ్ స్టాలులవద్ద దొరకును.

ఇతరచోట్లకు ఏజెంట్లుకావలెను. వివరములకు దరఖాస్తు పంపుకొనుడు.

వైద్యరత్నపండిత డి. గోపాలాచార్యులవారి,

జీవామృతము

కండపుష్టికి, వీర్యవృద్ధికి,
— జవసత్వములకు. —

అన్నిచోట్లను దొరుకును

ఆయుర్వేదాశ్రమము మదరాసు.

డిస్ట్రిబ్యూటర్లు: రూపాకుల అండుకో, బెజవాడ.

మస్కు (కస్తూరి)

మంచిది. తిబేతు దేశముది.

వెల తు॥ 1-కి రు. 35-లు.

కుంకుమపువ్వు (కేసర్)

కాశ్మీరదేశముది వెల తు॥ 1-కి రు.2-లు.

ఇంగువ (హింగ్)

హోడా లేక హీరా

పౌను వెల రు. 10-లు.

తపాలాఖర్చులు మేమే భరింతుము.

జాబు వ్రాసినచో కేటలాగు పంపుదుము.

వస్తువు మీకు నచ్చనిచో, తీసుకొని సొమ్ము వాపసుచేయుదుము.

జాబుల నాంగ్లభాషలో వ్రాయవలెను.

యస్. యల్. జిండాల్ అండు కో.,

లూధియానా.

కేరళ

చందనసబ్బు

వేసవికాలములో నుపయోగించుటకు

మిగుల రమ్యమైనది.

మిక్కిలి చలువచేయును

శ్రమమును తొలగించును.

ప్రతి నగరమునను

వెలకు దొరకును.

అనుకరణమే ప్రత్యేక ప్రశంసకు తగుకారణము

అనుకరణములను జూచి మోసపోకుడు.

మైసూరు చందనసబ్బును అనుకరింపుచు

ఆమాదిరి సబ్బులను అనేకులు ఏల తయారుచేయుచున్నారో

మీకు తెలియునా?

అంగళ్లలో దొరుకు సబ్బులన్నిటిలో అదియే

అత్యుత్తమమైనది!—మిక్కిలి సువాసనగలది!!

ఎక్కువ సౌందర్యపోషకమైనది!!!

ఆదర్శప్రాయమైన యిట్టి సబ్బు

మీకుఁ గావలసినచో

మైసూరు గవర్నమెంటు సోపు ఫ్యాక్టరీ

వారికి

నేడే వ్రాయుడు

హిజ్ ఎక్సెలెన్సీ బర్మాగవర్నరుగారికి

కావలసిన సబ్బులను తయారుచేసియిచ్చుటకు నియమింపఁబడినవారు

ఈ ఫ్యాక్టరీవారే!!!

ఏజంట్లు:—**బెస్టు & కంపెనీ** (లిమిటెడ్)

మదరాసు, కాకినాడ.

ఉత్తరసర్కారులకు సబుఏజంట్లు:—

(1) పైడా చినవెంకటరామన్న & బ్రదర్సు, కాకినాడ.

(2) ఆలపాటి రామమూర్తి, బెజవాడ.

జమ్మి వెంకటరమణయ్యగారి

యకృత్ ప్లీహావ్యాధులకు (Liver and Spleen complaints) దివ్యౌషధములు.

ఈ ఔషధము పైరోగములను కుదుర్చుటయేకాక, రాకుండ కూడా చేయును. వైద్యశిఖామణులెల్లరును మిగుల పొగడుచున్నారు. ఇతరమందులన్నియు వేసివేసి నిరాశచేసుకొన్న సందర్భములలోకూడా ఇది పనిచేసి విజయమును బడసినది.

అనేక ప్రదర్శనములలో బహుమానమును బడసినది. తణుకులో జరిగిన ఆంధ్ర ఆయుర్వేద మహాసభలో ఇది ప్రథమతరగతి యోగ్యతాపత్రమును పతకమును బడసినది.

జమ్మి వెంకటరమణయ్యగారి ఫోటోగ్రాఫు దీనికి ట్రేడుమార్కుగా రిజిస్టరు అయినది కనుక ఆ ఫోటోనుచూచి మందు కొనుక్కొన్నచో మోసపోరు. 5 రూపాయీలకు 10 రూపాయీలకు రెండు రకము లమ్మబడును. జబ్బు లేతగానున్నప్పుడు మొదటిది, ముదిరినప్పుడు రెండవది ఉపయోగించవలెను.

లభించు ప్రధానస్థానములు :

మదరాసు, 8, సాలై వీధి, మైలాపూరు. కలకత్తా, 125, హారిజనురోడ్డు.

జండూగారి అశోకారిష్టము

(భైషజ్యరత్నావళి)

స్త్రీలకుకలిగే అన్నివిధ దుర్బలములకు నుపయోగించు గొప్ప టానిక్కువంటి దివ్యౌషధము.

స్త్రీలకుకలిగే బహిష్టుదోషము లన్నిటిని నివారణచేయును. అనగా కడుపునొప్పి, ఋతుస్రావము, రక్తస్రావము, సోమరోగములు సహా నివర్తించును.

దీని నుపయోగించుటచేత గర్భహీనతనుపోగొట్టి, గర్భముధరించ గలరు. కాన శిశువులు పుష్టిగలవారై వ్యాధులనుండి నిర్ముక్తులగుదురు.

స్త్రీలకు ప్రసవమునకువనుక అద్భుతమైనబలము కలుగజేయును.

ధర 1 పౌను రు. 1 9 0 ½ పౌను రు. 0 14 0

Manufactured by

The Zandu Pharmaceutical Works Ltd.
Bombay 14.

SOLD EVERYWHERE:

Sole Agents for Madras Presidency:

దామోదర అండు కంపెని

78, చైనాబజారు రోడ్డు, జి. టి. మద్రాసు.

మీ భవిష్యత్తును

ది డెక్కన్ అస్యూరెన్సు కంపెనీ,

(లిమిటెడ్) నందు

భీమా చేసికొనుడు

ప్రీమియములు స్వల్పములు

పద్ధతులు ఆకర్షణీయములు, నవీనములు

పోల్చరాని ఎందునులేని సౌకర్యములు

బోర్డు అధ్యక్షులు

శ్రీరాజా నాయని వేంకటరంగారావు బహదూరు, మునగాల జమీందారు

స్త్రీల అడ్వైజరీబోర్డు

శ్రీమతులు డా. ముత్తులక్ష్మిరెడ్డి, ఆచంట రుక్మిణిలక్ష్మీపతి,

అమ్ముస్వామినాథనుగార్లు

అన్నిచోట్ల విద్యావతులగు స్త్రీలు తమ కాలమును వృథాపుచ్చక మా కంపెనీఏజన్సీతీసుకుని పనిచేసిన స్వలాభమును పొందుటేగాక ప్రజలకు అందు ముఖ్యముగా స్త్రీలకు ఎక్కుడులాభమును చేకూర్చినవారగుదురు. సంకోచింపక కృతనిశ్చయులై నేడే యికార్యసాధనోపాయముల నరయుటకు మాకు వ్రాయుడు.

ఆంధ్రుల సౌకర్యమునకై ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములు తెలుగుభాషయందుకూడ జరుపబడును.

బ్రాంచిఆఫీసులు:—

మద్రాసు,

బెంగుళూరు, హైదరాబాదు (డక్కన్)

హెడ్డాఫీసు:—

మునగాలభవనము

బెజవాడ

మహాసూతికాభరణము.

(బాలింతలకు పరమౌషధము)

ఈ ఔషధము స్త్రీలు ప్రసవించినప్పుడు కలిగే అనేకవిధములగు సూతికావ్యాధులకు అమోఘముగా పనిచేయును. సూతికాజ్వరము, ఒళ్లునొప్పులు, తలనొప్పి, నిద్రలేమి, దప్పిక, తాపము, మొదలగు లక్షణములు కలిగినప్పుడు, సన్నిపాతముబట్టి ప్రలాపము గలిగినప్పుడు ఉపయోగించిన తప్పక పనిచేయును. గర్భాశయమునుండి మైల సరీగా ప్రవహింపక కడుపునొప్పిగలిగి బాధపడునప్పుడు ప్రయోగించినయెడల, మైల వెడలగ్రక్కించి, గర్భాశయమును శుభ్రపరుచును. వాతమును పోగొట్టును. పిచికారి **(Douche)** మొదలైనవి అవసరములేకుండా ఆర్తవమును ప్రవర్తింపజేయు మందు యిది ఒక్కటే; ఇది బాలింతల పాలిటి పరమౌషధము.

వెల తు. 1-కి రు. 30.

పురుడు వారమురోజులకు మందు రు.5

రజోదర్శిని

స్త్రీలకు గలుగు రజస్సంబంధమైన వ్యాధులకు మంచి మందు. ముట్టునొప్పి, మైల సరీగా కాకపోవడం, బొత్తుగానే బహిష్టు కాకపోవడం, మొదలైన బాధలను నివారించును. రజస్వల కాని వారలుకూడ సేవించిన, పిదప రజోదర్శనమైనట్లు ప్రశంసలు గలవు. వివరములు కోరిన పంపబడును.

50 మాత్రలు రు. 2.

పై రెండు ఔషధములనుగూర్చిన విషయములు కోరినవారికి ఉచితముగా పంపబడును. 160 పేజీలుగల 'ఆయుర్వేద చికిత్సాదర్పణము' అను గ్రంథము 0-2-0 లకు పోస్టేజీబిళ్లలు పంపినవారికి ఉచితముగా పంపెదము.

Consulting Physician:

ఆయుర్వేదభూషణ

వేటూరి శంకర శాస్త్రి,

ఎ. ఎం. ఎ. సి.

వినోదిని

ఆంధ్రదేశానికంతటికి నవ్వుల మాసపత్రిక

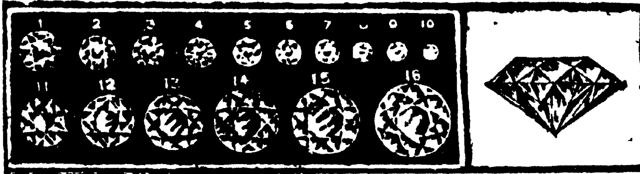
యిది యొక్కటే. ఇప్పుడిది మాసమున కొక్కొక్క త్రివర్ణముఖ చిత్రముతోను, మునుపటికంటె హెచ్చుగ హాస్యపు బొమ్మలతోను, హెచ్చుపుటలతోను వెల్వడుచున్నది. చక్కని వ్యాసములకు బహుమతులుగూడ యివ్వబడుచున్నవి.

సం॥ ౧కి చందా రు 1. మాదిరి సంచిక ఇనాముగ పంపబడును.

ప్రతి ముఖ్యపట్టణమునందు యేజెంట్లు కావలెను.

వినోదిని కార్యాలయము,

V. K. (4) 174 — 234, గోవిందప్పనాయకన్ వీధి, మద్రాసు.

మాపరిశ్రమశాలలో డాజిలో డైమండ్, శాస్త్రీయపుష్యరాగములు, ఇమిటేషన్ పుష్యరాగములు, పట్టెకెంపులు, కుచ్చుకెంపులు, వైక్రాంతములు, నీలములు, పచ్చలు కలవు. ప్రతిరాయి సీమకమలములకువలె, పట్టెలుతీర్చి గ్యారంటిగా పంపబడును. దీనియందు మాకు సుమారు 160 సంవత్సరములుగ వంశపరంపరగా అనుభవముకలదు. మావద్ద పరీక్షితులగు వ్యాపారుల నెరిగియుండినను క్రొత్తగావ్యాపారము చేయతలంచువారు చిన్నఆర్డరుఇచ్చి ఒకసారి తెప్పించిన పైవిషయము ఎల్లరకు తెలియబడును.

ఎలక్ట్రిక్ సానలో రవవడింతో తయారు చేయబడిన అసలురంగూన్ కమలములు గారంటీగా పంపబడును.

పి. గోపాలస్వామినాయుడు అండు సన్సు

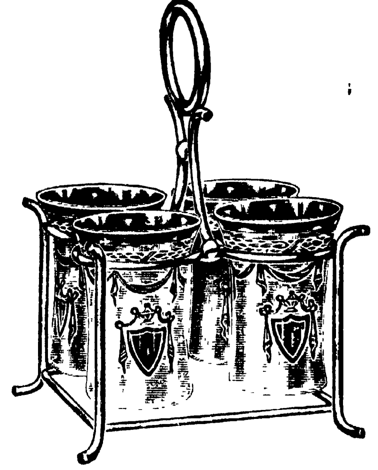
వెలల జాబితా ఇనాముగా పంపబడును:—

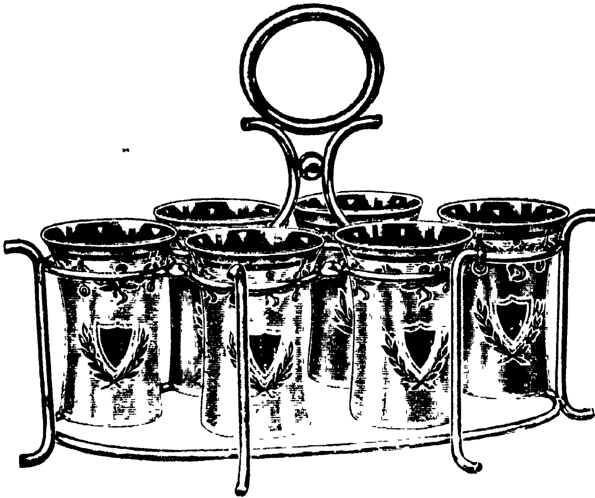
కార్యాలయము, కర్మాగారము:
5. పుదుపేటవీధి,
పరింగిమలె పోష్టు.

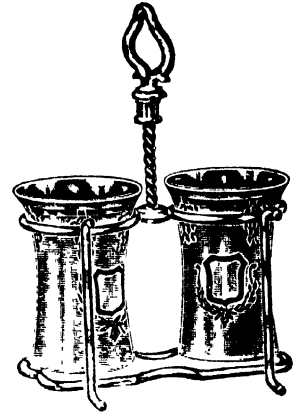
బ్రాంచి:
234 గోవిందప్పనాయుని వీధి
జి. టి. మదరాసు.

పనితనముగల వెండిసామగ్రుల నిలయము

ఉమ్మిడి రామయ్యశెట్టి గురుస్వామిశెట్టి & కంపెని,

నగలవ్యాపారులు

25. చైనాబజారురోడ్డు, మదరాసు. 62. గోవిందప్పనాయక్ వీధి

వేప

గృహలక్ష్మి సంపాదకులు కే. యన్. కేసరిగారు వ్రాసినదే. మనదేశమున ప్రతిపెరటిలోను ఉండు వేపచెట్టువలని పూర్ణమైన ఉపయోగమును పొందదలచినవారు ఈ గ్రంథమును చదివితీరవలయును. వేపచెట్టుయొక్క ఓషధీగుణము, పాకకళలో దాని భాగము మొదలగు విషయము లెన్నో అందు చర్చింపబడినవి. క్రౌనుసైజున మంచి ఫెదరువెయిటు కాగితములమీద సుందరముగ ముద్రింపబడినది. వెల రు. 0-8-0.

పోస్టేజి ప్రత్యేకము. నేడే ఒక కార్డువ్రాయుడు.

గృహలక్ష్మి

పోస్టుబాక్సు 752, ఎగ్మూరు, మదరాసు.

P. Kothandaram Pillai

పి. కోదండరాంపిళ్లే

(లేటు పి. యస్. పొన్నుస్వామిపిళ్లేవారి కుమారులు)

1854-వ సంవత్సరమున స్థాపితము.

ఉత్తమతరగతి కర్రసామగ్రుల నిర్మాతలు

(పి. యస్. పొన్నుస్వామిపిళ్లే భవనములు)

మీ భవనమును అలంకరించుటకును దానిని ఆకర్షణీయముగ చేయుటకును మీకు కర్రసామగ్రులు కావలయును.

త్వరగా చేసియిత్తుము

నమ్మకమైన పనితనము.

కర్రసామగ్రులను కొనుటకుపూర్వము మాతో సంప్రదింపుడు.

పురాతనమైన, ప్రఖ్యాతిగల కంపెనీ.

39 & 44, ఎస్ప్లనేడ్ వెస్టు; మదరాసు.

మీ అచ్చుపనులయందు:

మీకు కావలసినది అందముగుకూర్పులా? లేక చిన్నపనియైనను బాగుగచేయుటయా? లేక సకాలమునకు ముద్రించియిచ్చుటయా? మీఅవసరము లేదైనను, మీఆచ్చుపనులను మేము చక్కగచేయగలమని మీఅనుభవమే తెలియజేయగలదు. ఒకమారు పరీక్షింపుడు!

లోధ్రముద్రణాలయము, తపాలపెట్టె 752, ఎగ్మూరు, మదరాసు.

అనుకరణములచూచి మోసపోకుడు

అమృతాంజనము

అన్నినొప్పులకు సిద్ధామృతము

సోల్ ఏజంటు
ఏ. బి. పరీక్
చైనాబజారురోడ్డు,
మదరాసు.

అమృతాంజనండిపో
బొంబాయి, మదరాసు,
కలకత్తా.

డోంగ్రేగారి బాలామృతము

బలహీనమైన బిడ్డలకు పుష్టియున్ను, బలమున్ను, ఆరోగ్యము నిచ్చును. అన్నిస్థలములందు దొరకును.

అన్నిచోటుల అమ్మబడును

ప్రొప్రయిటర్లు:— కె. టి. డోంగ్రే అండు కో, గిర్గామ్, బొంబాయి

మద్రాసు స్టాకిస్టులు, దామోదరుకంపెని,
78, చైనాబజారురోడ్డు, జి. టి. మద్రాసు.